

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์

Journal of Chaiyaphum Review

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2567)
Vol. 7 No. 1 (January – April 2024)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานุชนตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพภาวนาวิกรม

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระราชสีมาภรณ์

พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร.

พระราชสีมาภรณ์

พระโสภณรัตน์บัณฑิต, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์

บรรณาธิการ

พระศรีสังฆญาณมุนี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการผู้ช่วย

ดร.พูนศักดิ์ กมล

กองบรรณาธิการ

พระเมธีสุตาภรณ์, ผศ.ดร.

พระครูสังวรวิริยรักษ์, ผศ.ดร.

พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตติคุณโท, ผศ.ดร.

พระมหาปัญญาวรรณ สิริภโท, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน

ศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

ดร.กนกกร ผลการกุล

ผศ.ดร.ตามใจ อริสุทธิโยธิน

ดร.อัญชลี ยุคล ณ อยุธยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานกรรมการมูลนิธินายแพทย์สุจินต์ ผลการกุล.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, ผศ.ดร.

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโต, ผศ.ดร.

พระครูปลัดสุราวุฒิ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พระจตุรงค์ อาจารย์สุโก ดร.	คณะศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
รศ.ดร.สุพัฒน์ อนนท์จารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วินัย ภูมิสุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ผศ.ดร. ชาตรี ชุมแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.เมธา หริมเทพทัญญู	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.(พิเศษ) ดร.ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร	ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน
	ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา
ดร.สุนทร ธนศิลป์พิชิต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ดร.สมเจต หลวงกัน	นักวิชาการประจำศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอีสาน
ดร.กาญจพงศ์ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
พ.ต.ท.หญิง ดร. ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ดร.ไพฑูรย์ มาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาเขตสุรินทร์
ดร.ศุภานนท์ ขอบประดิษฐ์	วิทยาลัยทองสุข
ดร.ณัฐมลกลานต์ ไชยวิมลสิริ	นักวิชาการอิสระ รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกอก
ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

บทบรรณาธิการ

ความเจริญเติบโตของวารสารนั้นต้องพิจารณาในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือเรื่องคุณภาพนั้น ทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบบทความอย่างละเอียดรอบคอบ ส่วนเชิงปริมาณนั้นก็ไม่รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสะดวกกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีจำนวน 15 เรื่องดังนี้

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) มีดังนี้ 1) “พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย” เขียนโดย พระมหาชาญ อชิโต, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดเกียรติแก้ว สามัคคี อำเภอศรีรัตน จังหวัดศรีสะเกษ เขียนโดย พระอธิการอำพน จารุโณ และคณะ 2) การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP เขียนโดย พัทธนันท์ พาป้อ 3) การศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็ว เพื่อพัฒนาทักษะการวิ่งระยะสั้นของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เขียนโดย อัจฉราภรณ์ เชื้อช้าง 4) การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา : เทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา เขียนโดย ชลิดา กันหาลีลา และคณะ 5) แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม เขียนโดย พระครูสุตภัสสรธรรม และคณะ 6) วิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่ธรรมของครูบาเจ้าศรีวิชัย เขียนโดย พระพัฒนา อุตถกาม และคณะ 7) ความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋า เขียนโดย พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ 8) การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลป์กรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง เขียนโดย พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต และคณะ 9) ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เขียนโดย ขนิษฐา พูลเพิ่ม และคณะ

บทความวิชาการมีดังนี้ 1) การบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เขียนโดย พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ 2) พระพุทธศาสนากับรากฐานทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชาวหนองคาย เขียนโดย พระมหานิพัทธ์พนธ์ จีรวทมนโน 3) การสร้างทักษะผู้เรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เขียนโดย พระมหานิพัทธ์พนธ์ จีรวทมนโน 4) ศึกษาพุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการ เขียนโดย พระเรืองวิทย์ อคฺคธมโม และคณะ 5) อุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษาออนไลน์ เขียนโดย จงรักษ์ ภูพิช

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระศรีสัจญาณมณี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ง
สารบัญ	ช
บทวิจารณ์หนังสือ(Book Review) “พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย” The Development Model of Sustainable Religious Inheritors: A Case Study of Wat Kiat Kaew Samakkhi, Sriratana District, Sisaket Province พระมหาชาญ อชิโต, ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม	1-8
รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ The Development Model of Sustainable Religious Inheritors: A Case Study of Wat Kiat Kaew Samakkhi, Sriratana District, Sisaket Province พระอธิการอำพน จารุโณ (ดาราศาสตร์) และคณะ	9-21
การบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน The Administration of Archaeological Sites in Buddhist Monasteries for Sustainable Development พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม, และคณะ	22-31
พระพุทธศาสนากับรากฐานทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชาวหนองคาย Buddhism and Cultural Root in Nong Khai People's Way of Life พระมหานิพัทธ์ จีรวฑฒโน	32-41
การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP The Development of Reading and Writing Ability to Analytically Criticize Literature of Thai Language Students by Using the Learning Management of REAP Strategy พัทธนันท์ พาป้อ	42-53

การศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็วเพื่อพัฒนาทักษะการวิ่งระยะสั้นของนักศึกษาสาขาวิชา
พลศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

A Study of the Results by Using a Speed Training Program to Develop a Short-
Distance Running Skills of Year 1's Physical Students, Physical Education
Department, Chaiyaphum Rajabhat University

อัจฉราภรณ์ เชื้อช้าง

54-67

การสร้างทักษะผู้เรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

Building the Learner's Skills to Keep up with the Changing World

พระมหานิพัลลภณ์ จีรวฑฒโน

68-77

ศึกษาพุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการ

The Study of Buddhist Methods of Income Management According to the
Principles of Yonisomanasikāra

พระเรืองวิทย์ อคฺคธมฺโม, พระมหาบุญเลิศ ปุณฺณเมธี,

78-90

การนํานโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา
กรณีศึกษา : เทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา

Implementation of the Elderly Subsistence Allowance Policy of Local Government
Organization, Nakhon Ratchasima Province: Case Study of Municipality in Nakhon
Ratchasima Province

ชลิดา กันหาลีลา วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ

91-102

แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม

Historical learning resources religion and culture in Chaiya Phum Province in Khmer
Era

พระครูสุตภัสสโร, กาญจนพงศ์ สุวรรณ

103-115

วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของครูบาเจ้าศรีวิชัย

Analyzing the Dhamma propagating role of Kruba Chao Sriwichai

พระวัฒนา อตฺถกานฺโ

116-125

ความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋า

the Respectful in Theravada Buddhism and the Respectful in Taoism

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม, และคณะ

126-136

อุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษาออนไลน์

Obstacles and Guidelines for Managing Online Education

จรรย์กษั ญพิษ

137-145

การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง**Development Of Knowledge And Creation Of Buddhist Arts In The Mekong Countries**

พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต,และคณะ

146-163

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4**The Relationship between Administrator's Skills in the 21st Century and Academic Administration of Schools under Sisaket Primary Educational Service Area Office 4**

ชนิษฐา พูลเพิ่ม,และสุรางคณา มัณยานนท์

164-177

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

178

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

180

บทวิจารณ์หนังสือ(Book Review)

“พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย”

The Development Model of Sustainable Religious Inheritors: A Case Study of Wat Kiat Kaew Samakkhi, Sriratana District, Sisaket Province

พระมหาชาญ อชิโต,
Phramaha Chan Ajito,
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
Thanarat Sa-ard-iam

1-2 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

1-2 Doctoral Programme in Buddhist Studies,
Mahachulalongkornrajavidya University, Surin Campus

E-mail : chan2517@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 ธันวาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 มีนาคม 2567

แต่ง: ภัทรพร สิริกาญจน

สำนักพิมพ์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ครั้งที่พิมพ์: ครั้งที่ 1 ปีที่พิมพ์: มีนาคม 2557

จำนวนหน้า: ความหนา 309 หน้า จำนวน 9 บท

ISBN 978-616-314-075-3

บทนำ

หนังสือเรื่อง พระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพในความหลากหลาย ที่เขียนโดย ดร. ภัทร สิริกาญจน นี้ เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 1 มีทั้งหมด 9 บท รวมจำนวนหน้าตั้งแต่ บทที่ 1-บทที่ 9 เชิงอรรถท้ายบท คำถามท้ายบท บรรณานุกรม ดัชนี และประวัติผู้เขียน รวมได้ทั้งหมด 309 หน้า มีเนื้อหาเน้นอธิบายสาระสำคัญที่ส่งผลให้เห็นความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อที่จะนำเสนอแง่มุมทางด้านการศึกษาด้านค่านิยม แนวความคิด และแนวทางนำไปปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ของชาวพุทธในประเทศไทย

หนังสือเล่มนี้แต่งโดย ดร.ภัทรพร สิริกาญจน (ขณะเขียนหนังสือเล่มนี้) เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หนังสือของท่านเป็นงานที่อาศัยการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน เป็นหนังสือด้านปรัชญาและศาสนา ที่ได้รับความเชื่อถือจากวงการนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ของประเทศไทย จึงเกิดแรงบันดาลใจที่ผู้วิจารณ์นำหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์

ผู้วิจารณ์ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วทำให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพราะถึงจะมีความหลากหลายในด้านการศึกษาด้านแนวความคิด และด้านแนวทางในการปฏิบัติ แต่จุดมุ่งหมายก็ไปในทางเดียวกันคือความพ้นทุกข์ หรือเป็นไปเพื่อความสันติสุขที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก มุ่งเน้นประโยชน์สุขของตนและของสังคมโดยรวม

ดร.ภัทรพร สิริกาญจน ในขณะที่เขียนหนังสือเล่มนี้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จบปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาปรัชญา (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาเอก สาขาศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย (University of Pennsylvania) สหรัฐอเมริกา เป็นรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก (ม.พ.ล.) และตำแหน่งสำคัญ ๆ อีกมากมาย ได้รับรางวัลผลงานดีเด่นในสาขาปรัชญาจากมูลนิธิจางง์ ทงประเสริฐประจำปี พ.ศ.2552 และมีผลงานทางวิชาการทั้งด้านงานแปลบทความภาคภาษาอังกฤษ และภาคภาษาไทย รวมทั้งบทความทางปรัชญาประยุกต์

เนื้อหา

บทที่ 1 บทนำ: ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ผู้เขียนได้กล่าวถึง การเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทยในยุคทวารวดี ยุคศรีวิชัยยุคละโว้-ศูนย์กลางของอาณาจักรขอม ยุคล้านนา และยุคสุโขทัย โดยได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายานในแต่ละยุค ๆ ดังได้พบหลักฐานโบราณวัตถุและโบราณสถานต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปของไทยในแต่ละยุค และการรับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเข้าสู่ชุมชนไทยนั้น ชาวไทยนับถือศาสนาพื้นเมืองหรือลัทธิความเชื่อดั้งเดิมแบบวิญญานนิยม (Animism) คือ ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูตผี และเทพ ที่สถิตอยู่ในสิ่งธรรมชาติต่าง ๆ และพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ถือว่าเป็นพระพุทธศาสนากระแสหลัก ในขณะที่พระพุทธศาสนาพราหมณ์และศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนารอง ถึงจะมีความเชื่อที่หลากหลายแต่คนไทยก็ประนีประนอมและผสมกลมกลืนกันได้ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งผู้เขียนได้ยกหลักฐานอ้างอิงจากนักประวัติศาสตร์ และนักวิชาการที่กล่าวถึงพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ประเทศไทยในแต่ละยุคได้อย่างทั่วถึง (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :1-26)

บทที่ 2 ลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศไทยและได้รับการอุปถัมภ์จาก พระมหากษัตริย์และผู้ปกครองรัฐเป็นอย่างดี โดยเป็นพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่มาจากสายลังกา วงศ์ และใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาซึ่งพระพุทธโฆसाจารย์มีบทบาทในการสร้างสรรค์ และได้พูดถึง บทบาทและความสำคัญของผลงานของพระพุทธโฆสาจารย์ต่อพระพุทธศาสนาของไทย ซึ่งท่านได้ ศึกษาพระไตรปิฎกและเรียบเรียงคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คือคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่นักการศึกษา พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทยอมรับกันว่ามีคุณค่าเปรียบประดุจสารานุกรมของฝ่ายเถรวาท เพราะได้ ประมวลความคิดและคำสอนต่าง ๆ ที่สำคัญจากพระไตรปิฎกไว้อย่างครบถ้วน และจัดลำดับอย่างเป็นระบบเพื่อให้ปฏิบัติตามได้โดยง่าย เช่น คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมและปฏิจจสมุปบาท นิกายทาง พระพุทธศาสนาของไทย คนไทยกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ และปาฏิหาริย์ ที่มีความ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม เช่น ผู้ปกครองรัฐ และผู้มีฐานะสูงทางสังคมกับ พระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาภาคประชาสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการนำหลักธรรม มาประยุกต์ใช้หรือนำมาพัฒนาสังคมโดยเผยแผ่ศาสนาเชิงรุก เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กล ยาโน) มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ยากไร้ บ้านพักคนชรา เป็นต้น ความสำคัญในการเข้าใจ พระพุทธศาสนาด้วยปัญญา ได้พูดถึงพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยมของพุทธทาสภิกขุที่พยายาม นำพาชาวพุทธไปสู่แก่นพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ดั้งเดิมในครั้งพุทธกาล เช่น การมีชีวิตอยู่แบบสันโดษ และปฏิเสธความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยทางวัตถุ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :33-90)

บทที่ 3 พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่มีแนวคิดแนวปฏิบัติ ที่แตกต่างกัน โดยได้จำแนกออกเป็นพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม (Normative Buddhism) พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม (Popular Buddhist) พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม (Socially Engaged Buddhism) และพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม (Intellectual Buddhism) ซึ่งลักษณะ ทัวไปของพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยมเป็นพระพุทธศาสนาที่ผูกโยงชาวพุทธไว้กับจารีตประเพณีและ วัฒนธรรมไทยอย่างมั่นคง ได้รับการส่งเสริมจากสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันสงฆ์มาช้านาน จึงทำให้พระพุทธศาสนาแนวดังกล่าวกลายเป็นกระแสหลักของสังคมไทย ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยมได้แก่ นิพพาน คือ ความว่างเปล่า “นิพพาน” สามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติจนเกิดปัญญารู้แจ้ง ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการใช้เหตุผล (Logic) ได้แก่ ปัญญา 3 คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามย ปัญญา โดยยกภาวนามยปัญญาเป็นปัญญาระดับสูง ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ได้แก่ การกระทำที่ ส่งเสริมคุณค่าแท้ในการดำรงชีวิต และในด้านศิลปะ (Art) พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยมเป็นศิลปะที่ ได้รับการริเริ่มสร้างสรรค์ และส่งเสริมจากพระมหากษัตริย์และชนชั้นสูงเป็นหลัก (ภัทรพร สิริกาญจน , 2557 :99-126)

บทที่ 4 พระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง ชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาคำสอนจากพระไตรปิฎกโดยตรง แต่เน้นรับ การถ่ายทอดจากพระสงฆ์หรือผู้รู้เป็นหลัก และยังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ ไสยศาสตร์ และวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถผ่อนคลายความทุกข์ และแก้ปัญหได้ในขณะนั้น ๆ ปรากฏการณ์

ดังกล่าวนี้ มาจากการที่ชาวพุทธโดยทั่วไปขาดปัญญาหรือไม่ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง โดยลักษณะทั่วไปของพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม ได้นำแนวคิดและแนวปฏิบัติของท่านพุทธทาส ที่กล่าวว่า “ปัญญา” เป็นกระบวนการการฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง และสมบูรณ์ที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง โดยปฏิเสธวัตถุนิยม ปฏิเสธรูปแบบการปฏิบัติทางศาสนาที่ถือตาม ๆ กันมาโดยปราศจากการไตร่ตรองและหันมาสนใจแก่นของคำสอนที่เข้าถึงได้ด้วยปัญญา ประเพณีต่าง ๆ จึงไม่มีความสำคัญเท่ากับการนำหลักธรรมมาปฏิบัติจนเกิดผลให้ตนเองขัดเกลาจิตใจให้สะอาด สงบ และสว่างได้จนทำให้ตนเอง และสังคมแก้ปัญหาและพัฒนาได้อย่างแท้จริง ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) ท่านพุทธทาสไม่ได้ให้ความสำคัญ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันเท่านั้น ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการเหตุผล (Logic) ท่านพุทธทาสเน้นพุทธศึกษาในแง่ที่ส่งเสริมปัญญาอย่างแท้จริง ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ท่านพุทธทาสไม่เคยเรียกทศนะเรื่องดี-ชั่ว ของท่านว่าเป็นเรื่องจริยศาสตร์ แต่ท่านก็มีความคิดในเรื่องดังกล่าวอย่างลุ่มลึกที่อาจจัดเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ และในด้านศิลปะ (Art) ท่านพุทธทาสไม่เน้นการสร้างสรรค้วัตถุนิยม ไม่เน้นความประณีตยิ่งใหญ่อลังการ โดยกล่าวไว้เป็นปริศนาธรรมว่า ยอดศิลปะของมนุษย์เท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักคือ การรู้จักตายเสียก่อนตาย (ตัวกูตายก่อนร่างกายตาย) เพราะเป็นสิ่งที่สามารถดับทุกข์ทุกชนิด ทุกเวลา ทุกแห่งหน (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :133-167)

บทที่ 5 พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาที่มีใช้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างโดดเด่น แยกแยะจากสังคมหรืออยู่เหนือสังคม หากเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ได้รับความอุปถัมภ์ให้อยู่รอดได้จากสังคม หากสังคมล่มสลาย ศาสนาก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ในด้านลักษณะทั่วไป ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมในมิติต่าง ๆ พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญทั้งในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการเหตุผล (Logic) แต่ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) มีหลักพิจารณาที่สำคัญคือ เรื่องการพึ่งตนเอง การปฏิเสธวัตถุนิยมและบริโภคนิยม การพัฒนาตนเองทั้งทางกายและทางจิต การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเมตตา กรุณา และการสร้างสังคมหรือชุมชนให้เข้มแข็ง และในด้านศิลปะ (Art) ต้องเป็นศิลปะที่มีคุณค่า ความงามคือศิลปะที่เอื้อประโยชน์ในการบรรเทาทุกข์และเสริมสร้างความสุขให้แก่ปัจเจกชนและสังคม (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :173-188)

บทที่ 6 พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม เป็นพุทธศาสนาแบบที่คนส่วนใหญ่หรือคนทั่วไปนับถือ เป็นพระพุทธศาสนาของชาวบ้านหรือพระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน ในลักษณะทั่วไป มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ผสมผสานกันระหว่างพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และลัทธิวิญญูณนิยม การยอมรับในพรหมลิขิต เทวลลิขิต และในโชคชะตาที่ถูกกำหนดไว้แล้วล่วงหน้า มากกว่าการยอมรับกรรมลิขิต ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ คาถาอาคม เครื่องรางของขลังและการทรงเจ้าเข้าผี ไม่เน้นคำสอนทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา และไม่สนใจในการพยายามเพื่อบรรลุนิพพาน เพราะคิดว่าอยู่ใกล้เกินความสามารถของคนทั่วไป ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนาแบบประชานิยมเชื่อในเทพเจ้าว่าเป็นความจริง เชื่อในอำนาจของเทพเจ้าและภูตผีที่มีอยู่เหนือมนุษย์ ให้คุณให้โทษต่อ

มนุษย์ได้ ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการเหตุผล (Logic) การสืบทอดความรู้ความเข้าใจด้วยเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมา ตำนานและนิทานปรัมปรา การเข้าถึงเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพลังอำนาจต่าง ๆ ในธรรมชาติด้วยรหัสลัทธิ และการใช้เหตุผลในการสนับสนุนความเชื่อมั่นศรัทธาในเรื่องเทพและสิ่งสูงสุด ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ถือว่าพระพุทธศาสนาแบบประชานิยมวางพื้นฐานอยู่บนความเชื่อความศรัทธาของบุคคลที่ถือตามวิถีชีวิตของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมส่วนใหญ่มีได้อิงอาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกโดยเคร่งครัด และในด้านศิลปะ (Art) ในพระพุทธศาสนาแบบประชานิยมมีจารีตในระดับของชุมชนหรือพื้นถิ่น อาจจำแนกออกได้ในด้านจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม มีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาค (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :193-212)

บทที่ 7 พระพุทธศาสนามหายานในประเทศไทย

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนามหายานในประเทศไทยปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาจากจีน ญวน (เวียดนาม) และญี่ปุ่น โดยทั่วไปนิกายมหายานส่งเสริมให้ชาวพุทธปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพุทธภูมิ และคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร ที่กล่าวถึงเอกยานหรือพุทธยานในการเข้าถึงพุทธภูมิ พระพุทธศาสนามหายานที่แพร่หลายมากที่สุดในสังคมไทยปัจจุบันคือมหายานแบบจีน อย่างไรก็ตามพระภิกษุมหายานของญวนได้เข้ามาในประเทศไทยก่อนพระภิกษุจีน โดยเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ปัจจุบันวัดญวนบางวัดไม่มีพระญวนมาอุปสมบทสืบกันมาเหลือแต่พระจีน เช่น วัดทิพยวารีวิหาร ในกรุงเทพฯ เป็นต้น ความเชื่อทางศาสนาและประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธมหายาน ซึ่งปัจจุบันเป็นมหายานจีน มีแนวคิดและแนวปฏิบัติตามคำสอนของนิกายมหายาน แต่ผสมผสานความเชื่อและประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวจีน องค์การชาวพุทธมหายานในประเทศไทยก็จะมีกิจกรรมร่วมกับชาวพุทธเถรวาทในวาระโอกาสต่าง ๆ และในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนามหายานมีแนวคิดเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนอยู่ในลักษณะสัมพัทธ์ (relative) ในด้านทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) และหลักการเหตุผล (Logic) ไม่มุ่งศึกษาหาความรู้ในเชิงปรัชญาและโต้เถียงด้วยเหตุผล แต่ให้ความสำคัญกับความศรัทธา ในด้านจริยศาสตร์ (Ethics) ให้ความสำคัญกับคุณธรรมหลักคือ ความเมตตากรุณา และในด้านศิลปะ (Art) พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในไทยเป็นผลงานสร้างสรรค์จากความศรัทธาของชาวพุทธอย่างลึกซึ้ง และมีความหมายในการส่งเสริมจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาให้เข้าใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าและโพธิสัตว์ที่ศรัทธาเชื่อมั่นว่าสามารถนำพาตนไปสู่พุทธเกษตรและนิพพานได้ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :217-240)

บทที่ 8 พระพุทธศาสนานอกแนวจารีต

ผู้เขียนได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนานอกแนวจารีต คือ พระพุทธศาสนาแนวที่ไม่มีแนวคิดและ การปฏิบัติตามจารีตนิยม ได้แก่ สมณะโพธิรักษ์ผู้ก่อตั้งสำนักสันตติโสภ ได้วางขั้นตอนของการบวชและวัตรปฏิบัติของนักบวชและฆราวาสที่แตกต่างออกไปจากคณะสงฆ์ทั่วไป สำนักสันตติโสภและชาวอโศกเน้นการพัฒนาสังคมไทย โดยให้ความสำคัญในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจคือบุญนิยม กิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมคือเป็นกลุ่มเฉพาะตนเอง กิจกรรมด้านการศึกษาคือเน้นคุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมด้านการเมืองถือว่าพระพุทธศาสนากับการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกันและอิงอาศัยกัน ในด้านอภิปรัชญา (Metaphysics) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม ในด้านทฤษฎีความรู้

(Theory of Knowledge) และหลักการใช้เหตุผล (Logic) ชาวอโศกถือว่าควรศึกษาหาความรู้จาก พระไตรปิฎกและเน้นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องปฏิบัติพร้อมกันแยกกันไม่ได้ ในด้านจริย ศาสตร์ (Ethics) ชาวอโศกถือว่า ศีลเป็นรากฐานของการทำความดี และในด้านศิลปะ (Art) ชาวอโศก มิได้มุ่งเน้นการสร้างสรรค์งานด้านศิลปะ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :245-273)

บทที่ 9 บทสรุป เอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในบทนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึง เอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เกิดจากการสร้างสังคมที่มีจริยธรรม การมุ่งสู่ความสันทุกข์เป็นเป้าหมาย การยึดแก่นสารเดียวกัน การไม่แบ่งแยกนิกายอย่างเต็มรูปแบบ การแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง และการเติมเต็มบทบาท ซึ่งกันและกัน ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส จะเห็นได้ว่าความหลากหลายทางพระพุทธศาสนานี้ พระพุทธองค์ได้แบ่งออกเป็น ๔ บริษัท คือ ภิกษุบริษัท ภิกษุณีบริษัท อุบาสกบริษัท และอุบาสิกา บริษัท ทุกบริษัทต่างทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ก็จะเกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างแน่นอน (ภัทรพร สิริกาญจน, 2557 :277-288)

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษา คณาจารย์ ด้านปรัชญาและศาสนา สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ทั้งภายในและ ภายนอกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญไว้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน ใน ส่วนแรก ได้ให้ความสำคัญการพัฒนางานเขียนของผู้เขียนที่ได้รับโอกาสในการเขียนงานวิชาการด้าน ปรัชญาและศาสนา เพื่อพัฒนาอาจารย์ การเรียนการสอน ถัดมาในส่วนที่สอง นิสิตนักศึกษาได้มี โอกาสศึกษาพระพุทธศาสนาในประเด็นต่าง ๆ เพื่อต่อยอดการศึกษา และในส่วนที่สาม ได้กล่าวถึง ส่วนของเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งอดีตจนถึงปัจจุบันของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย: เอกภาพใน ความหลากหลาย

หนังสือเล่มนี้มีวิธีนำเสนอตามแบบแผนของการเขียนตำราทางวิชาการที่น่าสนใจ มี โครงสร้างที่ชัดเจน ผู้แต่งเริ่มต้นในแต่ละบทด้วยการกล่าวถึงเนื้อหาโดยรวมในบทนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านรู้ ขอบเขตของเนื้อหา มีการอ้างที่มาและเชิงอรรถท้ายบทที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถไปศึกษาค้นคว้าต่อได้ รวมทั้งเชื่อมโยงเนื้อหาไปสู่บทอื่น ๆ ในตอนท้ายของแต่ละบทยังมีคำถามท้ายบทเป็นประเด็นสำคัญ และบทสรุปได้สรุปให้เห็นประเด็นต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ ซึ่งเนื้อหาทั้งสามส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

เนื้อหาในส่วนแรกมุ่งเน้นการพัฒนางานเขียนของผู้เขียน โดยผู้เขียนได้สนใจศึกษางาน วิชาการด้านปรัชญาและศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในมิติต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านมี ความรู้และแนวทางในการพัฒนาความคิดด้านพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยผู้เขียนได้รับการ สนับสนุนทุนในด้านการพัฒนางานด้านวิชาการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาจารย์ การเรียนการสอน ตลอดจนถึงประโยชน์ในวงการวิชาการทั่วไป

เนื้อหาในส่วนที่สองนี้จะเป็แนวทางสำคัญสำหรับนิสิตนักศึกษา มีแนวทางในการที่จะทำ ความเข้าใจประวัติความเป็นมาตลอดถึงลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ พระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน พระพุทธศาสนาแบบจารีต นิยม แบบปัญญานิยม แบบพัฒนาสังคม แบบประชานิยม พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในประเทศไทย และพระพุทธศาสนาออกแนวจารีต

และในส่วนสุดท้ายเป็นประเด็นของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยถึงจะมีความหลากหลาย แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยเริ่มแรกจะมีพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ซึ่งที่จริงแล้วความหลากหลายเหล่านี้ล้วนแล้วเกิดจากความคิดเห็นหรือตีความประเด็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าข้างฝ่ายตนเป็นหลัก ซึ่งเคยมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลแล้ว ผู้ที่มีความเห็นแบบเดิมและผู้ที่เห็นต่างว่าสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในเมืองไทย ถึงจะมีความเห็นตามแนวทางของตนแต่ก็ยังถือปฏิบัติร่วมกันทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ

(1) ภาษาและรูปแบบการเขียน

หนังสือเล่มนี้ ประเด็นแรกผู้เขียนได้ใช้ภาษาและรูปแบบการเขียนเป็นแบบทางการ หัวข้อมีทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งได้นำข้อมูลจากหนังสือของนักวิชาการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เขียนมาอ้างอิงประกอบ และได้ตั้งคำถามท้ายบทให้ผู้อ่านได้ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นนั้น ๆ รวมทั้งได้สรุปวิเคราะห์ให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดแนวปฏิบัติของบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในแต่ละรูปแบบ

(2) รูปแบบเนื้อหาของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้วางรูปแบบเนื้อหาโดยมุ่งให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาได้เห็นความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จัดลำดับหัวข้อ ยกตัวอย่างวิธีการคิด วิธีการปฏิบัติของบุคคลต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในแต่ละยุค และพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแบบจารีตนิยม ปัญญานิยม พัฒนาสังคม ประชาานิยม มหายาน นอกแนวจารีต และบทสรุปเอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยได้วิเคราะห์ประเด็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเอกภาพในความหลากหลาย

(3) เป้าหมาย/ประโยชน์ของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ นับว่าเป็นหนังสือที่เปรียบเสมือนหน้าต่างที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เห็นโลกแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกว้างมากขึ้น เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจความเป็นจริงของพระพุทธศาสนาไทย ซึ่งเหมาะสำหรับนักวิชาการ ครูอาจารย์ นักการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจในกระบวนการการเรียนรู้ในด้านปรัชญาและศาสนา สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาการต่างๆ เช่น วิชาพระพุทธศาสนา พุทธปรัชญา ปรากฏการณ์วิทยาทางศาสนา สังคมวิทยาทางศาสนา และ จริยศาสตร์แนวพุทธ จุดควรพัฒนาของหนังสือ และข้อเสนอแนะ

(1) จุดควรพัฒนา

แม้หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้อธิบายเรื่องเอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้เป็นอย่างดี แต่เนื้อหาบางส่วนนั้นทำความเข้าใจยากต้องใช้ความจำ ผู้อ่านต้องอ่านซ้ำไปซ้ำมาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ โดยเฉพาะเนื้อหาส่วนประวัติความเป็นมาของแต่ละยุคมีความคาบเกี่ยวหรือซ้ำซ้อนกัน แหล่งที่มาที่มีความหลากหลาย ผู้ที่มีพื้นฐานด้านศาสนาและปรัชญาดีอ่านแล้วจะ

ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ทางด้านศาสนาและปรัชญาอ่านแล้วอาจจะรู้สึกสับสน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกไม่ชวนติดตาม

(2) ข้อเสนอแนะ

หนังสือเล่มนี้ เป็นขนาดพ็อคเก็ตบุ๊ก (Pocket Book) ซึ่งมีขนาดเล็กพกพาง่าย แต่การใช้ตัวอักษรขนาดเล็กประกอบกับเนื้อหาที่มีมากทำให้อ่านยาก ผู้อ่านต้องเพ่งสายตา อาจจะปรับให้ตัวหนังสือใหญ่หน่อย เพิ่มขนาดของกระดาษ และปรับปรุงในส่วนภาพประกอบของปกหนังสือกับชื่อเรื่องให้สมดุลกัน เพื่อชวนให้ผู้อ่านหยิบมาอ่าน สร้างแรงดึงดูด และความสนใจแก่ผู้อ่านมากขึ้น

บทสรุป

จากการศึกษาภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ ทำให้เราได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ที่มีลักษณะผสมผสานทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน โดยได้แยกประเด็นสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ 6 ประเด็นได้แก่ พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม แบบปัญญานิยม แบบสังคมนิยม แบบประชานิยม มหายาน และพระพุทธศานานอกแนวจารีต ในความหลากหลายก็มีความเชื่อมโยงที่ทำให้เกิดเอกภาพและเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ ทำให้ชาวพุทธในภาพรวมนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ไม่มีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความแตกต่างจนทำให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์และความบาดหมางระหว่างกัน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเอกภาพในความหลากหลายนั้น ผู้เขียนได้แสดงทัศนะที่น่าสนใจเอาไว้ว่า การยอมรับจารีตพื้นฐาน การส่งเสริมประโยชน์สุขของมวลชน การเชิดชูพระพุทธเจ้าและการสืบทอดคำสอนของพระพุทธองค์ การสร้างสังคมที่มีจริยธรรม การมุ่งสู่ความพ้นทุกข์เป็นเป้าหมาย การยึดแก่นสารเดียวกัน การไม่แบ่งแยกนิกายอย่างเต็มรูปแบบ การแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง และการเติมเต็มบทบาทซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ซึ่งเอกภาพของชาวพุทธในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้การจำแนกพระพุทธศาสนาเป็นแบบต่าง ๆ นั้น ไม่น่าไปสู่ความแตกแยก แต่กลับทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างในแนวคิดและการปฏิบัติของชาวพุทธทั้งสังคมได้

References (บรรณานุกรม)

ภัทรพร สิริกาญจน. (2557). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย:เอกภาพในความหลากหลาย.(พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ

The Development Model of Sustainable Religious Inheritors: A Case Study of Wat Kiat Kaew Samakkhi, Sriratana District, Sisaket Province

พระอธิการอำพน จารุโณ (ดาราศาสตร)

Phraathikan Amphon Jarupho (Darasas)

พระครูสุตธรรมาภีรัต (เย็นยง)

PhrakhruSutathammapirat (Yuenyong)

พระครูปริยัติกิตติวารณ (ได้ทุกทาง)

Phrakru Pariyatkittiwan (Daithukthang)

พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต (ศรีทน)

Phra Saksan Thanayutto (Sithon)

ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

Thanarat Sa-ard-iam,

หลักสูตรพุทธศาสตดุขบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

Doctor of Buddhist Studies Program Surin Buddhist College

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

E-mail : Darasas11355@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 15 ธันวาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 6 มกราคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1) หลักการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้น คือ คันถุระ และวิปัสสนาธุระ อันเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พระภิกษุทั้งหลายได้ทำหน้าที่เป็นกัจจตุระ ที่พึงกระทำและศึกษาในด้าน ศิล สมาธิ และปัญญา ให้สมบูรณ์ต่อการดำเนินชีวิต 2) แนวคิดเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ จากกระบวนการศึกษา อันเป็นความรู้ที่จะเกิดขึ้นกับทุกคน แล้วนำมาพัฒนาน

ใช้ในการดำเนินชีวิต ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในปัจจุบัน 3) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตน จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เน้นศึกษาพระบาลีเป็นหลักส่วนวิชาสามัญจะเป็นวิชาการ โดยยึดแนวทางในพระพุทธศาสนา คือ คัมภีร์อันเป็นหน้าที่หลักของพระภิกษุสามเณร ที่ต้องเรียนด้านปริยัติ ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระอันเป็นกิจที่เนื่องจากคัมภีร์ นำมาปฏิบัติเรียนรู้ให้เข้าใจ ตามความเป็นจริง

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศาสนทายาท, อย่างยั่งยืน, วัดเกียรติแก้วสามัคคี, จังหวัดศรีสะเกษ

ADSTRACT

The objectives of the article were 1) to study the principles of religious inheritor development according to the Buddhist method, 2) to study the concept of human resource development for sustainable development, and 3) to analyze the model of religious inheritor development for sustainable development of Wat LKiat Kaew Samakkhi, Sriratan District , Sisaket Province . It was the qualitative research with the fieldwork based on the related documentary data and the focus groups, presented by descriptive analysis.

The findings pointed out that 1)The principles of religious inheritor development according to the Buddhist method were Gantha-dhura and Vipassana-Dhura the Buddha instructed all the monks to do as their duties and to study morality (Sila), concentration (Samadhi), and wisdom (Panna) so as to fulfill their life living. 2) The concept of human resource development for sustainable development was the training to enhance knowledge and understanding through the study process, implementing the knowledge of everyone to develop oneself in life living in the present situation appropriately. 3)The model of religious heir development of Kiat Kaew Samakkhi Temple in Sriratan District, Sisaket Province for sustainable development emphasized the Pali language studies as the major subject with common subjects as the minor based on the Buddhist method as Gantha-dhura all the monks have to study in the aspect of Pariyattidhamma, the Bhuddha's doctrines and as Vipassana-dhura, the work derived from Gantha-dhura the monks have to practice to learn to comprehend according to the truth.

Keywords: Development, Religious Inheritors, Sustainable, Wat Kiat Kaew Samakkhi , Sisaket Province

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อโลกแห่งความเชื่อ ซึ่งเป็นศาสนาหนึ่งที่มีพุทธศาสนิกชนทั่วไปตามแต่ละประเทศให้การยอมรับนำหลักคำสอนตามแนวทางของพระพุทธเจ้ามาเพื่อการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประเทศไทย พระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยนับเป็นเวลามาช้านาน (พระครูอาทรยติกิจ และคณะ, 2563: 51) มีผู้ศรัทธาออกจากเรือนมาอยู่ในร่มกาสาวพัตร์ มีผู้ศรัทธาอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาก็คือเป็นอันมากตลอด

ทั้งองค์พระมหากษัตริย์ไทยทุก ๆ พระองค์ ยังทรงมีพระราชศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาโดยตลอด เช่นกัน ด้วยพระพุทธศาสนานั้น มีจุดเด่นในการมุ่งอบรมสั่งสอนพุทธบริษัทให้เป็นคนมีศีลธรรม สามารถนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ การเรียนรู้หลักคำสอนพระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง นับเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นศาสนทายาทเพื่อนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติให้ถูกต้องได้ (พระครูสุตยาภรณ์, 2560: 1)

พระภิกษุสามเณรในฐานะศาสนทายาท จึงเป็นกำลังสำคัญในการนำหลักคำสอนออกไปเผยแพร่สู่สังคม ซึ่งเป็นงานที่มีความหมายและต้องให้ความสำคัญอย่างที่สุด ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสแก่ภิกษุในการออกประกาศศาสนา โดยสรุปว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน” (วิ.ม. (ไทย) 4/8/40)

นับว่าเป็นกิจธุระตามพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าโดยตรง ในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้มีความถูกต้องตามเป็นจริง ซึ่งการพัฒนาศาสนทายาทในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมจะสามารถพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาได้ ปัจจุบันมีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยมีการอบรม มีการเรียนการสอนการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เรียกได้ว่าเป็นการแนะแนวให้ผู้สนใจที่จะศึกษาทางพระพุทธศาสนาในคราวถึงวัยที่เหมาะสมแก่การอุปสมบทในอนาคตได้

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและด้านวัตถุโดยส่วนมากเมื่อเทียบกับนับถอยหลังไปประมาณ 30 ปี ทำให้เห็นว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ยุคที่เศรษฐกิจ การเมืองมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบ (พระครูอาทรยติกิจ และคณะ, 2563: 52) ขวชิงอำนาจกันเป็นใหญ่ในการบริหารปกครองตามระบบผู้มีอิทธิพลหรือระบบอำนาจ-นิยม ในขณะเดียวกันผู้ที่เป็นศาสนทายาทอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมด้วยเช่นกัน สำหรับศาสนทายาทที่มีอยู่แล้วก็กลับไม่มีศักยภาพ ไม่เข้มแข็ง ด้วยกระบวนการเสริมสร้างระบบอ่อนแอ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทุกฝ่ายจะต้องจับมือกันแก้ไขให้ถูกวิธี โดยเฉพาะระบบการศึกษาของศาสนทายาท เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมสามารถตอบสนองนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาหรือภาครัฐได้ดี (พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2545) และสามารถช่วยลดปัญหาสังคมได้อีกทางหนึ่ง สำหรับผู้ที่ด้อยโอกาส ได้เข้ามาบรรพชาอุปสมบท แล้วจัดเข้าในระบบการศึกษาของสงฆ์เพื่อพัฒนาเป็นศาสนทายาทที่ดีต่อไป

วัดเกียรติแก้วสามัคคี ถือว่าเป็นโอกาสของคณะสงฆ์อีกทางหนึ่ง ในการพัฒนาศาสนทายาท โดยที่วัดเกียรติแก้วสามัคคีได้เปิดสำนักศาสนศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้ามาศึกษาเรียนรู้ทั้งแผนกธรรมและบาลี จนพัฒนามาเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามใบอนุญาตของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เลขที่ 5/2542 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2542 โดยได้ชื่อว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรมเกียรติแก้ววิทยา” ซึ่งมีพระภิกษุสามเณรสำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับชั้นอย่างเป็นที่น่าพอใจของคณะสงฆ์ และในปีพุทธศักราช 2557 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระเมตตาทำโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกียรติแก้ววิทยาเข้า

เป็นโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ อีกด้วย (สำนักศาสนศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี, 2566: 48)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ยังไม่ประสบผลสำเร็จได้ดีเท่าที่ควร ทั้งในด้านการพัฒนาศาสนทายาท การจัดการศึกษา หรือแม้แต่ในด้านการเผยแผ่ศาสนาที่ตาม ด้วยปัญหาและอุปสรรคหลายประการดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้น ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม อัตลักษณ์พุทธธรรม และมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ และเชื่อมั่นของสังคม (กองพุทธศาสนา, 2553: 34) การสร้างศาสนทายาท “เถร” ถือเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่บวชมาแล้วมีโอกาสเล่าเรียนพระธรรมวินัยได้เต็มที่ หลังจากเรียนแล้ว ก็มีเวลาอีกมากที่จะทำงานให้

พระศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559: 4-5) การสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเน้นความสำคัญ 4 ด้าน คือ 1) พุทธิศึกษา 2) จริยศึกษา 3) หัตถศึกษา และ 4) พลศึกษา (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2542: 3) เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนและชุมชนได้รับความรู้ เจตคติ ค่านิยม และทักษะ ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชน (UNESCO, 1193: 10-11) ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคม และสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความเชื่อ อีกทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม (Whoqol Group, 1996: 3)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูสุตชยาภรณ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนามีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาตนเองได้ด้วยหลัก ไตรสิกขา อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 กาวนา (พระครูสุตชยาภรณ์, 2560: 168)

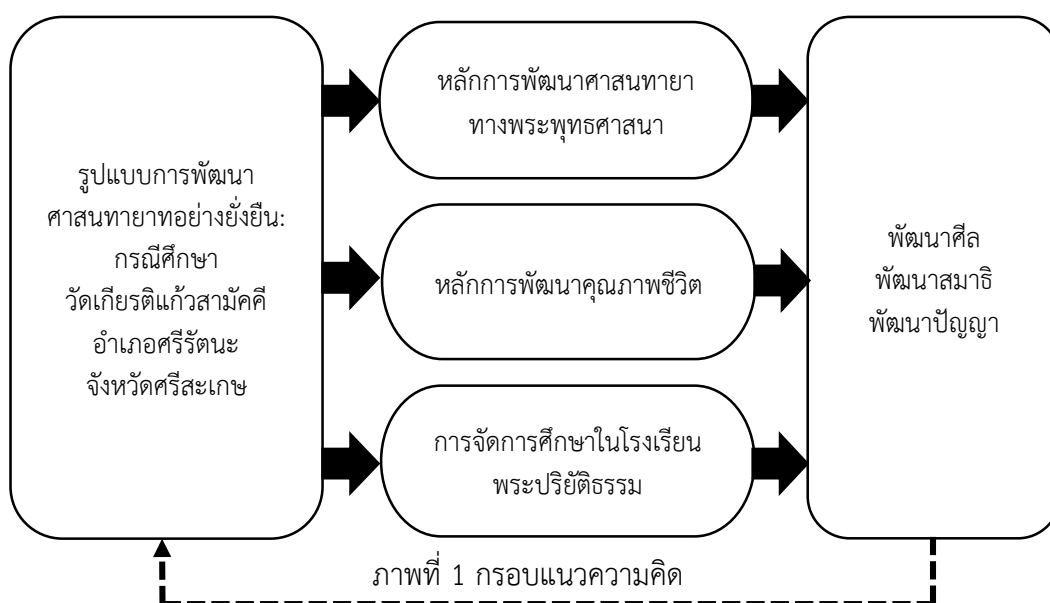
พระมหาธราธิป วรวิชัย (วรสายัณห์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่าเป็นการสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระวิชา (Interdisciplinary Integration) ระหว่างศาสตร์สาขาต่าง ๆ ผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อให้ผู้เรียนใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์โลกปัจจุบัน (พระมหาธราธิป วรวิชัย, 2564: 179)

พระมหาธีรวิทย์ ธีรวิพัฒน์เมธี (พันธ์ศรี) ได้ทำวิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องทุนมนุษย์: ทรรศนะจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา” ผลการวิจัยพบว่า ทุนมนุษย์ในสังคมควรจะเน้นการมีส่วนร่วม รู้จักหน้าที่ เคารพสิทธิ์ของคนอื่น ส่งเสริมคนดี นำหลักการพัฒนาตนเองตามแนวทางพุทธเพื่อการดำรงชีพอย่างไม่ประมาท ไม่เบียดเบียน ประกอบอาชีพด้วยสัมมาอาชีพ(พระมหาธีรวิทย์ ธีรวิพัฒน์เมธี, 2564: 138)

พระมหาสิริยศ สิริยโส (ชาลีเปรี่ยม) ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า เป็นการบริหารที่มีส่วนร่วม 4 ด้าน 1) การร่วมคิดตัดสินใจ 2) การร่วมดำเนินการ 3) ด้านการร่วมรับรู้ผลประโยชน์ 4) ด้านการร่วมติดตามประเมินผล (พระมหาสิริยศ สิริยโส, 2563: 123)

พระครูปลัดวิชาญ วิชชาธโร ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ศาสนทายาท มีศรัทธาอย่างแนบแน่น ยินดีในการบวช มีจิตใจแน่วแน่เข้าถึงแก่นธรรม มีความรู้ มีทักษะ สามารถพัฒนาตนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระธรรมวินัย นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย วางแผนจัดการในการปฏิบัติงานจริง ได้อย่างสมบูรณ์ (พระครูปลัดวิชาญ วิชชาธโร, 2564: 173-174)

กรอบแนวความคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม ได้กำหนดการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ผู้วิจัยได้กำหนดลงพื้นที่การวิจัยครั้งนี้ ณ วัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษาให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความเป็นมา ในการพัฒนาศาสนทายาทที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ 1) เจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี 2) นักวิชาการศาสนา 3) ผู้นำท้องถิ่น 4) ผู้บริหาร 5) บุคลากร 6) นักเรียน 7) ผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1) การสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกจากการให้สัมภาษณ์ บันทึกเสียง โดยการจัดสนทนากลุ่ม และสังเกตการณ์แบบภาพรวม รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาถอดความแล้วเรียบเรียงสำนวนให้เป็นระบบ เสร็จแล้วทำการรวบรวมข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ รวมทั้งจากการศึกษาด้านเอกสารมาวิเคราะห์ตีความ ตามบริบทของเนื้อหาข้อมูลต่าง ๆ ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามกระบวนการระเบียบวิธีวิจัยทุกประการแล้ว ผลการวิจัยพบว่า

หลักการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามองว่า ทุกสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเป็นธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เองก็จัดอยู่ในธรรมชาติ เมื่อมนุษย์กระทำการสิ่งใดย่อมมีผลต่อระบบธรรมชาติ เรียกว่าปัจจัยกระทบต่อสิ่งภายนอก เช่นเดียวกับสิ่งที่เกิดจากภายนอกก็มีผลต่อมนุษย์ด้วยเช่นกัน ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทมะ คือ เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2561: 137) ซึ่งเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญก่อให้เกิดระบบจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาศาสนทายาทจะประกอบด้วยหลักการใหญ่ ๆ ที่จัดว่าเป็นกิจธุระในพระพุทธศาสนา คือ คณธุระ เป็นการศึกษาเล่าเรียนด้านคัมภีร์ และ วิปัสสนาธุระ เป็นการเรียนรู้ในด้านหลักการปฏิบัติกรรมฐาน (พระราชปรีดีติโก, 2562: 29) ซึ่งเป็นกิจธุระสำคัญที่พระภิกษุสามเณรพึงเอาใจใส่ในการสืบสานต่ออายุพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกหัดเรียนรู้ในทฤษฎีก่อนลงมือปฏิบัติแม้เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ แล้วทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556: 10) เกิดมีผู้ที่สามารถพัฒนาตนเป็นพระอรหันต์ นับว่าเป็นกระบวนการที่มีแบบแผนให้เราได้นำมาปรับปรุงพัฒนาต่อยอดให้ทันต่อยุคสมัยปัจจุบัน

ดังนั้น หลักการพัฒนาศาสนทายาท จะต้องคำนึงถึงการพัฒนายู่ 2 ส่วน คือ การพัฒนาศาสนทายาทจากภายใน หมายถึง การพัฒนาจิตและปัญญา กับการพัฒนาศาสนทายาทภายนอก หมายถึง การพัฒนากาย วาจา อารมณ์ และสังคม การพัฒนาศาสนทายาททั้งภายในและภายนอกนี้

เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พัฒนาศีล พัฒนาสมาธิ พัฒนาปัญญา (ศิริศักดิ์ นันตี, 2556: 100) ซึ่งตรงกับหลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

แนวคิดเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ คือ การทำในใจโดยแยบคาย รู้จักคิด คิดเป็น หรือคิดถูกวิธีสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ 1) ระดับโลกียะ คือยังเนื่องในโลก ขึ้นต่อโลก ได้แก่ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกตามหลักแห่งความดี 2) ระดับโลกุตระ คือ ความเห็นที่เหนือโลก ไม่ขึ้นต่อโลก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตถูกต้องตามความเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 737-738) ในทางพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์ที่พัฒนาได้แล้ว คือ บุคคลที่ประเสริฐกว่าสัตว์เหล่าอื่น ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในอรรถกถาว่าด้วยเรื่องการฝึกตน เช่นว่า “ม้าวีสรร ม้าอาโนย ม้าสินธพ ช้างใหญ่ชาติกุญชร ที่ได้รับการฝึกหัดแล้ว เป็นสัตว์ประเสริฐ แต่คนที่ฝึกตนได้แล้ว ประเสริฐกว่าสัตว์พาหนะเหล่านั้น” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/322/133)

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอยู่ 3 ประการ (พระมรรภพ คุณสมปนโน, 2566: 264) คือ 1) แนวคิดด้านการฝึกอบรม คือ การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และมีทักษะ เพื่อพัฒนางาน พัฒนาทัศนคติ ให้เป็นไปในทิศทาง เป้าหมาย นโยบาย ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ 2) แนวคิดด้านการศึกษา คือ กระบวนการศึกษา เป็นรากฐานของความรู้ที่จะเกิดขึ้นกับทุกคน เนื่องจากวิทยาการและธรรมชาติเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จึงมีเสรีภาพที่จะศึกษาในสิ่งที่ควรศึกษาเพื่อให้มีความรู้ประสบการณ์ นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต และแก้ไขปัญหาชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) แนวคิดด้านการพัฒนา คือ การพัฒนาคนและองค์กร ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนวิธีการพัฒนาในรูปแบบใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ และข้อจำกัดขององค์กร และความเหมาะสมของสถานการณ์ในปัจจุบันนั้นด้วย

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนวง จังหวัดศรีสะเกษ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์และสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อประกอบในรายวิชา “สัมมานาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน” เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566 โดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมในการสัมมนา 3 ท่าน ประกอบด้วย 1) พระครูศรีรัตนภิรักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ 2) พระครูสุธีวรปริชา, ผศ.ดร. รอง.ผอ.ฝ่ายวิชาการ มจร.ศรีสะเกษ และ 3) นางสุทธิวรรณ มาลาศรี ปลัด.อบต.ศรีแก้วในการให้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนวง จังหวัดศรีสะเกษ ผลจากการสัมภาษณ์และสัมภาษณ์กลุ่ม พบว่า

วัดเกียรติแก้วสามัคคี เป็นสำนักศาสนศึกษาที่มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้งด้านปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ที่ได้สืบสานต่อจากอดีตเจ้าอาวาส มีปณิธานในการจัดการเรียนการสอนอย่างแน่วแน่ เน้นส่งเสริมสนับสนุนการเรียนของพระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามา โดยเฉพาะการเรียนภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาที่สามารถสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไว้ได้ และผู้ศึกษาเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งแล้วนำไปปฏิบัติ และเผยแผ่ต่อไปได้โดยถูกต้องตามพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะสามารถรักษาปริยัติไม่ให้อันตรธานได้ แล้วยังสืบทอดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาต่อไปได้ (พระครูศรีรัตน-นาภิรักษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566)

ภาพที่ 2 ลงภาคสนามสัมภาษณ์ ณ วัดเกียรติแก้วสามัคคี

ปัจจุบันผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว บางท่านก็สนใจเรียนหนังสือพัฒนาตนเอง เผยแผ่พระพุทธศาสนา บางท่านก็ไม่สนใจการเรียนหนังสือ แต่ก็อยู่ตามสภาพไปเรื่อย ๆ อย่างน้อยก็ทำประโยชน์ให้กับพระศาสนาอยู่บ้าง เช่น ช่วยงานวัด เป็นต้น เพราะการได้รับอิทธิพลจากทุนนิยมทางสังคม และทำให้บุคคลมีความคิดที่เป็นอิสระ ซึ่งน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งในประเด็นนี้ (พระครูสุธีร-ปริชา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566) ในส่วนความคิดที่จะเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหานักเรียนมาเรียนภาษาบาลีเป็นหลัก และเรียนได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป อันเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง (พระครูศรีรัตนภิรักษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566) จึงมีการเริ่มจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อหานักเรียนบวชเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญโดยมีการจัดการการศึกษา คือ การเรียนการสอนวิชาภาษาบาลี จะเรียนในภาคเช้า วิชาธรรมวินัย จะเรียนในภาคบ่าย ส่วนวิชาสามัญ จะจัดให้มีการเรียนในช่วงภาคค่ำ และส่งนักเรียนไปอบรมก่อนสอบบาลีเป็นประจำทุกปี (พระครูเมธีกิตติสาร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566)

สำนักศาสนศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี ได้มีการปรับปรุงแบบการจัดการศึกษา ด้วยเหตุเพราะว่า ผลการสอบบาลีสนามหลวงเริ่มมีแนวโน้มลดลง เพื่อให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จึงจัดให้เรียนวิชาภาษาบาลีให้เยอะ เพิ่มชั่วโมงการสอน ให้เรียนทั้งเช้า บ่าย เย็น จนทำให้มีผลการสอบบาลีสนามหลวงเพิ่มขึ้น และให้รางวัลแก่นักเรียน คือ ให้ท่องหนังสือใครสามารถท่องได้มาก ก็ให้รางวัลมากตามจำนวนหน้าที่ท่องได้ (พระครูศรีรัตนภิรักษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566) หลังจากจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบตามรูปแบบที่ได้ประสบผลสำเร็จเรื่อยมา ทำให้มีผู้ที่สามารถสอบบาลีสนามหลวง ชั้นเปรียญธรรม 9 ประโยคได้เป็นรูปแรกและเป็นนาครหลวงรูปแรกของจังหวัดศรีสะเกษ (พระครูเมธีกิตติสาร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำนักศาสนศึกษาเล็ก ๆ ที่มีปณิธานที่แน่วแน่ก็สามารถประสบผลสำเร็จได้

นับว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการจัดการศึกษาที่ยากลำบากกว่าการจัดการศึกษาอย่างอื่น เพราะสมัยนี้โลกมีวิวัฒนาการไปไกล ซึ่งจะมีคำถามสำหรับผู้เรียนว่าเมื่อเรียนภาษาบาลีแล้วจะนำไปทำอะไร เพื่ออะไร จึงเป็นสิ่งที่ยากยิ่งต่อการจัดการศึกษาและหาผู้ที่เข้ามาบวชเรียนได้เหมือนเช่นแต่ก่อน เพราะหาพระเณรบวชเรียนยาก และจะหาพระเณรที่จะพอมีศักยภาพเป็นพระสังฆาธิการได้ก็แทบจะไม่มี แล้วสิ่งที่ได้ในปัจจุบันก็คือ เป็นวัดของหลวงตาไปมากกว่า (ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม, สนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566)

การศึกษาของพระภิกษุสามเณร วัดเกียรติแก้วสามัคคี ถือว่า เป็นหัวใจหลักของชาวอำเภอศรีรัตน และคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ ในการเป็นศูนย์บ่มเพาะพัฒนาศาสนทายาท และเด็กเยาวชนให้เป็นผู้มีความรู้คุณธรรม เปลี่ยนความคิดพฤติกรรม ให้รู้จักใช้สติ รู้หน้าที่ รักษาสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไปในภายภาคหน้าได้ (สุรเชษฐ์ วัฒนา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566)

ภาษาบาลีนั้น นับว่าเป็นภาษาชั้นสูงในทางพุทธศาสนา เพราะเป็นภาษาที่มีความสำคัญ และสามารถสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไว้ได้ (พระครูศรีรัตนวิสุทธิ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566) และตราบไต่ที่คณะสงฆ์ยังให้ความสำคัญการเรียนการสอนในด้านภาษาบาลีเป็นหลัก ซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ประกาศเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตราบนั่นยังพอมั่นใจได้ว่าพระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ (พระมหาสิทธิพร สิทธิโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2566) ดังที่พระเดชพระคุณพระพรหมกวี (วรวิทย์) อดีตเจ้าคณะภาค 10 อดีตเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยารามได้กล่าวไว้ในหนังสือการคณะสงฆ์การพระศาสนา ไว้ว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม เป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ แต่ถูกมองข้ามจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการหันไปส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาอื่นมากกว่า นับเป็นการทอดทิ้งการส่งเสริมการศาสนศึกษาอย่างน่าเป็นห่วง ขอฝากท่านเจ้าคณะทุกชั้นไว้พิจารณา” (สำนักศาสนศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี, 2566: 48)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี นั้น ได้สืบทอดปณิธานอดีตเจ้าอาวาส มุ่งเน้นไปที่การศึกษาพระบาลีเป็นหลัก โดยจัดให้มีการเรียนทั้งภาคเช้า ภาคบ่ายและภาคค่ำ ส่วนวิชาสามัญศึกษาจะเป็นวิชาการ หรือจะเรียกว่าบาลีหลักสามัญรองก็ได้ ทางวัดเกียรติแก้วสามัคคีเอง ก็ได้ยึดหลักการพัฒนาศาสนหลักธรรมาทางพระพุทธศาสนาไว้ คือ คັນธะระ อันเป็นกิจหรือหน้าที่หลักของพระภิกษุสามเณรที่ต้องเรียนฝึกฝนทางด้านปริยัติ คือศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำออกไปเผยแผ่ และวิปัสสนาธุระ อันเป็นกิจที่ต่อเนื่องจากคันธะระ โดยการนำเอาความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษานั้น มาปฏิบัติเรียนรู้ให้แจ้ง เป็นไปเพื่อการละ สลัดทิ้งซึ่งการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งหลายไม่ยึดติดในทางโลก รู้ตามความเป็นจริงในธรรมชาติที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ซึ่งการจัดการศึกษาและการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี ก็นับว่าเป็นการปฏิบัติสอดคล้องตามนโยบายของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ตลอดทั้งให้เป็นไปตามปณิธานของบูรพาจารย์ที่ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนผลักดันในการเรียนพระบาลี และปริยัติสามัญมาจวบจนปัจจุบัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตน จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1) หลักการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยถือหลักปฏิบัติอยู่ 2 อย่างคือคันธะระ และวิปัสสนาธุระ อันเป็นหลักการใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พระภิกษุทั้งหลายได้นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการทำหน้าที่ซึ่งเป็นกิจธรรมาของพุทธบริษัททั้ง 4 ที่ต้องพัฒนาการศึกษาทั้งด้าน ศิล สมาธิ และปัญญา หรือเรียกว่า ไตรสิกขา อันเป็นหลักแห่งการพัฒนาตนในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตยาภรณ์ (2560: 159) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวทางพระพุทธศาสนา” พบว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และพัฒนาตนเองได้ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง กระบวนการเรียนรู้

ฝึกฝนโดยการศึกษาเรียกว่า ไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักการศึกษาหรือหลักแห่งการฝึกฝนพัฒนาตนในการดำเนินชีวิตที่ดีงามอย่างเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์

2) แนวคิดเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการจัดการระบบการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ตลอดทั้งพุทธบริษัท 4 อันเป็นศาสนทายาทที่จะเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ให้เป็นผู้สมบูรณ์ประกอบด้วยมีสัมมาทิฐิ มีแนวคิดอย่างเป็นระบบในการศึกษา คือ 1) แนวคิดด้านการฝึกอบรมความรู้ 2) แนวคิดด้านการศึกษา ศึกษาในสิ่งที่ควรศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตได้ 3) แนวคิดด้านการพัฒนา เป็นการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ กับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย บุญสูง (2561: 118) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถิพุทธ” พบว่า การจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนวิถิพุทธประกอบด้วยความต้องการพัฒนาตนเอง คือ 1) การพัฒนาด้านจิตใจ หมายถึง การพัฒนาสภาพของจิตที่มีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาร่างกาย หมายถึง การพัฒนารูปร่างหน้าตา กิริยา การแสดงออก ผิวพรรณ 3) การพัฒนาด้านอารมณ์ หมายถึง การพัฒนาในการควบคุมความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออก 4) การพัฒนาสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง การพัฒนารอบรู้ ไหวพริบ ปฏิภาณ เรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตที่ดี 5) การพัฒนาสังคม หมายถึง การพัฒนาปฏิบัติตน ประพฤติตนตามปทัชฐานทางสังคม 6) การพัฒนาความรู้ ความสามารถ หมายถึง การพัฒนาความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น 7) การพัฒนาตนเองสู่ความต้องการของตลาดแรงงาน หมายถึง การพัฒนาความรู้ความสามารถ ชำนาญทางอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

3) วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้งด้านปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี โดยเฉพาะการเรียนภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาหลักที่ผู้ศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ และเผยแผ่ต่อไปได้โดยถูกต้อง การเรียนการสอนวิชาภาษาบาลีเพิ่มชั่วโมงการสอน ทั้งเช้า บ่าย เย็น ส่วนวิชาสามัญ จะจัดให้มีการเรียนในช่วงภาคค่ำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดวิชาญ วิชชาโร (2564: 157) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี” พบว่า การเพิ่มศักยภาพทางปัญญา ประกอบด้วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ศาสนทายาทได้ศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี แล้วส่งเสริมต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงฆ์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาทักษะทางด้านปัญญาอยู่เสมอ และฝึกให้เป็นผู้สอนธรรมะ เช่น การสอนธรรมศึกษาสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการบรรยายธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรียกว่า SRIRATANA-MODEL ดังจะอธิบายต่อไปนี้

S-Student คือ นักเรียน นักศึกษา คือผู้ที่ต้องการเฝ้าหาความรู้ เพื่อการพัฒนาตนเอง

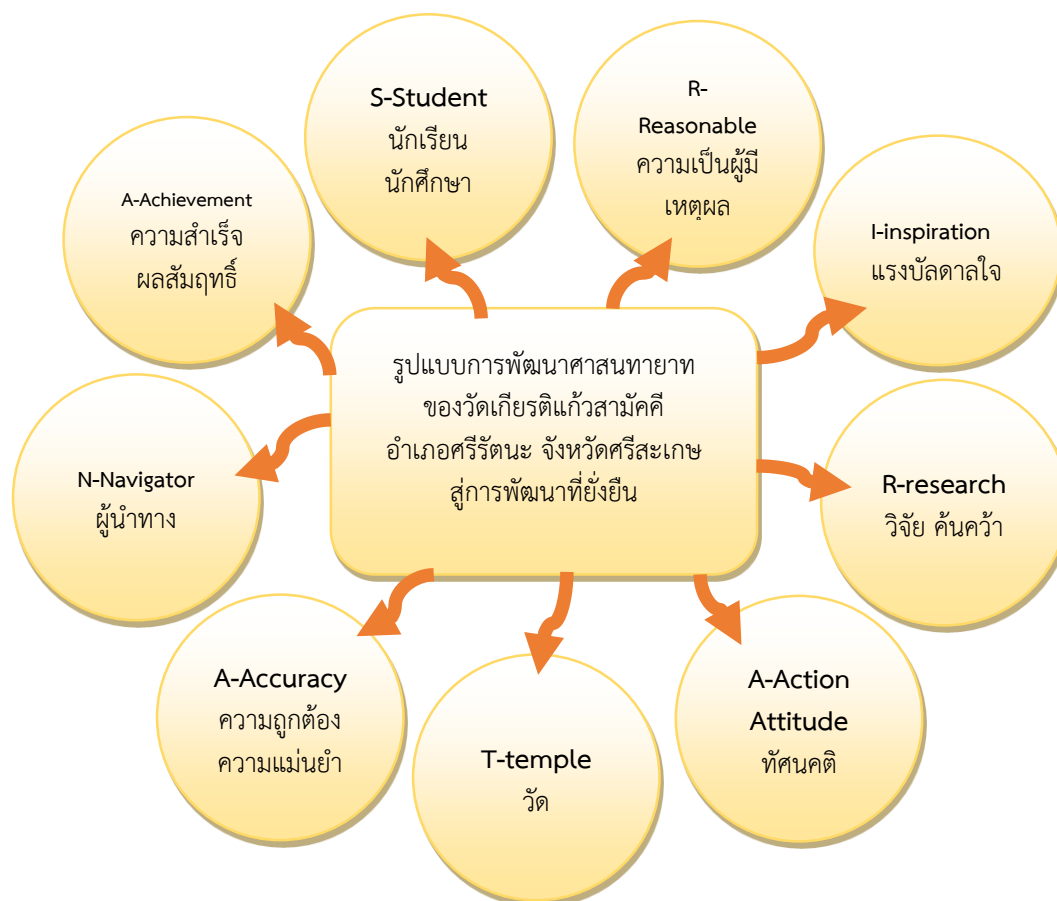
R-Reasonable คือ ความเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ เป็นสัมมาทิฐิ

I-inspiration คือ แรงบัลดาลใจ ทำให้ประสบผลสำเร็จ ด้วยกำลังใจที่ดีที่มีความหวัง

R-research คือ วิจัย ค้นคว้า เป็นการศึกษาหาความรู้ พิสูจน์หาคำตอบที่ดีที่สุด

A-Action Attitude คือ ทศนคติ มีมุมมองอย่างถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม

T-temple คือ วัด สถานที่ที่มีความสงบ เป็นประโยชน์ในการสร้างคุณธรรม จริยธรรม
A-Accuracy คือ ความถูกต้อง แม่นยำ การเรียนรู้ฝึกหัด จนมีความชำนาญชำนาญ ถูกต้อง
N-Navigator คือ ผู้นำทาง บุคคลที่มีปัญญา สามารถชี้ทางให้ผู้อื่นได้
A-Achievement คือ ความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ มีความเพียร จนประสบผลสำเร็จได้
 ดังองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย สามารถเขียนเป็นแผนภูมิภาพ ได้ดังนี้

จากแผนภูมิองค์ความรู้ SRIRATANA-MODEL แสดงให้เห็นถึงระบบวิธีการพัฒนาศาสนทายาทในทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ปฏิบัติทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนา จนเกิดมีความเลื่อมใสศรัทธา แล้วฝึกศึกษาตามทัศนคติของตน ซึ่งต้องเข้ามาสู่การอุปสมบทอยู่ในวัดศึกษาจนเกิดความรู้มีความแม่นยำจำได้ในอรรถในธรรม จนนำไปสู่เป็นผู้มีปัญญาสามารถนำพาสาธุชนไปสู่ทางอันเป็นมรรคผล ทำให้ประสบถึงความสำเร็จในเป้าหมายของชีวิตได้

บทสรุป

วัดเกียรติแก้วสามัคคี ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการช่วยสร้างและพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์อำเภอศรีรัตน และยังเป็นต้นแบบให้กับคณะสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ต่อการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะภาษาบาลีที่ต้องการเน้นให้ความสำคัญเป็นประการแรกของการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพราะจะมีส่วนช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและรักษาไว้ซึ่งภาษาเดิมที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการประกาศศาสนา

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของวัดเกียรติแก้วสามัคคี เป็นการพัฒนาด้านบุคลากรทางพระพุทธศาสนา โดยที่มุ่งพัฒนาในด้านศีล สมาธิ และปัญญา บูรณาการเข้ากับแผนการจัดการศึกษา คณะสงฆ์เน้นพัฒนาอยู่ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการอบรมบ่มเพาะพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ ประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น 2) ด้านการศึกษา เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสได้ ศึกษาพัฒนาควบคู่กับวิชาทางโลก 3) ด้านพัฒนาคน คือ การพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีศักยภาพ ในการช่วยขับเคลื่อนงานพระพุทธศาสนาได้

ทั้งนี้ วัดเกียรติแก้วสามัคคี ยังคงมีแนวคิดการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรอยู่เสมอ โดยที่มุ่งหมายในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้ด้านภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาหลักที่จะช่วยจรจรโลง พระพุทธศาสนาไว้อยู่ได้ยาวนาน อันเป็นการสืบสานปณิธานของบูรพาจารย์ต้น ๆ ที่ได้ริเริ่ม ก่อสร้างสำนักเรียนและวัดเกียรติแก้วสามัคคีนี้ขึ้นมาจวบจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะสงฆ์หรือหน่วยงานราชการ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนา สามารถนำผลการวิจัยในครั้ง นี้ ไปวิเคราะห์ ตามเหตุผลในแต่ละส่วนที่มีความเกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาศาสนทายาท เพื่อในการ จัดการเรียนการสอนทั้งพระบาลี นกธรรม ตลอดจนทั้งการศึกษาในด้านพระปริยัติธรรมในโรงเรียนสาย สามัญ อันจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างบุคลากรในทางพระพุทธศาสนาได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ที่มีความสนใจในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนทายาทต้นแบบที่ดีในพระพุทธศาสนา
- 2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน
- 3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างภูมิปัญญาในศาสนทายาทตามแนวทางของ

พระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

กองพุทธศาสนา (2553). แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการพัฒนาศึกษาโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 - พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครูสุตขยาภรณ์. (2560). “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา”. ดุษฎี นิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูอาทรยติกิจ และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 9 (ฉบับที่ 2), 51.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2559). สถานการณ์พระพุทธศาสนา พลิกหน้าเป็นพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

- พระราชปริยัติกวี. (2562). “การศึกษาสงฆ์สมัยพุทธกาล”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2562. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2545). ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริศักดิ์ นันตี. (2556). “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). 45 พรรษาของพระพุทธเจ้า. พิมพ์ครั้งที่ 6. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2542). พระราชดำริ แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สำนักศาสนศึกษาวัดเกียรติแก้วสามัคคี (พระครูศรีรัตนภิรักษ์). (2566). งานฉลองเปรี๊ญธรรม. ม.ป.ท.
- UNESCO. (1993). Quality of life improvement programmes. Bangkok: UNESCO regional office.
- WHOQOL Group. (1996). WHOQOL-BREF introduction administration scoring and generic version of assessment field trial version. Geneva: World Health Organization.

การบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
The Administration of Archaeological Sites in Buddhist Monasteries
for Sustainable Development

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม

Phramaha Mongkholkan Thitadhammo

พระวรพนธ์ วรธมโม (ตันท์พูนเกียรติ)

Phra woraponte varadhammo,(Tanpoonkiat),.Ph.D.

วัดพุทธเมตตาบุญญาภาพ

Wat Buddhamettabunyanupab

พระสุชีสม สิลเตชปุตติโย (จिरมหาสุวรรณ)

Phra Sukheesom Silatechaputtiyo,(Jiramahasuwan),

วัดพุทธเมตตาบุญญาภาพ

Wat Buddhamettabunyanupab

E-mail : Mongkholkan1977@gmail.com, varadharmmo@gmail.com,

jiramahasuwan@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 11 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 8 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการบริหารวัดของเจ้าอาวาสที่มีโบราณสถานในการบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นความสำคัญของวัดที่มีโบราณสถานเพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น

ดังนั้น หน้าที่ของเจ้าอาวาสในการบริหารวัด จึงต้องการการมีส่วนร่วมและมีการพัฒนาที่ยั่งยืนในรูปแบบของการอนุรักษ์ในเชิงวัฒนธรรมและอนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะเข้าใจ และให้การร่วมมือของเจ้าของถิ่นอันมีประชาชนและองค์กรท้องถิ่น โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำและสร้างความเข้าใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวัดให้เกิดขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, โบราณสถาน, การพัฒนาที่ยั่งยืน

ADSTRACT

The study of the administration of archaeological sites in Buddhist monasteries for sustainable development focused on the Buddhist monasteries which have archaeological sites in order to make sustainable development. Therefore, the abbots have the administrative duties to join the sustainable

development in the form of cultural conservative manner suitable for the image and identity of such archaeological sites. It is extremely important to understand the local people and cooperate with the people and local organizations, having the abbots as leaders to create harmony for the sustainable development of the monasteries

Keywords : Administration, Archaeological, Sustainable Development

บทนำ

การบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์หลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) 2545: 16) และสำหรับการบริหารวัดที่ มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ 2538, :32)

โบราณสถาน นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวม ที่สามารถศึกษาย้อนกลับไปได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้ วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุนี้ โบราณสถานจึงเป็นเป็นทรัพยากร เป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มนุษย์ใช้สติปัญญา และความรู้ความสามารถสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมดหรือดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อตน และสังคมในสมัยนั้น ๆ สถานที่เหล่านั้นเมื่อตกทอดเป็นมรดกมาถึงคนรุ่นเราก็กลายเป็นโบราณสถาน ฉะนั้น โบราณสถานจึงเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่งที่บอกความเป็นมาของบรรพบุรุษที่อยู่ในสังคมระดับต่าง ๆ ตั้งแต่กลุ่มชนขนาดเล็กจนถึงหมู่บ้านเมือง และประเทศชาติต่อเนื่องมาจนถึงสมัยเรา ประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาดังกล่าวแสดงพัฒนาการของผู้สร้างสมัยก่อน ส่วนการอนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ที่เป็นหน้าที่ของคนรุ่นเราและรุ่นต่อ ๆ ไป การ "อนุรักษ์" และการจัดการที่เป็นระบบมีมาตรฐาน สามารถที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี (พิสิฐ เจริญวงศ์ 2550: 21)

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการวัดในปัจจุบันนี้ยังติดอยู่กับรูปแบบเดิม ๆ อยู่กับที่ คือ ทรงอยู่และทรุดลงตามลำดับ ไม่ค่อยได้รับพัฒนารูปแบบ และวางยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวัดที่เป็นระบบและรูปธรรมที่ดีและเหมาะสมในสถานการณ์ยุคปัจจุบัน ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การบริหารจัดการวัดใน

บางสถานที่จึงมีปัญหาในด้านต่าง ๆ มาก ขาดการแก้ไขในการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา จนถึงขั้นวิกฤตขาดพระภิกษุสามเณรที่เป็นบุคลากรที่สำคัญในการบริหารจัดการวัดและพระพุทธศาสนา และกลายเป็นวัดร้างไปในที่สุด ปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องถูกหลักการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมตีมจากคณะสงฆ์ และอาจกลายเป็นสาเหตุใหญ่ อันนำพาและส่งผลเสียหายถึงความทรุดโทรมเสื่อมสลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในภายหน้าอีกด้วย (พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธำโร) 2557)

วัดที่มีโบราณสถาน จึงเป็นที่ท่องเที่ยวสำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างดี ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น จึงเห็นว่าการอนุรักษ์ไว้นั้นมีคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย และยังเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร ถ้าเราไปแยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็จะทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม การบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและมรดกวัฒนธรรมควรเป็นเรื่องที่มีหลักประสมประสานกันหลายรูปแบบ รวมทั้งการบริหารทางธุรกิจ การจัดการรักษาสถานที่ซึ่งเป็นมรดก การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อุตสาหกรรมด้านขนส่ง โบราณคดี พิพิธภัณฑสถานศิลปะที่มองเห็นสัมผัสได้ และผลผลิตต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวในวัดแม้กระทั่งในพระอารามหลวงยังมีข้อจำกัดอยู่มากพอสมควร ทั้งด้านกายภาพ ด้านนโยบาย ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม (พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมืองเส, 2553)

จากที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันวัดทั่วประเทศมีแนวโน้มทุบทำลายโบราณสถานสำคัญๆ อาทิ โบสถ์ กุฏิ เจดีย์และสิ่งปลูกสร้างที่เป็นโบราณสถานเพิ่มสูงขึ้น ทั้งที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตาม พ.ร.บ.โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และยังไม่ขึ้นทะเบียน โดยที่ไม่ตั้งใจและต้องการทุบทำลาย ซึ่งวัดส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าโบสถ์หรือว่ากุฏิหลังเก่าคับแคบเล็กเกินไป เจ้าอาวาสจึงสั่งให้ทุบทำลายโบราณสถาน เพื่อปรับปรุงและบูรณะวัดให้ใหญ่โตมีความทันสมัยเหมือนกับวัดอื่น ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวสวนทางกับกรมศิลปากรที่ต้องอนุรักษ์และดูแลโบราณสถาน ต้องยอมรับว่าปัจจุบันมีการแจ้งความดำเนินคดีกับวัดหลายแห่งกรณีปรับปรุงและบูรณะวัดโดยทุบทำลายโบราณสถาน ดังนั้น คิดว่าต้องเข้าแก้ปัญหาเรื่องนี้จริงจัง เพื่อไม่ให้เกิดคดีความเพิ่มมากขึ้น โดยมอบหมายให้สำนักศิลปากร 15 แห่งทั่วประเทศ ทำงานเชิงรุกมากขึ้น เพราะที่ผ่านมาการทำงานของกรมศิลปากรล่าช้ากว่าวัด เข้าไปพบหรือว่าตรวจสอบต่อเมื่อรื้อถอนแล้ว และพบว่าหลายวัดที่โบราณสถานถูกทำลาย เพราะเป็นเจ้าอาวาสใหม่จึงทำอะไรตามอำเภอใจ และ ไม่รู้ว่าสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวมีความสำคัญอย่างไร ดังนั้นคิดว่าต้องทำงานแบบเข้าถึงและสร้างความเข้าใจกับวัดเรื่องการพัฒนาวัดต้องคำนึงถึงขอบเขตของการอนุรักษ์ (นางโสมสุดา ลียะวณิช 2553 :31)

ด้วยเหตุนี้เจ้าอาวาสจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับการบริหารวัดในด้านการบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งหวังว่าจะได้ตระหนักถึงปัญหาทางด้านความรู้การบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่เพื่อเป็นการท่องเที่ยวของตำบลและของประเทศ ซึ่งวัดที่มีการบริหารจัดการโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่หลายแห่งที่มีอายุ

ยาวนานเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชนซึ่งยังขาดรูปแบบการบริหารที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาวิธีการแก้ปัญหาการบริหารและการพัฒนาโบราณสถานในวัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีคุณภาพสืบไป ดังเราจะได้ศึกษาตามลำดับ

รูปแบบของการบริหารจัดการวัด

การศึกษารูปแบบในการจัดการและการบริหารวัดจำเป็นอย่างมากที่เราจะต้องเข้าใจก่อนว่าความหมายของคำว่าวัดมีการบริหารจัดการอะไรได้บ้าง และวัดทำอะไรได้บ้างในสถานที่ของตนด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องดูคำว่า การบริหารวัดหมายถึง การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอน ฝึกอบรม สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด (กรมการศาสนา 2542: 2) การบริหารเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันเพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ก็เพราะนักบริหารมีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนการบริหารวัดอย่างเป็นระเบียบจะส่งผลให้ร่มรื่นน่าอยู่ นำเข้าไปประกอบกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนที่เข้าไปสัมผัสพบเห็น การบริหารจึงมีความสำคัญ การบริหารวัดทำให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้ และทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จทุกคนพึงพอใจ (กรมการศาสนา 2542: 31)

การบริหารงานของวัดมีความสำคัญในการทำให้วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้ภิกษุสงฆ์สามเณรมีความรู้ความสามารถ ทำให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐไปสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกาวัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์การศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบปะนัดพบปะของประชาชน (พระศรีปริยัติโมลี (พระมหาสมชัย กุศลจิตโต) 2543: 101) การบริหารวัดในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้รูปแบบของการบริหารที่ยึดหลักของพระธรรมและพระวินัยเป็นเบื้องต้น พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้นจะยึดหลักของพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกัน การบริหารในสมัยพุทธกาลจึงเป็นการบริหารแบบธรรมาธิปไตย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป สรรพสิ่งก็เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะแห่งเวลาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของวัตถุ จิตใจของคนก็เปลี่ยนแปลง วัดในยุคปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวเนื่องทางด้านสังคมเป็นอย่างมากด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะความเกี่ยวเนื่องทางด้านจิตวิญญาณ การบริหารวัดจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ทันทับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา แม้แต่การนำเสนอหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ต้องเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้การบริหารวัดในปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายของมันเองที่ว่า หมายถึงการปกครอง การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการทางด้านพระพุทธศาสนาหรือการบริหารจัดการวัด มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่าง องค์ประกอบหลายอย่างที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหารจัดการดังนี้

1. ศาสนบุคคลได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดหรือชุมชนเดียวกันนั้น
2. ศาสนธรรมได้แก่ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่จะต้องยึดเป็นหลักเสมอในการบริหารจัดการงานวัดนั้น ๆ จะละเลยเสียไม่ได้ ซึ่งประกอบด้วยพระธรรมและพระวินัย
3. ศาสนสถานได้แก่ ศาสนวัตถุหรือ ศาสนสมบัติ ได้แก่ วัดและทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

4. ศาสนพิธีได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและชุมชน อันจัดเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับสังคมทั่วไปองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหารจัดการวัดที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะลืมนเสียไม่ได้ เพราะมีความสำคัญแก่การบริหารจัดการเป็นอย่างมาก แต่ก็มีสิ่งอื่นที่มาเกี่ยวข้องด้วยนั่นก็คือความแตกต่างของคนในสังคม ซึ่งผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วยในการบริหารจัดการ

โดยเฉพาะสถาบันทางสังคมอันจะส่งผลต่อการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม ได้แก่ สถาบันทางสังคม ซึ่งแบ่งเป็น 7 สถาบันที่มีความสอดคล้องกับการบริหารวัดเพื่อให้เป็นไปอย่างดีและอยู่ด้วยกันกับสังคมได้

1. สถาบันครอบครัว
2. สถาบันการศึกษา
3. สถาบันการศึกษาศาสนา
4. สถาบันทางเศรษฐกิจ
5. สถาบันการเมืองการปกครอง
6. สถาบันนันทนาการ
7. สถาบันสื่อสารมวลชน

สถาบันทั้ง 7 สถาบันมีความสัมพันธ์กันและทุกสถาบันทำหน้าที่ของตนเอง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และนอกจากนี้ สิ่งที่เราควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่งก็คือลักษณะของสังคมที่สำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ควรตระหนักถึงก็คือ พระสงฆ์สามเณรและวัดซึ่งเป็นตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนา เป็นผู้ดำเนินกิจการพระศาสนาในสังคมทุกส่วนทุกระดับ โดยคณะสงฆ์ซึ่งมีมหาเถรสมาคมและพระสังฆาธิการ เป็นผู้ปกครองและบริหารคณะสงฆ์ และการพระศาสนาให้เป็นไปโดยเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมืองและระเบียบประเพณีของสังคมทุกส่วนทุกระดับ การคณะสงฆ์และการพระศาสนาที่พระสงฆ์และวัดได้ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนในสังคม แบ่งออกได้เป็น 6 ประการ คือ

1. การปกครอง ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุสามเณรทั้งสังฆมณฑล ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างบริสุทธิ์ถูกต้องเพื่อเป็นตัวอย่างและจะได้อบรมสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึง
2. การศาสนศึกษา ได้แก่ การดำเนินการให้พระภิกษุสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ตามสมควรแก่ฐานะานุรูปอย่างเที่ยงแท้จริงจัง

3. การศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งในและนอกระบบ การศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมประเทศชาติ

4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้ทราบ เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อล่งพ้นความทุกข์และประสบความสุขตามอุปนิสัย และผลของการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาของแต่ละคน อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุก สันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

5. การสาธารณูปการ ได้แก่ การดำเนินการให้วัดทั่วประเทศ เป็นวัดโดยสมบูรณ์เป็นที่พำนักอาศัยศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร เป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานโบราณวัตถุ ของสังคมนั้น ๆ

6. การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ประชาชนทางจิตใจและทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย และสมณวิสัย เพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนแห่งวัดนั้น ๆ และทั่วไป (พระครูใบฎีกาภิชาติ ธรรมสุโท (พรสุทธิชัยพงศ์) 2553)

ส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการอยู่ในการลงมือปฏิบัติจริง หลักการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้ คือ

1. การสร้างค่านิยม (Shared Values) ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารจัดการนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารจัดการวัดจะได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2. จัดโครงสร้าง (Structure) ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสมเป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารจัดการวัด

3. จัดระบบงาน (Systems) ได้แก่ การวางหลักการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4. จัดกิจกรรม (Style) ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารจัดการ เป็นไปทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5. บุคลากร (Staff) ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร หรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถเป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานจะสำเร็จหรือไม่ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงาน

6. เสริมทักษะ (Skills) ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7. กลยุทธ์ (Strategy) ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่เลือกใช้ในการบริหารจัดการนั้นระบบรูปแบบ ต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

ที่กล่าวมานี้คือ หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่ใช้ปฏิบัติ แต่เหนือสิ่งอื่นใด การบริหารวัดนั้นที่สำคัญยิ่งก็คือการลงมือปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างยิ่ง ที่จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไป

อย่างมีระบบระเบียบตามจุดประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ การบริหารจัดการที่ดีจึงอยู่ที่การนำเอาทฤษฎีไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดระบบของจุดเริ่มต้นของการทำงานไว้ดังนี้

1. สำรวจ (Research) ได้แก่ การหาข้อมูลในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโครงสร้าง หรือแม้แต่ข้อมูลทางบุคลากร การมีข้อมูลที่เพียบพร้อมในด้านต่าง ๆ นั้น จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ

2. การสื่อสาร (Communication) ได้แก่ การนำเสนอและการรับข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ การนำเสนอจะต้องชัดเจนมีประสิทธิภาพใช้ชักจูง การรับข้อมูลก็ต้องเลือกรับข้อมูลที่มีประโยชน์ การสื่อสารในรูปแบบของการบริหารจัดการนั้น จึงต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในเบื้องต้น

3. การวางแผน (Action Planning) ได้แก่ การกำหนดทฤษฎีการกระทำหรือเชิงปฏิบัติภาคปฏิบัติในทางการบริหารนั้นจะต้องสอดคล้องกับทฤษฎี การวางแผนจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างรูปแบบของการปฏิบัติจริง

4. การประเมินผล (Evaluation) ได้แก่ การสรุปผลของการบริหารจัดการ ในส่วนของการประเมินผลนี้ จะทำให้เราได้ทราบถึงข้อผิดพลาด และจุดที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและส่งเสริมข้อที่ได้ให้ผลดีอยู่แล้ว เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กรมการศาสนา 2546: 46-48)

การบริหารวัด สามารถสร้างสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคมอีกทั้งทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และ การบริหารวัดที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรซึ่งรวมถึงโบราณสถานด้วย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ประเวศ วะสี 2539: 119)

ภารกิจของเจ้าอาวาส

เมื่อกล่าวถึงเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการ ก็คือผู้ที่ปกครองและดูแลวัด เจ้าอาวาสในฐานะผู้ปกครองดูแลและเป็นผู้แทนของวัด มีบทบาทและภารกิจในการบริหารวัดในฐานะพระสังฆาธิการจึงต้องรับภาระการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตรงตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎกระทรวง โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

ความสำคัญของเจ้าอาวาส กล่าวถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการศาสนา 1540 คำนำ) พระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานด้านการปกครองตนเอง และ การปกครองวัด 4 ฐานะ ดังนี้คือ

1. มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา
2. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด
3. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ
4. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

พระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสนอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ใน 4 ฐานะข้างต้นแล้วยังมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตรงตามวัตถุประสงค์แห่ง

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และกฎมหาเถรสมาคมโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยด้วย (พระครูสิริอาภากร อัมภา 2550)

ด้วยเหตุนี้ การปกครองสงฆ์นั้น วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักรและ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่นกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการแห่งพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนการ ปกครองบุคลากรภายในวัดที่นอกเหนือจากภิกษุสงฆ์ สามเณร ซึ่งได้แก่ศิษย์วัด แม่ชี คนงาน รวมทั้ง ข้าราชการผู้อาศัยในวัดคนอื่น ๆ เจ้าอาวาสจะมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวัดและ กระจายอำนาจหน้าที่เพื่อช่วยกันดูแลและพัฒนาวัดบุคลากรทั้งหมดที่มีอยู่ภายในวัด รวมทั้ง คณะกรรมการบริหารวัด ล้วนมีความสำคัญ เพราะต่างก็มีส่วนรับผิดชอบต่อกิจการของวัดและมีส่วน ทำให้วัดก้าวหน้าหรือตกต่ำได้เช่นกัน แต่หากช่วยกันบริหารวัด โดยปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ หมั่น ปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจการของวัดเพื่อปรับให้เข้ากับความต้องการของส่วนรวมก็จะทำให้ภารกิจของ วัดประสบความสำเร็จได้ (พระมหาทะนงชัย บุณนพิสุทธิ 2545)

เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปได้อย่างดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยในมาตรา 36-37 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้า อาวาสไว้ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความดีงามภายในวัด การปกครอง และสอดส่องให้ภิกษุสงฆ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัดด้วยดี (ทวี ขจรกุล 2547) จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการวัดนอกจากเจ้าอาวาสจะต้องคำนึงถึงพระ ธรรมวินัยกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายคณะสงฆ์เป็นต้นแล้ว สิ่งที่สำคัญที่พึงตระหนัก คือความ เจริญมั่นคงของวัด การพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้ออำนวยคุณประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน สังคม และการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการอย่างมี ระเบียบและต้องการทำอย่างต่อเนื่อง

เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด อนุรักษ์โบราณสถาน จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้ เป็นไปด้วยดีปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม เป็นธุระใน การศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการ บำเพ็ญกุศล (พระวิสุทธิกัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี),มปป 84)

สรุป

เจ้าอาวาสจะต้องผู้บริหารให้อยู่ในหลักทั้ง 3 ประการ คือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรม ในการครองคนและคุณธรรมในการครองงาน ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในองค์การ เพราะองค์การจะดีเยี่ยมไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารแย่ และองค์การจะแย่ไม่ได้ ถ้าผู้บริหารเยี่ยม นั่นเป็น การแสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ หรือกล่าวได้ว่าเจ้าอาวาสที่ดี จะต้องบริหารองค์การได้ดีตามไปด้วย

การบำรุงรักษาวัด คือการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน,โบราณวัตถุ การ ปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงเงินแรงงานและ

แรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่าง ๆ จึงได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังนี้

การจัดกิจการของวัดเป็นการจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล กิจการของวัดโดยซึ่งหมายถึงกิจการ 5 ประเภท คือ การ ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งวิธีปฏิบัตินั้นมหาเถรสมาคมได้กำหนดขึ้น หรือที่จะกำหนดขึ้นในกาลต่อไปหรือที่ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีอันดีงาม ส่วนกิจการที่ต้องจัดการแทนวัดในฐานะผู้แทน เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยเรื่องนั้น

การจัดการศาสนสมบัติ การดูแลและรักษา การใช้จ่าย การจัดหาทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชีทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถานและศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาสให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เจ้าอาวาสต้องคอยปกป้องผองภัยอันตรายทั้งหลายภายนอก ไม่ให้เข้ามาเบียดเบียนทำร้ายพระภิกษุสามเณรหรือคฤหัสถ์ ที่อยู่ภายในวัดของตน ให้มีความปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายเปรียบเสมือนแม่ไก่กางปีกป้องกันคุ้มครองลูกของตนให้มีความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว หน้าที่ของเจ้าอาวาส จึงต้องมีหลักธรรมของเจ้าอาวาส หมายถึงเจ้าอาวาสที่จะทำให้การบริหารวัดให้มีประสิทธิภาพ ควรมีอยู่ด้วยกันให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเจ้าอาวาส หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ และหลักธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครอง โดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน นอกจากนี้ เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นทั้งผู้บริหารและผู้นำยังต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายใน เพื่อให้การบริหารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าในสภาวะใดก็ตาม

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา, (2540).คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์การศาสนา,

กรมการศาสนา, (มปป). “คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา”,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,

กรมการศาสนา, (2546).วัดพัฒนา 46, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,

กรมการศาสนา, (2542).คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะ

สงฆ์, กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา,

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2538)., คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์กรมศาสนา,

ประเวศ วะสี, (2539). “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม” ในหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิ

วัตน์, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ,

- พระเทพปริยัติสุธี วรวิทย์ คงคปญโญ. (2545) การคณะสงฆ์และการศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พิสิฐ เจริญวงศ์, (2550).การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ, กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- พระศรีปริยัติโมลี (พระมหาสมชัย กุศลจิตโต), (2543).การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์, กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์,
- พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรสี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม, มปป. วิทยานิพนธ์
- พระครูวิสุทธิฐานันท์คุณ (สุศักดิ์ วิสุทธาจาโร) (2557).การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช
- พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมืองเส.(2553).การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์), (2553). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระครูสิริอาภากร อ่ำภา,(2550) “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม:กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
- พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ, (2545).บทบาทของวัดในเขตชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ศิลปศาสตร์ (พัฒนาชนบทศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล,
- ทวี ขจรกุล, (2547) “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,

พระพุทธศาสนากับรากฐานทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชาวหนองคาย Buddhism and Cultural Root in Nong Khai People's Way of Life

พระมหานิปิตพนธ์ จีรวฑฒโน

Phramahanipitpon Ciravaddhano

คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: nipitpon.von@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 4 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 13 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การสร้างตระหนักรู้และจิตสำนึก อย่างมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะเป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนาต่อยอดสู่การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากสหวิทยาการและความรู้สมัยใหม่เข้ากับความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่น ดังนั้น การพัฒนาวิถีชีวิตในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้โดยปัจจัยภายในหรือศักยภาพที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว จำเป็นที่จะต้องเข้าใจสถานการณ์ภายนอกที่เป็นทั้งโอกาส ผลกระทบ และภาวะคุกคาม ในการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

พระพุทธศาสนากับรากฐานทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตถือเป็นแนวทางหรือทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ต่อยอด และเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ นำไปสู่การสร้างมูลค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจรวมถึงกระบวนการทางสังคมและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมร่วมกัน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต

ADSTRACT

Creating awareness and consciousness to participate with local people to see to cultural value and local resources because it's the significant cost of further development to become the cultural tourism. Which is the integration of interdisciplinary knowledge and modern knowledge compatible with local knowledge and wisdom, So, to develop people way of life in community to become a cultural tourism destination. Therefore, cannot be development with internal factor or only

local community existing potential. Also, it necessary to understanding the external factors that the opportunity, affected, and treated condition. To understand the proper development with the context of their local communities.

Buddhism and cultural roots in way of life, it's a guideline or alternative choices to develop the community and local using the tourism as a tool to manage intellectual heritage local culture and local resources. To built a awareness and participation of all sectors in conserving, expanding, build on, and establish the local cultural heritage and resources both it's tangible and intangible. Lead to the value creation and the economic opportunities include the social process and mutual cultural learning.

Keywords: Buddhist, Culture, Way of life.

บทนำ

วิถีชีวิตของคนในชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ยึดติดกับ “วัด” เนื่องจากศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เดินทางสายกลางทำให้ผู้คนที่มีความเชื่อในพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธจึงตอบโจทย์ในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมากและได้รับความนิยมอย่างสูงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศได้อย่างมากมาย ก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเข้มแข็งและมีรายได้มากขึ้น จากการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่า “วัด” ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน อาหาร ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และผ้าพื้นเมือง ทั้งยังมีทั้งยังมีกระแสการใส่ผ้าพื้นเมืองเที่ยววัดที่มีการแชร์ในโซเชียลมีเดียทุกช่องทางจึงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สามารถช่วยสร้างการเติบโตของระบบเศรษฐกิจในชุมชนจังหวัดหนองคาย

ดังนั้น วิถีชีวิตในของชาวหนองคายลุ่มแม่น้ำโขง จึงใกล้ชิดกับ “วัด” ทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และ“วัด” ยังสามารถพัฒนาต่อยอดในเชิงการท่องเที่ยวทางเชิงพุทธทำให้ชุมชนเข้มแข็งอีกด้วย

ความเป็นมาชาวหนองคาย

จังหวัดหนองคายมีพื้นที่ทอดยาวไปตามแม่น้ำโขง หนึ่งในมรดกที่สายธารอันยิ่งใหญ่มอบให้หนองคายเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีตำนานเล่าขานกันไม่รู้จบถึงประวัติศาสตร์ในการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างคนต่างเชื้อชาติมานับครั้งไม่ถ้วน หนองคายถือเป็นแหล่งอารยธรรมล้านช้างที่สำคัญแห่งหนึ่ง เช่น ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีเส้นทางโบราณติดต่อกันระหว่างเมืองสำคัญของแคว้นสุโขทัยกับแคว้นล้านช้างจากแคว้นน้อย - เมืองนครไทย พิษณุโลก - อำเภอด่านซ้าย - อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย อำเภอนากลาง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผ่านเมืองเวียงคุก อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคายสู่นครเวียงจันทน์ ลาวจากอาณาจักรล้านช้าง เริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอีสานเหนือบริเวณแอ่งสกลนครตั้งแต่รัชกาลของพระยาสามแสนไทย ตรงกับรัชกาลของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 แห่งอยุธยา บริเวณเวียงคุก และศรีเชียงใหม่ เคยเป็นส่วนหนึ่งของเวียงจันทน์

พ.ศ. 2093 - 2115 ยุคทองของพุทธศาสนาแห่งอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของลาว ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก มีเวียงคุกและพานพร้าว (ศรีเชียงใหม่) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเวียงจันทน์เป็นศูนย์กลางศาสนา

พ.ศ. 2321 ปลายสมัยธนบุรีเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) ได้ยกทัพมาตีเวียงคุก เมืองปะโค เมืองพานพร้าว ซึ่งขณะนั้นขึ้นกับนครเวียงจันทน์ อัญเชิญพระแก้วมรกตและกวาดต้อน ครอบครัวชาวลาวเวียงจันทน์มาไว้ที่เมืองพานพร้าวหรือศรีเชียงใหม่ในปัจจุบัน

พ.ศ. 2369 สถาปนาเมืองหนองคาย ในรัชสมัยที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาได้เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ขึ้นหลังจากที่ปราบกบฏเรียบร้อยแล้ว เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ซึ่งเป็นแม่ทัพมาปราบกบฏในครั้งนี้ เห็นว่าเมืองเล็ก ๆ ทั้ง 3 แห่ง คือ เมืองพานพร้าว ปะโคและเวียงคุก ควรจัดตั้งเป็นเมืองเดียวกันเพื่อควบคุมเมืองต่าง ๆ เพราะมีเมืองบางเมืองทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงยังกระด้างกระเดื่องต่อกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวสุวอธรรมา (บุญมา) บุตรอุปฮาดเมืองยโสธร ซึ่งเป็นผู้มีความชอบในการปราบกบฏครั้งนี้เช่นกันเป็นผู้พิจารณาตั้งเมืองท้าวสุวอธรรมาพิจารณาเห็นว่าบริเวณบ้านไผ่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นที่ที่มีชัยภูมิเหมาะแก่การสร้างเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านการเกษตร และเหมาะสมทางด้านยุทธศาสตร์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านไผ่ขึ้นเป็นเมืองหนองคาย แต่งตั้งท้าวสุวอธรรมาเป็นเจ้าเมืองทรงนามว่า “พระปทุมเทวาภิบาล” โดยถือเอาดอกบัวในบึงหนองไผ่เป็นสิริมงคลนามเจ้าเมือง

พระปทุมเทวาภิบาลเป็นเจ้าเมืองคนแรกของเมืองหนองคายใน พ.ศ. 2370 และทรงโปรดเกล้าฯ ให้เมืองเวียงจันทน์ขึ้นตรงต่อเมืองหนองคาย ในปี พ.ศ. 2381 พระปทุมเทวาภิบาลเจ้าเมืองหนองคายถึงแก่กรรม จึงโปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดเคนซึ่งเป็นบุตรของพระปทุมเทวาภิบาลเป็นเจ้าเมืองหนองคายคนที่ 2 และต่อมา ในปี พ.ศ. 2387 เกิดศึกฮ่อ พวกฮ่อได้ยกทัพมายึดเมืองบริเวณเขตแดนญวนจนถึงฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งขณะนั้น พระปทุมเทวาภิบาล (เคน) ไปราชการต้อนรับพระยามหาอำมาตยาธิบดี (ชื่น) มาตรวจราชการสักเลกและเร่งรัดเงินช่วยราชการอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีและเมืองยโสธร ครั้นความทราบถึงรัชกาลที่ 3 จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาอำมาตยาธิบดี (ชื่น) เป็นแม่ทัพใหญ่ทางหัวเมืองอีสานเกณฑ์กำลังพลไปปราบฮ่อ เมื่อพระยามหาอำมาตยาธิบดียกทัพมาถึงเมืองโพนพิสัยและเมืองหนองคาย ไม่เห็นกรรมการเมืองหนองคายและเมืองโพนพิสัยอยู่รักษาเมือง แต่ได้อพยพครอบครัวหลบหนีพวกฮ่อไปแล้วจึงได้สั่งให้ตามตัวมาและประหารท้าวศรีสุราช (จันทร์) ราชบุตรเมืองหนองคาย ซึ่งในขณะนั้นได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้รักษาเมืองหนองคายพร้อม ด้วยพระพิสัยสรเดช (หนู) เจ้าเมืองโพนพิสัยเพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างและได้ทำการปราบฮ่อจนแตกถอยไปในปี พ.ศ. 2428 ได้เกิดศึกฮ่อครั้งที่ 2 ฮ่อได้ยึดทุ่งเชียงคำตีป่าลงมาถึงเวียงจันทน์ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคมเป็นแม่ทัพมาปราบฮ่อจนฮ่อแตกหนีไป และได้ทรงสร้างอนุสาวรีย์บรรจุกษัตริย์ที่เสียชีวิตในการปราบฮ่อไว้ที่เมืองหนองคาย พ.ศ. 2429 บริเวณหลังสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองหนองคาย และในปี พ.ศ. 2492 ได้แบ่งอัฐิบางส่วนมาบรรจุไว้ในอนุสาวรีย์แห่งใหม่บริเวณศาลากลางจังหวัด

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2434 กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคมเป็นผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวพวนตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เมืองหนองคายได้เกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2436 ไทยถูกฝรั่งเศสบัญญัติเขตปลอดทหารและภาษีศุลกากรภายในรัศมี 25 กิโลเมตร จากฝั่งขวาแม่น้ำโขงเข้ามาในเขตไทยแต่ฝ่ายเดียวกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม จึงย้ายกองบัญชาการมณฑลลาวพวนไปตั้งอยู่บ้านเดื่อหมากแข้ง คือ เมืองอุดรธานีในปัจจุบันในปี พ.ศ. 2443 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบมณฑลมาเป็นแบบเทศาภิบาลรวมหัวเมืองเข้าเป็นบริเวณและการปฏิบัติราชการของเมืองนั้นยังคงดำเนินแบบในฐานะเสมือนเมืองเช่นเดิม พ.ศ. 2457 รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นขึ้น โดยให้ยกเลิกระบบเจ้าปกครองนครทั่วประเทศ วันที่ 1 เมษายน 2458 ได้โปรด

เกล้าฯ ประกาศเมืองหนองคายขึ้นเป็นเมืองโดยมีข้าหลวงคนแรก ชื่อ พระยาสมุทรศักดิ์การักษ์ (เจิม วิเศษรัตน์) พ.ศ. 2459 เปลี่ยนคำเรียกชื่อเมืองมาเป็น “จังหวัด” มีข้าหลวงปกครองเรียกว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัด” ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบัน (คนที่ 46) ชื่อ นายราชันย์ ชื่นหัว ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 2 ธันวาคม 2565 – ปัจจุบัน

สืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตด้านพระพุทธศาสนา

เมื่อเอ่ยชื่อจังหวัดหนองคายผู้คนมักมีสิ่งที้นึกถึงแตกต่างกัน เช่น แม่น้ำโขง, สะพานไทย-ลาว, บั้งไฟพญานาค, ตลาดท่าเสด็จ, หลวงพ่อพระใส, หลวงปู่เทศน์ เทศรังสี, ประวัติศาสตร์, ประเทศเพื่อนบ้านของไทย คือ ประเทศลาว, เมืองหลวงของประเทศเพื่อนบ้านเรา คือ เวียงจันทน์, อาหารเวียดนามอันเลื่องชื่อ เช่น แหนมเนือง เป็นต้น และอีกมากมายที่ผู้คนจะนึกถึงสุดแต่ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล จังหวัดหนองคายในฐานะเมืองแห่งพระพุทธศาสนาเมืองหนึ่งของไทยสำหรับสังคมไทยของเรานั้น เราพูดได้เลยว่าในแง่ของประวัติศาสตร์ ถ้าเราสืบสาวลงไปในอดีตวัฒนธรรมของเราแม้ไม่ทั้งหมด แต่ส่วนมากทีเดียวได้สืบทอดมาจากพระพุทธศาสนา พฤติกรรม และแบบแผนอันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาได้เป็นที่มาแหล่งสำคัญของวัฒนธรรมของสังคมไทยปัจจุบันนี้ในเชิงประวัติศาสตร์

อีกด้านหนึ่ง คือ ในด้านเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมไทยนั้น คืออะไร มาจากไหน ในด้านนี้ก็เช่นเดียวกันปรากฏว่าวัฒนธรรมไทยนั้นมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก เพราะฉะนั้นจึงถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย โดยส่วนมากหรือข้างมาก ทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ และในด้านเนื้อหาสาระ เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์และมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างยิ่ง ในสังคมไทยจึงหนีไม่พ้นที่จะต้องมาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย และถ้ามองอีกด้านหนึ่ง ถ้าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจะช่วยในเรื่องวัฒนธรรมไทยแล้วก็จะบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมไทยได้เป็นอันมาก นี่คือการสืบในความหมายของการสืบสาวสืบ ในอีกความหมายหนึ่งคือสืบทอด สืบสาวนั้นโยงย้อนกลับไปข้างหลัง แต่สืบทอดนั้น สืบต่อไปข้างหน้าจากปัจจุบันสู่อนาคต เมื่อเราสืบสาวได้ดีแล้วเราก็เห็นทางที่จะสืบทอดได้ดีด้วยอย่างไรก็ตามในการถ่ายทอดความรู้ด้วยปัญญาอย่างมีวิธีการ ถ้าถ่ายทอดความรู้โดยไม่มีการก็กลายเป็นการปล่อยให้ไหลเรื่อยเปื่อยไป การถ่ายทอดความรู้อย่างมีวิธีการในที่นี้เรียกว่า สืบสาน เพราะฉะนั้นจึงมีคำว่าสืบสาน คือ นอกจากสืบแล้วก็มีการสานด้วย

ดังนั้น การสาน จะทำให้วัฒนธรรมนั้นเป็นประโยชน์แก่คนในปัจจุบัน พร้อมทั้งจะเป็นฐานของการรอกงามสืบต่อไปเบื้องหน้าด้วย จากนั้นถ้าเป็นไปได้ หากวัฒนธรรมของเราเป็นของดีก็ควรที่จะแผ่ขยายความนิยมออกไปในสังคมโลกด้วย มิใช่จะเป็นแต่ฝ่ายตั้งรับหรือรอรับ อย่างที่เวลานี้เราได้กลายเป็นฝ่ายตั้งรับวัฒนธรรมอื่นที่บุกเข้ามานับว่าวัฒนธรรมของเขาน่าชื่นชมที่ได้รับความนิยม แต่การที่เราไปนิยมตามและรับเขามานั้น ถ้าไม่เป็นไปด้วยสติปัญญาก็ไม่แน่ว่าเหมือนกันว่าจะเป็นสิ่งที่ดี การสาน 3 อย่างคือ สานสิ่งที่สืบจากอดีตให้เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน สานสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันให้พร้อมที่จะรอกงามต่อไปในอนาคต และสานสิ่งที่ตนมีให้มาชื่นชมแผ่ความนิยมกว้างออกไปในโลก นี่เป็นสิ่งที่ควรที่จะพยายามกระทำให้ในการสืบสานวัฒนธรรม การที่จะทำได้อย่างนี้จะต้องมีความรู้ความสามารถ คือการที่จะต้องนำเอาส่วนประกอบต่าง ๆ เข้ามาปรับปรุง เพราะการปรับปรุงหรือการสานนั้นจะต้องมีส่วนประกอบ แม้จะเป็นการสานกระบุง สานบั้งก็ สานพัดอะไรต่าง ๆ ก็ต้องมีสิ่งที่เอามาประกอบกันเข้า เราจะต้องเอาส่วนประกอบจากวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิมมาปรับให้รับกันกับสภาพที่

เป็นอยู่ และนำส่วนประกอบใหม่ ๆ ที่ควรจะรับเข้ามาปรุงแล้วสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวาและมีการพัฒนาองค์ประกอบสำคัญที่จะมาสานวัฒนธรรมซึ่งขาดไม่ได้ คือ สติปัญญาเราจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเดิมและมีความชัดเจนในสภาพปัจจุบัน เพื่อจะรักษาเนื้อหาสาระนั้นไว้ให้คงอยู่ได้และสื่อสาระนั้นให้ปรากฏแก่ปัจจุบัน

ประการที่ 1 วัฒนธรรมต่าง ๆ มีเนื้อหาสาระในเชิงสัจธรรมและจริยธรรม ที่จะต้องสืบค้นออกมาให้ได้ว่าเนื้อหาสาระที่เราต้องการนั้นคืออะไร และแยกออกได้จากเปลือกผิวหรือรูปแบบนั้น เมื่อจะทำการสานวัฒนธรรมที่สืบมา จึงควรจะตรวจสอบวัฒนธรรมของเราที่สืบมาถึงปัจจุบันกับตัวเนื้อหาสาระที่แท้แต่ดั้งเดิมนั้นด้วยอันจะเป็นการปรับขั้นต้นในการสานวัฒนธรรม ความรู้ในเนื้อหาสาระที่ต้องการ โดยเฉพาะหลักการของพระศาสนา ได้แก่ ธรรมวินัยนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะใช้ประโยชน์ในการสานต่อวัฒนธรรมให้เจริญงอกงามสืบไป ถ้าขาดความรู้นี้เสียแล้วการสืบสานวัฒนธรรมก็แทบจะไม่มี ความหมาย วัฒนธรรมนั้นจะเลือนลอย มีแต่รูปแบบที่ไม่มีเนื้อหาสาระเหมือนดังเปลือกที่ว่างเปล่า

ประการที่ 2 คือ ความรู้เข้าใจในสภาพปัจจุบัน เช่น ปัญหาสังคมและสภาพความคิดจิตใจของคนในยุคปัจจุบันที่เป็นอยู่ซึ่งขาดไม่ได้ เพราะเราจะต้องเอาเนื้อหาสาระที่มีอยู่เดิมมาสานมาปรุงมาจัดมาสรรมาแต่งให้เข้ากับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่อใช้ประโยชน์ได้ ถ้าเราไม่รู้เข้าใจสภาพปัจจุบันแล้ว แม้เราจะรู้เนื้อหาสาระเราก็จัดไม่เป็นมันก็ไม่เกิดประโยชน์ทั้ง ๆ ที่มีเนื้อหาสาระเหมือนมีน้ำแต่ไม่มีแก้วที่จะไปตักมากิน

ประการที่ 3 เพื่อให้วัฒนธรรมของเราได้รับความนิยมแพร่หลายออกไปเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกเราจะต้องมีความรู้เท่าทันต่อปัญหาและความต้องการของมนุษย์ทั่วโลกด้วย เพราะฉะนั้นคนไทยที่จะดำรงรักษาวัฒนธรรม จะมีวัดคิดแต่เรื่องวัฒนธรรมเพื่อประเทศของตัวเองอย่างเดียวไม่ได้จะต้องมองไปที่สังคมโลกทั้งหมด โดยเฉพาะโลกปัจจุบันนี้ก็แคบเข้ามาเป็นอย่างยิ่งแล้วเป็นโลกในยุคข่าวสารข้อมูลที่มีการติดต่อถึงกันหมดแล้ววัฒนธรรมจะมีการぶกรุกต่อกันได้อย่างมาก เพราะฉะนั้นเราจะเป็นฝ่ายตั้งรับอยู่อย่างเดียวไม่ได้ จะทนกำลังวัฒนธรรมจากภายนอกที่โหมท่วมทับเข้ามาไม่ได้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและสังคม ที่สร้างความมั่นคงของชาติ สร้างความดีงามทั้งปวง สร้างความรักความศรัทธาต่อชีวิตผู้คน สิ่งแวดล้อม สร้างปัญญาคุณค่าทางพระพุทธศาสนา

วิถีชีวิตและภูมิปัญญา

วัฒนธรรม ถือเป็นเครื่องหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้เกิดความผูกพันสามัคคี และอบรมขัดเกลาให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม ที่สอดคล้องกันนอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่มิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่หากแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไปตามยุคสมัยศาสนา คือหนึ่งในปัจจัยที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่วัฒนธรรมไทยซึ่งมีรากฐานมาจากพุทธศาสนาได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม ศีลธรรม กฎหมาย วรรณกรรม ภาษา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเป็นคำที่ได้มาจากการรวมคำ 2 คำเข้าด้วยกัน คือคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ความเจริญงอกงาม รุ่งเรือง และคำว่า “ธรรม” หมายถึงการกระทำ หรือข้อปฏิบัติวัฒนธรรมตามความหมายของคำในภาษาไทยจึง หมายถึง ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่มีรูปธรรมและนามธรรม รวมถึงแบบแผนพฤติกรรมของสังคมที่สืบทอดมา ผ่านการเรียนรู้คิดค้นดัดแปลงเพื่อสนองความต้องการ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผนเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในสังคม วิถีชีวิต หมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย รวมถึงปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค นอกจากนี้วิถีชีวิตยังหมายถึงความรู้เรื่องสังคมท้องถิ่นและวัฒนธรรมพื้นบ้าน การประพฤติปฏิบัติการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญา หมายถึง การสั่งสมความรู้ความสามารถที่ผ่านมาของบุคคลผ่านการคิดวิเคราะห์ เพื่อการสร้างสรรค์ผลงาน และสามารถถ่ายทอดความรู้เพื่อให้คนรุ่นต่อให้สามารถพัฒนาต่อยอดความรู้ได้ทั้งด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมและภาษา กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสะท้อนความคิดของประชาชนในท้องถิ่นอันเกิดจากการสั่งสมสติปัญญา ความรู้ที่หลากหลายและการปรับตัวผสมผสานให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติกระบวนการเหล่านี้ได้ผ่านมามากมายชั่วอายุคนจนสืบทอดเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

ดังนั้น ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น คือ มรดกที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์สั่งสมและสืบทอดกันมาอย่าง ต่อเนื่องเกิดเป็นเรื่องราวอันทรงคุณค่าที่คนในท้องถิ่นตลอดจนคนในชาติควรเล็งเห็นคุณค่ามีความภาคภูมิใจที่จะสืบสานให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นไทยแต่ละแห่งอาจจะมีรูปแบบแตกต่างกันไปสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมแต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นภาษา ศาสนา ศิลปวัตถุ ดนตรี อาหารและการแต่งกาย ปลุกฝังทัศนคติให้รักวัฒนธรรมท้องถิ่น

ถึงแม้จะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ชาวลุ่มแม่น้ำโขง ของจังหวัดหนองคาย แต่การปลุกฝังทัศนคติที่ดีให้กับเยาวชนคือสิ่งที่ทุกคนต้องทำ โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องปลุกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เพื่อร่วมมือกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงามให้นักเรียนได้เรียนรู้ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้รักถิ่นที่อยู่ป้องกันการย้ายถิ่นฐานในการทำมาหากินได้ด้วย โดยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่สืบทอดกันมายาวนาน มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนกลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งจังหวัดหนองคายนั้นมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศชื่นชอบและนิยมเข้ามาเยี่ยมเยือนเป็นประจำทุกปี ดังนั้นการปลุกฝังทัศนคติเชิงบวกให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้นจึงจำเป็นอย่างมากสอดคล้องกับ บุญสม ยอดมาลี, 2558. การอนุรักษ์หรือรื้อสร้างมรดกทางวัฒนธรรมคือการที่คนรุ่นหลังควร ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้น โดยการอนุรักษ์นั้นจะทำในเชิงปฏิบัติ คือการดูแลรักษาและการสืบสวนวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ให้หายไป ซึ่งการอนุรักษ์หรือการรื้อสร้างวัฒนธรรม เป็นเหมือนเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดการหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของตนก่อให้เกิดเป็นความรักและความผูกพันรวมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีอีกด้วย

1. การปรับทัศนคติและการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของการเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมสมัยใหม่ ให้ทันยุคทันสมัยและการใช้เทคโนโลยีให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่

2. การสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยการเสริมสร้างและพัฒนาวิถีเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง สนับสนุน ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดี เป็นการยกระดับความร่วมมือกับภาครัฐในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตคนในชุมชน

3. การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และเสริมสร้าง ค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป พัฒนาสื่อเผยแพร่เพื่อสร้างเสริม ศิลปะและวัฒนธรรม จัดสรรเวลาและเปิดพื้นที่ให้สื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชน ในการปลูกจิตสำนึกและสร้างเสริมค่านิยมที่ดี

สรุป การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชาวหนองคายนั้น ควรเริ่มที่เยาวชนจะได้พัฒนาทางทัศนคติที่ดีควบคู่ไปด้วย และกระบวนการเรียนการสอน เมื่อเด็กเริ่มการเรียนรู้จะได้เริ่มสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติซึ่งเป็นเรื่องทางจิตใจ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ผู้สอนควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนและจัดการเรียนการสอนให้เด็กได้รับประสบการณ์ปลูกฝังทัศนคติที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสร้างความร่วมมือของชุมชนและกิจกรรมผ่านกลไกทางพระพุทธศาสนาการสร้างความร่วมมือระหว่างไทยชุมชนผ่านทางกลไกทางศาสนาโดยเฉพาะในกลไกของศาสนาพุทธซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม พิธีกรรมและสถาบัน เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืน

1 วันสำคัญทางพุทธศาสนา

ประกอบด้วย วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา เป็นการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ทุกคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการประพาสปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ คือ ทาน ศีล ภavana ประกอบด้วย ทาน ทำบุญตักบาตรรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม เข้าวัด รักษาศีลฟังธรรม การเวียนเทียนระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และการนั่งสมาธิเจริญจิตภาวนา

2. การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธยังสามารถเป็นโอกาสที่ช่วยให้ผู้คนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองเข้าไปเยี่ยมชม นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสที่ดีในการสัมผัสประสบการณ์ทางจิตวิญญาณและความสงบเรียบร้อย ที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการต่อสู้กับความเครียดในชีวิตประจำวันได้ด้วย จังหวัดหนองคาย มีแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดที่สามารถไปเที่ยวชมได้ (วัดริมโขง, [ออนไลน์]) เช่น วัดศรีคุณเมือง, วัดโพธิ์ชัย, วัดพระธาตุลำหนอง ข้อควรจำ ว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรทำด้วยความเคารพและคำนึงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่นั้น ๆ โดยการแสดงความเคารพและเคารพสิทธิ์สำคัญในการท่องเที่ยวเชิงพุทธจะช่วยให้ทราบถึงความสำคัญและความเป็นสิริมงคลของสถานที่นั้นได้ดียิ่งขึ้นด้วย

1. วัดศรีคุณเมือง (พระมหาประหยัด ปัญญาโร (สุนนท์), การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบบ้านน้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, ปีที่ 9 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2565): บทความวิจัย ตามประวัติวัดกล่าวว่า สร้างเมื่อ พ.ศ. 2100 โดยพระไชยเชษฐาธิราช ตำนานกล่าวว่าก่อนที่พระองค์จะสร้างวัดนี้ขึ้นมานั้น พระองค์ได้ออกเสด็จประพาสป่า ได้พบนกเขาเผือก 1 ตัว ทรงพอพระทัยที่จะได้จึงให้ข้าราชการบริพารช่วยกันจับแต่จับไม่ได้ พระองค์จึงทรงอธิษฐาน ขออนุญาตต่อเจ้าที่เจ้าป่า เทพอารักษ์ในสถานที่นั้นว่า หากจับนกเขาเผือกได้สมดังเจตนา จะสร้างวัดและสร้างพระพุทธรูปยืนไว้เป็นอนุสรณ์ ณ ที่นี้ เมื่อพระองค์ได้ทรงอธิษฐานเรียบร้อยแล้ว ข้าราชการบริพารก็จับนกเขาเผือกนั้นได้อย่างง่ายดาย ครั้นต่อมาพระองค์ได้ทรงสร้างวัดขึ้น ณ บริเวณหนองน้ำ ตามที่ได้ทรงอธิษฐานไว้ เรียกชื่อว่า “วัดเมืองหนอง” พร้อมกับพระพุทธรูปยืน 1 องค์ นามว่า “พระไชยเชษฐา” ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2450 ได้เปลี่ยนชื่อวัดใหม่ว่า “วัดศรี

เมือง” (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) วัดศรีเมืองเป็นวัดเก่าแก่ ภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปประทับยืน มีนามว่า “พระไชยเชษฐา” และมีเจดีย์ทรงปราสาท (กุ) หรือทรงนกกพระไชยเชษฐา เป็นอาคารทรงปราสาทขนาดเล็กที่ใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม ยอดเป็นหลังคาลาดซ้อนกัน ประดับด้วยปูนปั้นเป็นรูปนาคหรือมังกร มีซุ้มสี่ด้าน คล้ายคลึงกับปราสาทหรือกลุ่มของศิลปะล้านนามาก มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2563) ด้านหน้าอุโบสถมีศิลาจารึกพระไชยเชษฐา ซึ่งได้เคลื่อนย้ายมาจากวัดศิลาเลข ตำบลโพธิ์สา อำเภอบางบาล จังหวัดหนองคาย แม้ว่าประวัติการสร้างวัดจะมีเนื้อหาเชิงตำนานเข้ามาปะปนอยู่บ้าง แต่หลักฐานทางโบราณคดีที่มีอยู่ในวัดศรีเมือง ก็มีความสอดคล้องกับตำนานการสร้างวัด คือได้รับการทำนุบำรุงจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

ที่ตั้งวัด ถนนมีชัย ตำบลในเมือง อ.เมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

อุโบสถ อาคารทรงไทยประยุกต์แบบภาคกลาง สร้างบนอุโบสถหลังเดิมซึ่งเป็นศิลปะล้านช้าง ยังคงรูปแบบช่างล้านช้างไว้คือ ฐานและปราสาทที่ประดับบนสันหลังคา

หลวงพ่อศรีเมือง หรือพระสัทธาธิกะ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ได้อัญเชิญมาจากวัดกลางนครเวียงจันทน์ มาประดิษฐานเป็นพระประธานในอุโบสถวัดศรีเมือง

ศิลปกรรมทรงนกกพระไชยเชษฐา เป็นอาคารทรงปราสาทขนาดเล็ก ยอดเป็นหลังคาลาดซ้อนกัน ประดับด้วยปูนปั้นเป็นรูปนาคหรือมังกร มีซุ้มสี่ด้าน มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 – 22

พระไชยเชษฐา เป็นพระพุทธรูปยืนปางเปิดโลกสร้างโดยพระไชยเชษฐาธิราช ก่อด้วยอิฐฉาบปูนทาสีทองทั้งองค์ พระกรสองข้างแนบลำพระองค์ครองจีวรห่มคลุมปลายจีวรโค้งพระหัตถ์ปรากฏรูปแบบศิลปกรรมพื้นถิ่นอิทธิพลล้านช้าง

จารึกวัดศรีเมือง อยู่ด้านหน้าอุโบสถ เป็นศิลาจารึกพระไชยเชษฐา ซึ่งเคลื่อนย้ายมาจากวัดศิลาเลข ในเขตตำบลเวียงคุก จารึกมีใจความว่าสมเด็จพระไชยเชษฐาทรงโปรดให้พระยาพลศึกซ้ายสร้างวัดศรีสุพรรณอารามใน พ.ศ. 2109

2. พระธาตุหล้าหนอง

สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 8 ตามประมุขพงศาวดาร ภาค 70 ได้บันทึกไว้ว่า พระธาตุหล้าหนองถูกแม่น้ำโขงกัดเซาะพังทลายลงเมื่อตอนเย็นวันศุกร์ ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ปัจจุบัน ได้มีการสร้างพระธาตุหล้าหนองจำลองขึ้นไว้ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากพระธาตุหล้าหนององค์เดิม ซึ่งจมอยู่ใต้แม่น้ำโขงราว 180 เมตร เนื้อที่โดยรอบองค์พระธาตุหล้าหนองจำลองมีประมาณ 4 ไร่ 3 งาน 29 วา พระธาตุหล้าหนองจำลอง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2548 มีส่วนสูงตั้งแต่ฐานถึงปลายบัวยอดฉัตร 15 เมตร ส่วนกว้าง 10 x 10 เมตร พร้อมทั้งการเสริมสร้างเสถียรภาพตลิ่งและป้องกันการกัดเซาะตลิ่งตลอดความยาว 194 เมตร และงานตกแต่งปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์โดยรอบ

3. วัดโพธิ์ชัย

เจดีย์พระธาตุพระอรหันต์ เป็นเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้ 12 กว้าง 6 เมตร ยาว 6 เมตร สูง 30 เมตร ตำนานอุรังคธาตุกล่าวว่า พระอรหันต์ทั้ง 5 เป็นผู้นำพระบรมสารีริกธาตุ 45 องค์จากอินเดียมาประดิษฐานไว้ในดินแดนลุ่มน้ำโขง เช่น พระธาตุหล้าหนอง พระธาตุบังพวน พระธาตุโพนจิกเวียงจัว เป็นต้น ครั้นเมื่อพระอรหันต์ทั้ง ๕ เข้าสู่นิพพาน อัฐิธาตุของพระอรหันต์ทั้ง ๕ ได้นำไปประดิษฐานไว้ใน “เจดีย์พระอรหันต์” ซึ่งประดิษฐานอยู่บริเวณหน้าพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ในปัจจุบัน

พระอุโบสถ อาคารทรงไทยจตุรมุข

หลวงพ่อบุญรอด พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของชาวหนองคาย เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัยหล่อด้วยทองสีสุก หน้าตักกว้าง 2 ศอก 8 นิ้ว สูง 4 ศอก 1 นิ้ว สร้างประมาณ พ.ศ. 2093 - 2115 ปัจจุบันประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)

ความสำคัญ วัดโพธิ์ชัย เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมประจำ จังหวัดหนองคาย เป็นสำนักเรียนของเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ฝ่ายมหานิกาย พระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูป หลวงพ่อบุญรอด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อัญเชิญมาจากประเทศลาวมาประดิษฐานไว้จนปัจจุบัน

3. การจัดอบรมผู้ประสานงานวัฒนธรรมให้กับเยาวชนและชุมชน เพื่อจัดทำข้อเสนอในการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ผ่านวิทยาศาสตร์ โดยเมื่อผู้สมัครผ่านการอบรมจะทำหน้าที่ดังนี้

1. ความร่วมมือในชุมชนเป็นการให้เกิดวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าในการร่วมมือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน

2. เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่ออัตลักษณ์ท้องถิ่นให้ไม่เหมือนใคร เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นคนในท้องถิ่น

3. ให้ความร่วมมือกันเพื่อจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการจ้างงาน สร้างอาชีพ เกิดให้รายได้ในชุมชนที่ยั่งยืน โดยใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์

4. การใช้วัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชาวหนองคาย สู่กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดประเพณีสงกรานต์ จะเริ่มต้นวันใหม่โดยการทำบุญตักบาตร หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด เพื่อสืบทอดทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ การก่อเจดีย์ทราย การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการทำบุญเพื่อแสดงความกรุณาต่อสัตว์ที่นิยมทำในวันสงกรานต์ และการทำบุญอุทิศ การสรงน้ำพระทั้งพระพุทธรูปและภิกษุ สามเณร เพื่อความเป็นสิริมงคลในโอกาสขึ้นปีใหม่ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่เพื่อแสดงความเคารพนับถือ และการเล่นรดน้ำเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและมิตรสหาย และในช่วงสงกรานต์บางพื้นที่ก็มีการประกวดเทพีสงกรานต์เช่นกัน

5. การจัดงานประจำปีตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับฮีตสิบสองครองสิบสี่จากเนื้อหาของฮีตสิบสองครองสิบสี่ของวัฒนธรรมคนอีสาน โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนทำให้เป็นชุมทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่กลายเป็นชุมชนเข้มแข็งและเศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น (ประเพณีฮีตสิบสอง, กระทบวงวัฒนธรรม, [ออนไลน์])

6. การร่วมมือทางในชุมชน โรงเรียนเรียนในกิจกรรมพระพุทธศาสนา ได้แก่ การสวดมนต์ข้ามปี กิจกรรมเข้าพรรษา กิจกรรมออกพรรษา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การสนับสนุนส่งเสริม ร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและวัด

สรุป

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวหนองคายอย่างมาก ในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและจริยธรรม และมีผลต่อพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคมการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับความเมตตาและสงบสติ การให้

ความเคารพและการรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การปฏิบัติศีลธรรม เช่น การบูชาพระ การทำบุญ การให้ทาน และการฝึกสมาธิ เป็นต้น ทั้งนี้อาจส่งผลให้เกิดสมดุลและความสงบสุขในชีวิตทางจิตใจของชาวหนองคาย อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของพื้นที่และกลุ่มชนต่างๆ อาจส่งผลให้มีการตีความหรือปรับเปลี่ยนบางประการในการปฏิบัติศาสนาในชุมชนของหนองคาย บางครั้งการปรับตัวเพื่อรักษาความเป็นไปได้และความเอื้อเฟื้อของวัฒนธรรมท้องถิ่นอาจทำให้พบรูปแบบของการศาสนาที่มีความหลากหลายในพื้นที่นั้น ๆ ด้วยการตระหนักถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวหนองคายเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจถึงความสำคัญของความเชื่อทางศาสนาและการสืบทอดสู่วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ และมีบทบาทในการเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตในวิถีที่เป็นมิตรและสอดคล้องกับค่านิยมของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อความเป็นอยู่ในสังคมของพวกเขาด้วยกันได้อย่างยั่งยืนและสมดุลในทุกๆ ด้านของชีวิตที่อยู่ร่วมกันในชุมชนหนองคาย

บรรณานุกรม

- บุญสม ยอดมาลี. (2558). การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ปรับปรุงและเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร (สุนนท์). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. ปีที่ 9 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2565): บทความวิจัย.
- พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร, ดร. วัดริมโขงหนองคาย. [ออนไลน์]. https://wrks.mcu.ac.th/?page_id=105. การเข้าถึง วันที่ 10 ตุลาคม 66.
- อารักษ์ ตั้งวิจิตร. ภาคอีสานการพิมพ์ (999). 2545 แผ่นพับ “ประวัติหลวงพ่อบุญไฟ”. กรุงเทพฯ.
- ประเพณีฮีตสิบสอง, กระบวนวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. https://www2.m-culture.go.th/amnatcharoen/ewt_news.php?nid=1259&filename=index. การเข้าถึง วันที่ 20 ธันวาคม 2566.

การพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรม
ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP
The Development of Reading and Writing Ability to Analytically
Criticize Literature of Thai Language Students by Using the Learning
Management of REAP Strategy

พัทธนันท์ พาป้อ

Phatthanant Phapor

อาจารย์ คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Lecturer, Faculty of Education and Human Development

Chaiphaphum Rajabhat University

e-mail: phatthanant.ph@cpru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 25 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 24 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP .2) เพื่อประเมินพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการวรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ จำนวน 54 คน โดยได้มาจากวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการสอนอ่านและเขียนวิเคราะห์วิจัยวรรณกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP 2) แบบทดสอบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรม และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษามีต่อการสอนอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP พบว่า คะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการประเมินพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาร์ณวรรณกรรมของ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยใช้สูตรคำนวณหา ค่าระดับคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ พบว่า นักศึกษาภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP มีพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาร์ณวรรณกรรมอยู่ในระดับ สูง

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลังที่ เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยรวมพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การอ่านและเขียน, การวิเคราะห์, การวิจารณ์, วรรณกรรม, การจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

ADSTRACT

The article has the objectives 1) to compare analytical reading and writing abilities to criticize literature of Thai language students before and after managing the REAP learning strategy, 2) to assess the development of analytical reading and writing abilities to criticize literature of Thai language students after studying with REAP learning strategy and 3) to study student's satisfaction with the Reap strategy learning management after studying. The sample group consisted of 54 students of the 3rd year of the Thai language program, enrolling in the course of Literature and Creative Criticism in the academic year 2023, obtained through the purposive selection method. The tools were 1) analytical reading and writing lesson plans with the learning management of the REAP strategy, 2) an analytical reading and writing ability test of literary criticism and 3) a questionnaire on students' satisfaction with teaching analytical reading and writhing to criticize literature by REAP learning strategy. The basic statistics used in this research included percentage, mean, standard deviation and relative development scores. The statistics used to analyze the data on the difference in achievement scores before and after the study of the sample group were the Dependent t-test formula.

The results of the research found that

1. The results of comparing analytical reading and writing abilities to criticize literature of Thai language students before and after learning by the REAP strategy found that the test scores after the learning were significantly higher than before the study at the .05 level.

2. The assessment results of developing the ability on analytical reading and writing to criticize literature of Thai language students after studying with the REAP learning strategy by using a formula to calculate the relative development scores found that after learning with the REAP strategy the students developed the analytical reading and writing ability to criticize literature at the high level.

3. The results of the study of student's satisfaction with the REAP strategy learning management after studying overall found that the students' satisfaction was at the highest level ($\bar{X}=4.84$).

Keywords: Reading and Writing, Analysis, Criticism, Literature,

The learning management of REAP strategy

บทนำ

การอ่านคิดวิเคราะห์กับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นการอ่านที่ต้องอาศัยการคิดพิจารณาอย่างละเอียด สามารถจัดลำดับ แยกแยะประเด็นหรือสาระสำคัญของเรื่องส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล และค้นหาส่วนที่ดีเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ (บันลือ พลฤกษ์วัน, 2545 : 42) ดังนั้น การวิเคราะห์ จึงหมายถึง การจำแนกแยกแยะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อค้นหาองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร แล้วหาข้อสรุปเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป และเมื่อวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้แล้ว จะสามารถพัฒนาไปสู่ทักษะที่สูงขึ้นไปอีกขั้น นั่นคือการวิจารณ์ (ทีศนา แคมมณี, 2557 : 13)

การวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นหรือชม แสดงความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยหรือแสดงความยกย่องชื่นชม อาจเป็นการวิจารณ์ในเรื่องความถูกหรือผิดทางวิชาการ ความดีหรือชั่วทางความประพฤติ หรือความงามหรือไม่งามทางศิลปะ เช่น นักวิจารณ์ส่วนมากวิจารณ์เรื่องสั้นของเขาวาน่าจะได้รับรางวัลนักวิชาการวิจารณ์ความคิดของผู้นำว่าใจแคบและมีอคติ งานเขียนของเขาถูกวิจารณ์ว่าจืดจางทำลายศาสนา วิจารณ์บางครั้งใช้ร่วมกับคำว่า วิพากษ์ เป็น วิพากษ์วิจารณ์ เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความร่ำรวยของเขาไม่มีใครรู้ ผู้คนจึงวิพากษ์วิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานา (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 19 ธันวาคม 2551) ดังนั้น การวิจารณ์ คือ การพิจารณาเทคนิคหรือกลวิธีที่แสดงออกมานั้น ให้เห็นว่าน่าคิด น่าสนใจ น่าติดตาม มีชั้นเชิงยกย่องหรือตรงไปตรงมา องค์ประกอบใดมีคุณค่าน่าชมเชย องค์ประกอบใดน่าท้วงติงหรือบกพร่องอย่างไร การวิจารณ์สิ่งใดก็ตามจึงต้องใช้ความรู้ มีเหตุผล มีหลักเกณฑ์และมีความรอบคอบด้วย ตามปกติแล้วเมื่อจะวิจารณ์สิ่งใด จะต้องผ่านขั้นตอนและกระบวนการของการวิเคราะห์สาร วิเคราะห์ และประเมินค่าสาร ให้ชัดเจนเสียก่อน แล้ว จึงวิจารณ์แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างมีเหตุผลมีผลให้น่าคิด น่าฟังและเป็นคำวิจารณ์ที่เชื่อถือได้ ดังนั้น การวิจารณ์วรรณกรรมต้องอาศัยความซาบซึ้งเป็นเบื้องต้นและความเข้าใจในทฤษฎีวรรณกรรมเป็นเบื้องต้น อีกทั้งการวิจารณ์วรรณกรรมยังเป็นการศึกษา การวิเคราะห์ และการทำความเข้าใจในวรรณกรรม การที่ผู้อ่านเข้าใจวรรณกรรมในทุก ๆ รูปแบบเป็นช่องทางที่ทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ถึงคุณค่าและความซาบซึ้งของวรรณกรรม การวิจารณ์วรรณกรรมจึงเป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลป์ คือ มีระเบียบกฎเกณฑ์เป็นไปตามหลักเหตุผลและมีความคิดสร้างสรรค์ ประกอบกับมีจินตนาการแบบใหม่ ที่ผู้เขียนสอดแทรกเข้าไป การวิจารณ์วรรณกรรมถือว่าเป็นกระบวนการในการสื่อสารไม่ได้เป็นเพียงแค่การแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเพียงฝ่ายเดียว (สิทธา พินิจภูวดล, 2546 : 480)

จากข้างต้น การอ่าน และเขียนวิจารณ์เป็นการถ่ายทอดความคิดเห็น ซึ่งจุดเด่น จุดด้อย ตลอดจนความรู้สึก เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เช่น ผลงานด้านศิลปกรรม งานวรรณกรรม ข่าวสารบ้านเมือง เหตุการณ์ใน สังคม เรื่องราวของบุคคล เป็นต้น อย่างสมเหตุสมผล มีข้อมูลสนับสนุนความคิดเห็นอย่าง ตรงไปตรงมาไม่มีอคติต่อสิ่งที่วิจารณ์ เช่น หนังสือที่เราจะวิจารณ์นั้นมีอะไรให้เนื้อหาสาระ แก่ผู้อ่านมากน้อยเพียงใด เป็นต้นดังนั้น การวิจารณ์วรรณกรรม จึงเป็นการให้คำตัดสินว่าวรรณกรรมนั้นมีคุณค่าหรือบกพร่องอย่างไร ซึ่งการวิจารณ์ควรพิจารณาเนื้อเรื่องว่าเหมาะสมหรือไม่ หากวิจารณ์คำ ประพันธ์ประเภทร้อยกรองควรพิจารณาเรื่องรูปแบบคำประพันธ์ การใช้คำให้เกิดความงามด้านเสียง

และความหมาย (จิตต์นิภา ศรีไสย์ ถนอม วิบูลย์พันธ์ และสนอง คำสิทธิ์, 2559 : 8) ดังนั้น การวิจารณ์ควรพิจารณาเนื้อเรื่องว่าเหมาะสม สื่อความ และสื่ออารมณ์ได้ดีเพียงใด มีข้อคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างไร พฤติกรรมของตัวละครมีความเหมาะสมหรือไม่ หากวิจารณ์คำประพันธ์ประเภทร้อยกรองควรพิจารณาเรื่องรูปแบบคำประพันธ์ การใช้คำให้เกิดความงามด้านเสียงและความหมาย กระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบันเน้น การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาไม่เน้นกระบวนการเรียนการสอนให้นักเรียนพัฒนา การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น การแสวงหาความรู้การวัดผลที่เน้นที่ความจำทำให้นักเรียนเกิดความเครียดและคิดไม่เป็น

จากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่ยังพร่องในกระบวนการของการสรุป ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ วิจารณ์ เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการเขียนวิเคราะห์ วิจารณ์วรรณกรรม เพราะหากผู้เรียนวิเคราะห์ วิจารณ์ไม่ได้ จะนำมาซึ่งการเรียนแบบท่องจำมากกว่าใช้ความคิดวิเคราะห์เชิงวิเคราะห์ วิจารณ์ และวิพากษ์ ไม่สามารถตัดสินใจหาเหตุผลมาอธิบายสิ่งต่าง ๆ

ได้อย่างสร้างสรรค์ ในฐานะอาจารย์ผู้สอนจึงศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลวิธี เทคนิคการสอนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความสามารถในการสรุปประมวลองค์ความรู้ของนักศึกษา เช่น เทคนิคการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ (CORI), รูปแบบการสอนอ่านแบบ 4PSC เทคนิค DR-TA, กลวิธี REAP, เทคนิค CIRC, การสอนแบบ MIA, วิธีสอนแบบ PANORAMA, เทคนิค KWDL การสอนอ่านแบบ SQ6R เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยสนใจในกลวิธีการสอนหนึ่ง

ที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการวิเคราะห์ วิจารณ์ของผู้เรียนได้ นั่นคือ กลวิธี REAP ผู้คิดค้นแนวคิดกลวิธี REAP คือ Eanet, M.G. & Manzo, A.V. (1976 : 647) กลวิธี REAP เป็นกลวิธีที่สนับสนุนและส่งเสริมการอ่านให้มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านและวิเคราะห์สาระสำคัญของเรื่องได้ ผ่านกระบวนการทางความคิดและกระบวนการเขียนประเภทต่าง ๆ โดยกลวิธี REAP ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 R-Read ให้ ผู้เรียนอ่านบทอ่านที่กำหนดไว้ ขั้นที่ 2

E-Encode ให้ ผู้เรียนถ่ายทอดผลการอ่านออกมาแล้วเรียบเรียงเป็นภาษาของตนเอง ขั้นที่ 3 A-Annotate ให้ ผู้เรียนเขียนเสนอผลจากการอ่าน ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกลวิธี REAP เพราะก่อนจะลงมือเขียนนั้น ผู้เรียนจะต้องผ่านกระบวนการคิดระดับสูง และตกผลึกออกมาเป็นงานเขียน และขั้นที่ 4 P-Ponder ให้ผู้เรียนสะท้อนผลจากการอ่านและการคิด ผ่านการนำเสนองานเขียนของตนเอง และแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้อื่น ซึ่งเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนจะส่งผลให้นักเรียนเข้าใจความหมายของข้อความและคำศัพท์ในข้อความที่อ่าน สามารถสรุปใจความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่อ่านได้ นอกจากนี้ในแต่ละขั้นตอนยังช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดและกระบวนการเขียนของนักเรียน โดยนักเรียนจะได้ฝึกใช้ความคิดอย่างถูกต้อง ลึกซึ้ง และเกิดการตอบสนองกับเรื่องที่อ่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรรัตน์ อักษรกาญจน์ (2559) ที่พัฒนาการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ร่วมกับกลวิธี อาร์ อี เอ พี (REAP) พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ร่วมกับกลวิธีอาร์ อี เอ พี มี ประสิทธิภาพ 73.03/72.36 ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนการทดลอง และผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้เรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ร่วมกับกลวิธีอาร์ อี เอ พี มี

ความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิริติกา ชูลีตี และจุฬามาศ จันทร์ศรีสุคติ (2564) ที่ศึกษาผลของกลวิธีอาร์ อี เอ พี (REAP) เสริมด้วยการตั้งคำถามตามกลวิธีคิว เอ อาร์ (QAR) ต่อความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี (REAP) เสริมด้วยการตั้งคำถามตามกลวิธีคิว เอ อาร์ (QAR) และการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี (REAP) เสริมด้วยการตั้งคำถามตามกลวิธีคิว เอ อาร์ (QAR) มีความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างประเทศ พบว่า มีนักศึกษานำการสอนแบบ REAP มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ ความสามารถของผู้เรียนในหลายระดับ เช่น Zasrianita, F. (2016)

ได้วิจัยเรื่อง การใช้การอ่าน การเข้ารหัส การอธิบายประกอบ และการสอนแบบ REAP เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนเกรด 8 ในโรงเรียน MTSN 1 เมือง Bengkulu กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นเกรด 8 จำนวน 27 คน ผลการวิจัยพบว่า การสอนแบบ REAP มีผลในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียน โดยคะแนนการทดสอบหลังเรียนด้วยการสอนแบบ REAP มีคะแนนเฉลี่ยซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการสอนแบบ REAP จะเห็นได้ว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านดีขึ้น บรรลุเป้าหมายการวิจัยที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเทคนิค REAP สามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนได้ Ya'acob, R. A., Latiff. Taufik Rashid, Shazleena Othman, Raja Hanani Raja Mushahar. (2020) ศึกษาการใช้กลวิธี R.E.A.P เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ซึ่งความสามารถในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพและการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย เพราะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องใช้ทักษะการอ่านและทักษะการคิดวิเคราะห์ในระดับสูง เนื่องจากต้องอ่านเอกสารประกอบการอ่านต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบวกรสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักอ่านหรือนักคิดเชิงวิพากษ์

จากผลการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ของไทย จึงเห็นว่าผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมได้ เพราะการเรียนรู้ส่วนใหญ่ต้องอาศัยทักษะในการอ่าน การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ผู้วิจัยจึงมีความพยายามมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและส่งเสริมทักษะ ความสามารถดังกล่าวของผู้เรียนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ให้กับผู้เรียน และเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

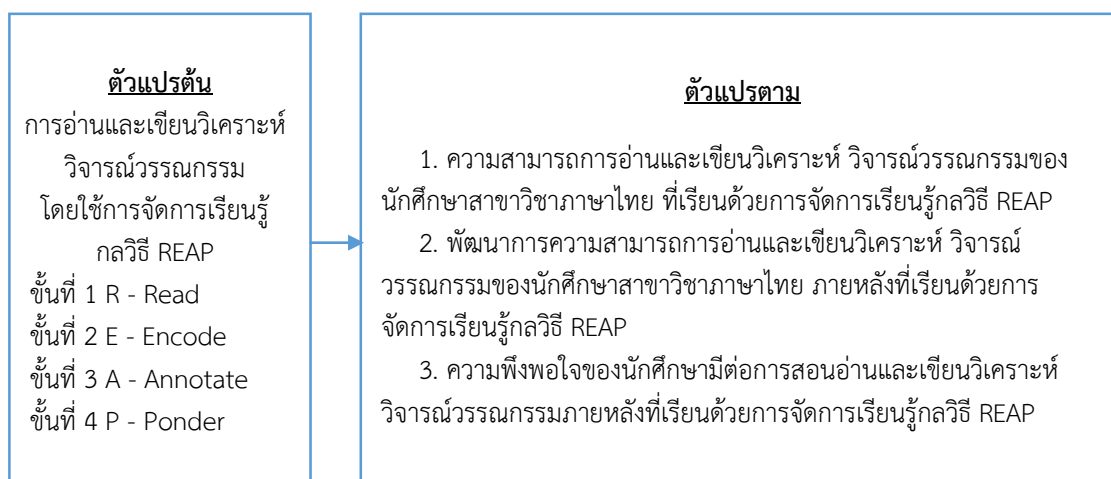
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP
2. เพื่อประเมินพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังจากที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลังจากที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความสามารถในการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. พัฒนาการความสามารถในการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังจากที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP อยู่ในระดับกลางขึ้นไป
3. ความพึงพอใจของนักศึกษามีต่อการสอนอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรม ภายหลังจากที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP อยู่ในระดับมาก

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 223 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2566

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาวรรณกรรมกับการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ จำนวน 54 คน โดยได้มาจากวิธีการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามความสมัครใจ (แบบชี้แจงอาสาสมัคร) ในการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครโครงการวิจัย ซึ่งอาสาสมัครสามารถตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วม โดยไม่กระทบกับการเรียนในชั้นเรียนปกติ

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การสอนการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

ตัวแปรตาม คือ 1) ความสามารถในการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP 2) ระดับพัฒนาการความสามารถในการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรม และ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่มีต่อการสอนอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

ขอบเขตด้านเนื้อหาและระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ การอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ใช้ระยะเวลาตลอดปีการศึกษา 2566

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนดำเนินการกิจกรรมการสอนอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมเป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย จำนวน 7 ข้อ สำหรับใช้ในการทดสอบก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ซึ่งแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นฉบับนี้ มีค่าดัชนีความยาก (Index of Difficulty) เท่ากับ 0.34 – 0.58 ค่าอำนาจจำแนก (Index of Discrimination) เท่ากับ 0.45 – 0.72 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ (Coefficient Alpha) เท่ากับ 0.98

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษามีต่อการสอนอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP เป็นแบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับความคิดเห็น (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert จำนวน 15 ข้อ นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมได้ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม อยู่ระหว่าง 0.54 – 0.68 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของ Kuder-Richardson Method (KR-20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

รายการประเมิน	N	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig.
คะแนนทดสอบก่อนเรียน	55	69.44	32.25	54	71.73	.000**
คะแนนทดสอบหลังเรียน		79.94	30.16			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAPพบว่าคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการประเมินพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยการวิเคราะห์ค่าร้อยละคะแนนพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณหาค่าระดับคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ความสามารถในการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจาณ์วรรณกรรมของนักศึกษา จากสูตรคำนวณหาคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์หรือคะแนนร้อยละของพัฒนาการ (Development Score or Gain Score) ของศิริชัย กาญจนวาสี (2557) ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าระดับคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์

N	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	di	%	ระดับพัฒนาการ	N	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	di	%	ระดับพัฒนาการ
1	68	77	9	59	สูง	30	71	82	11	60	สูง
2	67	76	9	58	สูง	31	69	80	11	58	สูง
3	66	76	10	56	สูง	32	66	76	10	59	สูง
4	77	87	8	67	สูง	33	70	81	11	59	สูง
5	73	83	13	63	สูง	34	87	95	8	79	สูง
6	58	69	11	47	กลาง	35	72	84	12	60	สูง
7	58	68	9	47	กลาง	36	73	83	10	63	สูง
8	66	75	9	57	สูง	37	71	81	10	61	สูง
9	64	75	11	53	สูง	38	62	73	11	51	สูง
10	67	78	11	56	สูง	39	63	74	11	52	สูง
11	71	81	14	61	สูง	40	71	83	12	59	สูง
12	69	79	9	59	สูง	41	73	84	11	62	สูง
13	72	83	11	61	สูง	42	64	75	11	53	สูง
14	73	85	12	61	สูง	43	73	84	11	62	สูง
15	78	89	11	67	สูง	44	70	80	10	60	สูง
16	63	72	9	54	สูง	45	78	89	11	67	สูง
17	66	78	12	54	สูง	46	66	77	11	55	สูง
18	75	83	8	67	สูง	47	68	79	11	57	สูง
19	70	81	11	59	สูง	48	60	71	11	49	กลาง
20	69	80	11	58	สูง	49	70	79	9	61	สูง
21	68	76	8	60	สูง	50	74	84	10	64	สูง
22	65	76	11	54	สูง	51	86	95	9	77	สูงมาก
23	73	83	10	63	สูง	52	68	79	11	57	สูง
24	65	75	10	55	สูง	53	75	86	11	64	สูง
25	67	80	13	54	สูง	54	71	81	10	61	สูง
26	64	75	11	53	สูง	55	64	77	13	51	สูง
27	67	78	11	56	สูง	Σ	4397	3819	581	3243	สูง
28	75	86	11	64	สูง	$\bar{x}$	79.95	69.44	10.56	58.96	
29	70	81	11	59	สูง	P	79.95	69.44	10.56	58.96	

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าระดับคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ พบว่า มีพัฒนาการอยู่ในระดับ สูง

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

รายการข้อคำถาม	ระดับคะแนนความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.86	0.33	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.85	0.34	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.80	0.40	มากที่สุด

	รวม	4.84	0.36	มากที่สุด
--	-----	------	------	-----------

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ กลวิธี REAP ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP พบว่า โดยรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด

เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านที่นักศึกษา มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ 1) ด้านการจัดการ กิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.33 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ 2) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.34 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด และ 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด

สรุปผล

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณกรรมของ นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP พบว่า คะแนนการทดสอบ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ผลการประเมินพัฒนาความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณกรรมของ นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยใช้สูตรคำนวณหา ค่าระดับคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ พบว่า นักศึกษาภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP มีพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณกรรมอยู่ในระดับ สูง
3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลัง ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยรวมพบว่า นักศึกษา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ที่สุด ($\bar{X} = 4.84$)

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณกรรมของ นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP พบว่า คะแนนการทดสอบ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก REAP เป็นกลวิธีการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนและส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพ เน้นการพัฒนาความสามารถ ด้านการอ่าน การคิด และการเขียนควบคู่กันไป ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านและวิเคราะห์สาระสำคัญของ เรื่องได้ผ่านกระบวนการคิดและการเขียนเพื่อเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ (Eanet, M.G. & Manzo, A.V., 1976 : 647) ดังนั้น กลวิธี REAP จึงสามารถที่จะพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เกิดทักษะ อย่างเป็นระบบได้ โดยเฉพาะในนักศึกษามหาวิทยาลัย ความสามารถในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้อง ใช้ทักษะการอ่านและทักษะการคิดวิเคราะห์ในระดับสูง เนื่องจากต้องอ่านเอกสารประกอบการอ่าน ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสอนเพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นนักอ่านหรือนักคิดเชิงวิพากษ์ (A. Ya'acob, R. A. et al, 2020) สอดคล้องกับงานวิจัย ของ ศิริพร แสงสีก, วรรณ บัวเกิด และสุภาส อังคุโชติ (2566) เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธี

อาร์ อี เอ พี ที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความและความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอ่าวลึกประชาสรรค์ จังหวัดกระบี่ ซึ่งผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความภาษาไทยของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอ่าวลึกประชาสรรค์ หลังจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี สูงกว่าก่อน จัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของกิริติกา ขุสดี และจุฬามาศ จันทศรีสุคติ (2564) เรื่อง ผลของกลวิธีอาร์ อี เอ พี เสริมด้วยการตั้งคำถามตามกลวิธีคิว เอ อาร์ ต่อความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พีเสริมด้วยการตั้งคำถามตามกลวิธีคิว เอ อาร์ และการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการวิจัยในต่างประเทศของ Fitri Rayani Siregar, et al. (2023) วิจัยเรื่อง การใช้กลยุทธ์ REAP เพื่อพัฒนาการอ่านวิเคราะห์สารในยุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการอ่านวิเคราะห์สารในยุคดิจิทัลของนักเรียนมัธยมปลายเอกชนแห่งหนึ่งที่สอนโดยใช้กลยุทธ์ Read, Encode, Annotate and Ponder (REAP) ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้กลยุทธ์ REAP

2. ผลการประเมินพัฒนาการความสามารถการอ่านและเขียนวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าระดับคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ พบว่า มีพัฒนาการอยู่ในระดับ สูง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรรัตน์ อักษรกาญจน์ (2559) ที่พัฒนาการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ร่วมกับกลวิธีอาร์ อี เอ พี (REAP) พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนการทดลอง และผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้เรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ร่วมกับกลวิธีอาร์ อี เอ พี มีความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติ และจากงานวิจัยของ Zasrianita, F. (2016) เรื่อง การใช้การอ่าน การเข้ารหัส การอธิบายประกอบ และการสอนแบบ REAP เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนเกรด 8 ในโรงเรียน MTSS 1 เมือง Bengkulu พบว่า การสอนแบบ REAP มีผลในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมโดยตรงและสามารถร่วมมือกับเพื่อนในระหว่างกระบวนการเรียนการสอนจากการดำเนินการวิจัย พบว่า คะแนนการทดสอบหลังเรียนด้วยการสอนแบบ REAP มีคะแนนเฉลี่ย (78.7) ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการสอนแบบ REAP (70.5) จะเห็นได้ว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านดีขึ้น และงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ของ Yurnia Putri and Hera Hartati (2019) เรื่อง การใช้กลยุทธ์ REAP เพื่อพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนเกรด 12 โรงเรียน SMA N 18 Merangin พบว่า กลยุทธ์ REAP สามารถพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนได้ โดยคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในการทดสอบก่อนเรียนคือ ร้อยละ 59.4 คะแนนการทดสอบระหว่างเรียน คือ ร้อยละ 68 และคะแนนทดสอบหลังเรียน คือ ร้อยละ 77.2 โดยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยว่า ผู้เรียนควรมีการฝึกอ่านอย่างสม่ำเสมอ

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP ภายหลังที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้กลวิธี REAP โดยรวมพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.84$) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ($\bar{X}=4.86$) รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.85$) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

($\bar{X}$ =4.80) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อสิริยาภรณ์ พิงจิตร และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2566) เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณคดีเป็นฐานร่วมกับกลวิธี REAP เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณคดีเป็นฐานร่วมกับกลวิธี REAP อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร แสงสีก, วรรณ บัวเกิด และสุภมาส อังศุโชติ (2566) เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี ที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความ และความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอ่าวลึกประชาสรรค์ จังหวัดกระบี่ นี้ ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี ของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในกรณีนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการประเมินพัฒนาการของนักเรียนได้มาจากการคำนวณด้วยสูตร พัฒนาการสัมพัทธ์ที่นำเสนอโดยศิริชัย กาญจนวาสี (2552 : 267) โดยพิจารณาจากคะแนนที่เพิ่มขึ้นหรือผลต่างของคะแนนที่ได้จากการวัดครั้งแรกและการวัดครั้งหลัง ดังนั้น เมื่อมีการวัดครั้งหลัง โอกาสที่คะแนนครั้งหลังถูกกำหนดโดยเพดาน (คะแนนเต็ม) ทำให้คะแนนที่เพิ่มขึ้น (ผลต่าง) ของกลุ่มเก่งมีแนวโน้มที่จะต่ำกว่ากลุ่มอ่อน ดังนั้น การใช้สูตรนี้ในการคำนวณคะแนนพัฒนาการถือว่ามีความยุติธรรมในการประเมินผล ดังนั้นการใช้สูตรคำนวณนี้สามารถแก้ปัญหาอิทธิพลเพดาน (ceiling effect) ได้เนื่องจากการคำนวณคะแนนพัฒนาการของผู้เรียนได้

จากสรุปและอภิปรายผลการวิจัยข้างต้น กลวิธี REAP เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะการอ่านอย่างพินิจพิจารณาใคร่ครวญ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า สามารถพัฒนาทักษะการคิดและการเขียนไปพร้อมกัน โดยการประสานความคิด ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่เรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ความคิด กับกลุ่มเพื่อน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่ในเรื่องมาประสานให้มีความสอดคล้องกัน สามารถอธิบายถ่ายทอดออกมาเป็นความคิดรวบยอด ซึ่งในแต่ละขั้นเป็นการเชื่อมโยงตั้งแต่การสรุปธรรมดาไปจนถึงการโต้ตอบอย่างมีวิจารณ์ญาณและวิพากษ์ วิจารณ์ในระดับสูง ส่งผลให้เกิดความรู้ด้านข้อมูลในขณะเดียวกันผู้อ่านจะได้มีการพัฒนาด้านการอ่าน การพัฒนาด้านการเขียน พัฒนาการด้านความคิดที่มากขึ้น และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ดีขึ้น

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ลำดับที่: 2-042/2566

วันที่รับรอง: วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2566

เลขที่: HE 66-2-036

วันหมดอายุ: วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2567

ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ แบบเต็มรูปแบบ (Full Board Reviews) โดยยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยสากล

บรรณานุกรม

- กิตติกา ขุสดี และจุฬามาศ จันทร์ศรีสุคติ. (2564). ผลของกลวิธีอาร์ อี เอ พี เสริมด้วยการตั้งคำถามตามกลวิธีคิว เอ อาร์ ต่อความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย. 11(3), 75-82.
- จิตต์นิภา ศรีไสย์. (2549). ภาษาไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แหมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: ด้านสหวิชาการพิมพ์.

- บันลือ พฤษะวัน. (2545). แนวพัฒนาการอ่านเร็ว คิดเป็น. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิริพร แสงสีก, วรรณ บัวเกิด และสุภามาส อังศุโชติ. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พี ที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความ และความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยกลวิธีอาร์ อี เอ พีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอ่าวลึกประชาสรรค์ จังหวัดกระบี่. วารสารมหาจุฬานาครทรรศ. 10(5), 85-94.
- ลิตธา พินิจภูวดล. (2546). การวิจารณ์หนังสือ : ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์และหลักปฏิบัติสำหรับนักวิจารณ์หนังสือ. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- สุรรัตน์ อักษรกาญจน์. (2559). การพัฒนาการสอนการอ่านแบบเน้นมนทัศน์ร่วมกับกลวิธี อาร์ อี เอ พี เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาคณะครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วารสารราชพฤกษ์. 14(3), 18-25.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2551). “รู้ รัก ภาษาไทย”, บทวิทยุรายการ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2551 เวลา 07.00-07.30 น.
- อิสริยาภรณ์ พังจิตร และกาญจนา วิชญาปกรณ์. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณคดีเป็นฐานร่วมกับกลวิธี REAP เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 34(2), 83-98.
- Eanet, M.G. & Manzo,A.V. (1976). Content area reading: a heuristic approach. Merrill 1 Publishing. Saltouthwest Lake City: Company Bingham, F. A. (2001).
- Fitri Rayani Siregar, Eka Sustri Harida, Miranti, Rayendriani Fahmei Lubis and Sokhira Linda Vinde Rambe. (2023). The implementation of REAP strategy to improve students reading comprehension of analytical expository text in digital era. in 2 nd Paris Van Java International Seminar on Health, Economics, Social Science and Humanities, KnE Social Sciences, pages 208–215.
- Ya’acob, R. A. Latiff, Taufik Rashid, Shazleena Othman, Raja Hanani Raja Mushahar. (2020). R.E.A.P Strategy: Developing Esl Learners As Critical Readers. International journal of scientific & technology research. 9(3), 1227-1233.
- Yurnia Putri and Hera Hartati. (2019). Reading, Encode, Annotate and Ponder (REAP) strategy to improve students’ reading comprehension at the twelfth grade students of sman 18 merangin academic year 2018/2019. SELECTing journal. 1(1), 30-39.
- Zasrianita, F. (2016). Using of reading, encoding, annotating, and Pondering (REAP) technique to improve students’ Reading comprehension. Ta’dib. 19(2), 147-164.

การศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วเพื่อพัฒนาทักษะการวิ่งระยะสั้น
ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

A Study of the Results by Using a Speed Training Program to Develop
a Short-Distance Running Skills of Year 1's Physical Students, Physical
Education Department, Chaiphaphum Rajabhat University

อัจฉราภรณ์ เชื้อช้าง

Artcharaporn Chuachang

อาจารย์ คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Lecturer, Faculty of Education and Human Development Chaiphaphum Rajabhat
University

E-mail : The_palm20@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 29 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 7 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 8 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าว 2) เพื่อเปรียบเทียบความเร็ว 3) เพื่อเปรียบเทียบความยาวของช่วงก้าว และ 4) เพื่อเปรียบเทียบความถี่ในการก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 1 ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจะเข้าร่วมโปรแกรม โดยจะเข้าร่วมโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าว เป็นระยะ เวลา 8 สัปดาห์ จะทำการทดสอบความเร็วโดยแบบทดสอบวิ่ง 100 เมตร เก็บข้อมูลการทดสอบความเร็วโดยใช้ 1) โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าว และ 2) แบบประเมินการทดสอบ (แบบบันทึก) ของโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ประกอบด้วย 3 แบบประเมินย่อย ได้แก่ 1) แบบประเมินความเร็วในการวิ่งระยะสั้น 2) แบบประเมินความยาวของช่วงก้าว และ 3) แบบประเมินความถี่ในการก้าว นำข้อมูลจากการทดสอบมาวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้เพื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนกับหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าว คือ การทดสอบค่า t แบบ dependent และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า โปรแกรมฝึกที่ผู้วิจัยสร้างและ

พัฒนาขึ้น มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามความเหมาะสมของโปรแกรมร้อยละ 100 จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

2. ผลการเปรียบเทียบความเร็ว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า ค่าเฉลี่ยความเร็วในการวิ่งหลังการฝึกตามโปรแกรม ($\bar{X} = 12.52$) ดีกว่าก่อนการฝึกตามโปรแกรม ($\bar{X} = 13.06$) ผลการฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความยาวของช่วงก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า ค่าเฉลี่ยความยาวของการก้าวหลังฝึกตามโปรแกรม ($\bar{X} = 13.06$) ดีกว่าก่อนการฝึกตามโปรแกรม ($\bar{X} = 12.52$) ผลการฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4 ผลการเปรียบเทียบความถี่ในการก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า ค่าเฉลี่ยความถี่ในการก้าวเท้าวิ่งหลังการฝึกตามโปรแกรม ($\bar{X} = 3.77$) ดีกว่าก่อนฝึก ($\bar{X} = 3.47$) ตามโปรแกรม ผลการฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ: โปรแกรมการฝึกความเร็ว, ทักษะการวิ่ง, การวิ่งระยะสั้น

ADSTRACT

The objectives of the research were 1) to develop a speed training program that affects step length and step frequency, 2) to compare the speed, 3) to compare the step length and 4) to compare the step frequency before and after using the speed training program on the step length and the step frequency of the physical education students, Chaiyaphum Rajabhat University. The sample groups were 30 students of the 1st year Physical Education program participating in the research project, obtained through purposive sampling. They participated in the speed training program for 8 weeks and were tested by running a 100 meter. The data test was collected by using 1) a speed training program about the step length and the step frequency, and 2) the test evaluation form (recording form) of the speed training program on the step length and the step frequency of the physical education students, Chaiyaphum Rajabhat University consisting of 3 sub-assessments: 1) short-distance running speed assessment, 2) stride length assessment, and 3) stride frequency assessment. The data from the test were analyzed. Statistics used in the basic data analysis included percentage values, average and standard deviation. Statistics used to compare test results before and after using the speed training program were dependent t-tests and statistical significance was at the .05 level. The research results found that

1. The development of a speed training program of the step length and the step frequency of physical education students, Chaiyaphum Rajabhat University

found that the training program created and developed was 100%- content accurate as appropriate for the program from 5 experts.

2. The speed comparing results before and after using the speed training program found that running speed after training the program, on average ($\bar{x}$ = 12.52) was better than before training the program, on average ($\bar{x}$ = 13.06). The training results were significantly different at the .05 level.

3. The comparing results of the stride length before and after using the speed training program on the step length and the step frequency of physical education students, Chaiyaphum Rajabhat University found that the stride length after training the program, average ($\bar{x}$ = 13.06), was better than before training the program, average ($\bar{x}$ = 12.52). The training results were significantly different at the level .05.

4 The comparing results of step frequency before and after using the speed training program found that the frequency of running steps after training the program had an average frequency ($\bar{x}$ = 3.77) of steps better than before training the program, an average ($\bar{x}$ = 3.47). The training results were significantly different at the .05 level.

Keywords: Speed training program, Running skills, Short-distance running

บทนำ

กรีฑาเป็นกีฬาชนิดหนึ่งที่สามารถเล่นได้ทุกเพศทุกวัยหนักหรือเบาตามความเหมาะสมกับสภาพร่างกายของแต่ละบุคคลและกรีฑายังแยกเป็นประเภทต่าง ๆ กรีฑาเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จึงมีหลายประเทศที่บรรจุวิชากรีฑาเข้าเป็นวิชาหนึ่งในการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา (สมชาย ไกรสังข์, 2541 : 1) นอกจากนั้นกรีฑายังเป็นกีฬาที่ถูกบรรจุไว้เป็นกีฬาระดับในการจัดการแข่งขันทั่วโลก มีการชิงชัยจำนวนเหรียญรางวัลมากที่สุดในบรรดากีฬาลงชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันรายการวิ่ง 100 เมตร จัดเป็นการวิ่งระยะสั้นที่มีความตื่นเต้นสนุกสนาน เร้าใจ และถือว่าผู้ชนะในการแข่งขันในรายการนี้ จะได้รับการยกย่องเป็นเจ้าของความเร็ว (สนธยา สีละมอด , 2547 : 394-395)

ในการวิ่งระยะสั้น 100 เมตร เป็นความเร็วพื้นฐานที่สำคัญ ในการพัฒนาความเร็วนั้น มีหลากหลายองค์ประกอบที่ช่วยพัฒนาความเร็วให้เกิดขึ้น ประกอบไปด้วย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ช่วงก้าวในการวิ่ง และความถี่ของการก้าวเท้า จากการสังเกตผู้เรียนรายวิชากรีฑา 1 ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ผ่านมา พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีทักษะการเคลื่อนไหวความเร็วในการวิ่งระยะทาง 100 เมตร ค่อนข้างช้า นักศึกษาจะมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดรูปแบบการฝึกซ้อมที่ช่วยในการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ช่วงก้าวในการวิ่ง และความถี่ของการก้าวเท้า อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเร็วในการวิ่งที่เพิ่มมากขึ้น แต่จากแนวคิดของ เจริญ กระบวนรัตน์ (2557 : 29) ที่กล่าวไว้ว่า ทุกคนสามารถสร้างความเร็วให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ด้วยการจัดโปรแกรมการฝึกให้เหมาะสมกับตนเอง การฝึกจึงนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาปรับปรุงความเร็ว ซึ่งองค์ประกอบของความเร็วในการวิ่งนั้นประกอบไปด้วยช่วงก้าวและความถี่ของการก้าว ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยหลายด้าน คือ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความเร็วในการหดตัวของกล้ามเนื้อ ความรวดเร็วของหัวใจ และกำลังของกล้ามเนื้อที่จะช่วยพัฒนาช่วงก้าวและ

ความถี่ก้าวได้ (Anderson, C., 2013 : 141) การเร่งความเร็วขึ้นเป็นกระบวนการหนึ่งในการวิ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งความเร็วสูงสุด การเร่งความเร็วในการวิ่งและเวลาที่ใช้ในการวิ่งสามารถพัฒนาได้โดยเพิ่มความถี่ในการก้าวต่อหนึ่งหน่วยเวลาและการเพิ่มระยะของช่วงการก้าวในแต่ละก้าวหรืออาจจะพัฒนาทั้ง 2 ปัจจัยไปพร้อม ๆ กัน (Mc Ardle, W. D., Katch, F. I., & Katch, V.L. 2010 : 148) ดังนั้น การฝึกความเร็วขึ้นฝึกได้โดยการฝึกวิ่งเร็วระยะ 60 เมตร 80 เมตร ฝึกความเร็วในการตอบสนองเสียงสัญญาณต่าง ๆ การฝึกความเร็วจะต้องฝึกให้ก้าวเท้าเร็วและก้าวเท้ายาวขึ้นด้วย ถ้าฝึกให้ก้าวเท้าเร็วและก้าวเท้ายาวได้ในขณะเดียวกัน ความเร็วในการวิ่งจะต้องเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (อนันต์ อัฐ, 2536 : 25)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่ามีนักวิชาการพยายามแก้ไขหรือพัฒนาความเร็วในการวิ่ง โดยการสร้างโปรแกรมการฝึกความเร็ว สอดคล้องกับการวิจัยของ สิทธิศักดิ์ บุญหาญ (2554) ที่ศึกษาผลการฝึกพลัยโอเมตริกควบคู่กับ เอส เอ คิว ที่มีผลต่อความเร็วในการวิ่ง 50 เมตร ผลการวิจัยพบว่า ผลของการฝึกความเร็วในการวิ่ง 50 เมตร ระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองแตกต่างกัน ผลของการฝึกเอส เอ คิว ที่มีต่อความเร็วในการวิ่ง 50 เมตร ก่อนการฝึกและหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ กัญทิมา เนียมโกะ (2546) ได้ทำการศึกษา ผลการฝึกความเร็วของสเต็ปเท้าในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีต่อความสามารถในการวิ่งระยะทาง 50 เมตร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการฝึกความเร็วทั้ง 4 รูปแบบ ภายหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 4 และภายหลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 ส่งผลต่อความเร็วในการวิ่งระยะทาง 50 เมตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็วเพื่อพัฒนาทักษะ การวิ่ง 100 เมตร ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็วมาช่วยในการพัฒนาความเร็วของนักศึกษาศาขวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาศาขวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบความเร็ว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาศาขวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
3. เพื่อเปรียบเทียบความยาวของช่วงก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาศาขวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
4. เพื่อเปรียบเทียบความถี่ในการก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาศาขวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาศาขวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ปีการศึกษา จำนวน 60 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ นักศึกษากลุ่มอาสาสมัครจากนักศึกษาสาขาวิชา พหุศึกษา ชั้นปีที่ 1 ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยจนกว่าการดำเนินการวิจัยจะเสร็จสิ้นโครงการ จำนวน 30 คน ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลหลังจากที่ รับทราบผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้ว และจะดำเนินการหลังเวลาเรียนตามปกติของ ผู้เรียน ดังนั้นจึงไม่มีผลกระทบต่อการใช้เวลาและประเมินผลของผู้เรียน

เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการฝึกความเร็วเพื่อพัฒนา ทักษะการวิ่งระยะสั้นของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการอบอุ่นร่างกาย เป็นเวลา 10 นาที ตอนที่ 2 กิจกรรมการฝึกความเร็ว เป็นเวลา 40 นาที และตอนที่ 3 การกลับสู่สภาพปกติของร่างกาย เป็นเวลา 10 นาที จากนั้นนำกิจกรรมในโปรแกรมการฝึกความเร็วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณา ตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) ให้ความคิดเห็นต่อรายละเอียดของเครื่องมือว่ามีความต่อเนื่อง เชื่อมโยง และความสอดคล้องของข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามที่ผู้วิจัยกำหนด นำระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มาหาค่าความสอดคล้องภายใน ที่มีการกำหนดเกณฑ์ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ยอมรับได้ อยู่ที่ +0.5 ขึ้นไปมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาเป็นแผนการฝึกที่สมบูรณ์ และนำไปใช้ในการฝึกเพื่อ พัฒนาความเร็วในการวิ่งต่อไป

2. แบบประเมินการทดสอบ (แบบบันทึก) ของโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของ ช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ประกอบด้วย 3 แบบประเมินย่อย ได้แก่ 1) แบบประเมินความเร็วในการวิ่งระยะสั้น 2) แบบประเมิน ความยาวของช่วงก้าว และ 3) แบบประเมินความถี่ในการก้าว ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) ให้ความคิดเห็นต่อรายละเอียดของเครื่องมือว่ามีความต่อเนื่อง เชื่อมโยง และความ สอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามที่ผู้วิจัยกำหนด นำระดับความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มาหาค่าความสอดคล้องภายใน ที่มีการกำหนดเกณฑ์ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญที่ยอมรับได้ อยู่ที่ +0.5 ขึ้นไปมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาเป็นแผนการฝึกที่สมบูรณ์ และนำไปใช้ในการฝึกเพื่อพัฒนาความเร็วในการวิ่งต่อไป

ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษาวิจัย ประชุมชี้แจงรายละเอียด และ ชักซ้อมความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย แก่ผู้ช่วยผู้วิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามโครงการวิจัย โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียวและทำการเก็บรวบรวม ข้อมูลตามแบบทดสอบความเร็วที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นก่อนทำการทดลอง และทำการลองโดยใช้โปรแกรม การฝึกเพื่อพัฒนาความเร็วที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ได้แก่ วัน จันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ โดยฝึกวันละ 1 ชั่วโมง หลังการทดลองตาม โปรแกรมการฝึกความเร็ว ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบความเร็วที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ นำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมานำเสนอในรูปของ

ตาราง เขียนสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ อายุ เพศ น้ำหนัก ส่วนสูง ผู้วิจัยนำมาแจกแจงความถี่เพื่อหาค่าร้อยละ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบความเร็วในการวิ่ง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทดสอบความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร การทดสอบความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง และการทดสอบความถี่ในการก้าว ผู้วิจัยนำมาแจกแจงความถี่เพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที (t-test)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

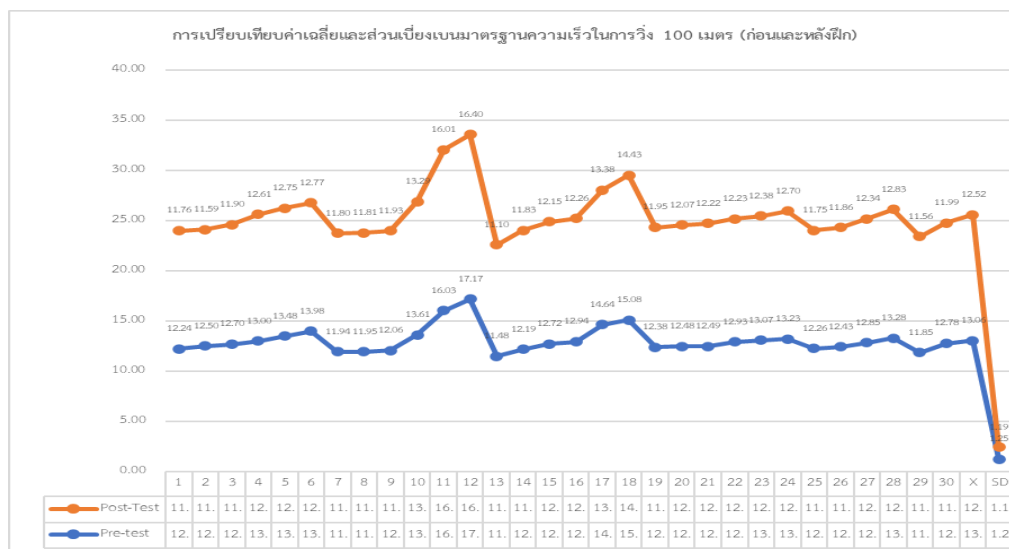
ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาบรรยายคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และการหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา ใช้การทดสอบค่า ที (t-test)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

จากการวิจัย การพัฒนาโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามความเหมาะสมของโปรแกรม ร้อยละ 100 จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความเร็วในการวิ่งของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังแผนภาพที่ 1 และตารางที่ 1

แผนภาพที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร ระหว่างก่อนและหลังการฝึกด้วยโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าว

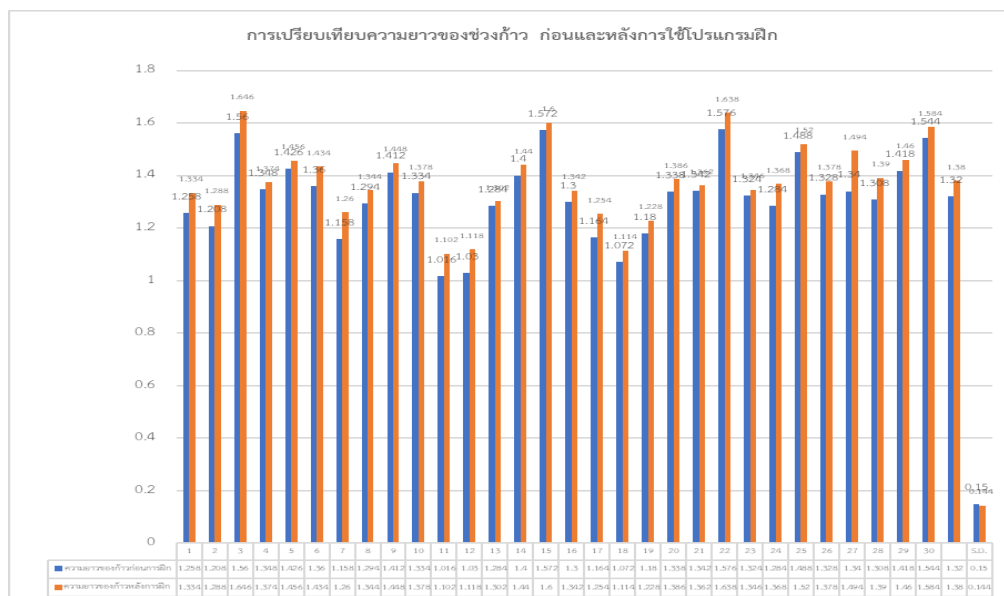
ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร ระหว่างก่อนและหลังการฝึกด้วยโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าว

ความเร็วในการวิ่ง	N	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนฝึก	30	13.16	1.25	29	10.07	.000**
หลังฝึก	30	12.52	1.19	29		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากแผนภูมิที่ 1 และตารางที่ 1 จะเห็นได้จากการเปรียบเทียบความเร็วในการวิ่ง ระหว่างก่อนการฝึกและหลังการฝึก พบว่า ก่อนการฝึก เวลาในการวิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 13.06 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.25 และหลังการฝึกความเร็ว เวลาในการวิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 12.52 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 และมีค่า t เท่ากับ 6.56 ผลการฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความยาวของช่วงก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังแผนภูมิที่ 2 และตารางที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง 100 เมตร ระหว่างก่อนและหลังการฝึก

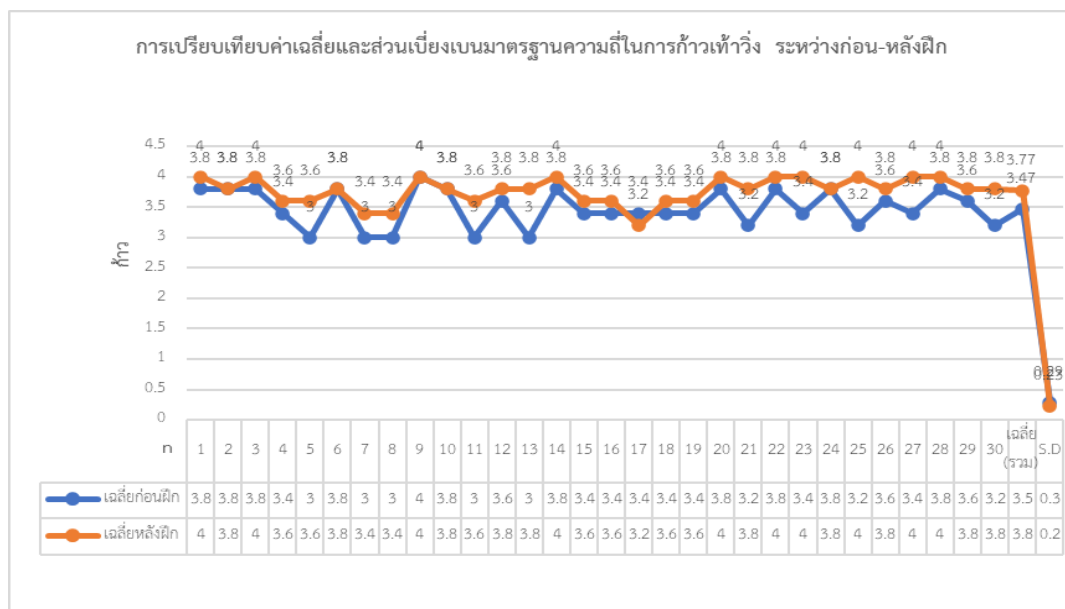
ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง 100 เมตร ระหว่างก่อนกับหลังการฝึก

ความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง	N	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนฝึก	30	1.32	0.15	29	10.07	.000**
หลังฝึก	30	1.38	0.14	29		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากแผนภูมิที่ 2 และตารางที่ 2 ความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.32 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.15 และหลังการฝึกความเร็ว ความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.38 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 และมีค่า t เท่ากับ 10.07 ผลการฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความถี่ในการก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังแผนภูมิที่ 3 และตารางที่ 3

แผนภูมิที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความถี่ในการก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความถี่ในการก้าว ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความถี่ในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง	N	$\bar{x}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนฝึก	30	3.47	0.29	29	6.56	.000**
หลังฝึก	30	3.77	0.23	29		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 และแผนภูมิที่ 3 จะเห็นได้ว่าความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง ก่อนฝึกมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 และหลังการฝึกโดยใช้โปรแกรมมีความถี่ในการก้าวเท้าวิ่งถี่ขึ้นกว่าก่อนฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.77 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 และมีค่า t เท่ากับ 6.56 ผลการฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยที่ได้จากการดำเนินการวิจัยมาอภิปรายผลการวิจัย ที่แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลของความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างและผลของความเร็วในการวิ่ง ที่แบ่งการสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่าง เพศชาย จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90 เพศหญิง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 10 อายุ 18 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 อายุ 19 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20 อายุ 20 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33 อายุ 21 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.33 น้ำหนักระหว่าง 40-50 กิโลกรัม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.66 น้ำหนักระหว่าง 51-60 กิโลกรัม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 น้ำหนักระหว่าง 61-70 กิโลกรัม จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 และส่วนสูงระหว่าง 150-160 เซนติเมตร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ส่วนสูงระหว่าง 161-170 เซนติเมตร จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ส่วนสูงระหว่าง 171-180 เซนติเมตร จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าว และความเร็วในการก้าว ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ก่อนการฝึกและหลังการฝึกโปรแกรมการฝึกความเร็ว ดังนี้

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความเร็วในการก้าวของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า โปรแกรมฝึกที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามความเหมาะสมของโปรแกรมร้อยละ 100 จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ดังนั้นโปรแกรมฝึกความเร็วที่มีต่อความยาวของช่วงก้าวและความเร็วในการก้าวที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นจึงเป็นเครื่องมือในการวิจัยที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร จะเห็นได้ว่าการทดสอบความเร็วในการวิ่ง ก่อนการฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 13.06 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.25 การทดสอบความเร็วในการวิ่ง หลังการฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 12.52 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ที่ 1.19 และมีค่า t เท่ากับ 10.07 เมื่อทำการเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็ว ก่อนการฝึก และหลังการฝึกจะเห็นได้ว่าหลังการฝึกมีความแตกต่างกับก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง จะเห็นได้ว่าการทดสอบความยาวของช่วงก้าว ก่อนการฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.32 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.15 การทดสอบความยาวของช่วงก้าว หลังการฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.38 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.14 และมีค่า t เท่ากับ 10.07 เมื่อทำการเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็ว ก่อนการฝึก และหลังการฝึกจะเห็นได้ว่าหลังการฝึกมีความแตกต่างกับก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

4. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความเร็วในการก้าวเท้าวิ่ง จะเห็นได้ว่าการทดสอบความเร็วในการก้าว ก่อนการฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.29 การทดสอบความเร็วในการก้าว หลังการฝึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.77 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.23 และมีค่า t เท่ากับ 6.56 เมื่อทำการเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็ว ก่อนการฝึก และหลังการฝึกจะเห็นได้ว่าหลังการฝึกมีความแตกต่างกับก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สิทธิศักดิ์ บุญหาญ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการฝึกพลัยโอเมตริก ควบคู่กับการฝึกเอส เอ คิว ที่มีผลต่อความเร็วในการวิ่ง 50 เมตร ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลของการฝึกวิ่ง 50 เมตร ก่อนการฝึกและภายหลังการฝึก สัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 ของ กลุ่มควบคุมที่ 1 ที่ใช้โปรแกรมการฝึกกรีธา เวลาเฉลี่ยก่อนการฝึกและภายหลังการฝึก เท่ากับ 8.45 7.52 7.53 7.49 และ 7.47 วินาที ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 0.31 0.28 0.30 และ 0.30 วินาที ตามลำดับ 2. ผลการฝึกวิ่ง 50 เมตร ก่อนการฝึกและภายหลังการฝึก สัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 ของกลุ่ม ทดลองที่ 2 ที่ใช้โปรแกรมการฝึกแบบพลัยโอเมตริกควบคู่กับ

เอส เอ คิว เวลาเฉลี่ยก่อนการฝึกและ ภายหลังการฝึกเท่ากับ 8.58 7.55 7.52 7.45 และ 7.33 วินาที ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 0.24 0.31 0.31 0.26 และ 0.24 วินาที ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับหลักในการสร้างโปรแกรมการฝึกของ อัลัน และ ทอมสัน (อังคณา ปานทรัพย์. 2542 :35; อ้างอิงจาก Alan; & Thomas) ที่กล่าวว่า “ในการฝึกต้องมีสิ่งเร้าอย่างเพียงพอที่จะทำให้ โครงสร้างอวัยวะภายในเปลี่ยนแปลง ถ้าสิ่งเร้าหรือปริมาณการฝึกน้อยไปจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและถ้าสิ่งเร้าหรืองานมากเกินไป ก็ไม่ได้เพิ่มประสิทธิภาพตามปริมาณ ของสิ่งเร้าและต้องคำนึงถึงปริมาณการฝึกซ้อม ที่มืองค์ประกอบ คือ 1) ความหนักของงาน การ ทำงานของร่างกายทุกอย่าง อัตราการเต้นของหัวใจ จะเพิ่มเป็นสัดส่วนกับความหนักของงานซึ่งใน การออกกำลังกายสามารถควบคุมความหนักของงานได้ โดยใช้อัตราการเต้นของหัวใจเป็นเกณฑ์ 2) ระยะเวลาในการฝึก สัมพันธ์กับความหนักของงาน คือ ถ้าความหนักของงานสูงจะทำให้ได้ระยะเวลา สั้นถ้าความหนักของงานลดลงจะทำงานได้นานขึ้นซึ่งในการกำหนดระยะเวลาในการฝึก มีส่วนสำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นด้วย 3) ความบ่อยในการฝึกสำหรับผู้ไม่เคย รับการฝึกควรจะเริ่มการฝึกวัน เว้นวันด้วยระดับของงานต่ำ เพื่อลดอันตรายที่เกิดกับกล้ามเนื้อ การเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกแต่ละ สัปดาห์จะต้องมีความสม่ำเสมอเพียงพอที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง” สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ แดงขาว และณัฐชนน ชังพุก (2564) เรื่อง ผลการฝึกวิ่งแบบผสมผสานที่มีต่อความเร็วและ ความคล่องแคล่วว่องไว ของนักกีฬาฟุตบอลหญิง ผลการวิจัยพบว่าเมื่อ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลของ การทดสอบความเร็ว ก่อนการฝึกโปรแกรม มีค่าเฉลี่ยของความเร็วแตกต่างจากหลังการฝึก 4 สัปดาห์ และหลังการฝึก 8 สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่าโปรแกรมการฝึกวิ่งแบบ ผสมผสาน ที่มีต่อความเร็วและความคล่องแคล่วว่องไวของนักกีฬาฟุตบอลหญิงที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถนำไปใช้ฝึกเสริมเพื่อพัฒนา สมรรถภาพทางกายด้านความเร็วและความคล่องแคล่วว่องไวให้มี ประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพงษ์ แสนนาใต้ (2562) ผลการฝึกเชิงซ้อน ด้วยการฝึกวิ่งระยะสั้นแบบซ้ำที่มีต่อพลังกล้ามเนื้อและความสามารถในการวิ่งระยะสั้นแบบซ้ำใน นักกีฬาฟุตบอลระดับเยาวชน ผลการวิจัยการทดสอบค่าความสามารถในการวิ่งระยะสั้นแบบซ้ำ ภายหลังการฝึก 6 สัปดาห์พบว่า กลุ่มที่ 2 และ กลุ่มที่ 3 มีค่าความเร็วสูงสุดลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าความเร็วเฉลี่ยในกลุ่มที่3 ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ข้อเสนอแนะที่เป็นองค์ความรู้ และข้อเสนอแนะที่เป็นข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะที่เป็นองค์ความรู้

เป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

1.1 แนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อทักษะกีฬา การจัดการเรียนการ สอนทักษะทางกีฬา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ที่ประกอบไปด้วย

1. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาและเนื้อหา การสอนที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ทราบว่าการศึกษานั้นจัดขึ้นเพื่ออะไร ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มี เจตคติ พฤติกรรมและประสบการณ์อย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง เช่น การกำหนด จุดมุ่งหมายในการเรียน เพื่อศึกษาผลของความเร็วในการวิ่งของผู้เรียน

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเลือกรูปแบบการสอนหรือการสร้าง ประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชาและสอดคล้องกับจุดประสงค์การ

สอนที่กำหนดไว้ รวมถึงการเลือกใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การทดสอบความเร็วในการวิ่ง โดยมีการวัดความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร การวัดความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง และการวัดความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง ซึ่งมีการจับเวลาในการวิ่งและการบันทึกวิดีโอการวิ่งตามจุดที่กำหนด

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม และประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตลอดจนการใช้สื่อประกอบการสอน กระบวนการจัดการเรียนการสอนควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาวิชา เช่น การใช้โปรแกรมการฝึกความเร็วเข้ามาช่วยจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาพลศึกษา ได้แบ่งการสอนออกเป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1.ขั้นเตรียม 2.ขั้นอธิบายและสาธิต 3.ขั้นปฏิบัติ 4.ขั้นนำไปใช้ 5.ขั้นสรุป เป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าสู่อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การชี้แจงให้ผู้เรียนทราบเป้าหมายที่จะฝึก การเตรียมชุดฝึกที่จะใช้ฝึกปฏิบัติ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก การเตรียมสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติ และการทดสอบความเร็วในการวิ่งก่อนการฝึก โดยมีการวัดความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร การวัดความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง และการวัดความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง ซึ่งมีการจับเวลาในการวิ่งและการบันทึกวิดีโอการวิ่งตามจุดที่กำหนด

ขั้นที่ 2 ขั้นอธิบายและสาธิต คือ การอธิบายสิ่งที่ผู้เข้าร่วมจะต้องปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา การฝึกความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง และการฝึกความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง

ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกปฏิบัติ คือการปฏิบัติตามโปรแกรมการฝึกความเร็วที่ประกอบด้วย การอบอุ่นร่างกาย การฝึกตามโปรแกรมและการกลับคืนสภาพปกติ มีรายละเอียดดังนี้

1) การอบอุ่นร่างกาย เป็นการทำให้ร่างกายพร้อมที่จะเล่นกีฬา และการออกกำลังกายที่หนักขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ การเพิ่มอุณหภูมิของร่างกายเพื่อเป็นการกระตุ้นระบบไหลเวียนเลือดและระบบหายใจ สำหรับรองรับการฝึก เพื่อเพิ่มความสามารถในการแสดงทักษะทางการกีฬา ลดปัญหาการบาดเจ็บ และป้องกันการบาดเจ็บที่อาจเกิดขึ้นได้

2) การฝึกตามโปรแกรม เป็นการดำเนินการตามกิจกรรมของโปรแกรมการฝึกที่กำหนด ได้แก่ การฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา การฝึกความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง การฝึกความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง

3) การกลับคืนสภาพปกติ เป็นการกลับสู่สภาพปกติของร่างกาย ได้แก่ การปรับระบบไหลเวียนและระบบหายใจ การยืดเหยียดกล้ามเนื้อแขน กล้ามเนื้อขา กล้ามเนื้อหัวไหล่ กล้ามเนื้อลำตัวเพื่อลดอาการบาดเจ็บและให้ร่างกายเข้าสู่สภาพปกติ

ขั้นที่ 4 นำไปใช้ คือ การทดสอบความเร็วในการวิ่งหลังการฝึก โดยมีการวัดความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร การวัดความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง และการวัดความถี่ในการก้าวเท้า ซึ่งมีการจับเวลาในการวิ่งและการบันทึกวิดีโอการวิ่งตามจุดที่กำหนด

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป คือ การสรุปในการฝึกและบอกประโยชน์ในการฝึก

4. การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพิจารณาเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอนที่จัดขึ้นว่าช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์หรือไม่ และควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การนำผลการทดสอบความเร็วมาวิเคราะห์หาข้อดี ข้อเสีย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำผลที่ได้มา

เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการฝึกความเร็วแล้วนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงการเรียนการสอนและพัฒนาเครื่องมือต่อไป

1.2 แนวทางในการทดสอบทักษะการวิ่งระยะสั้นในการแข่งขันได้

การทดสอบความเร็วในการวิ่ง ควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์จริงในสนามหรือปัญหาที่พบจากการปฏิบัติของนักกีฬามาปรับเป็น แบบทดสอบที่มีการทดสอบก่อนการใช้โปรแกรมการฝึก และหลังการใช้โปรแกรมการฝึก และในการทดสอบแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการใน 3 ขั้นตอน ได้แก่

1.2.1 ขั้นเตรียม เป็นการจัดเตรียมสถานที่ดูความพร้อม และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทดสอบ นัดหมายกลุ่มตัวอย่าง ตามวัน เวลา สถานที่ และชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับ การทดสอบความเร็ว

1.2.2 ขั้นตอนการ เป็นการทดสอบความเร็วในการวิ่ง โดยมีการทดสอบ ได้แก่ การทดสอบความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร การทดสอบความยาวของช่วงก้าวในการวิ่งการทดสอบความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง ซึ่งการทดสอบความเร็วในการวิ่ง 100 เมตร เป็นการจับเวลาความเร็วในการวิ่งในระยะทาง 100 เมตร การทดสอบความยาวของช่วงก้าวในการวิ่ง เป็นการวัดความยาวในการก้าวเท้าวิ่งในแต่ละช่วงที่กำหนดไว้ และการทดสอบความถี่ในการก้าวเท้าวิ่ง เป็นการวัดความถี่การก้าวเท้าวิ่งในช่วงเวลาหนึ่งตามจุดที่กำหนด ซึ่งในการทดสอบเป็นการทดสอบวิ่งเหมือนในสถานการณ์จริงและผู้วิจัยจะมีการบันทึกวิดีโอการวิ่งเป็นจุดตามที่กำหนด เพื่อดูความยาวและความถี่ในการก้าวแล้วบันทึกลงในแบบบันทึกความเร็ว

1.2.3 ขั้นสรุป เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับผลการทดสอบความเร็วของกลุ่มตัวอย่างโดยการนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็ว แล้วนำปัญหาในการทดสอบความเร็วในการวิ่งมาแก้ไขและพัฒนาเครื่องมือต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เป็นข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยพบเห็นปัญหาในขณะดำเนินการทำวิจัย และปัญหานั้นยังไม่ได้รับการแก้ไข จึงได้นำมาเสนอแนะเพื่อให้ผู้ที่สนใจนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความเร็วเพื่อพัฒนาศักยภาพการวิ่งระยะสั้นของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในขณะที่ดำเนินการฝึกซ้อมผู้วิจัยได้ติดตามสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ทดสอบมีอาการเบื่อหน่ายในการฝึกที่มีรูปแบบซ้ำ ๆ มากเกินไป จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกเพิ่มเติมให้โปรแกรมการฝึกมีความหลากหลายเพื่อนำไปพัฒนาผู้ทดสอบให้มีทักษะที่สูงขึ้น

2. จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัย พบว่า ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านระยะเวลาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระดับสมรรถภาพและทักษะในช่วงระหว่างการฝึกโปรแกรมว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระดับสมรรถภาพและทักษะในสัปดาห์ใด

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ลำดับที่: 2-046/2566

วันที่รับรอง: วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2566

เลขที่: HE 66-2-042

วันหมดอายุ: วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2567

ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ แบบเต็มรูปแบบ (Full Board Reviews) โดยยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยสากล

บรรณานุกรม

- กัณฐิมา เนียมโกคะ. (2546). ผลของการฝึกความเร็วของสเต็ปเท้าในรูปแบบต่างๆที่มีต่อความเร็วในการวิ่งระยะทาง 50 เมตร. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฑามาศ แต่งขาว และณัฐชนน ชังพุก. (2564). ผลการฝึกวิ่งแบบผสมผสานที่มีต่อความเร็วและความคล่องแคล่วว่องไวของนักกีฬาฟุตบอลหญิง. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. 13(2), 171-178.
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2557). วิทยาศาสตร์การฝึกสอนกีฬา. กรุงเทพฯ: สันทนาการอ้อมปี่เซ็นเตอร์ จำกัด.
- ศศิพงษ์ แสนนาใต้. (2562). ผลการฝึกเชิงซ้อนด้วยการฝึกวิ่งระยะสั้นแบบตัวที่มีต่อพลังกล้ามเนื้อและความสามารถในการวิ่งระยะสั้นแบบตัวในนักกีฬาฟุตบอลระดับเยาวชน. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา สีละมาต. (2547). หลักการฝึกกีฬาสำหรับผู้ฝึกสอนกีฬา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย ไกรสังข์. (2541). กรีฑาลู่. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิทธิศักดิ์ บุญหาญ. (2554). ผลการฝึกพลัยโอเมตริก ควบคู่กับ เอส เอ คิว ที่มีผลต่อความเร็วในการวิ่ง 50 เมตร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อนันต์ อัดชู. (2536). หลักการฝึกกีฬา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Anderson, C. (2013). *Running science*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Mc Ardle, W. D., Katch, F. I., & Katch, V.L. (2010). *Exercise physiology: Nutrition, energy and human performance*. 7th Edition. Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott William & Wilkins.

การสร้างทักษะผู้เรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก Building the Learner's Skills to Keep up with the Changing World

พระมหานิพิฐพนธ์ จีรวฑฒโน

Phramahanipitpon Ciravaddhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: nipitpon.von@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 12 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 16 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

เมื่อโลกเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ผู้ปกครองคงเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแทบทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารที่ผู้คนจากทั่วโลกสามารถเชื่อมต่อกันได้อย่างรวดเร็ว มีเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน โทรศัพท์มือถือ คือศูนย์รวมทุกอย่างที่ต้องการ หุ่นยนต์เข้ามาทำงานร่วมกับคนมากขึ้น และเมื่อลูกเติบโตขึ้นโลกก็จะต้องเปลี่ยนแปลงมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ทำให้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และรูปแบบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีแบบหลายช่วง เนื่องจากประชากรมีแนวโน้มที่มีอายุยืนยาวขึ้น และมีแนวโน้มที่จะทำงานมากกว่าหนึ่งอาชีพในตลอดช่วงชีวิต และการสร้างทักษะให้กับผู้เรียนเพื่อให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกมีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการพัฒนาทักษะที่เหมาะสม เช่น การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงข้อมูล แก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนจะสามารถปรับตัวและเข้ากันได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น ด้วยทักษะเหล่านี้ พวกเขาจะมีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและการประกอบอาชีพในอนาคตที่ท้าทายและเป็นไปได้สูงในโลกปัจจุบัน

ดังนั้น การเรียนจากระบบการศึกษาเพียงครั้งเดียวเพื่อใช้งานตลอดชีวิตจึงไม่เพียงพอ รูปแบบการเรียนรู้จะเปลี่ยนไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะต้องเน้นการพัฒนาทักษะ กระบวนการคิดวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนได้เป็นเจ้าของการเรียนรู้อย่างแท้จริง พร้อมทั้งการเปลี่ยนแปลงวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่จะต้องให้ความสำคัญสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ: ศตวรรษที่ 21, ผู้เรียน, ทักษะ

ADSTRACT

In the world of the 21st century, the parents meet the changes in almost every dimension such as rapid communication among people worldwide, technology becoming an integral part of daily life, mobile phones serving as the hub of everything needed, robots collaborating more with humans. As children grow up, the world is bound to undergo even more significant changes. With the rapid changes of technological, knowledge and technology also trend to change rapidly and lifestyles shift towards multi-stage paths. With populations tending to live longer and having tendencies to work in more than one profession throughout their lives, equipping learners with skills to cope with changes in the world is crucial today. Rapid changes in the world demand the development of appropriate skills such as critical thinking, data linkage, problem-solving, and collaboration with others. Learners will be better able to adapt and integrate with the changing circumstances with these skills. Hence, these skills are essential for continuous learning and career development in a challenging and highly possible future in today's world.

Therefore, learning from the education system only once for lifelong is not enough. The learning format will transition to lifelong learning, focusing on developing the quality and standards of education, increasing educational opportunities and learning. Moreover, the way of teaching and learning management must be changed to focus on skill development, analytical thinking processes, allowing the learners truly own their learning, along with changing methods of measuring and evaluating learning outcomes to be in line with the learning management format.

Keywords: 21st century, learner, skill

บทนำ

ปัจจุบันเรากำลังอยู่ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่สังคมที่เรียกว่า “สังคมความรู้” ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวัน และเราสามารถรับความรู้ได้จากหลายช่องทางและได้รับอย่างรวดเร็ว คนท้องแก่เรียนแก่ จำแก่ ไม่ใช่ตัวเลือกที่ดีที่สุดอีกแล้ว แต่คนที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ คือ คนที่สังคมโลกต้องการ ศตวรรษที่ 21 เป็นโลกของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ศตวรรษนี้เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และยากที่จะคาดเดาได้ว่าเรากำลังอยู่ในสังคมที่มีลักษณะเป็นอย่างไร สังคมแห่งความรู้และการเปลี่ยนแปลงซึ่งสามารถเกิดขึ้นตลอดเวลาและเกิดขึ้นรวดเร็ว (มูลนิธิยุวพัฒน์, 2567)

ผู้เรียนยุคใหม่ในโลกเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายตามรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคน การเรียนรู้มีลักษณะเป็น Personalized ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล ผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนรู้แบบเหมารวม ด้วยการกำหนดเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้เพียงรูปแบบเดียวได้อีกต่อไป การพัฒนาผู้เรียนเชิงสร้างสรรค์เป็นคำตอบของคำถามที่ว่า ผู้สอนยุคใหม่ควรมีวิธีการพัฒนาผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ ฉะนั้น ผู้เรียนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อการเติบโต

เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพและรู้เท่าทันโลก ผู้เรียนในสังคมปัจจุบันที่โลกต้องการ คือ คนที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพร้อมจะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์

การสร้างแนวคิดใหม่

การพัฒนาทักษะให้ทันกับสังคมสมัยใหม่และการจัดการเรียนการสอน เป็นความท้าทายของผู้สอนอย่างมาก เพราะแนวคิดได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงหลังจากวิกฤติ Covid-19 ที่ผ่านมา ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับสังคมปัจจุบัน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน โดยผู้สอนจะป้อนคำถามในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นคำถามที่ดีที่สามารถพัฒนาผู้เรียน และถามเพื่อให้ผู้เรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิวิจารณ์ สังเคราะห์ หรือการประเมินค่าเพื่อจะตอบคำถาม

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน เป็นการนำแนวคิด วิธีการ กระบวนการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมเหล่านั้น และประหยัดเวลาในการเรียนได้อีกด้วย (อวิรุทธ์ เหมานุรักษ์, 2555)

1. **เป็นผู้เรียนที่เรียนรู้ตลอดเวลา** คือ ผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ตลอดเวลา คือ การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีการใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา เพราะความรู้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในเรื่องของการเรียน จะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

2. **เป็นผู้เรียนที่สามารถคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผลเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา** คือ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ผู้สอนต้องเลิถามว่า เข้าใจไหม และไม่รับเฉลยคำตอบ

2.1 ผู้สอนสนับสนุนให้นักเรียน “คิดเอง ทำเอง ผิดเอง แก้เอง” จะส่งผลต่อการพัฒนาการความคิดวิเคราะห์เป็นอย่างมาก

2.2 การถามคำถามเป็นหนทางพาผู้เรียนไปสู่แนวคิดที่ดีได้ ทำให้พวกเขามั่นใจในตนเองและพิสูจน์ความคิดเห็นของตนอย่างมีเหตุผล กล้าเผชิญหน้ากับความเสี่ยงในความผิดพลาดล้มเหลว

2.3 หากผู้สอนมีความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้นักเรียนเป็นนักคิดที่ดีได้ ผู้สอนควรเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ที่ให้คำชี้แนะ และกระตุ้นวินัยการคิดให้เกิดขึ้นเป็นกิจวัตร

3. **เป็นผู้เรียนที่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้** คือ มีการอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาทักษะการหาข้อมูลเพื่อการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และสามารถตอบคำถามออนไลน์ทั้งยังสามารถโต้ตอบกับผู้สอนได้สะดวก ที่สำคัญต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ ไม่ใช่มีอยู่แต่ในตำราเท่านั้น เวลามีปัญหาก็สามารถสอบถามผู้สอนผ่านช่องทางออนไลน์ได้ตลอดเวลา

4. **ปฏิบัติตนเป็นคนดีมีคุณธรรม** คือ ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ เพื่อการสร้างเสริมความรู้ คุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาตนเองและผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นแบบอย่างของสังคม ชุมชน

5. **เป็นผู้เรียนที่มีจิตอาสาด้วยหัวใจ** คือ มีความเอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับบุคคลอื่น

การถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้เรียนยุคใหม่

ผู้สอนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดยการลงมือปฏิบัติเช่นเดียวกับนักเรียน ผู้สอนสามารถสังเกตการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผ่านมา เพราะการจัดการเรียนการสอนในสังคมสมัยใหม่ เน้นการปฏิบัติและผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับตนเองและเพื่อน ๆ ในห้องเรียนได้ แต่ควรจะเป็นคำตอบที่สามารถขยายผลไปสู่การตั้งคำถามผู้เรียนต่อไป

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน มีความหมายและน่าสนใจให้กับผู้เรียน ผู้เรียนควรได้รับอนุญาตในการสร้างพัฒนาและประยุกต์ใช้ความรู้หรือการเพิ่มทักษะเพิ่มเติมมาบูรณาการ ในกิจกรรมจะให้ประโยชน์จากความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ในการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียน (กนกวรรณ สุภาราย, 2563)

การเพิ่มทักษะผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21

1. **เพิ่มการคิดสร้างสรรค์** คือ การคิดอะไรใหม่ ๆ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ของเดิมเป็นแบบนี้ ถ้าเราจะเปลี่ยนให้เป็นอีกแบบจะเป็นอย่างไรแล้วลงมือทำ เป็นทักษะของการเรียนรู้ การมีความคิดสร้างสรรค์ทำให้เราเรียนรู้ได้อย่างไม่มีกรอบและไม่จำกัด รวมถึงช่วยพัฒนาต่อยอดความคิดไปในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

2. **เพิ่มการรู้จักการทำงานเป็นทีม** คือ ชวนเพื่อน ๆ มาช่วยกันคนละไม้คนละมือ เพิ่มการทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำที่เป็นทักษะที่จะทำให้เรากล้าคิดกล้าทำ และนำความรู้จากสิ่งที่เราเรียนรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อีกด้วย

3. **เพิ่มการเรียนรู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม** คือ ความแตกต่างของประสบการณ์ วิธีการดำเนินชีวิต การอบรมเลี้ยงดูซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

4. **เพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ** คือ ต้องมีวิจาร์ณญาณในการบริโภคสื่อ และใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จะช่วยให้เราเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง การประสานงานหรือการทำงานกับผู้อื่น ก็เป็นส่วนที่จะทำให้เราพัฒนาตัวเองก้าวหน้า และมองเห็นภาพรวมมากขึ้น

5. **เพิ่มทักษะทางอาชีพและการเรียนรู้** คือ เรียนเก่ง ท่องเก่ง อย่างเดียวไม่ได้แล้ว ต้องทำงานเป็นและพร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา (เรือรบ, 2566)

เพราะเมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปแล้ว เราจึงจำเป็นต้องมีทักษะบางอย่าง และทักษะเหล่านั้นต้องอาศัยการฝึกฝนตั้งแต่วินาทีนี้ เพื่อไปประยุกต์ใช้กับการใช้ชีวิตทั้งในปัจจุบันไปจนถึงอนาคต

การฟังเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

การฟัง หรือ Listening ถือเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งของผู้เรียน ที่สามารถเริ่มต้นการเรียนรู้ได้จากทักษะแรกสุดของธรรมชาติให้มา และมีความสำคัญมากต่อพัฒนาการในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง

8 วิธีเพิ่มทักษะการฟังสำหรับผู้เรียน

1. **เรียนรู้ที่จะฟังเสียก่อน** คือ จงเริ่มต้นที่การฟัง เพื่อที่จะได้ถอดรหัสของเสียงเหล่านั้น กลายเป็นข้อมูลเพื่อการนำไปใช้ เช่น ฟังการสอน เพื่อเพิ่มการเรียนรู้

2. **ติดตามเสมอที่ผู้สอนฟัง** คือ จะช่วยให้เรามองได้รับการสนับสนุนให้กระตุ้นความคิดในเรื่องนั้น ๆ อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ มันจะกลายเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียน

3. ทวนความเป็นช่วง ๆ ช่วยผู้เรียนได้ คือ เพื่อทบทวนการจดจำในสิ่งที่คนอื่นพูด และสามารถนำความรู้มาถ่ายทอดต่อได้

4. ฝึกสมาธิของผู้เรียน คือ การฝึกสมาธิเป็นประจำอย่างน้อย 15 นาที ของทุกวัน สามารถพัฒนาขีดความสามารถด้านความจำของผู้เรียนได้อย่างมาก

5. ลองฟังเสียงธรรมชาติและแยกสี คือ ถ้าเราสามารถฟังและแยกเสียงเหล่านั้นได้ดี จะมีผลต่อประสิทธิภาพในการฟังอย่างเหลือเชื่อเลยทีเดียว

6. การอบรมเรื่องการฟัง คือ หากรู้สึกว่าคุณเองมีสมาธิสั้นในการฟัง ผู้เรียนสามารถเพิ่มศักยภาพในการฟังจากการอบรมจากวิทยากรที่มากด้วยความสามารถ การเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญจะช่วยให้ผู้เรียนไม่ต้องเริ่มต้นทักษะการฟังจากศูนย์

7. ฟังและจดบันทึกทุกครั้ง คือ ผู้เรียนสามารถบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไปด้วยเสมอในระหว่างที่เรียน จะช่วยให้จดจำเรื่องราวได้มากขึ้น และไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับเรื่องข้อมูลที่หลากหลาย จะเห็นการพัฒนาการและมีความก้าวหน้าของการฟังได้ชัดเจนขึ้น

8. เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถพัฒนาทักษะด้านการฟังได้ คือ สามารถสร้างความมั่นใจในตนเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่สามารถเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ได้มากขึ้น

การพัฒนาผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์

การพัฒนาผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การใช้วิธีการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด มีแนวทางดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล. (2562)

1. สร้างแรงบันดาลใจ

เป็นการกระตุ้นจินตนาการ และ Inspire ในการเรียนรู้ และมีความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จ (Passion) แรงจูงใจภายใน ความสนใจใคร่รู้ให้เกิดกับผู้เรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่กระตุ้นความตื่นตัวและกระตือรือร้น

2. การตั้งคำถามกระตุ้นผู้เรียน

เป็นการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียน เพื่อให้ได้ศักยภาพสูงสุดของตนเอง เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้ คำถามคำตอบให้ใช้ความพยายามในการเรียนรู้ ตลอดจนคำถามที่สร้างความเชื่อมั่นความสามารถของนักเรียน และชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้กับผู้เรียน

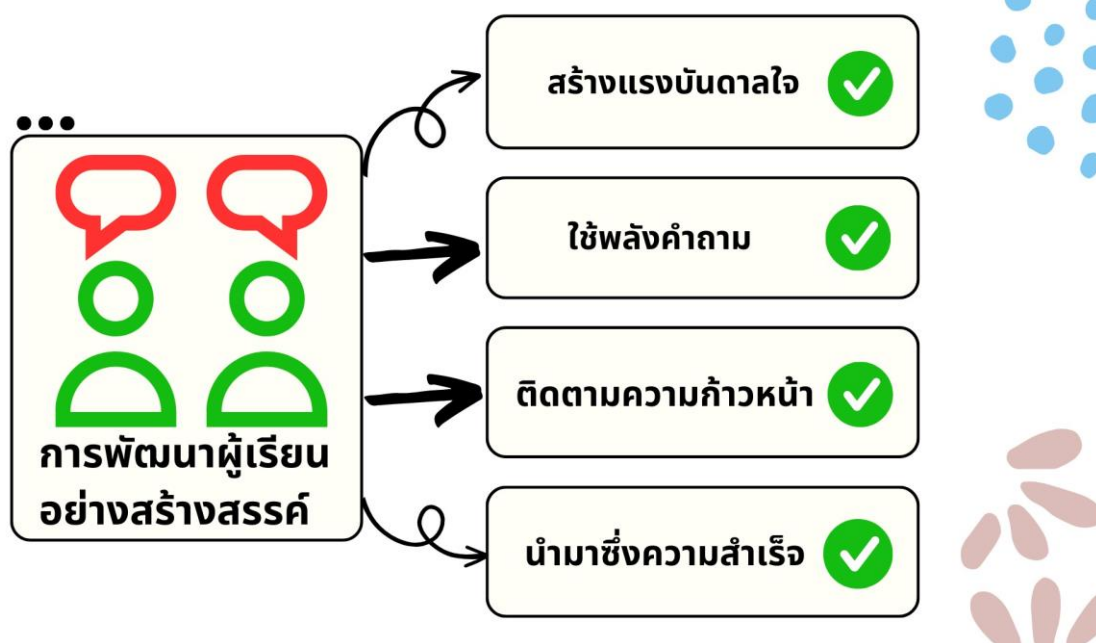
3. ติดตามความก้าวหน้า

เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Assessment for learning) ประเมินขณะที่ปฏิบัติการโดยใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ (Creative feedback) สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. นำมาซึ่งความสำเร็จ

เป็นการส่งเสริมสนับสนุน เป็นนั่งร้านการเรียนรู้ (Scaffolding) ควบคุมประคองผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จตามระดับความสามารถของตนเอง ชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นความสำเร็จในแต่ละขั้นของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้สอนจะต้องไม่สร้างการรับรู้ว่าคุณเรียนประสบความสำเร็จขั้นสูงสุด เพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ใน Comfort zone คือ Zone ที่ไม่เรียนรู้เพิ่มเติม เพราะคิดว่าตนเองประสบความสำเร็จแล้ว

ภาพประกอบ 1 การพัฒนาผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์
(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2562)

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ก้าวทันโลก

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่จำเป็นไม่ได้ถูกกำหนดไว้ตายตัว แต่จะเห็นได้ว่าทักษะต่าง ๆ ในระดับนานาชาติไม่ได้มุ่งเน้นไปทางวิชาการมากนัก แต่มุ่งเน้นทักษะเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ ซึ่งล้วนเป็นส่วนที่ต้องเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ทำให้นำความรู้ไปละประสบการณ์ที่ผ่านมากไปปฏิบัติได้จริง ดังนี้ คณะยะ อ่อนนาง, (2561)

1. มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง มีอิสระทางความคิด สามารถพัฒนาตนเองได้เป็นที่ยอมรับ
2. สามารถบูรณาการด้านทักษะการคิด วิเคราะห์ได้
3. สามารถตรวจสอบได้
4. สามารถอยู่ร่วมกับองค์กรได้
5. มีกิจกรรมสร้างความรู้ เพิ่มทักษะ ไม่น่าเบื่อ
6. เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม
7. สามารถตอบสนองการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว
8. สามารถผลิตสื่อการสอนที่ทันสมัย

การเพิ่มทักษะในการเรียนสมัยใหม่ คือ ผู้เรียนมีอิสระทางความคิดมากขึ้น เพราะสื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในปัจจุบัน คือ ผู้สอนจะสอนแบบเดิมไม่ได้ เพราะไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน เพราะการเรียนการสอนด้วยสื่อการสอนนั้นมากขึ้น การทำกิจกรรมความสนุกสนานเรียนปนเล่น จึงเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ มีการเปลี่ยนแปลงรู้ไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน

ตารางเปรียบเทียบบทบาทผู้สอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง และเด็กเป็นศูนย์กลาง ดังนี้

Teacher-directed	Leaner-centered
สอน	แลกเปลี่ยนเรียนรู้/ กระบวนการเรียนรู้
ความรู้	ทักษะ
เนื้อหา	กระบวนการ
ทักษะพื้นฐาน	ทักษะประยุกต์
ข้อความจริงและหลักการ	คำถามและปัญหา
ทฤษฎี	ปฏิบัติ
หลักสูตร	โครงการ
สอนตามช่วงเวลา	สอนตามความต้องการเด็ก
เหมือนกันทั้งห้อง (One-size-fits-all)	เหมาะสมรายบุคคล (Personalized)
แข่งขัน	เรียนแบบร่วมมือ
ห้องเรียน	ชุมชนทั่วโลก
สอนตามตำรา	ใช้เทคโนโลยี สื่อ ที่หลากหลาย
สอบความรู้	ทดสอบการเรียนรู้
เรียนเพื่อโรงเรียน	เรียนเพื่อชีวิต

(วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตตฤกษ์ (2554)

จากตารางที่ได้นำเสนอ ทำให้เห็นว่าผู้สอนที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง กับผู้สอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน หากเราเป็นครูในศตวรรษที่ 21 เราต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต้องเข้าใจรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนว่ามีลักษณะการเรียนรู้แบบใดเหมาะสม ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการสอน เป็นการบอกความรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวก ทำหน้าที่เสมือนโค้ชในการพาผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย คือ ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์ (2554) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้สอนในศตวรรษที่ 21 หรือเรียกว่า e-Teacher ประกอบด้วย 9 ข้อ ด้วยกันคือ

1. Experience หรือประสบการณ์ หมายถึง ความชัดเจนที่เกิดจากการกระทำ หรือได้พบเห็น มา ประสบการณ์ มีอยู่ 2 ข้อ คือ 1) ประสบการณ์ตรง เช่น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส 2) ประสบการณ์ทางอ้อม คือ ได้ยิน ได้ฟัง ได้รับรู้มาอีกทอดหนึ่ง
2. Extended คือ มีทักษะการค้นหาคำความรู้ได้ตลอดเวลา เพราะเทคโนโลยีสามารถใช้ได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถหาความรู้ได้หลากหลาย เป็นประโยชน์กับตนเองและผู้อื่นด้วย
3. Expanded คือ สามารถนำความรู้ไปบูรณาการในชั้นเรียน เพื่อให้ให้นักเรียน ชุมชน และท้องถิ่น ไปปฏิบัติได้
4. Exploration คือ เนื้อหาต่าง ๆ สามารถหาได้ในระบบออนไลน์ ทั้งเอกสารอ้างอิง การค้นคว้าเนื้อหาและสาระ เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
5. Evaluation คือ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้สอนนำมาประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. End-user คือ ครูใช้งานออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะไม่เก่งเรื่องเทคโนโลยีสามารถศึกษาจากคู่มือการใช้งาน

7. Enabler คือ สามารถออกแบบบทเรียนและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มาผลิตสื่อการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยได้

8. Engagement คือ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน และหาความร่วมมือ เพื่อมาวางแผนที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาเผยแพร่บนเว็บไซต์สาธารณะ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

9. Efficient and Effective คือ ผู้สอนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้อบรมมาออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

ผู้สอนต้องเข้าใจการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และสามารถเป็นได้หลากหลายบทบาท เพื่อให้การออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปบูรณาการในชีวิตประจำวันได้ และยังสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับผู้เรียนในทุกสถานการณ์

เนื้อหาสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ ควรมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการสร้างเสริมทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 และคำนึงถึงประสบการณ์หรือรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับ⁷ ควรปรับให้เหมาะสมกับความสามารถเฉพาะบุคคล (Personalized and Self-paced Learning) เข้าถึงง่ายและครอบคลุม (Accessible and Inclusive Learning) และเป็นการเรียนรู้แบบปลายเปิดเน้นการทดลองทำหาวิธีการแก้ปัญหาาร่วมมือกันเพื่อแบ่งปันความรู้และขยายหรือปรับปรุงแนวคิดของกันและกัน (Problem-based and Collaborative Learning) จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong and Learner-driven Learning)

ภาพประกอบ 2 เปลี่ยนโลกการเรียนรู้ของไทยให้ก้าวทันโลก (วัฒนชัย วินิจจะกุล, 2564)

ทักษะแห่งอนาคตที่โดดเด่นมากในยุคสมัยที่สารสนเทศท่วมท้น และผู้นำต้องตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ คือทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytic Skill) ซึ่งครอบคลุมการรู้จักสืบค้น เลือกสรร ประเมินค่า ตีความ และการนำข้อมูลไปใช้ เพราะข้อมูลโดยลำพังนั้นไม่มีความหมาย หากปราศจากความสามารถในการวิเคราะห์ จึงเกิดอาชีพดาวรุ่งที่เรียกว่า ‘นักวิทยาศาสตร์ข้อมูล’

หรือ Data Scientist เป็นหนึ่งในอาชีพที่มีความต้องการสูงในตลาดแรงงาน สะท้อนผ่านเงินเดือนผลตอบแทนติดอันดับต้นๆ ของอาชีพที่ได้รับเงินเดือนสูงที่สุด

ทักษะด้าน Soft Skill ที่มีแนวโน้มจะกลายเป็นทักษะจำเป็น คือความเข้าใจด้านอารมณ์และความเห็นอกเห็นใจ (Empathy and Emotion Understanding) ทักษะนี้นำไปใช้กับการคิดและออกแบบที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (Human-centered) อันเป็นทักษะและกระบวนการคิดที่ฝึกฝนได้ และยังพิสูจน์แล้วว่าเป็นจุดเริ่มต้นของนวัตกรรมและการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจำนวนมากในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา

จากสิ่งที่ได้สามารถนำเสนอ จะเห็นได้ว่าผู้สอนในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมปัจจุบัน เช่น คำถามสำคัญสำหรับวันนี้คือ ครูต้องสอนอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใดตรงกับความต้องการของผู้เรียน ต้องให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างมีความสุข หากห้องเรียนที่มีชีวิตชีวา ย่อมทำให้ผู้เรียนเปิดใจที่จะเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข คำตอบของการจัดการเรียนการสอนในสังคมปัจจุบัน คือ ครูต้องสอนแบบ Active Learning

ตัวชี้วัดคุณภาพผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์สะท้อนออกมา 4 มิติ ดังนี้

1. **ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง** เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดอย่างเป็นระบบ การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น
2. **ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม** เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตา กรุณา จิตอาสา จิตสาธารณะ เป็นต้น
3. **ผู้เรียนมีทักษะทางสังคม** เช่น การเคารพสิทธิของบุคคลอื่น การมีมารยาททางสังคม การสร้างสัมพันธภาพ เป็นต้น
4. **ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม** เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา กรุณา จิตอาสา จิตสาธารณะ เป็นต้น (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล. (2562)

ดังนั้น ผู้สอนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ทั้ง 4 มิติข้างต้น ด้วยการประเมินที่เสริมสร้างพลังตามสภาพจริง ด้วยรูปแบบการประเมิน 3 หลาย 1 สะท้อน ได้แก่ 1) ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย 2) ใช้ประเมินหลายช่วงเวลา 3) ใช้ผู้ประเมินหลายฝ่าย และสะท้อนผล การประเมินไปสู่ผู้เรียนด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์

สรุป

ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาความสามารถเฉพาะด้าน ในการค้นพบความชอบความหลงใหล กล้าคิดกล้าทำ เป็นคนที่มีคุณภาพที่สังคมยอมรับ และสนุกกับการปรับปรุงพัฒนาตนเองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันโลกในสังคมยุคใหม่ ในการสร้างทักษะผู้เรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาตนเองในฐานะพลเมือง ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ สุภาราญ. (2563). ทักษะครูกับการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ยุคใหม่. เรียกใช้เมื่อ วันที่ 12 มีนาคม 2567. จาก <https://www.educathai.com/knowledge/articles/372>.
- คณะยะ อ่อนนาง. (2561). บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 กับการสอนแบบ Active Learning. ศาสตราจารย์ พระราชาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: รวมบทความวิชาการ พ.ศ.2561. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- มูลนิธิยุวพัฒน์. (2567). เปลี่ยนตัวเองสู่วัยรุ่นในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2567. จาก <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th/ข่าวสาร/บทความทั่วไป/วัยรุ่น-ศตวรรษ21-ยุคดิจิทัล/>
- เรีอรรบ. (2566). วิธีเพิ่มทักษะการฟัง. เรียกใช้เมื่อ วันที่ 12 มีนาคม 2567. จาก <https://learninghubthailand.com/9-วิธีเพิ่มทักษะการฟัง-ส/>.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์ (ผู้แปล). (อ้างใน นภลัย ทองปัน) ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21. วารสาร ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม) ปีที่ 34 : 590 - 595 (2556).
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. (2554). ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Open Worlds”
- วัฒนชัย วินิจจะกูล, (2564), เปลี่ยนโลกการเรียนรู้ของไทยให้ก้าวหน้าโลก. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2566. จาก <https://www.thekommon.co/change-learning-thailand-lifelonglearningfocus/>
- วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนาผล. (2562). การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2566. จาก www.curriculumandlearning.com.
- อวิรุทธ์ เหมานุรักษ์. (2555). การเรียน การสอนในยุคปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ วันที่ 12 มีนาคม 2567. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/503071>.

ศึกษาพุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการ
 The Study of Buddhist Methods of Income Management
 according to the Principles of Yonisomanasikara

พระเรืองวิทย์ อัครธมโม

Phra Rungvit Aggadhammo

วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

International Buddhist Studies College (IBSC)

พระมหาบุญเลิศ ปุณณเมธี

Phramahā Bunlers Puṇṇamedhī

วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

International Buddhist Studies College (IBSC)

Email: Boonloed 1234@gmail.com, rungvitukkhadhammo@ibsc.mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 9 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 13 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 14 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการนั้น ผลจากการศึกษาพบว่า จะใช้หลักการคิด 10 วิธี ที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้จำแนกแจกแจงไว้ มาประกอบรวมเข้ากับหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนาและแนวคิดอื่นๆ จากหนังสือบางเล่ม เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการจัดการรายได้และปลดหนี้สินของพุทธศาสนิกชนไทยและครอบครัว ซึ่งบทความนี้ได้ถูกเขียนขึ้นด้วยทัศนคติที่ว่า พุทธศาสนิกชนผู้มีปัญญาสามารถใช้หลักโยนิโสมนสิการเข้าช่วยแก้ไขและเบเทาทุกข์ในเรื่องนี้ได้

ในบรรดาหลักการคิดทั้ง 10 ข้อ บทความนี้ได้แนะนำให้ตั้งการคิดตามแบบอริยสัจ 4 เป็นหลัก และนำมาผสมกับการคิดแบบอื่นและหลักธรรมอื่นๆ จนพุทธวิธีดังกล่าวสามารถสรุปลงได้ 4 ข้อใหญ่ และ 4 ข้อย่อย คือ 1. พิจารณาปัญหารายได้หนี้สิน ซึ่งเป็นการมองเข้าไปดูความทุกข์ในเรื่องรายได้และหนี้สินในปัจจุบัน 2. พิจารณาเหตุและปัจจัยของหนี้สิน โดยการใช้หลักโยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาตามหลักเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิด ซึ่งเหตุมันเป็นเพราะว่า รายได้เรานั้นน้อยกว่ารายจ่าย 3. พิจารณาความพอเพียงรายรายไม่มีหนี้สิน การที่เราไม่มีหนี้สิน ย่อมเป็นลาภอันประเสริฐ และมีคนไทยจำนวนหนึ่งที่ไม่หนี้และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง บางคนถึงกับร่ำรวยด้วยซ้ำ จึงสามารถบ่งชี้ได้ว่าปัญหานี้มีทางออก 4. ทางแห่งการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงและปราศจากหนี้สิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ข้อย่อย ได้แก่ 4.1 ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง จะช่วยทำให้วิธีการทำรายได้ให้ได้มากกว่ารายจ่ายสมฤทธิ์ผลได้ง่ายขึ้น 4.2 ป้องกันตัวจากรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การคิดแบบเร้าคุณธรรม

รักษาศีล 5 ให้บริบูรณ์ 4.3 หาทางทำรายได้ให้ได้มากขึ้น ซึ่งถือหลัก “รายได้จำเป็นต้องมากกว่ารายจ่าย” เป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการรายได้ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงและปราศจากหนี้สิน 4.4. ป้องกันรายได้ที่มีอยู่ไม่ให้ลดลง ข้อนี้อาจใช้โยนิโสมนสิการเพื่อยับยั้งหรือบรรเทาการเสียรายได้ที่เราไม่ได้อยู่ไม่ให้สูญหายหรือลดลงให้น้อยที่สุด

คำสำคัญ: พุทธวิธี, จัดการรายได้, โยนิโสมนสิการ

ADSTRACT

The study of Buddhist methods of income management according to the principles of Yonisomanasikara will use the principles of Ten Ways of Thinking that Venerable Brahmakunaporn (P.A. Payutto) has classified and enumerated to combine with other principles in Buddhism and other concepts from some books in order to use as a guideline for managing income and relieving the debt of Thai Buddhists and their families. This article was written with attitude “Wise Buddhists can use the principles of Yonisomanasikara to help resolve and relieve the suffering”.

Among the ten principles of thinking, this article recommends setting thinking according to the Four Noble Truths as the main principle and mixing it with other types of thinking and other principles. Such Buddhist methods can be summarized into four major points and four minor points as follows: 1. Consider the problem of income and debt, looking into the suffering of current income and debt. 2. Consider the causes and factors of debt by using the principles of Yonisomansikara, considering the principles of causes and factors. This is because our income is less than our expenses. 3. Consider sufficiency, wealth, and no debt. The fact that we have no debt is indeed a great fortune. And many Thai people have no debt and can live on their sufficiency in spite of being rich. So, all problems can be resolved. . 4. The way to live a self-sufficient life and be debt-free, sub-divided into 4 clauses: 4.1 Reduce unnecessary expenses, helping earn more than spending. 4.2. Prevent from unnecessary expenses by thinking of the moral stimulating and Five Precept observing. 4.3. Find ways to earn more income with the principle “Income must be greater than expenses”. This is the key to manage income to be able to live a self-sufficient life and be debt-free. 4.4. Keep the existing income to remain. This point will use Yonisomansikara to stop or minimize the loss of income that we have.

Keywords: Buddhist Methods, Income Management, Yonisomanasikara

บทนำ

มนุษย์เราทุกคนจำเป็นต้องกินต้องใช้เป็นเรื่องปกติในการดำรงชีวิตอยู่ และมันจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรด้านเงินตราเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น รายได้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิต แต่ทว่าสภาพเศรษฐกิจในประเทศไทยในปัจจุบันไม่สู้ดีนัก แทบจะทุกพื้นที่ทุกจังหวัดขาดสนในเรื่องเงินทองอันสืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการรายได้ที่ไม่เพียงพอ เป็นเหตุให้ชาวไทยพุทธ

หลายๆ คนต้องหาทางหยิบยืมเงินทองในช่องทางที่ตนพอจะหาได้ ไม่ว่าจะเป็นการหยิบยืมมาเพื่อใช้จ่ายยิบย่อยในครอบครัวหรือญาติ หรือคิดว่าจะเอามาลงทุนทำธุรกิจเพื่อต่อยอดทรัพยากรการเงินนั้นๆ สุดท้ายแล้วถ้าบริหารไม่ได้ประสิทธิผลดังใจหวังก็ย่อมไม่สามารถจะหาเงินมาชดเชยส่วนที่ยืมมาพร้อมดอกเบี้ยได้ทันเวลา ส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาหนี้สินสืบต่อมา

ปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอและหนี้สินของพุทธศาสนิกชนนี้ ย่อมพอที่จะสามารถหลีกเลี่ยงป้องกันหรือบรรเทาได้หากผู้ที่มีปัญหาเหล่านั้นเรียนรู้ที่จะใช้ “พุทธวิธีบริหารจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการ” อันเป็นการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ “โยนิโสมนสิการ” ที่เป็นเป็นการใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์แยกแยะในธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการรายได้และการใช้จ่ายให้สอดคล้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้เขียนเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่าหากนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาเป็นหลักและประกอบเข้ากับหลักคำสอนอื่นๆ ของพระพุทธศาสนาอย่างเช่นการยับยั้งชั่งใจในความอยากได้ในสิ่งฟุ่มเฟือยไร้สาระไม่จำเป็น หรือพุทธวิธีจัดการเรื่องต่างๆ ของพระพุทธองค์แล้วพุทธศาสนิกชนผู้มีปัญหาย่อมสามารถหลีกเลี่ยงการเป็นหนี้สินและสามารถใช้จ่ายรายได้เท่าที่พึงหามาได้ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและพอเพียง

ทุกวันนี้สังคมไทยเรากลายมาเป็น “สังคมผู้บริโภค” ซึ่งหนังสือ “Born to buy” ของ Juliet B. Schor กล่าวถึงประเด็นสำคัญนี้ว่า “มันทำให้เด็กๆ ทั่วโลกทำตัวราวกับเป็นผู้ซื้อที่เต็มไปด้วยความปรารถนาในวัตถุและดำเนินชีวิตภายใต้การปกครองของเงิน แต่พวกเขาไม่สามารถใช้เงินให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้อย่างจริงจังและเพียงพอ” (Juliet B. Schor, 2004:19-34) นี่เป็นตัวอย่างประเด็นหนึ่งที่บทความนี้ต้องการแนะนำการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อเบาเทาปัญหาและชี้แนะการบริหารจัดการรายได้ที่หามาได้เหมาะสมพอเพียงปราศจากหนี้สิน

ความหมายของพุทธวิธี

ก่อนที่จะเข้าประเด็นหลักเรื่อง “พุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการ” เราสมควรต้องทำความเข้าใจคำว่า “พุทธวิธี” กันก่อน “พุทธวิธี” มาจากคำ 2 คำ คือ “พุทธะ” + “วิธี”

1 **พุทธะ** สามารถให้ความหมายได้ดังนี้ 1) ผู้ตรัสรู้แล้ว ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554:(ออนไลน์)) 2) ขจัดซึ่งภัยของสัตว์ทั้งหลายโดยทำสัตว์ทั้งหลายให้เป็นไปในประโยชน์เกื้อกูล และถอยกลับจากสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์เกื้อกูล (ม. ม. อ. 17/337) 3) ตรัสรู้สรรพธรรมโดยชอบ คือ ไม่วิปริต โดยพระองค์เอง (ขุ. อุ. อ. 44/212) 4) ท่านผู้ตรัสรู้แล้ว ท่านผู้รู้อรุณ 4 อย่างถ่องแท้ (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2528:189) ซึ่งแบ่งตามอรรถกถาที่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมี 3 ประเภท ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ พระสาวกพุทธะ (ขุ. อุ. อ. 44/94)

2 **วิธี** สามารถให้ความหมายได้ดังนี้ “วิธีปฏิบัติตามหลักการเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ เช่น วิธีการที่รัฐให้สวัสดิการแก่ประชาชน วิธีการสอนวิทยาศาสตร์มีหลายวิธี” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554:(ออนไลน์))

ดังนั้น “พุทธวิธี” คือ วิธีปฏิบัติตามหลักการคำสอนของ “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน คือ พระพุทธเจ้า” อย่างเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเอาหลักธรรมคำสอนในเรื่อง “โยนิโสมนสิการ” มาใช้เป็นหลักในการจัดการรายได้ทรัพย์สินและเงินทองให้อยู่กันอย่างพอเพียง ไม่เดือนร้อนนั่นเอง

ความหมายของโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของโยนิโสมนสิการไว้ดังนี้ ว่าโดยรูปศัพท์ “โยนิโสมนสิการ” ประกอบด้วย “โยนิโส” กับ “มนสิการ” “โยนิโส” มาจาก “โยนิ” ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี ทาง ส่วน “มนสิการ” แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึง ใส่ใจพิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็น “โยนิโสมนสิการ” ท่านแปลสืบๆ กันมาว่า การทำในใจโดยแยบคาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556:15-16) การทำในใจโดยแยบคายนี้ มีความหมายแคบเกินเพียงใด คัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกาได้ไขความไว้ โดยวิธีแสดงไวพจน์ให้เห็นความหมายแยกเป็นแง่ๆ ดังต่อไปนี้

1 อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวกบัสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

2 ปณมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือมีลำดับ มีขั้นตอน แล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบ ตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ไม่ใช่ประเดี๋ยววกเวียนติดพันเรื่องนี้ ที่นี้ เดี่ยวเตลิดออกไปเรื่องนั้น ที่โน้น หรือกระโดดไปกระโดดมา ต่อเป็นขึ้นเป็นอันไม่ได้ ทั้งนี้รวมทั้งความสามารถที่จะชักชวนนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

3 การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุ ให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มา ซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

4 อุปาทกมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น

ไขความทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นเพียงการแสดงลักษณะด้านต่างๆ ของความคิดที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งๆ อาจมีลักษณะครบที่เดียวทั้ง 4 ข้อ หรือเกือบครบทั้งหมดนั้น หากจะเขียนลักษณะทั้ง 4 ข้อนั้นสั้นๆ คงได้ความว่า คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล

การจัดการรายได้ของคนไทย

จากหนังสือ “หลักการจัดการ The Principle of Management” ของ อนิวัช แก้วจำนงค์ ได้ให้ความหมายตามความคิดของผู้เขียนว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนโดยใช้การวางแผน การจัดองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การนำ และการควบคุม รวมถึงมีการประสานการทำงานทั้งภายในและภายนอกองค์การเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (อนิวัช แก้วจำนงค์, 2557:20) แต่ในบทความนี้เราจะเน้นการจัดการรายได้ของคนไทยพุทธซึ่งจะเป็นเรื่องการจัดการรายได้ของแต่ละบุคคลและในครัวเรือนมากกว่าองค์กรหรือหน่วยงาน

จากรายงานสำรวจรายได้ครัวเรือนไทย (Phongnarin Sukcham, 2022) พบว่าแหล่งที่มาของรายได้หลักของครัวเรือนไทยมาจากการจ้างงาน ซึ่งสอดคล้องกับรายจ่ายด้านสินค้าอุปโภคบริโภค

ที่สูงที่สุดด้วย นอกจากนี้ ครั้วเรือนไทยมากกว่า 50% มีหนี้สินบางรูปแบบ การเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยเผยให้เห็นความแตกต่างเกือบ 9 เท่าระหว่างกลุ่มรายได้ 20% แรกและ 20% ล่างสุด ผลสำรวจยังระบุอีกว่ารายได้เฉลี่ยที่เกิดจากการทำงานในครั้วเรือนไทยอยู่ที่ 66.8% ในขณะที่ค่าใช้จ่ายผู้บริโภคถือเป็นส่วนสำคัญของรายจ่ายเฉลี่ยในปี 2564 รวมเป็น 87% นอกจากนี้ ครั้วเรือนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะร้อยละ 51.5 มีภาระหนี้สิน โดยพบมากที่สุดในครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.4 ของกรณีทั้งหมด

ผลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครั้วเรือน พ.ศ. 2566 (6 เดือนแรก) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2566:1-6) พบว่า เมื่อพิจารณาข้อมูลรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครั้วเรือน ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปี 2566 (6 เดือนแรก) พบว่า ทั้งรายได้และรายจ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนของครั้วเรือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนี้สินเฉลี่ยต่อครั้วเรือนทั้งสิ้นมีการเปลี่ยนแปลงทั้งขึ้นและลง แต่เมื่อพิจารณาจากภาพรวมแล้ว มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น คนไทยยังมีปัญหาหนี้สิน คือ หนี้สินเฉลี่ยของครั้วเรือน ในปี 2566 (6 เดือนแรก) ครั้วเรือนทั่วประเทศ มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครั้วเรือนทั้งสิ้นครั้วเรือนละ 208,331 บาท โดยมีทั้งเป็นหนี้สินที่ใช้ในครั้วเรือนอันประกอบด้วยหนี้สินเพื่อซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน หนี้สินเพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค และหนี้สินเพื่อการศึกษา ส่วนหนี้สินที่ใช้ในการลงทุนและอื่นๆ ประกอบด้วย หนี้สินที่ใช้ในการทำการเกษตร หนี้สินที่ใช้ในการทำธุรกิจ และหนี้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ

จากข้อมูลที่บ่งชี้ว่ามีคนไทยจำนวนมากมีหนี้สินนี้เอง เราพอจะอนุมานได้ว่า คนไทยเราไม่เก่งเรื่องการออมเงินซึ่งเป็นหนึ่งในหัวใจหลักในการจัดการรายได้ให้อยู่ได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน การออมเป็นแผนการที่จำเป็นอย่างยิ่งของวัตถุประสงค์ของการเงิน ด้วยเหตุผลที่ว่า การออมเป็นการสร้างเงินสำรองไว้เพื่อเป็นทุนในการใช้จ่ายในขณะที่บุคคลไม่สามารถหารายได้ได้อีกต่อไป ในช่วงที่ท่านยังสามารถหารายได้ได้อยู่ ท่านจึงควรมีการบังคับตนเองไม่ให้มีการใช้จ่ายมากเกินไป เพื่อสงวนเงินส่วนที่เหลือสุทธิไว้เป็นเงินออม” (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546:45) ซึ่งนี้เป็นประเด็นที่ควรพิจารณาเป็นอย่างยิ่งในการจัดการรายได้

วิธีการคิดตามหลัก โยนิโสมนสิการ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของปัญญามากกว่าความเชื่อ เมื่อพุทธศาสนิกชนมีความตั้งใจมั่นที่จะศึกษาพุทธธรรม ทุกคนต้องฝึกฝนให้รู้จักคิด พิจารณา ไตร่ตรอง ควบคุมไปกับการศึกษาค้นคว้า และการปฏิบัติ คนที่จะเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา จะต้องถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ รู้จักคิดโดยแยบคาย การคิดอย่างมีระบบ คิดถูกต้อง ใช้สติปัญญาศึกษา จึงเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2530:80) ในการที่จะจัดการรายได้ให้มีกินมีใช้อย่างเพียงพอไม่ต้องเป็นหนี้สิน ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยจะศึกษาวิธีการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ

วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมี 10 วิธี ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ (วิลาสินี วัฒนมงคล, 2560:118-122)

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริงหรือพิจารณาปัญหาหาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาเหตุและปัจจัยต่างๆ 1.1 คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ เช่น เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น 1.2 คิดแบบสอบสวนหรือตั้งคำถาม เช่น สิ่งนี้เกิดขึ้นเพราะมีอะไร หรือมีอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นได้เป็นต้น

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือวิธีคิดวิเคราะห์ เป็นการคิดที่มุ่งให้มองหรือเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างตามที่มันเป็น เห็นทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นจากองค์ประกอบต่างๆ มาประชุมกันแต่ละส่วนประกอบแล้วเกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อย ๆ ต่อไปอีก

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือวิธีคิดแบบรับรู้เท่าทัน คือ มองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่า สิ่งทั้งหลายจะเกิดเพราะมีเหตุปัจจัยต่างๆ ประชุมกันและเป็นไปตามเหตุและปัจจัย เราควร 3.1 รู้เท่าทันและยอมรับความจริง 2) แก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย โดยสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือคิดแบบแก้ปัญหา เรียกว่า วิธีแห่งความดับทุกข์เป็นหลักความคิดที่สามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นๆ ได้ทั้งหมด 1) เป็นวิธีคิดตามเหตุและผลหรือเป็นไปตามเหตุและผล สืบสาวผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ 2) เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่องตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่ต้องทำต้องปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ คำว่า ธรรม แปลว่า หลักหรือหลักการ คือหลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติหรือหลักที่จะเอาไปใช้ปฏิบัติ คำว่า อรรถ แปลว่า ความหมาย ความมุ่งหมายจุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์ดั่งนั้น วิธีคิดแบบ อรรถธรรมสัมพันธ์ ก็คือ วิธีคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คิด พิจารณา ให้เข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างหลักการกับความมุ่งหมาย

6. วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้งคุณ โทษและทางออก เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงและยอมรับความจริงนั้นทุกด้านทั้งด้านดีและเสีย 6.1 ลักษณะการมองเห็นตามความเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้นๆ 6.2 เมื่อจะแก้ปัญหา จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายหรือที่จะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไร

7. วิธีคิดแบบรับรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สอยหรือบริโภคเป็นวิธีแบบสกัดหรือบรรเทาอันตราย เป็นขั้นฝึกหัดขัดเกลาจิตใจ หรือตัดทางไม่ให้กิเลส เข้ามาครอบงำจิตใจ แล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป 7.1 คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมายคุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง 7.2 คุณค่าเทียม หมายถึงคุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่สนองตัณหา

8. วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม มีหลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้คือ สิ่งประสบเหมือนกันแต่บุคคลรับรู้ต่างกันอาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง สุดแต่โครงสร้างของจิตใจหรือแนวทางความเคยชินต่างๆ เช่น การคิดถึงความตาย ผู้ที่ไม่มีโยนิโสมนสิการ ก็จะรู้สึกสลดหดหู่ เศร้าใจ เหี่ยวแห้งหรือดีใจในความตายของคนที่ไม่เคยคิดขังเป็นต้น แต่หากเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการจะคิดประกอบด้วยสติหรือระลึกถึงสิ่งที่กำลังเกี่ยวข้อง มีความรู้สึกเร้าใจ มีสำนึกในการเร่งทำการงานและรู้ตามความเป็นจริง

9. วิธีคิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบัน คือ การคิดที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ไม่หวนอาลัยอาวรณ์ถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้ว หรือคิดฟุ้งเพื่อฝันปรุงแต่งอย่างไม่มีฐานแห่งความเป็นจริง ในปัจจุบัน

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท มีลักษณะสำคัญของการคิดและการพูด ในการมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละด้าน ครบทุกแง่ทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาแง่หนึ่งแง่เดียวหรือจับบางแง่มาวินิจฉัย ตีคลุมไปอย่างนั้นทั้งหมด 10.1 จำแนกในแง่ความเป็นจริง 10.2 จำแนกโดยส่วนประกอบ 10.3 จำแนกโดยลำดับขณะ 10.4 จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย 10.5 จำแนกโดยเงื่อนไข

คือ มองหรือแสดงความจริง พิจารณาเงื่อนไขประกอบ 10.6 จำแนกโดยทางเลือกหรือความเป็นไปได้ อื่น ซึ่งต้องพิจารณาหนทางวิธีการหรือความเป็นไปได้ ที่อาจมีได้หลายอย่าง ทางที่ได้ผลว่าหรือตรงทางกว่า

สมเด็จพระญาณสังวรได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดเอาไว้ว่า “จากความคิดนำไปสู่การกระทำ การกระทำบ่อยๆ นำไปสู่นิสัย นิสัยนำไปสู่พฤติกรรม พฤติกรรมนำไปสู่บุคลิกภาพ บุคลิกภาพกำหนดชะตาชีวิต บุคลิกภาพดีชีวิตย่อมดีขึ้น บุคลิกภาพเลวชีวิตย่อมเลวลง ดังนั้นปราชญ์ท่านจึงสอนระวังความคิด เมื่อความคิดสำคัญเช่นนี้เราจึงควรมาฝึกความคิดกัน” (สมเด็จพระญาณสังวร, มปป: 138.) ในบทความนี้ เราจะมาฝึกคิดวิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อใช้จัดการรายได้ให้เพียงพอ

พุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลัก โยนิโสมนสิการ

การศึกษาตามแนวพุทธวิธีนั้น ถือว่าเป็นการเรียนรู้ฝึกหัดอบรมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา (สมณ อมรวิวัฒน์, 2530:40) ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่พุทธศาสนิกชนไทยจะศึกษาพุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งในการจัดการรายได้ ในบทความนี้ เราจะใช้หลักโยนิโสมนสิการการคิดพิจารณาให้แยกคายแบบอริยสัจ 4 เป็นหลัก แล้วพิจารณาให้สอดคล้องกับแนวคิดข้ออื่นๆ ด้วย ซึ่งจะสามารถแยกแยะองค์ประกอบออกเป็นข้อๆ ในที่นี้ ได้องค์ประกอบในพุทธวิธีจัดการรายได้ทั้งหมด 4 ข้อ อันสอดคล้องกับหัวข้อธรรมของอริยสัจ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การพิจารณาจัดการเรื่องนี้อย่างแยกคายเราควรที่จะพิจารณาแต่ละหัวข้ออย่างละเอียดโดยคำนึงว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 10 ข้อนั้น มีข้อไหนสามารถเอามาใช้ได้ให้สอดคล้องกับปัญหาหรือโจทย์ที่ปรากฏโดยที่ไม่ขัดกับหลักธรรมคำสอนอื่นๆ ของพระพุทธศาสนา กระบวนการจัดการรายได้ดังกล่าวสามารถแจกแจงออกมาเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. พิจารณาปัญหารายได้หนี้สิน (ทุกข์) ซึ่งเป็นการมองเข้าไปดูความทุกข์ในเรื่องรายได้และหนี้สินในปัจจุบันของเรานั้นเอง ความทุกข์ที่ว่านี้คล้ายกับโรคเรื้อรังที่อยู่คู่กับสังคมไทยเรามาอย่างช้านาน แต่ไหนแต่ไรเรามีพุทธศาสนิกชนไทยจำนวนไม่น้อยต้องมาเครียด ป่วยซึมเศร้า หรือแม้กระทั่งต้องมาฆ่าตัวตายเพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นจากปัญหาความยากจน มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ต้องกู้ยืม และต้องกลายมาเป็นหนี้

ในอินสุตฺร พระพุทธองค์ทรงตรัสเอาไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนจนเข็ญใจยากไร้ ย่อมกู้หนี้ แม้การกู้หนี้ก็เป็นทุกข์ของกามภคิบุคคลในโลกครั้นกู้หนี้แล้ว ย่อมใช้ดอกเบี้ย แม้การใช้ดอกเบี้ยก็เป็นทุกข์ครั้นใช้ดอกเบี้ยแล้ว ไม่ให้ดอกเบี้ยตามกำหนดเวลา พวกเจ้าหนีย่อมตามทวงเขา แม้การตามทวงก็เป็นทุกข์ เมื่อถูกเจ้าหนี้ทวง ยังไม่ไหว พวกเจ้าหนีย่อมติดตาม แม้การถูกติดตามก็เป็นทุกข์ ถูกเจ้าหนี้ติดตามทัน ยังไม่ทันให้ พวกเจ้าหนีย่อมจองจำเขา แม้การถูกจองจำก็เป็นทุกข์” (อง. ฉก. (ไทย) 22/45/507)

การเป็นหนี้สินจึงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง และถ้าเป็นไปได้ ย่อมไม่มีใครอยากจะต้องเป็นลูกหนี้ อย่างไรก็ตาม ตามรายงานสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่าคนไทยจำนวนไม่น้อยที่เป็นหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ ทั้งนี้ ถ้ามองตามหลักการพิจารณาพื้นฐานแล้ว มันเป็นเพราะพวกเขาใช้จ่ายมากเกินไปกว่าหามาได้ นี่ก็จะต้องมาพิจารณาวิเคราะห์หาสาเหตุกันต่อไป

2. พิจารณาเหตุและปัจจัยของหนี้สิน (สมุทัย) เมื่อมองเข้าไปดูการจัดการรายได้ของคนไทย เราจะเห็นได้ว่าคนไทยมีปัญหาเรื่องหนี้สินกันอยู่เยอะ ถ้าใช้หลักโยนิโสมนสิการ คือ มาพิจารณาตาม

หลักและเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สิน โดยพื้นฐานที่สุดเราจะเห็นได้ว่าเหตุมันเป็นเพราะว่า รายได้เรานั้นน้อยกว่ารายจ่าย เมื่อมีเงินออกมากกว่าเงินเข้าแล้ว สุดท้ายก็ต้องหาทางกู้ยืมเงินมาใช้ก่อนจนนำมาซึ่งปัญหาหนี้สินนั่นเอง

ทีนี้ถ้าเราใช้หลักการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย แยกแยะส่วนประกอบ และ วิเคราะห์หา เข้ามาพิจารณาลงลึกเข้าไปอีกว่าทำไมรายได้ของเราถึงได้น้อยกว่ารายจ่าย เราก็คงจะมองเห็นปัญหาในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบย่อยๆ เข้าไปอีก เช่น ในแง่รายได้ ที่รายได้เราน้อยอาจจะเพราะเรา 1) ชี้เกียจ ทำงานยังไม่มากพอ ขาดงานแล้วโดนหักเงินเดือน ไปขายของแล้วกลับก่อนเวลา ฯลฯ 2) ไม่ได้ชี้เกียจ แต่งานที่ทำอยู่ไม่สามารถให้เงินมากพอ เงินเดือนน้อย ขายของไม่ออก สินค้าไม่เป็นที่ต้องการ ฯลฯ 3) เกิดการเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ซึ่งเป็นธรรมดาของสามัญลักษณะ ที่ทำงานเลิกจ้าง โรงงานเกิดเจ๊ง สินค้าที่ขายอยู่เกิดล้นตลาดหรือคนเลิกนิยมใช้ เป็นต้น

ส่วนในแง่ของรายจ่ายที่เป็นเงินออกนั้น เราก็คงพิจารณาตามหลักโยนิโสมนสิการโดยใช้หลักการหลายๆข้อเข้ามาประกอบเช่นเดียวกัน พิจารณาให้เห็นชัดว่าทำไมรายจ่ายเราถึงมากกว่ารายรับ เช่น 1) ความอยากเป็นเหตุ ทำให้เราขาดสติ อยากได้ในสิ่งที่ไม่จำเป็น ขาดการพิจารณาในแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ไม่มีจุดมุ่งหมายที่เด่นชัดว่าทำไมจะต้องจ่ายเงินซื้อหรือแลกมา ลืมพิจารณาถึงหลักคุณโทษและทางออก เราจ่ายเงินนั้นไปแล้วจะมีคุณประโยชน์อย่างไรคุ้มค่างับโทษคือการเสียเงินหรือไม่ มีทางอื่นนอกจากการจ่ายเงินจำนวนนั้นไปหรือไม่ ถ้าพิจารณาตามหลักคุณค่าแท้และเทียมเรามุ่งเอาคุณค่าที่แท้จริงในสิ่งนั้นหรือไม่หรือแค่อยากได้มาตามค่านิยมของสังคมที่เป็นคุณค่าเทียม 2) ความจำเป็นเป็นเหตุ ซึ่งเราเองย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่า มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงในการใช้จ่ายได้ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าห้อง เช่าที่ทำงานขายของ ค่าเทอม ค่าเล่าเรียน ค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย 3) ความประมาทเป็นเหตุ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน เช่น ขับรถชนกันเพราะเมาเหล้า เกิดเหตุไฟไหม้เพราะเล่นกับไฟ ทำเงินหายเพราะความหลงลืม 4) กรรมเก่าเป็นเหตุ ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเสียทรัพย์แบบงงๆ โดยไม่ต้องทำอะไรเลย แต่มันเกิดขึ้นเองตามอำนาจของกรรมเก่า เช่น อยู่ดีๆ ก็มีโจรขึ้นบ้านขโมยเงิน โดนแก๊งคอลเซ็นเตอร์หลอกเอาเงินไป เพราะในอดีตชาติเราเคยไปขโมยเขามา หรือปล้นเขามา เป็นต้น

3) พิจารณาความพอเพียงร่ำรวยไม่มีหนี้สิน (นิโรธ) การที่เราไม่มีหนี้สิน ย่อมเป็นลาภอันประเสริฐ ในเวลาปัจจุบันมีคนไทยจำนวนหนึ่งที่ไม่มีหนี้และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง บางคนถึงกับร่ำรวยด้วยซ้ำ ถึงแม้ว่าผู้คนจำนวนนี้จะนับเป็นส่วนน้อยของประเทศ แต่พวกเขาก็เป็นหลักฐานชั้นดีที่บ่งชี้ว่าเราสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงร่ำรวยและไม่มีหนี้สิน ซึ่งเป็นชีวิตที่มีความสุขในระดับหนึ่งอันสืบเนื่องมาจากการที่ไม่ต้องกังวลเรื่องปากท้องและการจับจ่ายใช้สอยจนเกินไป และตามหลักการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเราควรสืบสาวหาเหตุปัจจัยที่ทำให้พวกเขาเหล่านั้นอยู่ได้อย่างพอเพียงไม่มีหนี้สินเช่นนี้ และถ้ามันไม่ผิดกับหลักการของโยนิโสมนสิการข้อใดข้อหนึ่ง ผู้มีปัญหาก็สมควรที่จะนำเอาแนวทางการดำรงชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นมาเป็นแบบอย่างเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ถ้าปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวและประกอบเข้ากับการฝึกใช้ความคิดแบบโยนิโสมนสิการแล้ว ความพอเพียงร่ำรวยไม่มีหนี้สินนี้ย่อมจะเป็นที่ประจักษ์ได้ไม่ยากจนเกินไป

สมเด็จพระญาณสังวรเคยกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ใช้ชีวิตตามวิถีพอเพียงเอาไว้ว่า “ผู้ใช้ชีวิตตามวิถีพอเพียง จะต้องรู้จักประมาณตน รู้จักตนเองในทุกแง่มุมว่า มีความดี ความรู้ ความสามารถขนาดไหน จะทำการได้อย่างไร ผู้ใช้ชีวิตตามวิถีพอเพียงต้องมีปัญญา มีความคิดอ่านมองออกนอกได้ คิดกว้างมองไกล ใฝ่สร้างสรรค์ ย่อมจะดำเนินชีวิตและประกอบธุรกิจการงานที่นำไปสู่ความสำเร็จได้

อย่างแน่นอน” (สมเด็จพระญาณสังวร, มปป:124) ซึ่งนี้เป็นแนวคิดของพุทธสาวกที่เราสามารถนำมาใช้ประกอบการวางแผนพุทธวิถีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการได้

4) ทางแห่งการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงและปราศจากหนี้สิน (มรรค) พุทธวิถีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการนั้นย่อมสามารถเป็นทางเลือกหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยนำเอาประเพณีปฏิบัติ ผูกคึด ผูกอบรม พิจารณาตามหลักการอย่างแยบคาย เพื่อใช้ในการหารายได้ให้ได้มากกว่ารายจ่าย มีความพอเพียง และต้องไม่เที่ยวหาเงินอันเป็นเหตุให้เกิดหนี้สิน ก่อนอื่นเราควรพิจารณาตามหลักการแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ก่อนว่า เป้าหมายของเราคืออะไร เราต้องการอะไร หลักการและวิธีการเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นเป็นอย่างไร และทำจะต้องทำอย่างไรที่จะบรรลุผลนั้น

การคิดเช่นนี้เองที่จะนำทางเราในการวางแผน (Planning) “เป็นการกำหนดขั้นตอนกระบวนการหรือวิธีการที่ต้องทำเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้” (อนิวัช แก้วจำนงค์, 2557:24) ในที่นั้น เป้าหมายคือการจัดการรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเราจะใช้หลักธรรมวิธี 4 คือ

4.1. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง นี่จะช่วยให้วิธีการหารายได้ให้ได้มากกว่ารายจ่ายสมฤทธิ์ผลได้ง่ายขึ้น ผู้ปฏิบัติควรใช้วิธีคิดพิจารณาแบบคุณโทษและทางออกเพื่อหาข้อดีข้อเสียในการใช้จ่าย เช่น จะซื้อมอเตอร์ไซด์คันใหม่ควรพิจารณาด้วยว่าข้อดีของมันคุ้มค่ามากกว่าข้อเสียมากน้อยแค่ไหน มันอาจจะวิ่งได้เร็วกว่าเดิมเท่าที่จริงแต่มันอาจมีราคาแพงมากจนต้องใช้เงินที่เก็บออมมาเป็นปีไปจนหมด หรืออาจจะกินน้ำมันมากขึ้นกว่าเดิมจนไม่ต้องหมดเงินที่หามาได้ไปกับน้ำมัน ซึ่งจะเป็นการได้ไม่คุ้มเสีย การพิจารณาถึงคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของรายจ่ายนั้นก็สมควรได้รับการพิจารณาที่เช่นกัน อย่างเช่นว่า เราจะซื้อเสื้อกันหนาวตัวใหม่ เราควรที่คำนึงถึงประโยชน์ทางด้านให้ความอบอุ่นที่เป็นคุณค่าแท้ของเสื้อกันหนาวมากกว่าความเท่หรือสวยงามของมันซึ่งเป็นคุณค่าเทียม ถ้าพิจารณาถึงแค่คุณค่าเทียมของมันอาจจะต้องจ่ายราคาแพงจนเสียเงินมากกว่าจำเป็นก็ได้ การพิจารณาแบบอยู่ในขณะปัจจุบันก็เป็นประโยชน์อย่างมาก ถ้าเป็นสิ่งที่เราไม่จำเป็นที่จะต้องใช้เลยในปัจจุบันก็อาจจะไม่จำเป็นต้องซื้อเลยก็ได้ เว้นเสียแต่ว่าเป็นของปัจจัย 4 คือ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ที่เราสมควรที่จะคำนึงถึงในเวลาจำเป็นในอนาคตด้วย เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในกรณีของปัจจัย 4 ที่ถือว่าจำเป็นนั้น ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายได้เลยทีเดียว “วิธีลดค่าใช้จ่ายค่าอาหารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดก็คือ การทำบัญชีการซื้ออาหารไว้ล่วงหน้า การหลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าสำเร็จรูป การซื้อของที่มียาการค้า การใช้บริการส่วนลดราคาสินค้า การเป็นสมาชิกของห้างสรรพสินค้าหรือสหกรณ์การขาย และการปลูกพืชผักสวนครัวเอาไว้กินเอง นอกจากนี้เราควรหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารนอกบ้านบ่อยครั้งจนเกินไป” (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546:174) เมื่อเราใช้หลักการโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกเข้ามาพิจารณาความคิดเห็นนี้แล้ว ย่อมจะเห็นได้ว่ามีประโยชน์ในการนำมาประพฤติปฏิบัติได้เป็นอย่างดี มีข้อดีมากกว่าข้อเสียอย่างเห็นได้ชัด

หนึ่งในหลักธรรมที่เรานำมาปฏิบัติเพื่อลดค่าใช้จ่ายก็คือการรู้จักประมาณตนเอง ดำรงตนให้อยู่ในทางสายกลาง มีความพอดีในการบริโภคใช้จ่าย “รายรับของตัวเองนั้นเป็นตัวกำหนดฐานะความเป็นอยู่ในสังคม และคุณภาพในการใช้ชีวิตที่เหมาะสม ถ้าเรามีจิตสำนึกเสมอว่า เราต้องรู้จักใช้รู้จักจ่ายให้อยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอดีกับรายรับที่แท้จริง” (คุณวุฒิ บุรณเขตต์, 2555:42) ซึ่งนี้เป็นแนวคิดที่ถูกต้องในการลดค่าใช้จ่ายในชีวิตความเป็นอยู่

4.2. ป้องกันตัวจากรายจ่ายที่ไม่จำเป็น วันดีคืนดีเราจะต้องเสียเงินไปให้กับสิ่งที่ไม่เคยคาดคิด อาจจะเป็นไปได้เพราะความประมาท หรือแรงกรรมเก่าที่ตามล่าเราอย่างยาวนาน การใช้

ชีวิตอยู่อย่างมีสติห่างไกลจากความประมาทนั้นสามารถลดอัตราการเสียเงินไปอย่างไม่คาดคิดนี้ได้เป็นอย่างมาก เราควรใช้หลักการคิดแบบเร้าคุณธรรมและอยู่กับปัจจุบันขณะในการกำกับดูแลตัวเอง เราสมควรตั้งตัวอยู่ในศีล 5 ไม่ประมาทในการความประพฤติผิดทั้งทางกายวาจาใจ เช่น การไม่ฆ่าหรือทำร้ายสัตว์ย่อมจะไม่มีเจ้าของของสัตว์นั้นๆ ตามมาเอาเรื่องหรือฟ้องร้องเอาเงิน การไม่ลักขโมยทรัพย์สินย่อมไม่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองและไม่ผิดต่อผู้ใดผู้หนึ่งที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น เราไม่จำเป็นต้องหมดเงินไปกับทนายความหรือหาเงินไปคืนตอนถูกจับได้อย่างแน่นอน การไม่ผิดลูกเมียชาวบ้านและไม่พูดโกหกมดเท็จก็เช่นกัน เราสามารถป้องกันตัวเองจากรายจ่ายที่อาจเกิดจากเหตุไม่คาดฝันในการประพฤติผิดเหล่านี้ ที่สำคัญที่สุดคือเราไม่ควรดื่มเหล้าหรือสุราเมรัยอันเป็นเหตุให้เกิดความประมาท และอยู่ห่างไกลจากสิ่งเสพติดทุกชนิด อาจจะมีบ้างที่เราอาจต้องเข้าสังคมและดื่มเข้ามา ถ้านี่คือเหตุ เราก็ต้องพยายามมีสติและเลี้ยงสังคมกลุ่มนี้ให้ได้มากที่สุด การดื่มเหล้านอกจากจะทำให้เราขาดสติแล้ว ยังมีราคาแพงอีกด้วย เป็นเหตุให้เกิดสารพัดปัญหาตามมาให้เราต้องเสียเงินเพิ่มเติม

ขันติธรรม ความอดทนอดกลั้นช่วยเราได้ดีเป็นอย่างมากในการป้องกันตัวจากรายจ่ายที่ไม่จำเป็น “สิ่งชั่วร้ายซึ่งมีแรงเร้ามีมากในสังคมปัจจุบัน สามารถทำให้เราเกิดความอยากรมีและอยากได้จนลืมตัวตนที่แท้จริง การเสนอบริการพิเศษ การเสนอเทคโนโลยีที่ล้าสมัยตอบสนองต่อความรู้สึกและความคล่องตัว การเสนอความสะดวกสบายที่พิเศษหรือความเหนือชั้นจากบุคคลทั่วไปเหล่านี้คือสิ่งที่ต้องมีความอดกลั้นอย่างสูง โดยต้องใช้คำถามถามตัวเองหลายๆ รอบว่า สิ่งนั้นเหมาะสมกับตัวเองแล้วหรือยัง” (คุณวุฒิ บุรณเขตต์, 2555:43) การมีขันติธรรมที่เพียงพอจึงสำคัญในการบริหารจัดการการเงิน

4.3. หาทางหารายได้ให้ได้มากขึ้น “รายได้จำเป็นต้องมากกว่ารายจ่าย” นี่เป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการรายได้ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงและปราศจากหนี้สิน สิ่งนี้พูดได้ง่ายแต่ทำได้ยาก โดยเฉพาะกับบุคคลที่เป็นหนี้สินและมีรายได้ที่น้อยกว่าปกติอยู่แล้ว การที่พวกเขาจะเปลี่ยนแปลงได้นั้นย่อมอาศัยการฝึกอบรมโยนิโสมนสิการและประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วนั้นอย่างเคร่งครัด

การคิดที่จะหารายได้นั้น อย่างแรกเราควรคิดที่จะประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีพหรืออาชีพที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมไม่เป็นโทษ การคิดแบบนี้เป็นโยนิโสมนสิการแบบเร้าคุณธรรมอย่างหนึ่ง ดังนี้ การสร้างรายได้ควรละเว้นมิจฉาอาชีพ (มิจฉาณิชา) 5 อย่าง คือ 1. สัตตวนิชา คือ ขายมนุษย์ 2. สัตตวนิชา คือ ขายอาวุธ 3. มังสวานิชา คือ เลี้ยงสัตว์ แล้วฆ่าเองก็ดี ให้ผู้อื่นฆ่าก็ดี 4. มัชชวานิชา คือ ขายน้ำเมา เป็นต้นว่าสุราและเมรัย 5. วิสวานิชา คือ ประกอบยาพิษ เพื่อใช้ฆ่าชีวิตแห่งสัตว์ทั้งหลาย (พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2528:347) ซึ่งอาชีพที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่ผิดศีลธรรมทั้งสิ้น และไม่สามารถให้รายได้โดยปราศจากโทษได้เลย บางข้อถึงจะไม่ผิดกฎหมายแต่ก็เป็นการสร้างเวรสร้างกรรมที่จะนำผลเสียมาสู่ตนเองถ้าไม่ในชาตินี้ก็ชาติหน้า

เมื่อเรารู้อยู่แก่ใจแล้วว่าอาชีพแบบไหนเป็นการหารายได้ที่ผิดหลักธรรมตามพระพุทธศาสนา เราก็มาเลือกทำอาชีพที่ไม่ผิดแต่สามารถสร้างรายได้ที่มากพอจะหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวกันต่อ เรื่องนี้แนะนำว่าให้หันมาพิจารณาตัวเองให้มากกว่าเราชอบทำอะไรเป็นพิเศษไหม มีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไร มีทักษะการงานทางด้านไหน ถ้าเราคิดที่จะทำอะไรแต่ไม่มีทักษะและความรู้ในด้านนั้นเราจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้ในด้านนั้นซะก่อนมิฉะนั้นก็อาจจะพังไม่เป็นท่า อันนี้เห็นได้บ่อยสำหรับคนที่เพิ่งจะเริ่มทำงาน แต่สำหรับคนที่มียานทำอยู่แล้วนั้นแนะนำให้คิดหาทางพัฒนาตัวเองให้

ก้าวหน้าในงานนั้นๆ ถ้าเป็นพนักงานกินเงินเดือนต้องพยายามทำงานให้ดีเพื่อที่จะเลื่อนขั้นรับเงินเดือนที่สูงขึ้น ถ้าไม่เป็นดังหวังก็อาจจะต้องมองหาโอกาสในหน่วยงานใหม่บริษัทใหม่หรือที่ใหม่ที่สามารทำให้รายได้เราสูงขึ้นไปด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นควรอย่าลืมการคิดแบบเร้าคุณธรรมคือควรหลีกเลี่ยงการหารายได้ที่ผิดศีลธรรมอันทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน

อีกเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาคือการที่เราควรศึกษาหาวิธีการใหม่ๆ ในการสร้างรายได้อยู่เสมอ ในหนังสือ “The Future of Management การจัดการแห่งอนาคต” Gary Hamel กล่าวเอาไว้ว่า “คุณไม่สามารถคิดค้นการบริหารจัดการขึ้นมาใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยปราศจากหลักการด้านการบริหารจัดการใหม่ๆ ซึ่งเป็นความคิดอันยิ่งใหญ่ที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล” (Gary Hamel, 2552:239) การที่พุทธศาสนิกชนพยายามพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาวิธีการใหม่ๆ ในการบริหารจัดการหารายได้ได้อยู่เสมอจึงเป็นสิ่งที่ดี แต่นี้ก็ควรพิจารณาตามหลักโยนิโสมนสิการทั้ง 10 ข้อด้วยว่ามีคุณมีโทษแค่ไหน ถูกต้องตามหลักธรรมหรือไม่ เพราะเราไม่ควรทำผิดศีลธรรมใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้เกิดผลกระทบไม่ดีตามมาในอนาคต

อย่างไรก็ดี การหารายได้นั้นควรจะต้องคำนึงถึงพระธรรมคำสอนด้วย ในอันธสูตร พระพุทธองค์เคยตรัสว่า “บุคคลสองตา เป็นอย่างไร? คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีนัยน์ตาเป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน และเขามีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล รู้ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ รู้ธรรมที่เลวและประณีต รู้ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว นี้เรียกว่า บุคคลสองตา” (อง. ติก. (ไทย) 20/29/179) พุทธศาสนิกชนควรประพฤติตนเป็นบุคคลสองตาดังที่พุทธองค์ท่านสรรเสริญ คือ พยายามสร้างรายได้แต่ไม่ละเมิดศีลธรรมใดๆ

ส่วนผู้ที่ต้องการทำธุรกิจค้าขายนั้น พระพุทธเจ้าทรงแนะนำไว้ดังนี้ ในทุติยาปาปณิกสูตร พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้าประกอบด้วยองค์ 3 ประการ ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบุลย์ในโภคทรัพย์ องค์ 3 ประการ อะไรบ้าง คือ พ่อค้าในโลกนี้ 1. มีตาดี 2. มีธุรกิจดี 3. เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย พ่อค้าชื่อว่ามีตาดี เป็นอย่างไร คือ พ่อค้าในโลกนี้รู้จักสินค้าว่า “สินค้านี้ ชื่อนี้มาเท่านี้ ขายไปอย่างนี้ จักมีมูลค่าประมาณเท่านี้ มีกำไรเท่านี้” พ่อค้าชื่อว่ามีตาดี เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าชื่อว่ามีธุรกิจดี เป็นอย่างไร คือ พ่อค้าเป็นคนฉลาดซื้อและขายสินค้าได้ พ่อค้าชื่อว่ามีธุรกิจดี เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย เป็นอย่างไร คือ คหบดีหรือบุตรคหบดีผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก ย่อมรู้จักพ่อค้าในโลกนี้ว่า “พ่อค้าผู้นี้แลมีตาดี มีธุรกิจดี และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรภรรยาได้ทั้งใช้คืนให้แก่พวกเราได้ตามกำหนดเวลา” คหบดีหรือบุตรคหบดีเหล่านั้นย่อมเชื่อเชียวพ่อค้าเหล่านั้นด้วยโภคทรัพย์ว่า “นับแต่ขึ้นไป ท่านจงนำโภคทรัพย์ไปเลี้ยงดูบุตรภรรยา และใช้คืนให้พวกเราตามกำหนดเวลา” พ่อค้าชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าประกอบด้วยองค์ 3 ประการนี้แล ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบุลย์ในโภคทรัพย์” (อง. ติก. (ไทย) 20/20/163)

4.4. ป้องกันรายได้ที่มีอยู่ไม่ให้ลดลง ข้อนี้เราจะใช้โยนิโสมนสิการเพื่อยับยั้งการเสียรายได้ที่เรามีอยู่ไม่ให้สูญหายหรือลดลงให้น้อยที่สุด ก็จริงอยู่ถ้าเราคิดตามแบบสามัญลักษณะนั้น เราจะยึดถืออะไรให้แน่นอนไม่ได้เพราะทุกอย่างย่อมเป็นไปตามหลักความ ไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไร้ตัวตน ซึ่งไม่สามารถควบคุมบังคับบัญชาได้ แต่เราก็กังขาที่จะป้องกันหรือลดหย่อนปรากฏการณ์หลายๆ อย่างได้อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น ถ้าอยู่ดีๆ แล้วไม่นึกขี้เกียจไม่ขาดงานเราก็จะไม่เสีย

รายได้ที่สมควรได้ในวันนั้นๆ ถ้าเป็นพนักงานห้างก็ไม่โดนหักเงินเดือน ถ้าเราเป็นพ่อค้าแม่ค้าตามตลาดเราก็ไม่เสียโอกาสที่จะขายของในวันนั้นๆ

การป้องกันรายได้ไม่ให้ลดลงนั้นนอกจากจะต้องขยันไม่ขี้เกียจแล้ว เราจำเป็นต้องคิดแบบอยู่ในขณะปัจจุบันด้วย ขณะนี้เราทำอะไรบ้างเพื่อให้รายได้ที่อยู่ไม่สูญหายแต่จะเพิ่มพูนมากขึ้น อย่างการพัฒนาตัวเอง เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อก้าวตามให้ทันโลกที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เรื่องนี้สำคัญมากสำหรับผู้ประกอบอาชีพเป็นเจ้านายตัวเอง ไม่มีเงินเดือนแต่มีรายได้จากผลงานที่เรากำลังทำอยู่ เช่น เราค้าขายเสื้อผ้าเคยได้กำไรดีแต่ตอนนี้ผู้คนเริ่มหันไปซื้อของออนไลน์กันมากขึ้น เราก็ควรที่จะเรียนรู้และผันตัวไปขายออนไลน์กันบ้าง หรืออาจจะเป็นคนขายโทรศัพท์ที่เคยขายยี่ห้อ Samsung ได้กำไรดี แต่ปัจจุบันค่านิยมของผู้คนเปลี่ยนไปใช้ iPhone เราก็ควรรับ iPhone มาขายบ้างเช่นกัน

ที่พรรณนามาทั้งหมดนี้ เป็นเพียงตัวอย่างในการคิดพิจารณาเท่านั้น หลักโยนิโสมนสิการข้ออื่นๆ ใน 10 ข้อและหลักธรรมคำสอนอื่นๆ ในพระพุทธศาสนานั้น ถ้าเรามองเห็นถึงความเหมาะสม เราก็ควรหยิบยกมาพิจารณาให้แยบคายเพื่อใช้เป็นแนวคิดวางแผนบริหารจัดการรายได้ของเราได้ใหม่ๆ เราอาจจะติดขัดอยู่บ้างเพราะไม่เคยฝึกใช้ความคิด แต่ถ้าเราค้นชินกับการใช้โยนิโสมนสิการอยู่เป็นประจำแล้ว ทุกอย่างเป็นไปเองตามธรรมชาติความเคยชิน เปรียบเหมือนกับการฝึกอ่านเขียนหนังสือใหม่ๆ หรือหัดขับรถใหม่ๆ ตอนแรกอาจจะยากหน่อย แต่พอทำเป็นจนชำนาญแล้ว ทุกอย่างจะง่ายและเป็นไปเองตามธรรมชาติตามธรรมชาติของมันนั่นเอง

บทสรุป

พุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการในที่นี้ เป็นการบริหารจัดการรายได้โดยใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าคือโยนิโสมนสิการเป็นหลัก แต่ทั้งนี้พุทธศาสนิกชนก็ไม่ควรละทิ้งหลักการบริหารจัดการการเงินแบบอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จเห็นผลเป็นที่ประจักษ์ในปัจจุบัน ซึ่งนี่ก็นับว่าเป็นการคิดแบบปัจจุบันขณะที่เป็นโยนิโสมนสิการด้วย เพราะปัญหาหนี้สินเป็นเรื่องที่มีมาช้านานโดยเฉพาะในกลุ่มของคนยากจนเชื้อใจ ผู้ประสบปัญหาเช่นนี้ย่อมจึงควรมีสติและอบรมปัญญาให้มากเพื่อที่จะคิดพิจารณาตามหลักโยนิโสมนสิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่ามันจะปฏิบัติได้ยากเพราะความไม่คุ้นเคยในการคิดตามหลักธรรม แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นไปได้ที่จะฝึกหัดอบรมให้ชำนาญแนวทางดังกล่าว

บทความนี้ นำเสนอแนวทางการจัดการรายได้โดยมุ่งเน้นไปที่การคิดแบบอริสัจ 4 เป็นหลัก ซึ่งเป็นการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการแบบหนึ่งในสิบแบบ แต่เมื่อนำมาพิจารณาแจกแจงแล้ว หลักการคิดทั้ง 10 ก็ควรถูกนำมาพิจารณาร่วมด้วย และเมื่อประกอบเข้ากรรมหลักธรรมอื่นๆ ในพุทธศาสนาและหลักการบริหารจากหนังสือที่เป็นที่ยอมรับแล้ว จะได้พุทธวิธีจัดการรายได้ตามหลักโยนิโสมนสิการแบบ 4 ข้อหลัก และ 4 ข้อย่อย คือ 1) พิจารณาปัญหารายได้หนี้สิน (ทุกข์) 2) พิจารณาเหตุและปัจจัยของหนี้สิน (สมุทัย) 3) พิจารณาความพอเพียงร่ำรวยไม่มีหนี้สิน (นิโรธ) 4) ทางแห่งการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงและปราศจากหนี้สิน (มรรค) 4.1. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง 4.2. ป้องกันตัวจากรายจ่ายที่ไม่จำเป็น 4.3. หาทางทำรายได้ให้ได้มากขึ้น 4.4. ป้องกันรายได้ที่มีอยู่ไม่ให้เกิดลดลง

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

- สมเด็จพระญาณสังวร. (มปป).**พอหลักธรรมแห่งความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา,
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต).(2528).**พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ :
ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด,
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556).**โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ:
วิถญาณเวศกวัน,
- อนิวัช แก้วจำนงค์.(2557).**หลักการจัดการ The Principle of Management**. สงขลา: ศูนย์
หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ,
- สุพพตา ปิยะเกศิน.(2546).**การเงินส่วนบุคคล Personal Finance**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2566).**สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจ
ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2566 (6 เดือนแรก)**. กรุงเทพฯ: กองสถิติ
พยากรณ์,
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2530).**การสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์,
- วิลาสินี วัฒนมงคล. (2560). “การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดและการ
เรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21”. **วารสารปรัชญาปริทรรศน์**. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1
มกราคม – สิงหาคม 2560
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. <https://dictionary.orst.go.th/>, accessed 13th
April 2024.
- คุณวุฒิ บุณเขตต์. (2555).**เงินมีชีวิต**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น,
- Gary Hamel. **The Future of Management การจัดการแห่งอนาคต**. กรุงเทพฯ: ส. เอเซียเพรส,
พ.ศ. 2552.
- Juliet B. Schor. **Born to Buy: The Commercialized Child and the New Consumer
Culture**. New York: Scribner 2004.
- Phongnarin Sukcham, (2024).**SDG News**,
[https://www.sdgmovement.com/2022/04/26/thailand-nso-survey-income-
household-rich-poor-inequality/](https://www.sdgmovement.com/2022/04/26/thailand-nso-survey-income-household-rich-poor-inequality/), accessed 21st February

การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา : เทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา

Implementation of the Elderly Subsistence Allowance Policy of Local
 Government Organization, Nakhon Ratchasima Province: Case Study of
 Municipality in Nakhon Ratchasima Province

ชลิดา กันหาลีลา

Chalida Gunhalila

วารารณ รุ่งเรืองกลกิจ

Waraporn Rungreungkolkich

รชพล ศรีขาวรส

Rachapol Srikhaoros

อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

Lecturer of Faculty Public Administration, Nakonrathasima College

E-mail : chalida.nmc@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 24 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 16 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 8 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา (2) ปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา และ (3) ข้อเสนอแนะการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาในเขตเทศบาลเมือง 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองบัวใหญ่ เทศบาลเมืองสีคิ้ว เทศบาลเมืองเมืองปัก และเทศบาลเมืองปากช่อง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้การวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า 1.การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติจะถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง โดยมีเจ้าหน้าที่สวัสดิการสังคมเป็นผู้ดูแลการจัดสรรงบประมาณการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยเฉพาะ สำนักงานเทศบาลเมืองเป็นสถานที่ขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุซึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างเพียงพอ

2.ปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา พบว่าบุคลากร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการไม่เพียงพอ เนื่องจากมีภาระงานส่วนอื่นที่ทับซ้อนอยู่เป็นจำนวนมากไม่จะเป็นการส่งเสริมดูแลสวัสดิภาพในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ

3.ข้อเสนอแนะ เสริมสร้างพัฒนาบุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ การจัดสรรเงินงบประมาณที่มีความเหมาะสม ข้อค้นพบเพิ่มเติม : ความร่วมมือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการจะทำให้การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเกิดผลสำเร็จ

คำสำคัญ: นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; เทศบาลเมือง

ADSTRACT

The research purposes were to study 1) the implementation of the elderly subsistence allowance policy of local government organizations in Nakhon Ratchima Province, 2) problems and obstacles in implementation of the elderly subsistence allowance policy of local government organizations in Nakhon Ratchasima Province, and 3) recommendations for implementing the elderly subsistence allowance policy. This research was the mixed method. The study was conducted in 4 Town Municipalities, including Bua Yai Town Municipality, Sikhio Town Municipality, Mueang Pak Town Municipality, and Pak Chong Town Municipality. The key informants included the group of 28 executives and operating staff. The research instrument was the structured interview form, analyzed by factor analysis.

The research findings were:

1.The implementation of the elderly subsistence allowance policy of the local government organizations in Nakhon Ratchasima Province found that the implementation of the elderly subsistence allowance policy was determined by the central agencies with the social welfare officers allocating the budget for paying the elderly subsistence allowance to the elderly, especially the town municipal offices, the registration center, that has adequate materials and equipment.

2.The problems and obstacles in implementation of the elderly subsistence allowance policy of local government organizations in Nakhon Ratchasima Province found the personnel and operational staff were insufficient due to many other overlapping responsibilities, such as promoting and caring for the welfare of children, youth, women, disabled people and underprivileged people. And the elderly subsistence allowance was not sufficient to cover living expenses.

3.As for the recommendations, the personnel should be developed and strengthened by attending training to increase their potential and expertise, always study relevant laws, and allocate appropriate budget funds. Additional findings: cooperation with administrators and operational staff will make the implementation of the elderly subsistence allowance policy successful.

Keywords: elderly subsistence allowance policy, local government organizations. Municipality

บทนำ

องค์การสหประชาชาติให้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง ประชากรทั้งชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีการคาดการณ์ว่าประชากรกลุ่มนี้จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 3 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2573 จะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึงประมาณ 1.4 พันล้านคนและจะเพิ่มขึ้นถึง 2 พันล้านคนในปี พ.ศ. 2593 ทั้งนี้ ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก (กรมสุขภาพจิต, 2563) สอดคล้องกับประเทศไทยซึ่งก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 ข้อมูลสถิติในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2565 มีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 12,116,199 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 ของประชากร (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565)

หลักเกณฑ์จ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุฉบับใหม่ของกระทรวงมหาดไทย ที่เผยแพร่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ 11 ส.ค. นับได้ว่าเป็นการสิ้นสุดการจ่ายเบี้ยยังชีพคนชราแบบ “ถัวหน้า” ที่ดำเนินมากว่า 14 ปี เบี้ยยังชีพคนชรา หรือ “เบี้ยคนแก่” เป็นเงินบำนาญผู้สูงอายุที่อายุครบ 60 ปีขึ้นไป เริ่มขึ้นในประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อปี 2552 ด้วยการใช้ระบบขึ้นทะเบียนก่อนเปลี่ยนแปลงเป็นการยืนยันสิทธิ โดยไม่มีเงื่อนไขหรือคุณสมบัติด้านรายได้ มีเพียงการระบุว่าต้องไม่เป็นผู้รับสวัสดิการอื่นอยู่ก่อนแล้ว แต่ใน “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงิน เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2566” ลงนามโดย พล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 7 ก.ค. 2566 ซึ่งเป็นช่วงของรัฐบาลรักษาการ

มีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับเงินเบี้ยยังชีพว่า “เป็นผู้ไม่มีรายได้หรือรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติตามที่กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุกำหนด” อย่างไรก็ตาม ประกาศฉบับนี้ระบุว่า ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อนการประกาศใช้ระเบียบนี้ ให้ยังคงได้รับสิทธิต่อไป (ปีพ.ศ. 2566:ออนไลน์)

นโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ถือเป็นสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่งที่รัฐบาลจัดสรรให้กับผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน (เบี้ยยังชีพ) พ.ศ. 2536 เพื่อให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนเดือนละ 200 บาท หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2544-2545 รัฐบาลได้มีนโยบายการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภารกิจเรื่องนี้จึงถูกถ่ายโอนมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วณิชชา บุรณสิงห์, 2557) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่นำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติในระดับจุลภาค เริ่มต้นจากการที่หน่วยงานระดับล่างรับนโยบาย แผนงานหรือโครงการมาจากเบื้องบนแล้วนำนโยบายหรือแผนงานนั้นมาปรับเปลี่ยนให้เป็นแนวทางการปฏิบัติงาน (วรเดช จันทรศร, 2552:38) ผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติก็คือข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ แม้วานโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง และข้าราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเหมือนกันทั่วประเทศ แต่บริบทของท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน การนำนโยบายไปปฏิบัติก็อาจแตกต่างกันออกไป และในปี พ.ศ. 2554 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบจ่ายเบี้ยยังชีพรายเดือนแก่ผู้สูงอายุในแบบขั้นบันไดซึ่งดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ อายุ 60-69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 600 บาท/เดือน อายุ 70-79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 700 บาท/เดือน อายุ 80-89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 800 บาท/เดือน อายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 1,000 บาท/เดือน (ดวงทิพย์ วงศ์เลี้ยง, 2565)

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ 529,644 คน (สถิติผู้สูงอายุเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา, 2566) จำนวนนี้อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเมืองปัก จำนวน 3,359 คน เทศบาลเมืองบัวใหญ่ จำนวน 2,975 คน เทศบาลเมืองสีคิ้ว จำนวน 4,134 คน และเทศบาลเมืองปากช่อง จำนวน 7,063 คน จากข้อมูลเหล่านี้จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้น ย่อมส่งผลต่อการเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐรวมถึงการได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจเพื่อศึกษาว่า เทศบาลเมืองในจังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุ มีการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติอย่างไร มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในพื้นที่หรือไม่ โดยคาดหวังว่าผลจากการวิจัยจะทำให้ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการแก้ไข การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุในพื้นที่ให้มากที่สุด

คำถามการวิจัย

- 1.การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา นำไปปฏิบัติอย่างไร
- 2.ปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยอะไรบ้าง
- 3.ข้อเสนอแนะการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.เพื่อศึกษาการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา
- 2.เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา
- 3.เพื่อเสนอแนะการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (The Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ขอบเขตของการวิจัย ในการวิจัยเรื่อง การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา มีขอบเขตในการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกด้านกระบวนการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ เป็นการศึกษาถึงการดำเนินงานตามนโยบายของบุคลากรในระดับบริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาใช้ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) ของ วรเดช จันทรร (2552) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ คือ ด้านโครงสร้าง ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ และด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ ส่วนที่สองเป็นการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ

1.2 ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 12 ราย (2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ จำนวน 16 ราย รวมจำนวน 28 ราย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีรายละเอียดดังนี้

(1) เทศบาลเมืองบัวใหญ่ กลุ่มผู้บริหาร 3 ราย ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี

1 ราย หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม 1 ราย หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน 1 ราย กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ 4 ราย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสวัสดิการสังคม 2 ราย เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 2 ราย

(2) เทศบาลเมืองสีคิ้ว กลุ่มผู้บริหาร 3 ราย ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี 1 ราย หัวหน้า

ฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม 1 ราย หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน 1 ราย กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ 4 ราย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสวัสดิการสังคม 2 ราย เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 2 ราย

(3) เทศบาลเมืองเมืองปัก กลุ่มผู้บริหาร 3 ราย ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี

1 ราย หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม 1 ราย หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน 1 ราย กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ 4 ราย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสวัสดิการสังคม 2 ราย เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 2 ราย

(4) เทศบาลเมืองปากช่อง กลุ่มผู้บริหาร 3 ราย ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี

1 ราย หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม 1 ราย หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน 1 ราย กลุ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ 4 ราย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสวัสดิการสังคม 2 ราย เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 2 ราย

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ทำการศึกษาในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองบัวใหญ่ เทศบาลเมืองสีคิ้ว เทศบาลเมืองเมืองปัก และเทศบาลเมืองปากช่อง

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ช่วงเวลาในการศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยอยู่ในระหว่าง เดือนมีนาคม 2566 ถึง เดือนธันวาคม 2566

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากการแสดงความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยผู้ศึกษาเอง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากรายงานการวิจัยบทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 – 2570), แผนงานงานสังคมสงเคราะห์ (พ.ศ. 2566 – 2570), รายงานสถานะโครงการตามแผนดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2566

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบกับทบทวนเนื้อหาจากเอกสารและใช้เทคนิควิเคราะห์ห้วงประกอบ ตามกรอบ

แนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้โดยตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากอุปสรรคหรือปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้จากการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การนํานโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมา โดยการศึกษาเทศบาลเมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองบัวใหญ่ เทศบาลเมืองสีคิ้ว เทศบาลเมืองเมืองปัก เทศบาลเมืองปากช่อง โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ 28 ราย โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัย การนํานโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติในเทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสามารถวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้

1.1 ด้านโครงสร้าง พบว่า หน่วยงานในเทศบาลเมืองทั้ง 4 แห่ง ที่รับผิดชอบการนํานโยบายไปปฏิบัติ คือ กองสวัสดิการสังคม ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะทำการศึกษาระเบียบและประชุมมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละงานกองสวัสดิการสังคม มีขั้นตอนการทำงานตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ 1) รับจดทะเบียนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 2) ตรวจสอบคุณสมบัติผู้มีสิทธิรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ มีสัญชาติไทย มีภูมิลำเนาในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามทะเบียนบ้าน ได้ขึ้นทะเบียนและยื่นขอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เงินบำนาญ เบี้ยหวัด หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน 3) บันทึกข้อมูลในระบบเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 4) ขอรับการจัดสรรงบประมาณ 5) รับรองการมีชีวิตอยู่ของผู้สูงอายุในแต่ละเดือน 6) เบิกจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 7) ยืนยันตัวตนเพื่อขอรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในปีงบประมาณถัดไป 8) บันทึกข้อมูลลงระบบสารสนเทศการฐานข้อมูลเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น 9) ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ผลการนํานโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนกับเทศบาลเมืองได้รับเงินทุกเดือน โดยกรมบัญชีกลางจะเป็นผู้เบิกจ่ายโอนเข้าบัญชีให้กับผู้สูงอายุโดยตรง สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวไว้ว่า “เทศบาลเมืองได้นํานโยบายไปปฏิบัติโดยมีฝ่ายงานที่รับผิดชอบคือกองสวัสดิการสังคมซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะทำการศึกษาระเบียบและประชุมมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละงาน โดยยึดตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 3, 10 มิถุนายน 2566)

1.2 ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของทางเทศบาลเมืองทั้ง 4 แห่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และความรับผิดชอบต่องานของตนเองเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่ฝ่ายงานด้านสวัสดิการสังคมมีความเชี่ยวชาญในภาระงานของตน ปฏิบัติงานโดยอาศัยระเบียบปฏิบัติเป็นหลัก และมีการศึกษาข้อมูลที่ทันสมัยน่าเชื่อถืออยู่เสมอ เจ้าหน้าที่มีการให้บริการ การรับขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุ อำนวยความสะดวกในการยื่นเอกสาร และคอยให้ความรู้ความกระจ่างต่อข้อซักถามเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากผู้ที่รับผิดชอบนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีหน้าที่รับผิดชอบตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งสวัสดิการสังคมอยู่แล้ว เทศบาลเมืองจึงยึดตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่รับผิดชอบนโยบายเป็นผู้ผ่านการสอบคัดเลือกเพื่อเข้าเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่น

ทั้งหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เจ้าหน้าที่ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาชุมชน ล้วนเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสายงานของตน” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 1, 10 มิถุนายน 2566)

1.3 ด้านงบประมาณ พบว่างบประมาณที่ทางเทศบาลเมืองใช้ในการแจกเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มาจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ส่งมอบให้แก่เทศบาลเมืองทั้งหมด โดยกรมบัญชีกลางจะเป็นส่วนงานนำจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุตามที่ได้ขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุกับทางเทศบาลเมืองแต่ละแห่ง โดยในปี 2565 เทศบาลเมืองปากช่องมีจำนวนงบประมาณ 149,424,000 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณในแต่ละปีจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สูงอายุที่มาขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพ และไม่สามารถนำเงินงบประมาณสำหรับการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมาจัดสรรงบประมาณเพื่อนำไปใช้ในงานส่วนอื่นได้ เนื่องจากเป็นงบประมาณสำหรับการแจกเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แสดงทัศนะไว้ว่า “การเบิกจ่ายงบประมาณ ทางเทศบาลเมืองของเรา โปร่งใส ตรวจสอบได้อยู่แล้วครับ ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินการตามนโยบายไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะเรามีข้อมูลลงระบบสารสนเทศการจัดการฐานข้อมูลเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ชัดเจน ตรวจสอบได้อยู่แล้วครับ” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 8, 11 มิถุนายน 2566)

1.4 ด้านสถานที่ พบว่าทางเทศบาลเมืองทั้ง 4 แห่ง ได้กำหนดให้สำนักงานเทศบาลเมืองของตนเป็นสถานที่ในการรับลงทะเบียนผู้สูงอายุ ซึ่งในการพิจารณาเลือกสถานที่นั้นหากพบว่าไม่เหมาะสมก็สามารถเปลี่ยนแปลงสถานที่ได้ แต่จากการสอบถามโดยเจ้าหน้าที่พบว่าผู้สูงอายุสูงอายุที่มาลงทะเบียนยังชีพล้วนพึงพอใจที่เลือกให้สถานที่นั้น ๆ เป็นสถานที่ติดต่อลงทะเบียนรับเบี้ยยังชีพ เพราะสามารถเดินทางมาได้ด้วยตนเองได้ สภาพแวดล้อมของสถานที่ดี มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีความร่มรื่น เป็นต้น สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แสดงทัศนะไว้ว่า “ทางเทศบาลเมืองของเรามีจัดสถานที่ไว้คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุที่มาลงทะเบียน มีช่องทางให้บริการแยกส่วน มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ขั้นตอนยื่นเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุ มีน้ำเย็นไว้ให้บริการและมีเก้าอี้ให้นั่งรอค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 10, 11 มิถุนายน 2566)

1.5 ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ พบว่าวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทางเทศบาลนครนครราชสีมาใช้ในดำเนินนโยบายมีจำนวนเพียงพอต่อการดำเนินงาน การรับลงทะเบียนผู้สูงอายุที่จะต้องใช้คอมพิวเตอร์ ปากกา กระดาษและแฟ้มเอกสาร ส่วนที่สอง การแจกเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเซ็นเอกสารได้ ทางเทศบาลได้จัดเตรียมหมึกสำหรับพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้สูงอายุไว้เพื่ออำนวยความสะดวกและเก้าอี้ โต๊ะ พัดลมต่าง ๆ ก็มีความเพียงพอต่อผู้ใช้งานทั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่คอยให้บริการและผู้สูงอายุที่เดินทางมาขึ้นทะเบียนรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แสดงทัศนะไว้ว่า “ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทางเทศบาลเมืองใช้ในระหว่างดำเนินการนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุพบว่าเพียงพอจะ คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ตก็เร็วมีคุณภาพที่ดี หากพบว่าอุปกรณ์ชำรุดทางเทศบาลจะมีการจัดหาทดแทนเพื่อไม่ให้กระทบต่อการดำเนินนโยบาย” (ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่ 13, 11 มิถุนายน 2566)

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สรุปได้ว่าการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติจะถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง เดิมหน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมประชาสงเคราะห์ ต่อมามีการโอนภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบในการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การนำนโยบายไปปฏิบัติช่วยให้ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนกับเทศบาลได้รับเงินทุกเดือน ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยมีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

2.ผลการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปประเด็นปัญหา อุปสรรค ดังนี้ บุคลากรเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการไม่เพียงพอ เนื่องจากมีภาระงานส่วนอื่นที่ทับซ้อนอยู่เป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมดูแลสวัสดิภาพในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส กระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมาหลายฉบับ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสับสนและไม่เข้าใจกฎระเบียบที่ออกมาใหม่ การย้ายเข้า ย้ายออก ในกรณีที่ผู้สูงอายุย้ายออกจากพื้นที่อื่นเข้ามาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแล้วไม่แจ้งชื่อในระบบทะเบียนราษฎร รวมถึงผู้สูงอายุที่ย้ายออกจากเทศบาลเมืองไปอยู่ในพื้นที่อื่นแล้วไม่แจ้งชื่อในระบบทะเบียนราษฎร ทำให้ขาดสิทธิในการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารล่าช้าและเกิดเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้รับข้อมูลเรื่องการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ผ่านแอปพลิเคชัน Facebook และ Line เนื่องจากอุปกรณ์การสื่อสารไม่เอื้ออำนวย เช่น ผู้สูงอายุบางคนยังใช้โทรศัพท์รุ่นเก่าที่มีปุ่มกดเพื่อรับสายและโทรออกเท่านั้นต้องรอลูกหลานมาดำเนินการให้ และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ ผู้สูงอายุหลายคนไม่ได้ประกอบอาชีพแล้ว ประกอบกับราคาสินค้าต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้เบี้ยยังชีพที่ได้รับต่อเดือนไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

3.ข้อเสนอแนะในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรศึกษาเรียนรู้ กฎ ระเบียบ เพิ่มความเชี่ยวชาญ และมีจำนวนเพียงพอ การจัดสรรเงินงบประมาณที่มีความเหมาะสม และระเบียบปฏิบัติการที่ชัดเจนในการเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ความร่วมมือระหว่างระดับบริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สร้างการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ความเข้าใจในหลักการดำเนินนโยบายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การดำเนินนโยบายราบรื่นและบรรลุผลวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบาย

ระดับผู้บริหาร ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบายจากการสัมภาษณ์ระดับผู้บริหาร พบว่านโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุถูกนำมาปฏิบัติและพบว่านโยบายเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งส่งเสริมผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยหรือมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ขาดการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน ให้มีรายได้สำหรับนำไปดำเนินชีวิตประจำวันได้ สามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้ในระดับหนึ่ง

ระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบายจากการสัมภาษณ์ระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพบว่า การดำเนินนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเป็นตามวัตถุประสงค์หลัก ผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขการขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้รับเงินเบี้ยยังชีพครบทุกคน และพบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อนโยบายดังกล่าวเนื่องจากสามารถนำเงินเหล่านั้นไปใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตได้แต่อาจจะไม่เพียงพอเท่าที่ควร

ข้อค้นพบเพิ่มเติม

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติของเทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา สิ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุผลสำเร็จ คือ ความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ความร่วมมือระหว่างบุคคลล้วนทำให้การดำเนินงานภายในองค์กรประสบผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นนโยบาย งาน หรือโครงการต่าง ๆ หากทั้ง 2 ฝ่ายมีการหารือระหว่างกันเพื่อแนวทางที่ดี การดำเนินงานย่อมเป็นไปตามเป้าหมายหลักและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด แต่หากไม่ร่วมมือกันในการดำเนินงานหรือการนำ

นโยบายมาปฏิบัติ ย่อมทำให้ผลการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นไปได้
 ยาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถ
 อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1.การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด
 นครราชสีมา ประกอบด้วย โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ
 เครื่องใช้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโครงสร้างในองค์การมีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบใน
 การดำเนินนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยตรง ยึดตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย
 หลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรและเจ้าหน้าที่
 ปฏิบัติการของทางเทศบาลนครมีความรู้ความสามารถ ให้ความรู้ความกระจ่างต่อข้อซักถามเป็นอย่างดี
 งบประมาณที่ทางเทศบาลนครใช้ในการแจกเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมาจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วน
 ท้องถิ่นเป็นผู้ส่งมอบให้แก่เทศบาลทั้งหมด เพื่อนำไปแจกให้แก่ผู้สูงอายุตามที่ได้ขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุ
 กับทางเทศบาล สอดคล้องกับ วิศิษฐ์ เตชะวัฒนากุล (2563: 55-65) ที่พบว่า ความพึงพอใจต่อการ
 ให้บริการผู้สูงอายุในพื้นที่ ด้านการสร้าง ความพึงพอใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านการ
 ให้บริการและด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ ความพึงพอใจโดยรวมของผู้สูงอายุ
 ในพื้นที่นั้นอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก สอดคล้องกับ สิริวรรณ โพธิ์เหมือน (2562) ที่พบว่า
 เทศบาลตำบลหาดกรวดได้ใช้ระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพ
 ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวทางการดำเนินนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดย
 งบประมาณนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นงบประมาณที่มาจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น
 ซึ่งจะส่งมอบมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปีละ 3 ไตรมาส ในแต่ละปีงบประมาณจะแตกต่างกัน
 ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับเงินเบี้ยยังชีพและช่วงอายุของผู้สูงอายุแต่ละท่าน

2.ปัญหา อุปสรรค ในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ บุคลากร เจ้าหน้าที่
 ปฏิบัติการไม่เพียงพอ เนื่องจากมีภาระงานส่วนอื่นที่ทับซ้อนอยู่เป็นจำนวนมากไม่จำเป็นที่จะ
 ส่งเสริมดูแลสวัสดิภาพในเด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส กระทรวงมหาดไทยได้ออก
 ระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมาหลายฉบับ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสับสนและไม่
 เข้าใจกฎระเบียบที่ออกมาใหม่ การย้ายเข้า ย้ายออก ในกรณีที่ผู้สูงอายุย้ายออกจากพื้นที่อื่นเข้ามาอยู่
 ในเขตเทศบาลเมืองแล้วไม่แจ้งชื่อในระบบทะเบียนราษฎร รวมถึงผู้สูงอายุที่ย้ายออกจากเทศบาล
 เมืองไปอยู่ในพื้นที่อื่นแล้วไม่แจ้งชื่อในระบบทะเบียนราษฎร ทำให้ขาดสิทธิในการรับเงินเบี้ยยังชีพ
 ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารล่าช้าและเกิดเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากอุปกรณ์การสื่อสารไม่
 เอื้ออำนวย และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ ผู้สูงอายุหลายคน
 ไม่ได้ประกอบอาชีพแล้ว ประกอบกับราคาสินค้าต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้เบี้ยยังชีพที่ได้รับต่อเดือนไม่
 เพียงพอต่อการดำรงชีพ สอดคล้องกับ ดวงทิพย์ วงศ์เลี้ยง (2565) ที่พบว่า เทศบาลเมืองระนองมีการ
 นำนโยบายไปปฏิบัติมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ แต่ก็มีปัญหาคือมีกฎระเบียบใน
 การปฏิบัติงานมากทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความสับสน ผู้สูงอายุไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการขอรับ

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ความหลงลืมทำขึ้นทะเบียนขอรับเบี้ยยังชีพไม่ทันตามกำหนดเวลา และเบี้ยยังชีพที่ได้รับไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ การส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ศึกษาเรียนรู้ กฎ ระเบียบ เพิ่มความเชี่ยวชาญ และมีจำนวนเพียงพอ การจัดสรรเงินงบประมาณที่มีความเหมาะสม และระเบียบปฏิบัติการที่ชัดเจนในการเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ความร่วมมือระหว่างระดับบริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สร้างการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ความเข้าใจในหลักการดำเนินนโยบายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การดำเนินนโยบายราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ พรทฤษฎี ท้าวตัน (2561) ข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดอบรมฝึกอาชีพที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุและให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ โดยเน้นควรมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุ เยาวชน และคนในชุมชน และที่สำคัญควรต้องมีการปรับเปลี่ยนให้พอเพียงกับสถานการณ์ปัจจุบันจากสภาพทางเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา ทำให้ทราบการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติของเทศบาลเมืองบัวใหญ่ เทศบาลเมืองสีคิ้ว เทศบาลเมืองเมืองปัก เทศบาลเมืองปากช่อง ประกอบด้วย โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ ข้อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างการนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ และสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุผลสำเร็จ คือ ความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ ความร่วมมือระหว่างบุคคลล้วนทำให้การดำเนินงานภายในองค์กรประสบผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นนโยบาย งาน หรือโครงการต่างๆ หากทั้ง 2 ฝ่ายมีการหารือระหว่างกันเพื่อแนวทางที่ดี การดำเนินงานย่อมเป็นไปตามเป้าหมายหลักและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด แต่หากไม่ร่วมมือกันในการดำเนินงานหรือการนำนโยบายมาปฏิบัติ ย่อมทำให้ผลการดำเนินงานนโยบายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นไปได้ยาก

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารได้ทราบแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมบุคลากรให้มีศักยภาพ และมีความเชี่ยวชาญยิ่งขึ้น
 - 1.2 ผู้บริหารสามารถนำผลวิจัยไปนำเสนอนโยบายในการจัดสรรเงินงบประมาณที่มีความเหมาะสม และระเบียบปฏิบัติการที่ชัดเจนในการเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
 - 1.3 ความร่วมมือระหว่างระดับบริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
 - 1.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในหลายช่องทาง เช่น เสียงตามสายของชุมชน รถประชาสัมพันธ์ของเทศบาล ควบคู่ไปกับการแจ้งข้อมูลข่าวสารทางไลน์กลุ่มของผู้นำ

ชุมชนเพื่อให้ไปแจ้งกับผู้สูงอายุได้ทราบต่อไป รวมถึงควรมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปพบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารแล้ว ยังเป็นโอกาสในการรับฟังปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีศึกษาการเปรียบเทียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมือง ในเขตภูมิภาคอื่นๆ เพื่อสะท้อนถึงความแตกต่างในแต่ละประเด็น และเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารนโยบายให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้ได้รับเบี้ยยังชีพต่อนโยบายเบี้ยยังชีพเพื่อให้ทราบว่าเบี้ยยังชีพที่ผู้มีสิทธิได้รับนั้นเป็นที่พึงพอใจและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตหรือไม่อย่างไร

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถิติผู้สูงอายุเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. เข้าถึงได้จาก https://www.dop.go.th/th/statistics_page?cat=1&id=2523 (วันที่สืบค้น 8 กรกฎาคม 2566)
- กรมสุขภาพจิต. (2563). ก้าวอย่างของประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์. เข้าถึงได้จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476> (วันที่สืบค้น 22 กรกฎาคม 2566)
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2565). สถิติผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <https://www.dop.go.th/th/know/1>. (วันที่สืบค้น 22 กรกฎาคม 2566)
- ดวงทิพย์ วงศ์เลี้ยง และภาวิดา รังษี. (2565). การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติในเทศบาลเมืองระนอง จังหวัดระนอง. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์รำไพพรรณี 2(2): 58-66.
- บีบีซี ไทย. (2566). เกณฑ์จ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุฉบับใหม่ รัฐประหยังบหรือลดสวัสดิการประชาชน. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/cw0n0lq41dxo> (วันที่สืบค้น 8 กรกฎาคม 2566)
- พรทิพย์ ท้าววัฒน์. (2561). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ 1(3): 37-53.
- วณิชชา บุณณสิงห์. (2557). สวัสดิการผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/welfare/download/article/article_20120516063121.pdf (วันที่สืบค้น 27 กรกฎาคม 2566)
- วรเดช จันทรศร. (2552). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย
- วิศิษฐ์ เตชาวัฒนากุล. (2563). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจ่ายเบี้ยยังชีพต่อการให้บริการผู้สูงอายุในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ปรียณานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิรารวรรณ โพธิ์เหมือน. (2563). การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ กรณีศึกษาเทศบาลตำบล

หาดกรวด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ การศึกษาปริญญาหลักสูตรรัฐศาสตร
บัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม
Historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum
Province in Khmer Era

พระครูสุตภักตธรรม

Phrakrusutaphaattaratham

กาญจนพงศ์ สุวรรณ

Kanchanapong Suwa

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Kanchanapong24@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 8 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม 2) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม 3) เพื่อเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นหาข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจ การสนทนากลุ่ม ด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า 1) สำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม สร้างขึ้นในสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม ปรากฏทั้งสามที่ กรมศิลปากรได้สำรวจและขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้แล้ว ผู้วิจัยสำรวจพบว่า 1. ปรากฏที่ อำเภอเมืองชัยภูมิ มีลักษณะเป็นศิลปะขอมแบบบายน ทับหลังมีรูปหน้ากาลอยู่ตรงกลาง ด้านบนเป็นรูปพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ประทับยืน 2. ปรากฏที่ อำเภอบ้านแท่น เป็นโบราณสถานสมัยวัฒนธรรมขอม สร้างด้วยศิลาแลง 3. ปรากฏที่ อำเภอเขวาสี เป็นโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลงศิลปะขอม ศตวรรษที่ 16 ราว พ.ศ.1650-1725 ก่อสร้างด้วยศิลาแลงทรายและอิฐเผา

ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม เป็นการส่งเสริม ด้านวิชาการ คือการเขียนประวัติศาสตร์ต่างๆ ศาสนาและวัฒนธรรมให้ปรากฏอยู่ในหนังสือ เว็บไซต์ รวมทั้งเข้าร่วมส่งเสริมกิจกรรมบุญประเพณี ประจำปี ทุกปี เพื่อให้ประชาชน ตระหนักถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของขอม

เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม โดยใช้กิจกรรมในการเชื่อมโยง เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ รักษาศีล การทำบุญตักบาตร เจริญจิตภาวนา สวดมนต์ไหว้พระ และการบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน เพื่อสักการะ ปรากฏ์แก่งอำเภอ เข้าว ปรากฏ์แก่งอำเภอบ้านแท่น ปรากฏ์แก่งอำเภอมืองชัยภูมิ ทำให้จิตใจสงบ ชุมชนสามัคคี มีสติยั้งขึ้น

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้, ประวัติศาสตร์, ขอม

ADSTRACT

The research objectives were 1) to study and survey the historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum Province in the ancient Khmer period, 2) to promote the conservation of the historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum Province in the ancient Khmer period, 3) to connect the historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum Province in the Khmer period. It was the qualitative research by searching for primary data through surveying and group discussion from interviewing in the area.

The research results found that

1.By exploring the historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum Province in the Khmer period, built in the 18th Buddhist century during the reign of King Jayavarman VII of the Khmer Empire, the three sites of Prang Ku were already surveyed and registered as historical sites by the Fine Arts Department as follows: 1Prang Ku in Muean Chaiyaphum District has the characteristics of Khmer art in the Bayon style. The lintel has a face-shaped figure in the center. Above are images of standing Buddhas and Bodhisattvas. 2. Prang Ku in Ban Thaen District is an ancient site of the Khmer culture, built with laterite. 3. Prang Ku Daeng in Ban Khwao District is an ancient Ku Daeng temple of Khmer art in the 16th century around 1650-1725 B.E, built with laterite sand and burnt bricks.

2.As for promoting the conservation of historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum Province in the Khmer period, they are promoted about academics, that is, the writing of various histories, religion and culture appear in books and websites. And there are promotions in various traditional merit-making activities every year so that the people are aware of the historical learning sources, religion and culture in the Khmer period.

3.To connect the historical learning resources, religion and culture in Chaiyaphum Province in the Khmer period, activities are used to connect them. They are Buddhist activities, namely, observing the Precepts, making merit and giving alms to monks, praying and worshiping with flowers, incense sticks and candles to pay homage to the three sites of Prang Ku in order to make the calm mind, the harmonious community, and more mindfulness.

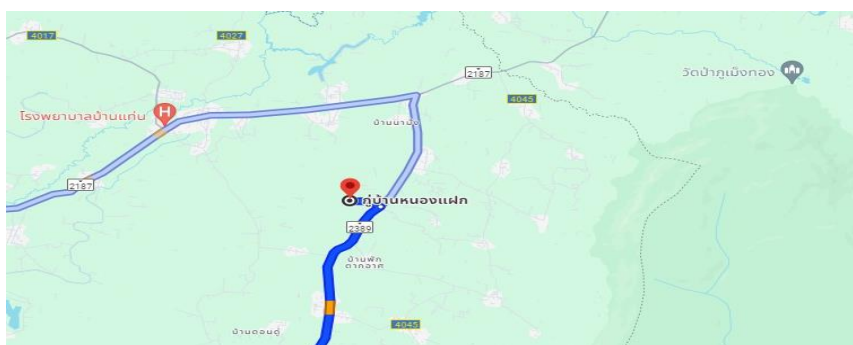
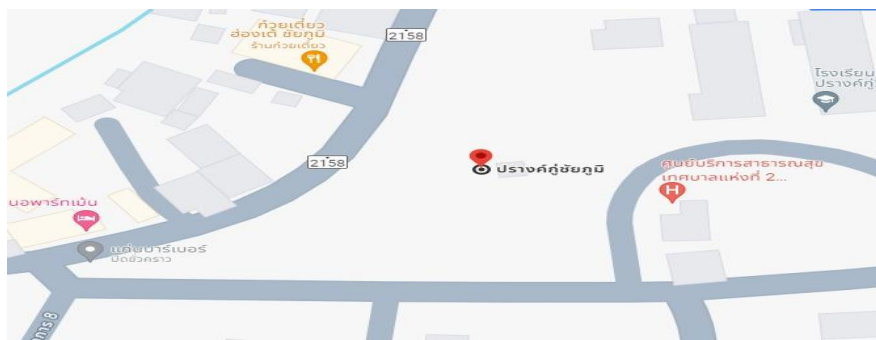
Keywords : Learning resources, History, Khmer

บทนำ

แหล่งเรียนรู้ คุณค่าทางการศึกษาที่สามารถนำเอามาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น มนุษย์ยังต้องเรียนรู้จากการสัมผัส มนุษย์ด้วยกัน และเรียนรู้จากโลกกายภาพอันเป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เกื้อกูลชีวิตมนุษย์ตลอดมา กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ของมนุษย์แล้วสิ่งสมไว้เป็นมรดกทางปัญญา

จังหวัดชัยภูมิยังมีโบราณสถานที่สำคัญ กระจายตามพื้นที่ของตำบลและอำเภอโดยรอบ ใน จังหวัดชัยภูมิไม่ว่าจะเป็น ปรากฏ (ชุมชนหนองบัว) ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัด ชัยภูมิ เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากขอม คำว่าปรากฏนั้น เป็นชื่อเรียกของกลุ่มอาคารที่มี แผนผังและลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่ เชื่อกันว่าปรากฏ เป็นอโรคยาศาลที่สร้างขึ้นในพุทธ ศตวรรษที่ 18 ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (บุญครอง ชอบชาย, 2555 : 97) ซึ่งอโรคยาศาลสร้าง ขึ้นเพื่อเป็นโรงพยาบาลรักษาผู้ป่วย และมีที่พักรักษาผู้ป่วยปฏิบัติกิจด้วย ปรากฏแดง ตั้งอยู่ในวัดกุด ยาง ตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า เป็นโบราณสถานสมัยขอม นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุ กระจายอยู่ทั่วไป ในแหล่งพื้นที่ที่เป็นชุมชนโบราณ (สุทธิ เหล่าฤทธิ์และคณะ, 2545 : 55-56) ปราสาทหินมักสร้างด้วย อิฐ ศิลาแลง และหินทราย โดยบางแห่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นอโรคยาศาล บาง แห่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานสำหรับประกอบพิธีกรรม จากการสำรวจของกองโบราณคดี กรม ศิลปากร พบปราสาทหินในชัยภูมิทั้งที่ยังมีรูปร่างของโครงสร้าง ให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมแบบยั่งยืนทั้งด้านประวัติศาสตร์อารยธรรมแหล่ง โบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวสวยงาม แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และประเพณีวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์จากการเป็นของแท้และดั้งเดิม วัฒนธรรมใน ระดับภูมิภาคและพื้นบ้านของไทยมีความสำคัญที่ชาวไทยทุกคนควรช่วยกันฟื้นฟู ปรับปรุง ให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศชาติ เพื่อเป็นเอกลักษณ์คู่กับชาติไทยสืบไป วัฒนธรรมมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันไปตาม ปัจจัยต่าง ๆ

แผนที่ไป ปรารักษ์ภู่อำเภอเมืองชัยภูมิ ปรารักษ์ภู่อำเภอเขวาสี ปรารักษ์ภู่อำเภอบ้านแท่น

วัฒนธรรมเกิดจากความคิด ความรู้สึกของมนุษย์ มีพื้นฐานมาจากความเชื่อทางศาสนา (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2543 : 5) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนไทย ที่สร้างขึ้นด้วยคนไทยเอง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยสี่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นและถ่ายทอดไว้ให้แก่อนุชนรุ่นต่อไปเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาชั่วอายุคน

จากที่ได้ลงพื้นที่ในเบื้องต้นพบว่าชุมชนยังไม่มีตัวตน และยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธสถานเท่าที่ควร ไม่มีมีคฤหบดีประจำที่จะให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ยังขาดกิจกรรมเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดจิตสำนึกหวงแหน อนุรักษ์ ศิลปะวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง นอกจากนี้โบราณสถาน เป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและของคนในชาติ ทำให้เกิดความรัก เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดความรู้สึก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศชาติ

ด้วยปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการสืบค้นเกี่ยวกับ แหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และจัดทำชุดองค์ความรู้เป็นรูปเล่ม

สืบค้นง่าย ให้เป็น แหล่งรู้ อนุรักษ์ สืบสานประเพณีมีการเชื่อมโยงกัน ระหว่างกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีและทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับปราสาท (อำเภอเมือง) ปราสาท (อำเภอบ้านแท่น) ปราสาททุ่งแดง (อำเภอเขวาส) ในจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม
- 2 เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม
- 3 เพื่อเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1) พื้นที่วิจัย สำหรับสถานที่ทำการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยไว้ใน จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ 1) วัดปราสาท (ชุมชนหนองบัว) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 2) ปราสาททุ่งแดง ตั้งอยู่ในวัดกุดยาง ตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขวาส จังหวัดชัยภูมิ 3) ปราสาท (อำเภอบ้านแท่น) ตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

2) ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จำนวน 400 คน

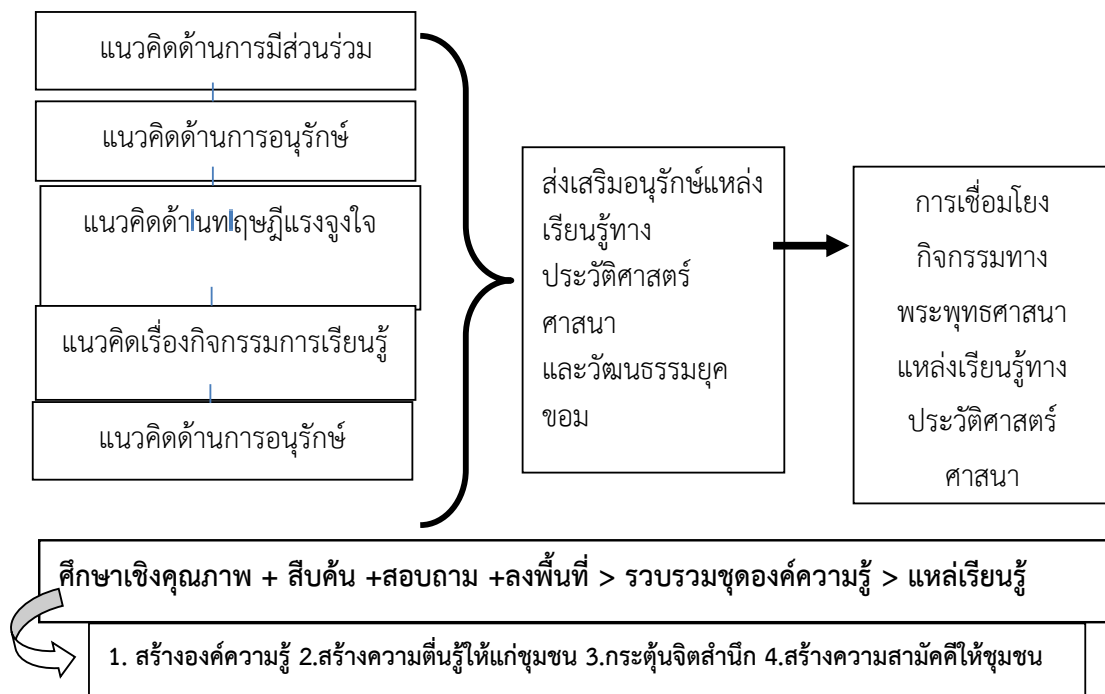
3) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 75 คน ดังนี้ ประชาชนในพื้นที่ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 45 คน พระสงฆ์ 10 รูป และผู้รู้ ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการ

4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการใช้แบบสอบถาม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลจากที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ (Document Research) เช่น หนังสือ ตารา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อหาค่าความแปรปรวนหรือวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวหรือการทดสอบค่า (F-test) สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบไปด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบโดยการทดสอบค่า (t-test) และค่า (F-test)

4. กรอบแนวคิด

งานวิจัยเรื่องการศึกษาค้นคว้าและสำรวจ เมืองโบราณชัยภูมิ เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมจัดทำเป็นองค์ความรู้ คู่มือการเชื่อมโยง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ของจังหวัดชัยภูมิ ยุคขอม วิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1 สำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม โบราณสถานขอมในชัยภูมิ การสำรวจจากร่องรอยต่างๆไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่า จากหนังสือ ประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ได้เขียนจารึกไว้ และการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ถือว่าเป็นหัวใจหลักของการสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม ผู้วิจัยได้รวบรวมแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิไว้ 3 แห่งที่เด่นชัด ดังต่อไปนี้

ปราสาทหินปรางค์กู๋ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอเมืองชัยภูมิ เป็นโบราณสถาน ตั้งอยู่ที่ถนนบรรณาการ ชุมชนหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีฐานสี่เหลี่ยม สร้างด้วยศิลาแลงวางซ้อนกันจากฐานถึงยอด ภายในบรรจุพระพุทธรูปดินเผา เชื่อกันว่าเป็นอโรคยาศาล (โรงพยาบาล) ในสมัยก่อน ปรางค์กู๋สร้างโดย "พระโฆสชัยคุรุไวฑูรย์ประภา" เมื่อ พ.ศ. 1724-1771 หรือ พุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยอาณาจักรขอม ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยสร้างเป็นปรางค์ศิลาแลงทั้งหลัง ภายในพระปรางค์กู๋มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่นประดิษฐานอยู่ มีเศียรเทวดาอิทธิพลศิลปะขอม ทับหลังที่กรอบประตูสลักเป็น รูปไตรรัตนมหายาน มีความหมายถึง พระพุทธเจ้าทรงมีความรู้การแพทย์ ทำให้ประชาชนมีความสุขและไม่มีโรคร้าย ปรางค์กู๋องค์ประธาน

อยู่ตรงกลาง 1 องค์ บรรณาลัยด้านหน้า 1 หลัง ล้อมด้วยกำแพงซึ่งมีโคปุระเฉพาะด้านหน้าทั้งหมด ทับหลัง เสาประดับลั่นเป็นหินทราย หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปราสาทมีสระน้ำ 1 สระ โดยเฉพาะองค์ประธานซึ่งมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 5 เมตร ย่อมุมไม้สิบสอง ด้านหน้ามีประตูทำเป็นมุขยื่นออกมา ผนังปราสาทอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก

ปราสาทหินปราสาทคู้แดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ปราสาทหินปราสาทคู้แดง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 วัดกุดยาง บ้านกุดยาง ตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นโบราณสถานครึ่งหนึ่งก่อด้วยศิลาแลงอีกครั้งหนึ่งก่อด้วยอิฐ ลักษณะคล้ายกับปราสาทย่อมุมครึ่งหนึ่งก่อด้วยศิลาแลงอีกครั้งหนึ่งก่อด้วยอิฐ ลักษณะคล้ายกับปราสาทคู้ จังหวัดศรีสะเกษ มีทับหลังที่สำคัญ 4 ชิ้น ได้แก่ ภาพพระกฤษณะฆ่าช้าง ภาพการกวนเกษียรสมุทร ภาพเทวดาภายในซุ้มเหนือหน้ากาล และภาพฤๅษีนั่งชันเขามิรูปลั้ว นอกจากนี้ ยังมีชิ้นส่วนของเสาประดับกรอบประตู และยอดปราสาทศิลาทรายสีแดง โบราณสถานนี้ประมาณอายุจากลวดลายทับหลังราวพุทธศตวรรษที่ 17 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน ต่อเนื่องถึงศิลปะนครวัด จากปราสาทคู้แดงมาทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 4.4 กิโลเมตร จะพบร่องรอยปราสาทในวัฒนธรรมเขมรอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ ปราสาทโนนขี้ตื้น ปัจจุบันหลงเหลือฐานศิลาแลง ปราสาทคู้แดง เป็นศาสนสถานที่สร้างขึ้นในศาสนาฮินดู ทางด้านทิศตะวันออกของปราสาท ระยะห่างประมาณ 21 เมตรพบร่องรอยของกลุ่มหลุมเสา ลูกกลมบนลานหินทรายจำนวน 29 หลุม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของหลุมประมาณ 44- 55 เซนติเมตรมีขนาดความลึกแตกต่างกันตั้งแต่ 10-50 เซนติเมตร

ปราสาทบ้านแท่นวัดปราสาทคู้ที่ตั้ง วัดปราสาทคู้ บ้านหนองแฝก ตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โบราณสถานสมัยวัฒนธรรมขอมมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตั้งกุมารแท่นมีลักษณะเป็นปราสาทหินตามแบบอโรคยาศาลาหรือสถานพยาบาลที่โยมสร้างในสมัยพระเจ้าวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมประกอบด้วย ปราสาท สร้างด้วยศิลาแลง ประตูทางเข้าอยู่ด้านตะวันออกอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก บรรณาลัย สร้างด้วยศิลาแลง เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กำแพงแก้วสร้างด้วยศิลาแลง มีซุ้มประตูหรือโคปุระ สระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผนังขอบสระกรุด้วยศิลาแลงไปจนถึงพื้น บริเวณที่ตั้งก่อนการบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นเนินดิน ล้อมรอบด้วยทุ่งนา สูงกว่าพื้นที่โดยรอบประมาณ 2 เมตร มีต้นไม้ปกคลุมค่อนข้างหนาแน่น ด้านทิศตะวันตกของโบราณสถานห่างออกไปประมาณ 70 เมตร มีลำห้วยไหลผ่านอ้อมไปทางทิศเหนือของโบราณสถาน พื้นที่โดยรอบที่เป็นทุ่งนาปลูกข้าวเหนียว ปลูกอ้อย เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักสวนครัว

2 ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในสมัยขอมนั้นจะต้องส่งเสริมด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจ เพราะจิตใจเป็นสิ่งที่สำคัญ จะทำอะไรจะคิดอะไรก็ออกมาจากจิตใจ ดังนั้น สัมภาษณ์ (พระอธิการสายัญ ฐาสฺโก) กล่าวว่า การพัฒนาจิตใจนั้นจะต้องรักษาศีล 5 เสียก่อน ซึ่งประกอบด้วย ข้อ 1 ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต 2 ห้ามขโมยของไม่ไช่ของเรา 3 ห้ามผิดลูกผิดเมียของคนอื่น 4 ห้ามพูดโกหก 5 ห้ามเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด เป็นต้น ถือว่า การส่งเสริมอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอมท่านให้เน้นทางด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจ เพราะจะทำให้มีความตระหนัก ส่งเสริมอนุรักษ์ให้กับอนุชนรุ่นหลังสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ภาวนา 4 คือการพัฒนา Development 4 ด้าน คือ เป็นการพัฒนากายและใจตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) กายภาวนา การพัฒนากาย ให้อยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติและปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติให้

เกิดโทษ 2) ศีลภาวนา การพัฒนาศีลการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม (Moral Development; Social Development) คือ การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยตั้งอยู่ในวินัย 3) จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ (Emotional development; Psychological Development) คือ การทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็ง มั่นคง และ ความเบิกบานผ่องใส สงบสุข สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต กล่าวหาญ 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา (Cognitive Development : Intellectual Development) คือ การฝึกอบรมเสริมปัญญาเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิดรู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์

การอนุรักษ์สืบสานดูแลแหล่งโบราณคดี เอาไว้ให้นานๆก็จะขึ้นอยู่กับผู้นำทั้งบ้านเมืองและคณะสงฆ์ช่วยกันดูแล สืบสานประเพณีเอาไว้ให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกหลาน ซึ่งปรากฏแต่ละแห่งจะจัดงานสืบสานประเพณีสงกรานต์น้ำประคัก ในเดือนเมษา ของทุกๆปี จัดงานแต่ละครั้งก็มีผู้นำนี้แหละเป็นหลักในการจัดงาน ดังนั้น ผู้นำเป็นผู้ขับเคลื่อน ชักนำทุกท่านมาประสานงานกัน ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามเอาไว้ ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ ด้านวิชาการ คือการเขียนประวัติศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเขียนลงหนังสือ เว็บไซต์ ก็ถือว่าส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ซึ่งได้สะท้อนเรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของขอม การเขียนประวัติศาสตร์ต่างๆ ในหนังสือถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเพื่อเป็นวิทยาทานเป็นแนวความรู้ให้กับอนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ค้นคว้า

ส่วนมากรูปทรงประสาทปรากฏ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เป็นสถานที่อโรคยาศาลในสมัยขอม หรือเป็นโรงพยาบาล มีสระน้ำอยู่ข้างๆ เช่น ปรากฏ (ชุมชนหนองบัว) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปรากฏแดง วัดกุดยาง ตำบลตลาดแร้ง อำเภอเขวาสี จังหวัดชัยภูมิ ปรากฏ บ้านหนองแฝก ตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันไปปรากฏแดง วัดกุดยาง จะไม่มีสระน้ำ มีแต่หลุม ที่อยู่ข้างๆ การส่งเสริมอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมประเพณีของชนชาติไทยมาช้านาน สืบทอดดูแลต่อกันมา แต่ละที่ล้วนแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ความผูกพันของผู้คนต่อพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลและธรรมชาติ เช่น เดือนเมษาของทุกๆปี มีการสงกรานต์น้ำประคักทุกที่ มีกิจกรรมมากมาย นอกจากนี้ประเพณีวัฒนธรรมไทยยังนำมาซึ่งการท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักและประทับใจแก่ชาติอื่นนับเป็นมรดกอันล้ำค่าที่เราคนชุมชนควรอนุรักษ์และสืบสานตลอดไป

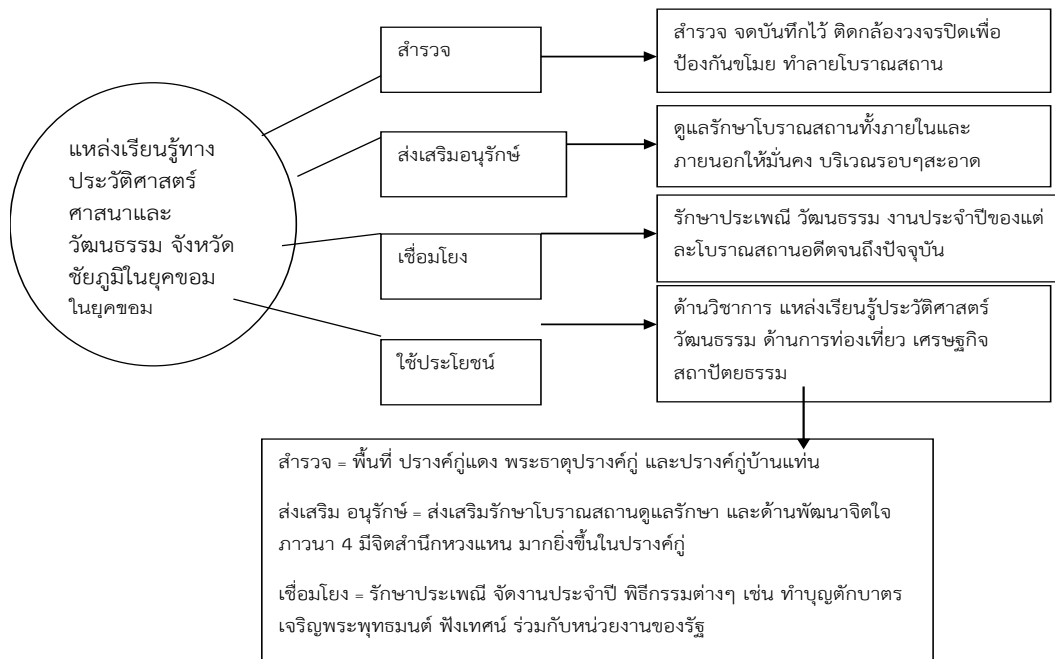
3 เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิ

การเชื่อมโยงในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ทางวัดกุดยาง มีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาได้จัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไม่ให้อาณาสูญ มีกิจกรรมที่สามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ การบูชาดอกไม้ธูปเทียนเพื่อสักการะ ปรากฏแดง เป็นต้นและกิจกรรมทางสังคม เช่น การแสดงมหรสพ การจัดนิทรรศการลานวัฒนธรรม การจำหน่ายสินค้า การแข่งขันกีฬา เป็นต้น โดยมีแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกในสังคมและเพื่อเป็นเทศกาลการพักผ่อนหย่อนใจและถือโอกาสได้ถ่ายทอดอาชีพ ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตที่เหมาะสมและกลมกลืนกันเป็นอย่างดีอีกด้วยในอดีต

แหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม” ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวมาสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

ปรางค์กูทั้งสามที่ ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ก็ต้องทำแบบวิชาการ คือการเขียนประวัติศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเขียนลงหนังสือ เว็บไซต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิ คือการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามไม่ให้สูญหาย โดยใช้กิจกรรมในการเชื่อมโยงในแต่ละแห่ง เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การรักษาศีล การทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ เป็นต้น ทำให้ชุมชน ประชาชนเกิดจิตสำนึก รักษาโบราณสถานเอาไว้ให้กับอนุชนรุ่นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ในยุคขอม” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม 2) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม 3) เพื่อเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1 สำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม การสำรวจหาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดชัยภูมิเกี่ยวกับขอมนั้น สำรวจจากร่องรอยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่า จากหนังสือประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ได้เขียนจารึกไว้ ตลอดจนการลงสัมภาษณ์ในพื้นที่ ได้พูดคุย สนทนา จากประชากรในพื้นที่ ถือว่าเป็นหัวใจหลักของการสำรวจแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความ

เจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ปราภฏการณัต่างๆ ต้องมีผู้มีอำนาจบังคับคือ มนุษย์ใส่ความเชื่อ ความรู้สึกให้แก่ธรรมชาติ ผู้วิจัยได้รวบรวมแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิที่เด่นชัดไว้ 3 แห่งดังต่อไปนี้

1) ปราสาทหินปรารังค์กู อำเภอมืองชัยภูมิปราสาทหินปรารังค์กู อำเภอมืองชัยภูมิ เป็นโบราณสถาน ตั้งอยู่ที่ถนนบรรณาการ บ้านหนองบัว ตำบลในเมือง อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีฐานสี่เหลี่ยม สร้างด้วยศิลาแลงวางซ้อนกันจากฐานถึงยอด ภายในบรรจุพระพุทธรูปดินเผา เชื่อกันว่าเป็นอโรยาศาล (โรงพยาบาล) ในสมัยก่อน ปรารังค์กูสร้างโดย "พระโฆษชัยคุโรวทุรยประภา" เมื่อ พ.ศ. 1724-1771 หรือ พุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยอาณาจักรขอม ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยสร้างเป็นปรารังค์กูสี่เหลี่ยมทั้งหลัง มีประตูเข้าทางทิศตะวันออก มีกำแพงรูปสี่เหลี่ยมล้อมรอบ ภายในพระปรารังค์กูมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่นประดิษฐานอยู่ มีเศียรเทวดาอิทธิพลศิลปะขอม ทับหลังที่กรอบประตูสลักเป็น รูปไตรรัตนมหายาน มีความหมายถึงพระพุทธรเจ้าทรงมีความรู้การแพทย์ ทำให้ประชาชนมีความสุขและไม่มีโรค

2) ปราสาทหินปรารังค์กูแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ปราสาทหินปรารังค์กูแดง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 วัดกุดยาง บ้านกุดยาง ตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นโบราณสถาน หนึ่งก่อด้วยศิลาแลงอีกครึ่งหนึ่งก่อด้วยอิฐ ลักษณะคล้ายกับปรารังค์กูมูมครึ่งหนึ่งก่อด้วยศิลาแลงอีกครึ่งหนึ่งก่อด้วยอิฐ กษณะคล้ายกับปรารังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ มีทับหลังที่สำคัญ 4 ชิ้น ได้แก่ ภาพพระกฤษณะฆ่าช้าง ภาพการกวนเกษียรสมุทร ภาพเทวดาภายในซุ้มเหนือหน้ากาล และภาพฤๅษีนั่งชันเขามิรูปสัตว์ นอกจากนี้ ยังมีชิ้นส่วนของเสาประดับกรอบประตู และยอดปราสาทศิลาทรายสีแดง โบราณสถานนี้ประมาณอายุจากลวดลายทับหลังราวพุทธศตวรรษที่ 17 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวน ต่อเนื่องถึงศิลปะนครวัดจากปราสาททุ่งแดงมาทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 4.4 กิโลเมตร จะพบร่องรอยปราสาทในวัฒนธรรมเขมรอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ ปราสาทโนนขี้ตื้น ปัจจุบันหลงเหลือฐานศิลาแลง โดยพบหลักฐานทางโบราณคดีได้แก่ ฐานรูปเคารพ และแท่นหินบด เบื้องต้นกำหนดอายุสมัยอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ปราสาททุ่งแดงบ้านกุดยางเป็นศาสนสถานที่สร้างขึ้นในศาสนาฮินดู มีแผนผังเป็นประสาทหลังเดียวหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนฐานก่อด้วยศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีขนาด 13 x 13 เมตรมีความสูงจากพื้นที่ 2.30 เมตร มีบันไดทางขึ้นทั้ง 3 ด้าน ยกเว้นทางทิศตะวันออกชั้นเรียนธาตุสูงประมาณ 3 เมตรโดยส่วนฐานส่วนกรอบประตูและทับหลังทำจากหินทรายสีเทาและแดงผนังเกาะด้วยอิฐโดยห้องครรภคฤหะ มีขนาด 3 x 3 เมตรมีห้องมุขยื่นออกไปทั้ง 4 ด้านปัจจุบันไม่หลงเหลือหลักฐานส่วนชั้นหลังคา

3) ปราสาทบ้านแท่นวัดปรารังค์กูที่ตั้ง วัดปรารังค์กู บ้านหนองแฝก ตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โบราณสถานสมัยวัฒนธรรมขอมมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตั้งกุมารแท่นมีลักษณะเป็นปราสาทหินตามแบบอโรยาศาลาหรือสถานพยาบาลที่โยมสร้างในสมัยพระเจ้าวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมประกอบด้วย ปรารังค์กู สร้างด้วยศิลาแลง ประตูทางเข้าอยู่ด้านตะวันออกอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก บรรณาลัย สร้างด้วยศิลาแลง เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กำแพงแก้วสร้างด้วยศิลาแลง มีซุ้มประตูหรือโคปุระ สระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผนังขอบสระกรุด้วยศิลาแลงไปจนถึงพื้นบริเวณปรารังค์กูแห่งนี้มีการขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ทั้งรูปสลักพระยมทรงกระบือ พระโพธิสัตว์วัชรปารามิทรครุฑพระวัชรธร พระโฆสชัยคุโรวทุรยประภาสุคต ชิ้นส่วนพระโพธิสัตว์อวโลกิ

เตศวรและพระมหาไวยโรจนะปางนาคปรก ปางประทานก่อด้วยศิลาแลงมีประตูทางเข้าอยู่ทางด้านตะวันออกอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอกปัจจุบันส่วนยอดพังลงมาเหลือองค์บางเพียงครึ่งเดียวมีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบซึ่งประตูกำแพงอยู่ทางที่ด้านทิศตะวันออกโดยมีวิหารศิลาแลงอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ทางด้านทิศเหนือมีสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขุดด้วยสระด้วยศิลาแลงลงไปจนถึงพื้นบริเวณที่ตั้งก่อนการบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นเนินดิน ล้อมรอบด้วยพุ่มนา สูงกว่าพื้นที่โดยรอบประมาณ 2 เมตร มีต้นไม้ปกคลุมค่อนข้างหนาแน่น ด้านทิศตะวันตกของโบราณสถานทางออกไปประมาณ 70 เมตร มีลำห้วยไหลผ่านอ้อมไปทางทิศเหนือของโบราณสถาน พื้นที่โดยรอบที่เป็นพุ่มนาปลูกข้าวเหนียวเป็นหลัก นอกจากนี้ยังปลูกอ้อย เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักสวนครัว ปรากฏบ้านหนองแฝกตั้งอยู่บนเนินดินท่ามกลางที่ราบที่ทับถมจากน้ำก่อนน้ำพา ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่เป็นหินทรายในหมวดหินภูกระดึง

2 ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอมการที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในสมัยขอมนั้นจะต้องส่งเสริมทางด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจ เสียก่อน เพราะจิตใจเป็นสิ่งที่สำคัญจะทำอะไรจะคิดอะไรก็ออกมาจากจิตใจ ดังนั้น การพัฒนาจิตใจ การส่งเสริมอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคขอม จะเน้นทางด้านจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 : 112-113) ได้กล่าวเกี่ยวกับ ภาวนา 4 หมายถึง การพัฒนา ประกอบด้วย 1) กายภาวนา การพัฒนากาย รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็น ให้ได้ปัญญา และ การใช้ปัญญาเสพวิภคปัจจัย 4 รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาดให้พอดีที่จะได้ผลตรงเต็มตามคุณค่าที่แท้จริงไม่ลุ่มหลงมัวเมาไม่ประมาทขาดสติ 2) ศีลภาวนา การพัฒนาศีล เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตตนและช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์สังคม ประกันชีวิตให้กับตนเอง 3) จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ คือ การทำจิตใจให้เจริญองงามขึ้นในคุณธรรม การมีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การฝึกอบรมเสริมปัญญาเสริมสร้างความรู้ เข้าใจหยั่งเห็นความจริงเป็นอยู่ด้วยปัญญา รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 203) ได้ให้ความหมาย ภาวนา ว่า การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น, การทำให้เกิดขึ้น, การเจริญ, การบำเพ็ญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เยาวชนได้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม การอนุรักษ์สืบสานดูแลแหล่งโบราณคดี เยาวชนต้องมีผู้ปกครอง ให้นำพาเป็นแบบที่ดีให้กับเยาวชน นั้นคือ ผู้นำ เป็นผู้ขับเคลื่อน ชักนำทุกท่านมาประสานงานกัน ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามเอาไว้เหมือน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540 : 5) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้มีคุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันกันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม (พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต, 2561 : 6) การอนุรักษ์ เป็นการรักษาและใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดและนานที่สุดหรืออีกความหมายหนึ่ง หมายถึงการรักษาไว้ให้อยู่ในสภาพเดิม หากมีการเปลี่ยนแปลงก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพธรรมชาติ ซึ่งต่างจากวัดที่ไม่มีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาหรือวัดที่ไม่มีเจ้าอาวาสและหรือผู้นำที่เป็นกรรมการไม่เอาใจใส่พัฒนาวัดวาอารามเห็นได้อย่างชัดเจน ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ก็ต้องทำแบบวิชาการ คือการเขียนประวัติศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเขียนลงหนังสือ เว็บไซต์ เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ซึ่งได้สะท้อนเรื่องราวในอดีตเป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของขอม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชน ของชาติ (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 34) วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม

ที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์โดยแต่ละสังคม มีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคมการเขียนประวัติศาสตร์ต่างๆ ในหนังสือถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเพื่อเป็นวิทยาทานเป็นแนวความรู้ให้กับอนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ค้นคว้า และทำให้อนุชนรุ่นหลังเกิดความรัก ห่วงแหน สถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เหมือนกับหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียน

3 เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ในยุคขอม ของจังหวัดชัยภูมิยุคขอมเป็นยุคที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานสิ่งปลูกสร้างก็เกิดขึ้นโดยทั่วไปส่วนมากจะสร้างเจดีย์และปราสาทที่มีลวดลายที่สวยงาม พร้อมบ่งบอกถึงประวัติพุทธศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมร่วมอยู่ด้วย ในส่วนขอมนั้นเกิดขึ้นหลังทวารวดีที่โดดเด่นที่สุดของก็คือ ปราสาทคูแสด ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลตลาดแร้ง อำเภอเขวาสี จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์ หรือ Living Mounment เป็นโบราณสถานที่ยังคงประโยชน์ทางการใช้สอยและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น โบสถ์วิหารและเจดีย์ ซึ่งประชาชนยังใช้ประโยชน์เป็นที่สักการะและแสดงความนับถือ หรือป้อมปราการ คลอง บ่อน้ำ สระน้ำ รวมทั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ย่านตลาดการค้าเป็นต้น (สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ, (2566) สถานภาพของโบราณสถานดังกล่าวนี้ทำหน้าที่ทั้งในแง่เอกสารและประเพณีวัฒนธรรมต่อเนื่องกันมาเป็นลูกโซ่ เพราะฉะนั้นบทบาทของโบราณสถานดังกล่าว จึงเป็นพยานที่ให้เห็นการเอาใจใส่ ในการบำรุงรักษาของสังคมมาจนถึงปัจจุบันด้วย การเชื่อมโยงในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ทางวัตถุอย่างมีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาได้จัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไม่ให้สูญหาย มีกิจกรรมคล้ายกันทั้ง 3 ที่ ไม่ว่า ปราสาทคูแสด พระธาตุปราสาทหนองบัว ที่สามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมการทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ การบูชาดอกไม้ธูปเทียนเพื่อสักการะปราสาทคูแสด เป็นต้น การเชื่อมโยงระหว่างแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และศาสนาในยุคขอมในบริเวณปราสาทคู อำเภอบ้านแท่น เป็นโบราณสถานสมัยวัฒนธรรมขอม มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 มีลักษณะเป็นปราสาทหินตามแบบอโรคยาศาลหรือสถานพยาบาลที่นิยมสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม เป็นพระพุทธศาสนาแบบมหายานแบบวัชรยานวัฒนธรรมไทยในแต่ละท้องถิ่น จะมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ และยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และการดำเนินชีวิตของคนไทยอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทย ทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยม และความเป็นวิถีของชุมชน วัฒนธรรมในระดับภูมิภาคและพื้นที่บ้านของไทยมีความสำคัญที่ชาวไทยทุกคนควรช่วยกันฟื้นฟู ปรับปรุง ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศชาติ เพื่อเป็นเอกลักษณ์คู่กับชาติไทยสืบไป วัฒนธรรมมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิในยุคคอม ยังมีร่องรอยแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับคอมอยู่มากมาย ที่ตั้งอยู่ในสถานที่ห่างไกล ผู้คนไม่รู้จัก เช่นประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนที่อยู่บริเวณรอบๆ มีจิตสำนึก รักและหวงแหนโบราณสถาน เพื่อต่อยอดให้เป็นสถานที่ศึกษา ประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ดีขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ศึกษาศูนย์แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมสมัยคอมในจังหวัดชัยภูมิ
- 2.ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในภาพศิลปะและวัฒนธรรมของปรางค์กู่แดง ตำบลตลาดแร่ อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
3. ศึกษาความแตกต่างระหว่างศิลปะและวัฒนธรรมของสมัยทวารวดีและสมัยคอมในจังหวัดชัยภูมิ

บรรณานุกรม

- ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ.(2543) **สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต).(2551). **สุภาพะองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหมิตร พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540) **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต. (2561). **การพัฒนาการอนุรักษ์พุทธสถานของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร**. คุชฉินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญครอง ขอบขาย. (2555) **ปรางค์กู่สมัยคอม : แนวทางการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ด**. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยสารคาม.
- สุทธิ เหล่าฤทธิ์และคณะ. (2545). **ประวัติเมืองชัยภูมิ**. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์. สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ.(ออนไลน์ : แหล่งที่มา <http://www.phrathai.net/news-article, 2555>), สืบค้น 18 มิถุนายน 2566.

วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมของครูบาเจ้าศรีวิชัย Analyzing the Dhamma propagating role of Kruba Chao Sriwichai

พระวัฒนา อตถกามโ

Phrawattana Astagamo

กาญจนพงศ์ สุวรรณ

Kanchanapong Suwa

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

Master of Arts (Buddhist Studies)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : Darasas11355@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 3 เมษายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางของครูบาเจ้าศรีวิชัย 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาประเด็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่ธรรมะของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย และวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางพระพุทธศาสนา วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดในบทบาทเหล่านี้ ก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและการร่วมมือโดยนัยนี้วัดก็กลายเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศชาติในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวประชาชนให้มีความสามัคคี โดยพระครูบาศรีวิชัย จะมีแนวคิดและวิธีการสร้างงานและมีบทบาทต่อการเผยแผ่ธรรมะที่มักจะเป็นการปฏิบัติ และสร้างงานเพื่อให้คนศรัทธาเลื่อมใสจากการลงมือปฏิบัติให้ดู สร้างแล้วแผ่ด้วยคติธรรมให้ผู้คนได้ข้อคิด ในด้านพระธรรมคำสอน พระครูบาศรีวิชัยได้สร้างไว้เป็นจำนวนมาก และได้ปฏิบัติตนบำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวินัยตามรอยของพระบรมศาสดาด้วยข้อวัตรปฏิบัติส่งเสริมให้บุคลิภาพของท่านมีความน่าเลื่อมใสเป็นอย่างมากอันเป็นลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ตนบุญ” พระครูบาศรีวิชัย เป็น พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดรูปหนึ่งของล้านนา มีบทบาทและความสำคัญในฐานะผู้นำชุมชนและศูนย์รวมของความเชื่อความศรัทธา ที่มาจากวัตรปฏิบัติและแนวทางการบำเพ็ญเพียรที่เคร่งครัด น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยกับบริบททางสังคม รวมทั้งงานสาธารณะประโยชน์ต่างๆ

ได้แก่ ถนนสะพาน เป็นผลงานที่สร้างกระจายในพื้นที่ภาคเหนือ ล้วนเป็นตัวแทนของอาณาจักรล้านนา ซึ่งหมายถึงทนายธรรมอย่างหนึ่ง

คำสำคัญ: บทบาท, การเผยแผ่ธรรม, ครูบาเจ้าศรีวิชัย

ADSTRACT

This research has the objectives 1) to study the Dhamma propagating role according to the Buddhist way 2) to study the Dhamma propagating role of Kruba Chao Sriwichai 3) to analyze the Dhamma propagating role of Kruba Chao Sriwichai. This was the qualitative research, studying the issues of propagating Buddhism and Dhamma propagating of Phra Kruba Sriwichai Siriwichayo and analyzing the Dhamma propagating role of Phra Kruba Sriwichai Siriwichayo.

The research results found that as for the Dhamma propagating role according to the Buddhist way, temples are everything to society, that is, they centralize the people's minds. In these roles the monks representing the temple become the spiritual leaders of the people, a center of respect, trust and cooperation. In this sense, the temples become a guarantee of national security as places making the people united. Phrakruba Sriwichai had ideas and methods for creating work and often played a role in Dhamma propagating by practice. He created work to get belief and faith from the people by his actions, thereby giving morals for people. As for the Dhamma teachings, Phrakruba Sriwichai built a large number of them. He diligently practiced the Sikkha and Discipline and followed the rules as the Buddha taught. He improved his personality to be very respectable as a special characteristic called "Tonbun". Phra Kruba Sriwichai was one of the most famous monks of Lanna and played an important role as a community leader and the center of belief and faith. That was because of strict and honorable practices and methods as well as the social context, including various public works, such as roads and bridges spreading in the northern region. All these were Avasadana, a charity perfection.

Keywords: Role, Propagation of Dhamma, Kruba Chao Sriwichai

บทนำ

พระครูบาศรีวิชัย คือ พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดรูปหนึ่งของล้านนา มีบทบาทและ ความสำคัญ ในฐานะผู้นำชุมชนและศูนย์รวมของความเชื่อความศรัทธา ที่มาจากวัตรปฏิบัติและแนวทางการบำเพ็ญเพียรที่เคร่งครัด น่าเลื่อมใส การสร้างวัดเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน เพราะวิถีชีวิตของชาวล้านนามีพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง การสร้างวัดจึงเป็นการสร้างแหล่งบุญ แหล่งกุศล แหล่งความสุขนั่นเอง พระพุทธศาสนาสอนเรื่อง ทาน, ศีล, ภาวนา หรือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา เพื่อให้ชาวพุทธทั่วไปได้ใช้เป็นหลักพัฒนาตนเองจนบรรลุคุณธรรมอันเป็นจุดหมาย 4 ขั้น คือ ขั้น โสดาบัน, สกทาคามี, อนาคามีและอรหัตต์ การสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพพร้อมสร้างวัดตามจุดต่างๆ

เพื่อให้มีพระภิกษุอยู่จำพรรษาประจำและจะดูแลพื้นที่สิ่งแวดล้อมด้วย เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า แนวคิดและคำสอนที่ออกมาจากการกระทำของท่านให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเป็นอย่างมาก ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

พระพุทธศาสนาเริ่มต้นจากการมองเห็นทุกชีวิตเป็นทุกข์มีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือ ความเข้าใจเรื่องทุกข์และกำจัดทุกข์ในบทสนทนาชื่อเรื่องธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัส ลักษณะของทุกข์ว่า (ม.ม. (ไทย) 12/120/118.) “การเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความโศก ความรำพัน ความทุกข์กายทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์ ไม่ได้สิ่งที่ตนอยากได้ก็เป็นทุกข์” ทุกข์เป็นข้อแรก หลักธรรมอริยสัจ 4 และอริยสัจนี้เองถือว่าเป็นศูนย์กลางแห่งธรรมทางศาสนา เพราะจะอธิบาย มุมมองชีวิต ธรรมชาติของชีวิตที่ต้องประกอบด้วยทุกข์อย่างไร รวมทั้งขยายผลไปถึงวิธีที่จะพ้นทุกข์ ถือเป็นหลักการแก้ปัญหาในระดับต่างๆ มีสังคมหนึ่งที่แยกตัวออกไปดำรงชีพอีกต่างหากจากบ้านเมือง เป็นสังคมในอุดมคติ คือเป็นสังคมโดยธรรมชาติตามชื่อว่า สังฆะ แปลว่า หมู่คณะ หมายถึง ระบบสังฆะ ในการปกครอง ในการลงมติตอบรับการเข้าหมู่สงฆ์ของสมาชิกใหม่ (การบวชพระ) การรับปัจจัยสี่ ดำรงชีพ ที่เรียกว่าสังฆทาน คือทานเพื่อสงฆ์ ไม่ใช่ทานเพื่อบุคคลหรือส่วนตัว แต่เพื่อหมู่คณะใน อาวาสนั้น พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ของพระสงฆ์ นอกจากจะมีหน้าที่บำรุงรักษาพระอารามของตนแล้วยังมีหน้าที่เผยแผ่คำสอนของพระศาสดาด้วย ดังนั้น (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556 : 57)หน้าที่ของพระสงฆ์สำคัญทั้งในด้านปฏิบัติหน้าที่ใน ตนเองตามโอวาทปาติโมกข์ และทำหน้าที่ด้านสังคม โดยมีการจัดการศึกษา นำพาสังคมประกอบการ กุศลอีกด้วย แต่การปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ เหล่านี้จะปฏิบัติผ่านการเผยแผ่ธรรม ในด้านสังคมนี้สำคัญมาก จะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าเล็งเห็นความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา เพื่อช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ภายหลังแสดงปฐมเทศนาแล้ว จึงตรัสให้อุทมการณการเผยแผ่ศาสนาแก่พระอรหันต์ 60 องค์ด้วย พระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่ มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายภิกษุทั้งหลาย

พระครูบาศรีวิชัย มีแนวคิดให้ความสำคัญแก่สรรพสิ่ง เป็นมิตรต่อธรรมชาติมีประวัติ ที่ไม่เคยรุกราน เบียดเบียน และทำลายสิ่งมีชีวิต แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมของพระครูบาศรีวิชัย คือ การสร้างงานและบูรณปฏิสังขรณ์งานศาสนสถานเพื่อศาสนาและสาธารณะประโยชน์ ถือว่าเป็น กิจกรรมหลักที่สำคัญที่สุดของพระครูบาศรีวิชัย กิจกรรมดังกล่าวเปรียบเสมือนการสร้างทานบารมีอัน ยิ่งใหญ่ประการหนึ่งของท่าน งานบูรณปฏิสังขรณ์ดังกล่าวประกอบด้วย พระธาตุเจดีย์ วิหาร โบสถ์ หอไตร อาคารอื่นๆ ในศาสนสถาน รวมถึงสาธารณะประโยชน์ในช่วงหลัง เช่น ถนน สะพาน ศาสนสถาน เปรียบเสมือนการสร้างทานให้ผู้คนได้มากราบไหว้บูชา ได้มาใช้สอย ซึ่งถือว่าเป็นการทำทาน บารมีที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของพระครูบาศรีวิชัย ในแง่ของคุณค่าแนวคิดนี้ถือว่ามนุษย์เท่านั้นมี คุณค่าทางจริยธรรม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่นๆ ปราศจากคุณค่าทางจริยธรรม เหตุผลที่พระครูบาศรีวิชัยเริ่มบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตามแนวทาง จริยศาสตร์ข้างต้นนั้น ก็เพราะคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลัง โดยอาศัยหลักการของแนวคิดแบบประโยชน์นิยมที่เห็นว่าทุกคนควร เข้ามีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และจะต้องไม่ผลักภาระอันสำคัญนี้ให้คนกลุ่มใดกลุ่ม หนึ่ง โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม (สง่า สุภาภา, 2499 : 173-174)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่ธรรมะของครูบาเจ้าศรีวิชัย เพื่อให้เห็นการเผยแผ่ธรรมะของครูบาศรีวิชัย สิริวิชัยตามแนวพระพุทธศาสนา

และเพื่อเสนอแนวทางการเผยแพร่ธรรมะของครูบาเจ้าศรีวิชัยให้แก่บุคคลอื่น ได้รู้และนำไปปฏิบัติตาม คำสั่งสอนของครูบาเจ้าศรีวิชัยโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแพร่ธรรมะตามแนวทางพระพุทธศาสนา
- 2 เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแพร่ธรรมะตามแนวทางของครูบาเจ้าศรีวิชัย
- 3 เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่ธรรมะของครูบาเจ้าศรีวิชัย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“วิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่ธรรมะของครูบาเจ้าศรีวิชัย” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังต่อไปนี้
 ขอบเขตด้านเนื้อหาขอบเขตด้านเอกสาร

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ คือ การศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539, ศึกษาจากชีวิตและงานของครูบาศรีวิชัย

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ คือ การศึกษาจากอรรถกถา ฎีกา ตำราทางพระพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือวิชาการ เอกสารและบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ประวัติของพระครูบาศรีวิชัย

ครูบาศรีวิชัย เดิมชื่อ ฟ้าฮ้อง (ฟ้าร้อง) หรือ อินตาเพื่อน เกิดในครอบครัวชาวนา ที่บ้าน ปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เมื่อวันอังคาร ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 9 เหนือ (เดือน 7 ใต้) ตรงกับวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2421 ปีชวด บิดาชื่อนายควาย มารดาชื่อนางอุสา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 5 คน คือ 1) นายไหว 2) นางอ้วน 3) นายอินตาเพื่อน (ครูบาศรีวิชัย) 4) นางแว่น 5) นายทา ชีวิตวัยเยาว์เป็นผู้มีอุปนิสัยเรียบร้อย มีเมตตา กรุณาต่อสัตว์ ครั้นหนึ่งบิดามารดานำปลามาซังไว้ในตุ่มเพื่อจะทำเป็นอาหาร เมื่อถึงเวลาทำอาหารบิดามารดาจะจับปลาไปทำอาหารกลับพบว่าปลาได้หายไปแล้ว เมื่อสอบถามลูกๆ ในบ้านจึงทราบความว่า อินตาเพื่อน ได้นำปลาไปปล่อยเสียแล้ว

ครูบาศรีวิชัยบรรพชาใน พ.ศ. 2439 เมื่อมีอายุได้ 18 ปี มูลเหตุจุดใจที่ทำให้ บรรพชา มาจากความเชื่อของสังคมไทยที่ว่าผู้ชายควรผ่านการบวชเรียนเพื่อจะได้มีวิชาทางธรรม มากำกับชีวิต ทางโลก และเป็นเพราะครูบาเจ้าศรีวิชัยตระหนักในความทุกข์ยากที่ต้องเกิดมาเป็น มนุษย์อันมีกรรมเก่า เป็นพื้นฐาน จึงปรารถนาที่จะพ้นทุกข์เพื่อตัดกรรมนั้น ทำให้ได้ขออนุญาต บิดามารดาไปฝากตัว เป็นศิษย์ ภาษาล้านนาเรียก “ชะโยม” อยู่กับ “ครูบาขัตติยะ” ที่วัดบ้านปาง “ครูบาขัตติยะ” (“ตุ้เจ้าขัติ”, “ครูบาแข้งแคะ”) มีชาติสืบเดินกระโผลกกระเผลกสาเหตุที่ท่านชาพิการข้างหนึ่งนั้น เพราะถูกพรานป่ายิงขณะเดินธุดงค์ ครูบาขัตติยะไม่ใช่คนพื้นเพดั้งเดิม แต่ลงมาจากทางป่าซาง-บ้านโฮ้ง เดินธุดงค์มาถึงบ้านปางช่วงเทศกาลปีใหม่มือง พ.ศ. 2438 ชาวบ้านนิมนต์ให้ท่านจำพรรษาใน หมู่บ้าน เนื่องจากย่านนี้มีวัดน้อยและมีพระน้อย ชาวบ้านช่วยกันสร้างกุฏิและวิหารชั่วคราวถวาย เรียกชื่อวัดว่า “บ้านปาง” ช่วงนั้นเองที่ตุ้เจ้าขัติได้พบกับ “อินตาเพื่อน” กำลังเลี้ยงควายอยู่ในทุ่ง จึงชักชวนให้เข้ามาเรียนสูตรธรรม และเครื่องบรรพชากรรมกับท่านจากนั้น (สมาคมครูบาศรีวิชัย (กรุงเทพมหานคร) 2562 : 33-34) “เมื่อพ้นพรรษาแล้วก็ บวชเณร” โดยพาไปวัดบ้านโฮ้งหลวง เพราะตุ้เจ้าขัติได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปฌาย์

พ่อควายและแม่อุสาห์ได้นำหนูน้อยอินทร์เพื่อนไปฝากไว้กับครูบาชาติยะ เจ้าอาวาสวัดบ้านปาง เพื่อจะได้เล่าเรียนหนังสือพื้นเมืองให้อ่านออกเขียนได้ เพราะคัมภีร์และพระธรรมเทศนาต่างๆ ในภาคเหนือ นั้น โบราณจารย์ได้จารึกไว้ด้วยอักษรพื้นเมืองทั้งสิ้น เพราะในสมัยก่อนโน้นหาผู้มี ความรู้ อักษรไทย (กลาง) ยากมาก (สงวน โชติสุขพันธ์, 2552 : 284) ได้เริ่มต้นศึกษาอักษรไทยล้านนา ซึ่งเป็น ตัวอักษรที่นิยมใช้ในสมัย นั้นจนสามารถอ่านออกเขียนได้ หัตถ์พระธรรมคัมภีร์พร้อมกับท่องบท สวดมนต์และคำขอ บรรพชา ตลอดจนศึกษากิจวัตรที่พระเถระจะพึงปฏิบัติเมื่ออายุได้ 18 ปี ก็ได้ บรรพชาเป็นสามเณร ได้รับการอบรมสั่งสอนนิตยธรรมวินัยจากพระครูบาชาติยะ และปฏิบัติอุปัฏฐาก พระอุปัชฌาย์ด้วย ความเคารพยำเกรงโดยตลอด เมื่ออายุย่างได้ 21 ปี พระครูบาชาติยะพร้อมด้วยโยม บิดามารดา และญาติพี่น้องจึงได้จัดให้มีงานอุปสมบทขึ้น ณ พัทธสีมา วัดบ้านโง้งหลวง อำเภอบ้าน โง้ง จังหวัดลำพูน พระครูบาสม สมโณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโง้งหลวงเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับนิยานาม ว่า “สิริวิชัย ภิกขุ” เมื่ออุปสมบทแล้ว ก็กลับมาอยู่อุปัฏฐากครูบาชาติยะ ได้ 1 พรรษา แล้วท่านก็ขอลา ไป ศึกษาที่มณเฑียรและวิชาอาคมกับพระครูบาอุปละ วัดดอยแต เขตอำเภอแม่ทา ซึ่งสมัยนั้นชาว ลำพูนนับถือท่านว่าเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด ปฏิบัติเคร่งครัด พระครูบาอุปละได้เมตตาถ่ายทอด ครองวัตรปฏิบัติวิชาอาคมให้พระศรีวิชัยสมควรแก่ภูมิธรรมเป็นเวลา 1 พรรษา จึงได้อาลาไปสู่วัดบ้าน ปาง ตั้งจิตอธิษฐานปฏิบัติทบทวนภูมิธรรมพิจารณาวัตรปฏิบัติธรรมโดยเคร่งครัดเสมอต้นเสมอปลาย และท่านได้นับถือพระครูบาอุปละเป็นอาจารย์ผู้สั่งสอนก็มีมณเฑียรเป็นองค์สุดท้าย (พระอานันท พุทธิธัมโม, มปป, 11-14)

พระสงฆ์ในล้านนาเองก็มีแนวปฏิบัติที่หลากหลาย เนื่องจากการจำแนกพระสงฆ์ตาม จารีต ท้องถิ่นออกเป็นถึง 18 นิกาย และในแต่ละนิกายนี้ น่าจะหมายถึงกลุ่มพระที่เป็นสายพระ อุปัชฌาย์สืบ ต่อกันมา (โสภา ชานะมูล อ้างใน สมหมาย เปรมจิตต์, 2518) ในแต่ละท้องที่ซึ่งมีอำนาจปกครองใน สายของตนโดยผ่านความศรัทธาครูกับ ศิษย์ และนอกจากนี้นิกายต่างๆ นั้นยังเกี่ยวข้องกับชื่อของ เชื้อชาติอีกด้วย เช่น นิกายเชียงใหม่ นิกายขึ้น (เผ่า ไท ชิ่น/เจิน) นิกายยอง (จากเมืองยอง) เป็นต้น ครูบาศรีวิชัย เป็นผู้ที่มีศิลาจารวัตรทั้งดงามและเคร่งครัด งดการเสพหมาก เมี่ยง บุหรี่ โดยสิ้นเชิง งด ฉันทนสัตว์ ตั้งแต่เมื่ออายุได้ 26 ปี และฉันทอาหารเพียงมือเดียว ซึ่งมักเป็นผักต้มใส่ เกลือกับพริกไทย บางครั้ง ก็ไม่ฉันทัวทั้ง 5 เดือน ผักที่ท่านจะไม่ฉันทคือ ผักบู่ ผักปลอด ผักเปลว ผักหมากขี้กา ผัก จิก และผักเหือด ผักฮี้ (ใบไม้เลียบอ่อน) โดยท่านให้เหตุผลว่า ถ้าพระภิกษุ สามเณรรูปใดงดได้การ บำเพ็ญกัมมัฏฐานจะเจริญก้าวหน้า ผิวพรรณจะเปล่งปลั่ง ธาตุทั้ง 4 จะเป็น ปกติ ถ้าชาวบ้านงดเว้น แล้วจะทำให้การถือศีลภาวนา (www.watsridonmoon9.com/th/news-activities/detail/15 [2 พฤศจิกายน 2565]) นอกจากการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานแล้ว ในการบำเพ็ญพรตเจริญภาวนา ท่าน จะฉันทอาหาร วันละ 1 มื้อ งดอาหารจำพวกเนื้อทุกชนิด ฉันทข้าวกับผักต้มใส่เกลือ และพริกไทย เล็กน้อย เว้นจาก ของเสพติดทุกชนิด หมากดิบ หมากแห้ง พลุ ยาสูบ เมี่ยง เมี่ยงน้ำ การบำเพ็ญตบะ บางครั้งวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ท่านจะไม่ฉันทอาหารเลย บางทีก็ไม่ฉันทข้าวและอาหารที่สุกจากไฟ เป็น เวลา 15 วันบ้าง บางครั้งไม่ฉันทข้าวเป็นเวลา 4 – 5 เดือน ฉันทแต่ผลไม้ เพื่อความดำรงอยู่ของชีวิต เท่านั้น

จริยวัตรของพระศรีวิชัย

เวลา 01 : 00 น. ปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน – เติ่นจงกรม

เวลา 05 : 00 น. ปลุกพระเถระทำวัตรสวดมนต์เจริญเมตตาภาวนา

เวลา 06 : 30 น. ทำความสะอาดกวาดลานวัดทั่วบริเวณ

เวลา 08 : 00 น. นำพระสงฆ์ออกโปรดรับบิณฑบาตเสร็จแล้วฉันภัตตาหาร (ท่านฉันมื้อเดียว) หลังจากนั้นก็จะอนุโมทนาในทานบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา

เวลา 12 : 00 น. เติ่นจงกรม เวลา 18 : 00 น. นำพระสงฆ์ทำวัตรเย็น เสร็จแล้วท่านจะเดินจงกรมเป็นการส่วนตัว

เวลา 21 : 00 น. เป็นเวลาที่ท่านจำวัตร (หรือบางคืนจะนั่งสนทนาธรรมอบรมสั่งสอน พระเถระ) (จรัส โฆษณานันท์, 2549 : 25 – 26) ครุบาศรีวิชัยยึดพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ ดังคำกล่าวที่ว่า “หากจะต้องให้เลือกระหว่างการ รักษา ศีลกับการรักษา กฎหมาย อาตมาขอเลือกเอาการรักษา ศีลเป็นสรณะ” (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2558). ครุบาศรีวิชัยได้ ยึดถือปฏิบัติในแบบนิกายเชียงใหม่กับนิกาย ยอง ที่แพร่หลายในเขตบ้านโฮ้ง อำเภอป่าซาง จังหวัด ลำพูน ซึ่งมีการนุ่งห่มที่เรียกว่า “กุ่มผ้าแบบรัดอก” สวมหมวกแขวนลูกประคำ ถือไม้เท้าและพัด ตามธรรมเนียมที่มีมาแต่วัดดอยเต่า ที่เป็นรูปแบบ มาจากลังกา (ครุบาศรีวิชัย ภูมิธรรมแห่งนักบุญล้านนากระทำบำเพ็ญเมตตาภาวนา 2555 : 13) รักษา สิกขา วินัย ตามพุทธบัญญัติ ปรากฏจากซึ่งโลกะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ วิจิกิจฉา ถีนมิทธะ อุทธัจจะ กุกกัจะ เว้นเสียซึ่งโลกธรรม 8 ประการ เว้นจากของเสพติด เป็นต้นว่า หมา กติบ หมา กแห่ง พลุ ยา เมียง น้ำเมียง ไม่ฉันสักสิ่งทีกล่าวนี้ ฉันแต่เพียงผักต้มใส่สินธุ กับพริกไทยแต่เล็กน้อย พอเลี้ยงชีพบำรุง อินทรีย์ไว้ ไม่ให้เป็นอันตราย เพื่อได้อยู่บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมีได้ยืนยาว บางทีก็ไม่ฉันข้าวทั้ง 6 เดือน ฉันเฉพาะลูกไม้ห่มัน เป็นปัจจัย (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2561 : 33)

ครุบาเป็นค้ายกย่องที่ประชาชนทั่วไปมอบให้แก่พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่ใช่คำที่จะเอ่ยอ้าง เรียกตัวเองขึ้นได้ ถึงจะไม่ใช่ว่าตำแหน่งของทางราชการหรือบ้านเมือง แต่กลับเป็นเกียรติยิ่งใหญ่ว่า เพราะคำนำหน้าชื่อว่า “ครุบา” นี้ เกิดขึ้นเพราะคุณงามความดีของท่านผู้ปฏิบัติใน สมณเพศเท่านั้น ถ้าการปฏิบัติของท่านในด้านดี ไม่ปรากฏทั่วไปในหมู่ชุมชนแล้ว แม้จะมีอายุ 50 - 0 ปี ก็ไม่มีสิทธิจะได้รับคำนำหน้านามว่า “ครุบา” มีตัวอย่างให้เราเห็นทั่วไป

คำว่า “ครุบา” คือ “ครู” กับ “บาท” แต่คำว่า “บา” ต่อท้ายคำว่า “ครู” เป็น “ครุบา” นี้ เป็นภาษาบาลี ไม่ใช่ภาษาไทย มาจากคำว่า “ครูปี อาจารย์โย” เป็น “ครูปาจารย์โย” แปลว่า “เป็นทั้ง ครู และเป็นทั้งอาจารย์” ตัดคำ เอามาเฉพาะตอนต้นเป็น “ครุปา” เปลี่ยนเป็น “ครุบา” เพื่อสะดวกในการออกเสียงของคนไทย (สิงหะ วรรณสัย, 2553 : 11)

สรุปผลการวิจัย

บทบาทการเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ธรรมะของพระภิกษุในปัจจุบัน จะใช้จุดศูนย์กลางในการเผยแผ่ คือ วัดประกอบด้วย โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ ฯลฯ และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติที่เป็นชาวพุทธที่มาประพฤติปฏิบัติธรรม พระสงฆ์ในประเทศไทยทุกยุคทุกสมัย ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเผยแผ่ให้ถึงประชาชน และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของประชาชนอย่างลึกซึ้ง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และกลายเป็นรากเหง้าวัฒนธรรมของชาติ ผลก็คือ พระสงฆ์และวัดมีฐานะ มีบทบาทสำคัญในสังคม บทบาทของวัดในการเผยแผ่ธรรมะ วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดในบทบาทเหล่านี้ ก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและการ

ร่วมมือ โดยนัยนี้วัดก็กลายเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศชาติในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวประชาชนให้มีความสามัคคีและให้รวมตัวกันเข้าเป็นหน่วยหนึ่งได้

บทบาทการเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางของพระครูบาเจ้าศรีวิชัย พระครูบาศรีวิชัย จะมีแนวคิดและวิธีการสร้างงานและมีบทบาทต่อการเผยแผ่ธรรมะที่มักจะเป็นการปฏิบัติ และสร้างงานเพื่อให้คนศรัทธาเลื่อมใสจากการลงมือปฏิบัติให้ดู สร้างแล้วแผ่ด้วยคติธรรมให้ผู้คนได้ข้อคิด ได้เห็นในสิ่งที่ท่านสร้าง เป็นการเผยแผ่ธรรมะอีกช่องทางหนึ่ง และการสร้างงานของพระครูบาศรีวิชัย จะเริ่มจากการเลือกสถานที่ที่จะไปสร้างหรือบูรณะก่อนซึ่งเป็นไปได้ 2 กรณี คือ พระครูบาศรีวิชัยท่านเลือกเอง หรือมีผู้มานิมนต์ท่านไปในกรณีหลังนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากท่านด้วย การเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางของพระครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้น ท่านเผยแผ่ด้วยการสร้างสาธารณูปการ ท่านได้ก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนา โดยสร้างขึ้นไม่ได้หวังประโยชน์ส่วนตนเลย พระครูบาศรีวิชัยได้เผยแผ่ธรรมะด้วยการสร้างสาธารณูปการทางสังคม ท่านมีกิตติศัพท์ในการบำเพ็ญความดีในงานก่อสร้าง พระครูบาศรีวิชัยเดินทางมาวัดพระสิงห์ใช้แรงงานในการก่อสร้างวิหารด้วยมือเปล่าอาศัยแรงงานจากชาวบ้านที่มีความศรัทธาร่วมด้วยช่วยกันในการก่อสร้าง พระครูบาศรีวิชัยสร้างวัดสำเร็จ เพราะแรงศรัทธาของประชาชนอันเป็นผลสำเร็จที่น่าทึ่งน่าคิดทั้งนี้เพราะตลอดเวลาของศตวรรษที่ผ่านมา ยังไม่เคยปรากฏชื่อของใครที่ได้จารึกฉีกแผ่นไว้ในประวัติศาสตร์ ว่าทำงานสำเร็จได้อย่างพระครูบาศรีวิชัย

ในด้านพระธรรมคำสอน พระครูบาศรีวิชัยได้สร้างไว้เป็นจำนวนมาก ขณะเริ่มงานก่อสร้างวัดพระสิงห์อยู่ ท่านมีความสนใจในพระธรรม ทำการค้นคว้าทั้งชาดกและวิสุทธิธรรม ซึ่งในระหว่างปี 2469 ถึงปี 2471 ท่านมอบให้พระจินนำภิกษุซึ่งเป็นศิษย์ที่รักเป็นผู้รวบรวม จ้างช่างเขียนพร้อมกับปิดทองซึ่งเป็นธรรมเทศนาอยู่ในหีบธรรมวัดพระสิงห์ และอยู่ตามวัดตามตำบลต่างๆการสร้างธรรมะเป็นขั้นเป็นอันของ พระครูบาศรีวิชัยมีจำนวนมาก ในฐานะนักบุญแห่งล้านนา ผู้มีข้อวัตรปฏิบัติที่แสดงออกให้บุคคลทั่วไปได้พบเห็น และสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือ การที่พระครูบาศรีวิชัยนั้นได้ปฏิบัติตนบำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวิสัยตามรอยของพระบรมศาสดาด้วยข้อวัตรปฏิบัติส่งเสริมให้บุคลิภาพของท่านมีความน่าเลื่อมใสเป็นอย่างมากอันเป็นลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ตนบุญ” และด้วยจริยวัตรอันเคร่งครัดที่ปรากฏให้บุคคลทั่วไปได้พบเห็น ทำให้เกิดความศรัทธา ความเคารพนับถือ และลักษณะของความสันโดษ เคร่งครัดในการรักษาศีลและวินัย ละเว้นสิ่งที่ไม่ควรกระทำเป็นสิ่งที่สามารถสร้างศรัทธาแก่ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างมาก

วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระครูบาเจ้าศรีวิชัยพระครูบาศรีวิชัย คือ พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดรูปหนึ่งของล้านนา มีบทบาทและความสำคัญในฐานะผู้นำชุมชนและศูนย์รวมของความเชื่อความศรัทธา ที่มาจากวัตรปฏิบัติและแนวทางการบำเพ็ญเพียรที่เคร่งครัด น่าเลื่อมใสประกอบด้วยกับบริบททางสังคม ที่ช่วยกันผลักดันให้ความศรัทธาในตัวพระครูบาศรีวิชัยขยายกว้างออกไปเรื่อยๆ พระครูบาศรีวิชัยเองได้ใช้พลังศรัทธาดังกล่าว มาเป็นปัจจัยในการสร้างกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ กิจกรรมงานก่อสร้างและงานบูรณปฏิสังขรณ์ที่พระครูบาศรีวิชัยได้สร้างไว้นั้นประกอบด้วยพระวิหาร พระธาตุเจดีย์ หออุโบสถหอไตร ศาลาบาตร กำแพงและอาคารอื่นๆ เช่น กุฏิ รวมทั้งงานสาธารณูปการประโยชน์ต่างๆ ได้แก่ ถนนสะพาน เป็นผลงานที่สร้างกระจายในพื้นที่ภาคเหนือล้วนเป็นตัวแทนของอวาตธาน ซึ่งหมายถึงทานบารมีอย่างหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับการสร้างศาสนสถานเพื่อให้ผู้คนได้กราบไหว้บูชากัน เพราะนั่นจึงเห็นได้ว่าแนวคิดและคำสอนที่ออกมาจากการกระทำของ

ท่านให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเป็นอย่างมาก ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

ประการแรก ภายในหรือนามธรรม คือ หลักธรรมคำสั่งสอนของท่าน ศีล 5, ศีล 8, มรรค 8 ฯลฯ และรวมทั้งบารมี 30 ทศ เหล่านี้ คือ หลักธรรมสำคัญที่ท่านใช้ในการสอนและใช้สวดเป็นประจำ พร้อมบำเพ็ญบารมีตามหลักไปด้วย เราจะสังเกตได้ว่าในชีวิตของท่าน ท่านมีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยอย่างเทิดทูนสูงส่งยิ่ง ประพฤติท่านสงบสำรวม มั่นคงในศีลสิกขา

ประการที่สอง คือ กิจกรรมงานก่อสร้างและงานบูรณปฏิสังขรณ์ต่างๆ ที่ท่านได้สร้างเอาไว้ให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในล้านนา จากมนุษยธรรมดาคนหนึ่งก้าวสู่ร่มกาสาวพัสตร์ได้อุทิศกำลังกาย กำลังใจให้กับพุทธบริษัท 4 อย่างไม่เคยต้องการสิ่งตอบแทนจากสังคม ท่านเปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่แห่งล้านนา แผ่บารมีปกป้องคุ้มครองชาวล้านนาให้อยู่ในความสงบสุข ร่มเย็นการสร้างวัดเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน เพราะวิถีชีวิตของชาวล้านนามีพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง การสร้างวัดจึงเป็นการสร้างแหล่งบุญ แหล่งกุศล รวมถึงสาธารณะประโยชน์ในช่วงหลัง เช่น ถนน สะพาน ศาสนสถาน เปรียบเสมือนการสร้างทานให้ผู้คนได้มากราบไหว้บูชา ได้มาใช้สอย ซึ่งถือว่าเป็นการทำทานบารมีที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของพระครูบาศรีวิชัยในแง่ของคุณค่าแนวคิดนี้ ถือว่ามนุษย์ท่านนั้นมีคุณค่าทางจริยธรรม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่นๆปราศจากคุณค่าทางจริยธรรม เหตุผลที่พระครูบาศรีวิชัยเริ่มบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตามแนวทางจริยศาสตร์ข้างต้นนั้น ก็เพราะคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลัง โดยอาศัยหลักการของแนวแบบประโยชน์นิยมที่เห็นว่าทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และจะต้องไม่ผลักรถไฟอันสำคัญนี้ให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม

ครูบาศรีวิชัยคณะลูกศิษย์และประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาที่แผ้วถางป่าดง (ภาพจากประวัติย่อ และผลงานของครูบาศรีวิชัย : สำนักพิมพ์ข้างเผือก)

ข้อเสนอแนะ

- 1) รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนมีการศึกษาหลักพระธรรมวินัยและพุทธปรัชญามากขึ้น เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมมาปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้
- 2) วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุกและภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อการให้การสร้างสภาพแวดล้อมของวัดให้เป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีความพร้อมในทุกด้าน
- 3) วัดควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะให้หลากหลายรูปแบบ และควรนำหลักธรรมคำสอนและรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะของพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมาเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่ธรรมะอย่างเป็นรูปธรรม และควรทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อสร้างสังคมสันติสุขและยั่งยืนให้แก่ประเทศไทยและพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอเพื่อการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดในการศึกษาที่เป็นการศึกษาเอกสารเป็นหลัก(Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ ก็มีข้อมูลพื้นฐานที่จำกัดจึงทำให้การศึกษาวิจัยไม่ลุ่มลึกเท่าที่ควรจะเป็น โดยผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจ และควรทำการศึกษาตามข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดหลักการของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัยสู่ทัศนะพุทธจริยศาสตร์
- 2) ศึกษาแนวคิดของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัยเกี่ยวกับการต้องอธิภรณ์ในแต่ละครั้ง

บรรณานุกรม

- แก้ว ชิตตะขบ, (2553).ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
- ข้อถกเถียงเกี่ยวกับความหมายและคำนิยามคำว่า (2553). “ครูบา” ใน พระนคร ปณณวชิโร , บรรณาธิการ,เถราภิเชก พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา, (เชียงใหม่: แม็กซ์พรีนติ้ง (มรดก ล้านนา) ,
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2556).พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย, พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ครูบาเจ้าศรีวิชัยยาชนะภิกขุ, (เชียงใหม่ : ม.ป.ป.). หนังสือกัมมัญฐานรวม, พิมพ์ครั้งที่ 2 หน้า 5, 16.
- จรัส โฆษณานันท์, (2549).ตามรอยพระครูเจ้าศรีวิชัยและพระครูบาขาวปี นักบุญแห่งล้านนา, กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีเดีย เพรส,
- เจ้าสุริยวงศ์ วัชรส, (2532).ประวัติท่านพระสืวิชัยวัดบ้านปาง, 2472), ประวัติท่านพระสืวิชัยวัดบ้านปาง, เชียงใหม่ : โรงพิมพ์อเมริกัน,
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2548).พุทธธรรม (ฉบับขยายความ), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระอานันท์ พุทธธัมโม, (ม.ป.ป.).พระครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ คลังวิชา จำกัด,
ภูชีสสัไสย บงกชผ่องอำไพ : พุทธันนทะ ผลชัยอรุณ, (2558). “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” นักบุญแห่งล้านนา
ครูบาศีลธรรม, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์พี.ดี.
วสันต์ ปัญญาแก้ว, (2561). รำลึก 140 ปี ชาตกาล ครูบาศรีวิชัย, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยา
และ มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่, (2524). (ประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่ง
ล้านนาไทย : สุนิการพิมพ์,
(2524), (ประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย : สุนิการพิมพ์,
วิโรจน์ วิชัย, (2556).พุทธปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่,
สมาคมชาวจังหวัดลำพูน (กรุงเทพมหานคร), (มปป) ครูบาเจ้าศรีวิชัยตนบุญแห่งล้านนา ศรีปริณูชัย
สุจิตร์เนื่องในโครงการ ชาวลำพูนเชิดชูครูบาเจ้าศรีวิชัย ในวาระ 140 ปี ชาตกาล การ
เปิดตัวหนังสือสิริ ชิวประวัติ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” และงานเสวนาทางวิชาการ.
สายธาร ศรัทธาธรรม, (2538).นักบุญแห่งล้านนาครูบาศรีวิชัยผู้ใจเด็ด, กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสง
การพิมพ์,
สิงฆะ วรรณสัย, (2522)., สารประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย, (เชียงใหม่ : ศูนย์
หนังสือ เชียงใหม่,
พระสมชาย ธมมสาโร (พรหมมา), (2555).ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญ
แห่งล้านนา : กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา, วิทยานิพนธ์ปริญญา
พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย,

ความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋า Respectfulness in Theravada Buddhism and in Taoism

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม,

Phramaha Mongkholkhan Thitadhammo,

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีราจารย์ (กิตติเชษฐ์ สิริวฑฒโก),

Phra krupaladSampipatthanathiraChan (Kittiched Siri wattago)

พระวิระชัย เมตตาธิโร,

Phra Wirachai Mettatheero,

พระวรพนธ์ วรธมฺโม,

Phra Woraponte Varadhammo,

พระสุชีศม สีสเดชปุตติโย,

Phra Sukheesom Silatechaputtiyo,

แม่ชีนฤมล จิวัฒนาสุข

E-mail : Mongkholkhan1977@gmail.com, Kittiched_prem@hotmail.com,

jiramahasuwan@gmail.com varadharmmo@gmail.com, narumonji@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 9 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 8 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 8 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท (2) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมของศาสนาเต๋า (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนความต่างเรื่องความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋า ผลการวิจัยพบว่า

ความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เกิดจากการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมอย่างถูกต้องเป็นพื้นฐานก่อนเพื่อ สร้างความอ่อนน้อมให้เกิดขึ้นในครอบครัวและสังคม ด้วยการกระทำ ความอ่อนน้อมให้เข้าถึงความจริงแท้ของชีวิต

ความอ่อนน้อมของศาสนาเต๋าสอนให้เกิดความสำนึก เข้าใจความอ่อนน้อมที่เกิดจากการฝึกฝน อบรมให้เรียนรู้ธรรมชาติของชีวิต ของสังคม ของสิ่งแวดล้อม มีความเมตตา รู้จักพอ เช่น ความอ่อนของน้ำ น้ำไหลหล่อเลี้ยงชีวิต แต่น้ำทำให้หินกร่อนได้

เปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง เหมือนกันโดยเนื้อหา ต่างกันที่ ความอ่อนน้อม พุทธศาสนามีซาดก มีพระสูตรรองรับ มีแนวคิด มีบทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติ และมีเป้าหมายอย่างเป็นระบบชัดเจน เข้าใจง่าย ศาสนาเต๋านำเสนอให้อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ความรู้สึกดี สำนึกดีจะเกิดเอง มีความอ่อนน้อมโดยธรรมชาติเมื่อเริ่มเรียนรู้ ฝึกฝนตนให้ค่อยๆตาม

คำสำคัญ: ความอ่อนน้อม, ธรรมชาติ, ศาสนาเต๋า,

ADSTRACT

The research has three objectives 1) to study the teaching about the respectfulness in Theravada Buddhism, (2) to study the teaching about the respectfulness in Taoism, (3) to study the comparison of the respectfulness in Theravada Buddhism and in Taoism.

The research results pointed out that the respectfulness in Therevada Buddhism is based on right learning of the culture and tradition, then causing the respectfulness in family and society, indicating the reality of life.

The respectfulness in Taoism teaches the realization and understanding of the respectfulness created by training and learning the nature of life, the society, environment, sympathy just like the softness of water which cultivates lives but can erode the stone.

By comparing the similarity and difference of the respectfulness in Theravada Buddhism and in Taoism, it is similar in meaning but different in that the respectfulness in Theravada Buddhism is testified by stories and suttas, has ideas, theories, roles, functions, practices and systematic aims and is easy to understand whereas Taoism emphasizes the respectfulness to the nature and then good feeling and understanding will automatically occur. There will naturally be respectfulness at the beginning of training accordingly.

Keywords: Humility, Nature, Taoism

บทนำ

มนุษย์ต่างก็แสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการ นอกเหนือจาก ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค อันเป็นความจำเป็นพื้นฐาน แต่ด้วยความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นทำให้ความเจริญในทางด้านจิตใจน้อยลง ทำให้สังคมไทยในอดีตที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมตามแบบธรรมชาติอิงอาศัยระบบนิเวศน์ การดำเนินชีวิตของประชากรส่วนใหญ่มีความผูกพันกับธรรมชาติ ไม่มีปัญหาในเรื่องความอ่อนน้อมในมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน มีความผูกพันกันเหมือนญาติ ไม่มีปัญหาในเรื่องชนชั้นวรรณะ เช่น ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ความมีสัมมาคารวะ ความเอื้อเฟื้อ ความใส่ใจ มองเห็นความสำคัญของสิ่งนั้น ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปความโลภเกิดในจิตใจมนุษย์ ผลที่ได้ตามมามีคือคนไม่คำนึงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนสิ่งทีมากับสังคมยุคนี้คือ เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และไลน์ เป็นที่นิยมในกลุ่มแรงงานและวัยรุ่น ทำให้ธุรกิจสื่อและเศรษฐกิจต่าง ๆ โตขึ้น (พระราชวรเมธี 2559 : 20 18) มันมีสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาตามมามีคือความลบลู่ ดูหมิ่นเหยียดหยามความเอาเปรียบ ไม่ใส่ใจในสำคัญของสิ่งอื่น ๆ ทำให้ความเบียดเบียนกันเกิดมากขึ้นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้มองเห็นว่าในสังคมมนุษย์ยุคปัจจุบันขาดเมตตาธรรมและขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น เมื่อมีสิ่งที่ดีผลประโยชน์

เกิดขึ้น ก็ใช้ความรุนแรงทางกายและวาจาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา จึงต้องทำสงคราม (war) เพื่อแย่งชิงอำนาจ เพราะว่าใจของแต่ละคนปราศจากคุณธรรมสำนึกในความอ่อนน้อม ในสังคมปัจจุบันปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอว่าคนที่ เป็น บิดา มารดาและบุตรธิดา สามิภรรยา พี่น้องเครือญาติ กันเองทะเลาะกันเพียงเพื่อแย่งชิงสิ่งที่ตนต้องการมาจากอีกฝ่ายหนึ่งประเทศไทยของเราอันได้ชื่อว่าเป็น "สยามเมืองยิ้ม" เมื่อไม่นานมาทั้งในชนบทและในเมือง มีน้ำดื่มใส่ตุ่มดินไว้หน้าบ้านสำหรับผู้เดินทาง มีอาหารแบ่งปันกันกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง หากเดินทางไกลยังไม่ถึงจุดหมายก็อาศัยนอนศาลาวัด ไม่ต้องนอนโรงแรม ตอนเช้าใส่บาตรก่อนกินข้าว เวลาเดินขรवासพบเจอพระสงฆ์ในระหว่างทาง จะนั่ง ยืน หรือหลบทางให้ด้วยความอ่อนน้อม เป็นต้น เราจะหันกลับมาพิจารณาว่า ถ้าความอ่อนน้อม เกิดขึ้นจะดีอย่างไร ความอ่อนน้อมนั้นมีทั้งที่ต้องแสดงออกให้รู้ว่าเป็นการแสดงความอ่อนน้อม เช่น ขนบธรรมเนียมของไทยเมื่อไปในที่ใด ๆ ก็ รู้จัก “ไปลามาไหว้” แสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ หรือใน บางโอกาสเราอาจไม่ต้องแสดงออกทางกาย เช่น การแสดงความอ่อนน้อมโดยไม่ตีเสมอหลบหลู่ คุณท่าน เป็นต้น ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้า ทรงตั้ง สังคมสงฆ์ขึ้น เพื่อให้เป็นแบบอย่างของสังคม ทั้งในส่วนสังคมสงฆ์และสังคมผู้ครองเรือน ในสังคมสงฆ์นั้น ทรงสอนสาวกให้แสดงความเคารพกัน ตามลำดับพรรษา คือผู้ที่บวชเข้ามาในพระธรรมวินัย ก่อนจะได้รับความสะดวกจากผู้ที่บวชภายหลัง ภิกษุผู้ก่อนกว่า พึงเรียก ภิกษุผู้แก่กว่า “ภันเต” หรือ “อาเยสมา” ก็ได้ (วิ.ม. (บาลี) 4/64-67/57-69, วิ.ม. (ไทย) 4/64-67/82-92)

ยังมีคำสอนเกี่ยวข้องกับความอ่อนน้อมมากมาย ดังปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ เช่นในมงคลสูตรที่ว่า “ความเคารพและความอ่อนน้อม เป็นมงคลอันสูงสุด” (ขุ.ข. (บาลี) 25/9/4, ขุ.ข. (ไทย) 25/9/8. คารวโว จ นิวาโต)

โดยเป็นการแสดงถึงความอ่อนน้อมที่ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

- 1) มีกิริยาที่อ่อนน้อม
- 2) มีวาจาที่อ่อนหวาน
- 3) มีจิตใจที่อ่อนโยน

ความเคารพเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานสำคัญของความเคารพ ได้แก่ ศีลหรือวินัยอันเป็นข้อวัตรปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของคนในสังคม และพึงศึกษาให้ครบกระบวนการของการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หลักการทั้ง 3 ประการนี้ ช่วยเสริมสร้างให้คนมีหลักครองใจ และมีวินัยยิ่งขึ้นส่งผลให้เกิดความอ่อนน้อมในตัวเองบุคคลและสิ่งต่าง ๆ โดยการมองเห็นและตระหนักถึง คุณค่าที่มีอยู่ในตัวบุคคลและสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้แล้ว ศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อและความ เลื่อมใส ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความอ่อนน้อม แต่ศรัทธาที่ดีนั้น ต้องเป็นศรัทธาที่มีปัญญาเป็น เครื่องกำกับ จึงจะเป็นศรัทธาที่ถูกต้องแท้จริง (พระมหาหวมวด สกกธมโม (โณมศรี) 2547)

หลักธรรมที่ส่งเสริมความอ่อนน้อม ได้แก่ สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความ ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกันและอปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ช่างเสริมสร้างให้มีความเคารพกันตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อย สอนให้รู้จักเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ทำให้เป็นคนอ่อนน้อม และมีสัมมาคารวะมารยาทไทย เช่น การกราบ การไหว้ ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีสัมมาคารวะมีความอ่อนน้อม นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ในพระพุทธศาสนาแม้การที่ผู้มีศรัทธาเข้ามาขออุปสมบทด้วยความอ่อนน้อมแล้ว พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน หรือมาจากศาสนาอื่นก็ต้องต้องมี

การประพตติ ตติถยปรีวาสก่อนเพื่อขออุปสมบทเป็นภิกษุ ดังเช่นเรื่องของสามเณรวาสุฏฐะ และสามเณรภราทวาชะ เป็นต้น (ที.ปา.อ. 1/111/45) แต่ในปัจจุบันสภาพสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมวัตถุนิยมและ บริโภคนิยม ทำให้เรื่องความเคารพกันอย่างที่เคยปฏิบัติมา เริ่มมีที่ท่าว่าจะลดน้อยถอยลง เช่น ลูกไม่ เคารพพ่อแม่ พี่น้องไม่รักกัน เพราะฉะนั้น หากบุคคลทุกฝ่ายในสังคม ได้ศึกษาหลักการเกี่ยวกับความ อ่อนน้อม รู้ความหมาย คุณค่าของความอ่อนน้อม ประโยชน์และโทษที่จะได้รับ จากการปฏิบัติสามารถนำหลักการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคมชีวิตประจำวัน ย่อมมีส่วนช่วยแก้ปัญหาชีวิต อันจะ ส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและผาสุกมั่นคงสืบต่อไป

เสขิยวัตรบรรทัดฐานของการมีความอ่อนน้อม สังคมสงฆ์เป็นสังคมใหญ่มีระเบียบแบบแผนได้แก่ พระธรรมวินัย ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ ไว้ให้ยึดถือปฏิบัติตามกัลยบุตร ที่มาบวชในพระพุทธศาสนา ต่างก็มาจาก ต่างทิศ ต่างตระกูลและต่างความคิดเห็น เมื่อมาอยู่รวมกันจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ ให้ถือปฏิบัติ ได้แก่ การถือนิสสัยหมายความว่า ก่อนเคยประพตติปฏิบัติแบบใด แต่เมื่อมาอยู่รวมกันเข้าแล้ว การประพตติปฏิบัติ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก

สังคมอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาลและแม้ในสมัยพุทธกาลตกอยู่ในอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาชนชั้นปกครองที่เรียกตนเองว่าอารยัน ได้ตั้งขึ้นและใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง ทั้งนี้โดยศาสนาพราหมณ์สอนไว้ว่า ชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพรหมลิขิตคือเมื่อพระพรหม ผู้ยิ่งใหญ่ได้ทรงลิขิตให้ผู้ใดเกิดในวรรณะใดแล้ว ผู้นั้นจะต้องอยู่ในวรรณะนั้นไปจนตลอดชีวิต จะเปลี่ยนเป็นวรรณะอื่นไม่ได้และเรียกชาวพื้นเมืองเดิมที่ตนปกครองว่า มลิกกะ คือเป็น อนารยชน (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) 2532 : 359-160)

ความอ่อนน้อมนั้น เป็นเหตุแห่งความเจริญและความสามัคคีพร้อมเพรียงกันหากอยู่กันอย่างไม่มีลำดับชั้นไม่รู้จัก กันแต่ อาวุโส หา ความสงบ ความผาสุกความเจริญได้ยาก

ดังเรื่องสัตว์ 3 สหาย พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องนี้แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายในอดีตกาล มีสัตว์ 3 สหายคือ นกกระทา ลิงและช้าง พลายอาศัยอยู่ที่ต้นไทรในป่าหิมพานต์ ครั้งแรกสัตว์ทั้งสามอยู่อย่างไม่ว่ากัน วางตัวไม่เหมาะสมเพราะไม่รู้ว่ใครเกิดก่อนหลัง สืบสนกันไปมา อยู่มาวันหนึ่ง ทั้งหมดได้ปรึกษากันว่า นี่พวกเรา ทำอย่างไรจึงจะรู้ได้ว่าพวกเรา 3 สหาย ผู้ใดคือ ผู้สูงวัยกว่ากันจะได้สักการะเคารพนับถือบูชาและเชื่อฟังผู้นั้นจากนั้นก็ถามกันและกันว่าสหายทั้งหลาย พวกท่านรู้จักต้นไทรนี้ ตั้งแต่เมื่อใดได้เคยไหน

ช้างตอบว่าเมื่อครั้งเรายังเล็กอยู่ เราเคยเดินคร่อมต้นไทรต้นนี้ ยอดไทรพอระท้องของเรา เราจำเรื่องเก่านี้ได้

ลิงตอบว่าเมื่อเรายังเล็กเราเคยนั่งบนพื้นดิน เคี้ยวกินยอดไทรต้นนี้ เราจำเรื่องเก่านี้ได้ ส่วนนกกระทาตอบว่า เพื่อนทั้งหลาย ที่โน้นมีต้นไทรใหญ่ เรากินผลของต้นไทรนั้นแล้วได้ถ่ายมูลไว้ที่นี้ ต้นไทรต้นนี้เกิดจากผลของต้นไทรนั้น ดังนั้น เราจึงเป็นผู้ใหญ่โดยชาติกำเนิด ลิงและช้างพลายจึงได้กล่าวกับนกกระทาว่า บรรดาเราทั้งหลาย ท่านคือผู้ใหญ่กว่าโดยชาติกำเนิด เราทั้ง 2 จะสักการะเคารพ นับถือ บูชาและเชื่อฟังท่าน

จากนั้น นกกระทาได้ให้ลิงกับช้างพลาย สมาทานศีล 5 และตนเองก็รักษาศีล 5 ด้วย ทั้งหมดจึงอยู่กันอย่างความสุข (ขุ.ชา. (ไทย) 27/7/15) นรชนเหล่าใดฉลาดในธรรมประพตติอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญ (ขุ.ชา.อ. (ไทย) 1/37/301) ทั้งหมด นรชนเหล่านั้นเป็นผู้ได้รับการสรรเสริญในปัจจุบันและมีสุคติภาพในเบื้องหน้า

ความอ่อนน้อมต้องสมบูรณ์พร้อมด้วยกาย วาจา และใจในพระสูตรเถรวาทยังได้กล่าวถึง อานิสงส์ของความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ไว้ว่า “ธรรมทั้ง 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อม เจริญแก่บุคคลผู้มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/58/83)

พระพุทธศาสนาให้ความใส่ใจในความรู้จักประพฤติดอ่อนน้อมถ่อมตนโดยต้องคำนึงถึง ความ เป็นผู้เจริญด้วย คุณวุฒิ วิทยุฒิ ชาติวุฒิ นั่นเอง

นาคีมีพิษเพียง สุริโย

เลื่อยบ่ท่าเดโช แซ่ม้า

พิษน้อยหยิงยโส แมลงปอง

ชูแต่ทางเองอ้า อดอ้างฤทธิ์ฯ(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร 2560)

ในส่วนของศาสนาเต๋า ท่านปรมาจารย์เล่าจื้อ (Lao-Tzu) ได้พยายามปลูกฝังความอ่อนน้อม ให้สาธุศิษย์และมนุษยชาติ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” และเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการฝึกอบรม พัฒนาจิตใจในการทำงานตามแนวปรัชญาของท่านเล่าจื้อ มีหลักธรรมเรื่องความอ่อนน้อมอยู่ด้วย หลายข้อ เช่น “ไม่เย่อหยิ่งจองหอง มีความอ่อนน้อม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่ อดอ้างฝีมือ” เป็นต้น ปรัชญาของท่านเล่าจื้อได้ครอบคลุมสัตว์ทั้งหลายความรอบรู้ ความสามารถ บังคับตนเองการทำใจให้เป็นสมาธิ (พจนานุกรมสันติ, 2559) หลักจริยศาสตร์เต๋า “เต๋าเต๋อจิง” ได้ย้มาถึงความสงบ ง่าย อ่อนโยน การพบกันระหว่างขงจื้อกับเล่าจื้อ เกิดขึ้นเมื่อขงจื้อมีอายุประมาณ 35 ปี ขณะนั้นขงจื้อเริ่มมีชื่อเสียงในฐานะปราชญ์หนุ่มใหญ่ที่ปราดเปรื่อง และได้ตั้งสำนักเปิดรับลูกศิษย์ เพื่อเล่าเรียนวิชาทั้งทางด้านปรัชญาความคิดและการใช้อาวุธ ดังเช่น การยิงธนู มีลูกศิษย์มากมาย ทั้งจากคนมีฐานะต่ำต้อยทางสังคมที่มาจากชนบท และบุตรหลานขุนนางกับคนมีฐานะในเมือง ส่วนเล่าจื้อมีชื่อเสียงขจรไปไกลกว่าขงจื้อ ในฐานะเป็นปราชญ์ผู้นิยมวิถีแห่งธรรมชาติ หลังจากที่ได้สละ ตำแหน่งงานราชการระดับสูงอย่างไม่หวนคืนกลับ ขงจื้อ เป็นคนใฝ่รู้ ถึงแม้จะมีฐานะเป็นอาจารย์ เจ้าของสำนักมีลูกศิษย์มากมาย แต่ก็ยังใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ และวันหนึ่งก็ออกเดินทางจาก สำนักไปเสาะแสวงหาเล่าจื้อ ที่อยู่ต่างเมืองแสนไกล แล้วก็ได้พบ เมื่อขงจื้อพบกับเล่าจื้อ ขงจื้อก็แสดง ความนอบน้อมในฐานะผู้มีอาวุโสน้อยกว่า บอกเล่าจื้อว่าเดินทางมาหาเพราะอยากเรียนรู้จากเล่าจื้อ เล่าจื้อต้อนรับขงจื้อ ชื่นชมในความอ่อนน้อมของขงจื้อ แต่บอกขงจื้อว่า ยินดีต้อนรับขงจื้อ และชี้แนะ บางอย่างแก่ขงจื้อ ถึงแม้เล่าจื้อจะไม่ได้สนทนากับขงจื้อในช่วงเวลาประมาณ 30 วันนั้น เล่าจื้อก็ เข้าถึงวิถีแนวคิดของขงจื้ออย่างลึกซึ้ง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากลูกศิษย์ของเล่าจื้อผู้ได้รับมอบหมาย ให้อยู่ กับขงจื้อ เป็นผู้นำทางขงจื้อไปศึกษาดูด้วยตนเอง และก็จึงได้รับทราบความคิดของขงจื้ออย่างดี ขงจื้อ ได้พบกับเล่าจื้ออีกครั้งก็เมื่อ เล่าจื้อได้เห็นแล้วว่า ขงจื้อได้เรียนรู้สิ่งที่ขงจื้อปรารถนาแล้ว และจึงถึง เวลาที่ขงจื้อจะเดินทางกลับไปยังเมืองที่ขงจื้ออยู่ ในการพบกันของขงจื้อกับเล่าจื้อเป็นครั้งสุดท้าย ขงจื้อบอกเล่าจื้อว่า เข้าใจในวิธีการสอนของเล่าจื้อและขงจื้อก็ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย เล่าจื้อ บอกว่า มีคนมากมายมาขอเรียนรู้กับเล่าจื้อ แต่ส่วนใหญ่ก็ผิดหวัง เพราะไม่ได้เรียนรู้กับเล่าจื้อโดยตรง และจึงละทิ้งความตั้งใจไป มีแต่ขงจื้อที่มีความมุ่งมั่นและใฝ่รู้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เล่าจื้อก็เข้าใจ หลักคิดของขงจื้อ ในเรื่องการแก้ปัญหาของสังคมมนุษย์ ให้เกียรติ ในความยึดมั่นในหลักคิดของขงจื้อ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ให้ข้อคิดในฐานะเป็นผู้อาวุโสกว่าแก่ขงจื้อ สองปราชญ์แห่ง อารยะธรรม ตะวันออก ขงจื้อเปรียบเล่าจื้อว่าเหมือนมังกร มีความอ่อนน้อมในทุกสถานที่เสมอ (ชัยวัฒน์ คุประต กุล, โพสต์ Today-แมกกาซีน, (8/6/59))

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋าให้ความสำคัญต่อ “ความอ่อนน้อม” ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นต่อไปนี้ คือ นิยาม ความหมาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติและเป้าหมาย ว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2 เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมในศาสนาเต๋า
- 3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนากับศาสนาเต๋า

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบคำสอนเรื่อง “ความอ่อนน้อม” ของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ “ความอ่อนน้อม” ของศาสนาเต๋าโดยเน้นการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary research) ในประเด็นเกี่ยวกับความหมาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติและเป้าหมายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของศาสนาทั้งสองและเอกสารงานนิพนธ์อื่น ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ความอ่อนน้อม สรุปความว่า ท่านสอนให้มีการอ่อนน้อมเพราะคนเราถ้ามีการอ่อนน้อมแล้ว ก็จะนำมาซึ่งกำลัง อันมหาศาลเพราะปกติ ความอ่อนน้อมนั้นไม่ใช่หมายความว่าอ่อนแอ มีสุภาษิตที่ ปู่ ย่า ตา ยาย ท่านสอนกันมาว่า “จงมีความอ่อนโยนแต่อย่าอ่อนแอ จงแข็งแรงแต่อย่าแข็งกระด้าง” แข็งแรงกับแข็ง กระด้างมันก็ไม่เหมือนกัน การอ่อนน้อมนี้มีได้หมายความว่าเราเป็นคนอ่อนแอ แต่ว่าเป็นคนที่อ่อน น้อมคนที่มีความอ่อนน้อมจะไปที่ไหน ย่อมเป็นที่เคารพรักใคร่นับถือของคนทั่วไป พระพุทธเจ้าก็ทรง ถือว่าความเคารพนบถ หรือความอ่อนน้อมนั้นเป็นมงคลอันสูงสุดของชีวิต ประการหนึ่ง (จันทน์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต, 2558 : 7)

ความอ่อนน้อมว่า สิ่งทั้งหลายเจริญเติบโตขึ้นด้วยน้ำ แต่น้ำไม่พยายามเลื่อนตัวเองขึ้นไปในระดับสูง น้ำกลับพอใจอยู่ในที่ต่ำ (ด้วยความอ่อนน้อม) นี้แหละคือธรรมชาติของเต๋า ชีวิตที่เป็นไปอย่างง่าย ๆ ถูก ๆ ไม่โอ้อวด ใหญ่โต ไม่มีการแก่งแย่ง แข่งเด่น แข่งดี ปลอ่ยให้เป็นตามวิวัฒนาการของธรรมชาติ ไม่มีการดิ้นรน เพื่อแสวงหาตำแหน่งแห่งที่ให้เกิดอำนาจแก่ตน ทำประโยชน์ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน คือชีวิตที่มี ความสุขสูงสุด ตามธรรมชาติของท่านเล่าจื๊อ (เสฐียร พันธธรรม ราชบัณฑิต, 2534 : 228)

ความอ่อนน้อมว่า “การฝึกที่จะมีชีวิตของเราอย่าง คนที่จะเห็นว่า เราจะก้าวไปที่ไหนก็ได้ ถ้าเราอ่อนน้อมประดุจนี้จะเปิดรับเรา อันนั้นเป็นการกระทำ ของเรา เวลาที่ท่านไปที่ไหนก็ตาม ท่านต้องรู้ว่า ทุกคนจะยินดีพอใจที่จะต้อนรับ คนที่รู้จัก กิริยามารยาทในการที่จะทำให้รู้สึกพอใจ ในการที่จะคบค้าสมาคมกับเรา แล้วความอ่อนน้อมจะเป็น คุณธรรมของเราที่จะทำให้ทุกคนเปิดประตูรับเรา เป็นบุญที่ท่านควรจะกระทำ เป็นสิ่งที่ท่านสามารถ ทำได้โดยไม่ต้องใช้เงินทองเลย การที่เราจะรู้จักฝึกฝนให้ กายของเรา วาจาของเราอ่อนน้อม เป็น พื้นฐานของการใช้ชีวิตในการที่จะถักทอไปกับผู้อื่นนั้น เราจะต้องรู้ว่า ความกระด้าง ความอหังการ จะได้รับการปฏิเสธ แต่ความอ่อนโยนและอ่อนน้อมนั้น จะเป็นประตูเปิดทางของเรา ขอให้ท่านก้าว เดินไปในชีวิตของท่านอย่างคนที่อ่อนน้อมพร้อมกับ ความรู้

ตื่น และเบิกบาน อ่อนน้อม เพราะ เคารพการทำงานของทุกคน มองเห็นคนทุกคนมีคุณค่า เพราะการทำงานของเขา เราอ่อนน้อมกันเพราะการทำหน้าที่ ความอ่อนน้อมของเราจึงเป็นความแข็งแรงในจิตวิญญาณของเราเป็นความมั่นคง ความอ่อนน้อม จึงเป็นความอาจหาญอย่างหนึ่ง เป็นบุญของเราที่พึงกระทำความอ่อนน้อม ขอให้มีความสุขที่ได้อ่อนน้อม เพิ่มความสุขอย่างนี้ทำให้แข็งแรงทั้งกายและใจ ในชีวิตประจำวัน” (เสถียรธรรมสถาน,2559)

แนวคิดของเต๋าสรุปว่า หากผู้ปกครองไม่เจตนา ยกย่องผู้ปรีชาสามารถประชาชนก็จะไม่แก่งแย่งลาภยศ หากผู้ปกครองไม่แสวงหาสิ่งล้ำค่าหายาก ประชาชนก็จะไม่คิดพิสมัย ความพึงเพื่อเห่อเหิม จนกลายเป็นโจร ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการปกครองประเทศอย่างอริยบุคคล คือ ใช้ความอ่อนน้อมทำให้ประชาชนอ่อนน้อมคล้อยตาม (กลั่นสุคนธ์ อริยฉัตรกุล,2546)

เต๋าต้องการให้มนุษย์นำคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ของ ท่านเล่าจื๊อ มาศึกษาและปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกว่าจะเข้าถึงเต๋าได้ในที่สุด ซึ่งจะต้องเริ่มเป็นผู้กระทำตนเป็นผู้มี “คุณธรรม” คือ “เด็ก” หมายถึงคำสอนที่มีการอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นผู้มีคุณธรรมต่อตนเองและผู้อื่น “เต๋า” นั้นเมื่อใดที่มนุษย์ไม่รู้จัก “เต๋า” และไม่เห็น ความสำคัญของ “เต๋า” เมื่อนั้น มนุษย์ก็จะถูกสอนให้ทำความดี เมื่อใด มนุษย์ย่อหย่อนต่อการทำ ความดี เมื่อนั้น ก็จะถูกสอนให้มีเมตตากรุณา (เจือจันทร์ อัมพรธ,2556)

สรุป ประโยชน์ของความอ่อนน้อมนั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่จริงในมวลมนุษยชาติ ความสำคัญจึงอยู่ที่การศึกษาของมนุษยชาติ หากศึกษาเรียนรู้เข้าใจแนวคิดทฤษฎีของความอ่อนน้อม และสามารถควบคุมความประพฤติ มีความสำนึกในความอ่อนน้อม ว่าเป็นความดี มีความรู้สึกที่ดีเกิดขึ้นในตนก่อนที่จะทำบาปทบาทหน้าที่ และปฏิบัติตามคำสอน ในเรื่องความอ่อนน้อมนั้น ให้เข้าสู่เป้าหมายได้ย่อมเกิดผลดีต่อครอบครัวและสังคม สร้างสรรค์ มิตรภาพ สันติภาพ ภารตภาพ ให้เกิดขึ้นได้ในสังคม

หลักสัปปริสธรรมสรุปว่า ผู้ทำงานร่วมกันต้องมีคุณธรรมและความอ่อนน้อม งานนั้นจึง จะสำเร็จผลอย่างมีประสิทธิภาพ พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การพัฒนาต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย โดย การส่งเสริมพัฒนาการที่ดีในทุกด้านให้แก่เด็ก ๆ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จากนั้นพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ธรรมฐาน อิทธิบาท 4 และคุณธรรมอื่น ๆ เชื่อมโยงกับ จริยธรรม ภูมิธรรม จริตนิสัย (นพรัตน์ พัฒนสัญญา,2543)

ได้ศึกษา พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ เฉพาะกรณีก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช คุณลักษณะของผู้นำคือบุคคลใดก็ตามที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มระหว่างทำงานด้วยความอ่อนน้อม กิจการของกลุ่มดำเนินไปสำเร็จตามเป้าหมาย (สุรศักดิ์ ม่วงทอง ,2543)

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนา กล่าวถึง ความอ่อนน้อม ว่าเป็นเรื่องที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้คนที่ทำได้ ฝึกได้ ก็เป็นคนดี มีความอ่อน เป็นมงคลสูงสุดประการหนึ่ง ศาสนาเต๋ากล่าวถึงความอ่อนน้อม ว่าเป็นไปโดยธรรมชาติ คนที่ชอบการอ่อนน้อมเป็นบุคลิก (characteristic) ส่วนคนที่แข็งกระด้างก็เป็นเช่นนั้นเอง ถ้าหาก ไม่ฝึกฝน ให้เป็นไปตามธรรมชาติ ผู้วิจัยเชื่อว่าการทำงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเมื่อศึกษาทำความเข้าใจให้มาก พอสมควรแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันในครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Method)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1 ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง”

ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส รวมถึงตำราเอกสารงานวิจัย ตลอดจนงานนิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธและเต๋า

รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ประการที่ 1 ได้ผลการวิจัยว่า จากการศึกษาวิจัยในภาคเอกสารแสดงให้เห็นว่าแนวคิดในความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง มงคลสูตร ข้อ 23 นิวาโต แปลว่า ความอ่อนน้อม ไม่มีลมออก ไม่แบ่ง มีเรื่องของมหาบุรุษลักษณะ ที่แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงมีความอ่อนน้อมต่อญาติผู้ใหญ่ และได้ทำบุญไว้นานับประการ และเมื่อตรัสรู้แล้วก็มีพระอัครสาวก เบื้องขวาเป็นดั่งเสนาบดี คือพระสารีบุตร ก็มีเป็นผู้มีความอ่อนน้อมต่ออาจารย์ผู้แนะนำให้รู้จัก พระพุทธเจ้า และเมื่อครั้งหนึ่งถูกพระภิกษุกล่าวหาว่าไม่อ่อนน้อมก็ได้ บันลือสีหนาท ว่าด้วยความ อ่อนน้อม จนพระภิกษุผู้มีสัมมาทิฐิถึงกับน้ำตาไหล แผ่นดินก็ไหวรับรู้ และเมื่อครั้งทูลลาพระศาสดา กลับไปนิพพานที่บ้านมารดา ก็แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เหาะขึ้นไปสูง 7 ช่วงลำตาล แล้วลงมาราบแทบ พระบาท ด้วยความนอบน้อมก่อนพากันออกเดินทางไป

รวมทั้งเรื่องความเสื่อมใน ปราภวสูตร ที่แสดงถึงความเสื่อม (Degeneration) ความเจริญ (Development) ของบุคคลไว้ถึง 12 ประการ ในประการที่ 7 กล่าวว่า ความหยิ่ง เพราะชาติ เพราะทรัพย์ เพราะโคตร ลบหลู่ดูหมิ่นผู้อื่น ก็เป็นทางแห่งความเสื่อมประการหนึ่ง นอกนั้นยังมีนิทานชาดกประกอบใน ติตติรชาดก เรื่อง นกกระทา ลิง และช้าง ว่าใครมีอายุมากกว่ากันจะได้แสดงความอ่อนน้อมกันได้ถูกต้อง และยังมีสังคยสูตร กล่าวถึงความอ่อนน้อมของบุคคล ที่ต้องพึงพาอาศัยกัน ในสังคม เช่น บิดามารดากับบุตรธิดา ครูอาจารย์กับศิษย์ ฯลฯ

ประการสุดท้าย เมื่อพุทธศาสนิกชนไปทำบุญ ถวายทานกับพระสงฆ์ การให้พรของพระสงฆ์จะกล่าวเป็นภาษาบาลีว่า “อภิวาทนสลีสส นิจจ วุฒทา ปายิโน จตุตาโร ธมมา วทนติ อายุ วณโณ สุข พล” แปลว่า “ผู้ที่มีความอ่อนน้อมอยู่เป็นนิจ ย่อมเจริญด้วยธรรม 4 ประการคือ อายุ วัณณะ สุข และมีพละกำลัง” เมื่อเข้าใจความหมาย บทบาทหน้าที่และวิธีปฏิบัติแล้ว หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่จะต้องใช้อยู่เสมอ ๆ ในการกระทำความดีงามให้เกิดขึ้นคือ อิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ความอ่อนน้อมก็จะเกิดขึ้นตามขั้นตอนเหล่านั้นโดยไม่ยากไม่ลำบาก เมื่อสังคยรอบด้านอันประกอบไปด้วย ผู้คนต่างระดับกัน การประยุกต์ใช้ความอ่อนน้อมให้มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ต้องอาศัย การมีกัลยาณมิตร และ ปรโตโมหะ ฟังเสียงบุคคลรอบข้าง การสร้างความอ่อนน้อมก็ย่อมจะเกิดขึ้นมากมายในสังคม สังคมไทยย่อมมีความอ่อนน้อมอัน เกิดขึ้นจากการอบรมฝึกฝนปลูกฝังดีแล้ว จากตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และไปสู่สากลโลก

วัตถุประสงค์ประการที่ 2 ได้ผลจากการวิจัยว่า การอ่อนน้อมของ “ศาสนาเต๋า” นั้น ต้องอาศัยการสังเกตธรรมชาติเป็นหลัก ถ้าบุคคลที่ยังไม่เข้าใจความหมายของความอ่อนน้อมก็ให้ทำความเข้าใจธรรมชาติของ “น้ำ” ความอ่อนน้อมนั้นเช่นเดียวกับน้ำ ที่มีประโยชน์ต่อสรรพสิ่ง ชีวิตนี้ถ้า

ดำเนินไปด้วยหลัก 4 ประการ คือ จื้อใจ จื้อเซิง จื้อจกและอีเต้า หมายถึงความอ่อนน้อมจะเกิดได้ก็มีหลักการให้ปฏิบัติได้คือ รู้จักตนเองให้ถูกต้องว่ารู้เรื่องความอ่อนน้อมมากน้อยเพียงใด ถ้าเรายังไม่มีความอ่อน ในตนจะสามารถชนะใจตนได้หรือไม่ รู้จักความพอเพียงดีเพียงใด และจื้อเต้า เมื่อมีเต้าเป็นอุดมคติแล้วย่อมทำสิ่งนั้น ให้สำเร็จได้โดยมี ความอ่อนน้อมเป็นพื้นฐานในด้านจิตใจ

ท่านเล่าจื้อได้กล่าวถึงความอ่อนน้อมไว้ในหลักสำคัญของเต้าไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีความรัก จะช่วยให้เรากล้าหาญ (เมตตากฤษฎา)

2. การทำแต่พอควร จะทำให้เราเป็นคนเรียบง่ายมีจิตใจกว้างขวาง (ความกระหมัด กระหม่อม)

3. การไม่เป็นเอกในโลก ทำให้เรารู้จักเป็นผู้ตามที่ดี (ความอ่อนน้อม)

คุณธรรม 3 ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติที่จะทำให้บุคคลได้รับชัยชนะและปลอดภัยจาก ความทุกข์ทั้งปวงในโลก

ด้านสาระที่สำคัญของความอ่อนน้อม คือ การเข้าถึงเต้าและการรวมอยู่กับเต้า ซึ่งหมายถึงการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ เล่าจื้อเห็นว่า การด้นรนฝืนวิถีของธรรมชาติเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ ไม่มีสิ่งใดดีหรือเลวในตัวเอง มนุษย์เป็นผู้ตัดสินตามความรู้สึกส่วนตัวว่า สิ่งนั้นดีหรือเลว แล้วปล่อยตัวให้เคลิบเคลิ้มไปกับการตัดสินนั้น หนทางนำไปสู่ความสุข คือ การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายตามธรรมชาติ ไม่แก่งแย่งแข่งขัน ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความอดทนอ่อนน้อมถ่อมตน จุดหมายในชีวิตไม่ใช่เกียรติยศชื่อเสียง แต่เป็นความสงบที่เกิดจากการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ

แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งในศาสนาเต้าคือเรื่อง “หยินหยาง” ซึ่งหมายถึง ธรรมชาติที่เป็นของคู่ตรงกันข้าม สิ่งที่เป็นของคู่

หยิน (yīn) คือพลังลบ มีลักษณะสีดำ เป็นพลังความมืด พบในทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ความหนาวเย็น ความมืด อ่อนนุ่ม ชื้นแฉะ ลึกกลับ และเปลี่ยนแปลง เช่น เงามืด น้ำ ฯลฯ

หยาง (yáng) คือพลังบวก มีลักษณะสีขาว เป็นพลังแสงสว่าง พบในทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ความอบอุ่น สว่างไสว มั่นคง สดใส เช่น ดวงอาทิตย์ ไฟ ฯลฯ

เอกภพเกิดขึ้นโดยมีหยินและหยาง จากการปะทะกันของสองสิ่งนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างก็อุบัติขึ้นมา ทุกสิ่งทุกอย่างมีพลังทั้งสองนี้ทั้งนั้น บางครั้ง “หยิน” อาจมีพลังแข็งแรง แต่บางครั้ง “หยาง” ก็มีพลังมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น ท่อนไม้ ตามปกติเป็น หยิน แต่เมื่อโยนเข้าไปในกองไฟก็เปลี่ยนรูปเป็น หยางไป ในชีวิตจริง หยินและหยางก่อให้เกิดความล้มเหลวและความสำเร็จ เป็นต้น เช่นเดียวกันหยางและหยินไม่ใช่เป็นตัวแทนของความดีและความชั่ว แต่ทั้งสองนี้มีความจำเป็นต่อกฎเกณฑ์และระเบียบของเอกภพ ทั้งสองนี้ไม่ใช่อยู่ในภาวะปะทะกันตลอดเวลา แต่ยามใดมีความสามัคคีกัน ทั้งสองอย่างนี้ก็เป็นสิ่งดีด้วยกัน มนุษย์เกิดมา 2 เพศ จึงมีหยินและหยางอยู่ด้วยกัน หากเข้าถึงคำสอนของเล่าจื้อ และนำพลังทั้งสองนี้ มาประยุกต์ใช้ทำให้เกิดประโยชน์ ด้วยความสามัคคีกันความอ่อนน้อมอันเป็นพลังหยางที่มีอยู่ในทุกคน โลกนี้จะมี สันติภาพ ปราศจากสงครามด้วยการฝึกฝนศึกษาอบรมตนบ่มเพาะปลูกฝัง (cultivate) เช่นเดียวกับการปลูกต้นไม้ เมื่อลงมือบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แล้ว ก็ต้องเฝ้าดูแลรักษาเพื่อให้เมล็ดพันธุ์นั้นได้เจริญเติบโต ให้ความร่มเย็นต่อไปในอนาคตอยู่นิรันดร์

วัตถุประสงค์ประการที่ 3 ได้ผลจากการวิจัยว่า การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอน เรื่องความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต้า

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของความอ่อนน้อม มีทั้งความเหมือนและความต่าง ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาเต๋า ก็มีการอธิบายเรื่องน้ำในมหาสมุทร ซึ่งเป็นที่ไหลมารวมกัน ของน้ำ จากทุกสารทิศจะต้องมีระดับพื้นที่ต่ำกว่าพื้นที่ตรงต้นน้ำทั้งหลาย ฉะนั้น เหมือนต้นข้าวที่เกิด บนผืนนาที่อุดมสมบูรณ์ รวงข้าวจึงอ่อนน้อมลง ด้วยน้ำหนักของเมล็ดข้าว น้ำในมหาสมุทรก็ไม่เคยล้น เมล็ดข้าวที่เต็มรวงใช้ทำเป็นอาหารรับประทานได้ ผู้ที่จะรับการถ่ายทอดคุณความดีจากบุคคล ทั้งหลายก็จะต้องมีความอ่อนน้อมก่อน ฉะนั้น ถ้าทำตัวได้อย่างนั้น ย่อมเป็นทางมาแห่งความ เจริญรุ่งเรือง และความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริง และเข้าไปสู่ความสันติสุขได้

การศึกษาเปรียบเทียบ บทบาทหน้าที่ ของความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ ศาสนาเต๋า มีบทบาทหน้าที่พื้นฐานคล้ายกัน พระพุทธศาสนาเถรวาทสอนบทบาทหน้าที่ในเบื้องต้น คือรู้ความอ่อนน้อมมีที่มั่นตนต้องเป็นความต้องการอ่อนน้อมด้วยกายวาจาใจต่อคนรอบข้างตั้งแต่พ่อแม่ ครูอาจารย์ มิตรสหาย และคนงาน ส่วนที่แตกต่างนั้น เถรวาทใช้คำว่าต้องทำ (command) ส่วน เต๋านั้นเล่าจื๊อสอนให้มีความอ่อนน้อม โดยสังเกตจากธรรมชาติ ดูความอ่อนน้อมของต้นไม้และสายน้ำ ที่มองเห็นได้ง่าย ๆ เป็นพลังงานที่ซ่อนเร้นอยู่ในตน เมื่อรู้และได้ฝึกฝนก็จะได้รับความดีงามความอ่อน น้อม มีหน้าที่โดยธรรมชาติที่จะได้ปฏิบัติต่อกัน เมื่อมีภาระหน้าที่ต้องทำก็ทำด้วยความเข้าใจเต็มใจทำ ถ้าเป็นรัฐ ประชาชนของรัฐนั้นก็มีความเป็นอยู่อย่างอ่อนน้อม เพราะไม่รังเกียจสิ่งที่รัฐทำ และรัฐก็ไม่ ออกกฎหมายมาบีบบังคับ สันติภาพก็เกิดได้เอง

การศึกษาเปรียบเทียบ วิธีปฏิบัติเพื่อความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนา เต๋า เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ จะแยกเป็น 3 ระดับดังนี้

(1) หลักคำสอนในการปฏิบัติเพื่อตนเอง ถ้ากล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงสังคมไม่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาให้ข้อปฏิบัติย่อย มีอิทธิบาท 4 เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติ ส่วนเต๋าสอนให้รู้ตัว รู้จัก พอ รู้จักละ อ่อนน้อมไม่ฝืนธรรมชาติ

(2) หลักปฏิบัติตนในสังคม ทั้งสองแนวคิดไม่แตกต่างกันคืออยู่ในสังคมด้วยความอ่อนน้อม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แก่งแย่งแข่งขัน เข้าใจการสร้างสังคมที่เป็นสุข

(3) หลักปฏิบัติสูงสุดเพื่อหลุดพ้น พุทธเถรวาทพูดถึงความสิ้นไปแห่งอาสวกิเลส ศาสนา เต๋า พูดถึง อมตะ ความว่างเปล่า กลับคืนสู่ เต๋า คือสภาวะธรรมชาติแห่งสรรพสิ่งไม่มีที่ สิ้นสุด

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้แนวคิดทฤษฎีใหม่ที่ได้รับมาจากผลการวิจัย เพื่อการศึกษา แนวทาง ในการสร้างความอ่อนน้อม เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรจัดให้มีหลักสูตรความอ่อนน้อมเพิ่มมากขึ้นเพราะความอ่อนน้อมจะเป็นประโยชน์ต่อ สังคมในยุคปัจจุบันมาก เมื่อมองย้อนกลับไปในอดีต สังคมไทยเริ่มมีสิ่งนี้น้อยลงไปมาก

(2) ควรส่งเสริมการเรียนการศึกษาเพื่อสร้างแนวทางของความอ่อนน้อมในสถานศึกษาให้ มากขึ้น จัดอบรมพัฒนาจิต เพื่อให้ผู้เรียนมีปัญญาเห็นความหมาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติ และ เป้าหมาย พร้อมทั้งจัดพัฒนาอบรมวิทยากรให้มีความรู้ในการถ่ายทอดความอ่อนน้อมไปยังผู้ที่มารับ การอบรม

(3) ควรมีการจัดพิมพ์ตำราผลงานของพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือศาสนาเต๋า ตลอดจนถึง นักวิชาการในสายอื่น เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาเพิ่มมากขึ้น

(4) การวิจัยครั้งต่อไป จะต้องทำการศึกษาเปรียบเทียบ แนวความคิดของศาสนาอื่น ทั้ง ตะวันออกและตะวันตกที่มีแนวคิดโดดเด่น

(5) จะต้องศึกษาหลักการอ่อนน้อมระหว่างนักการศาสนาที่เป็นนักวิชาการในปัจจุบัน หรือ อาจมีผู้รู้ในประเทศไทยว่าใครควรส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้ได้ผล ตามเป้าหมาย

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระไตรปิฎกอรรถกถา ฉบับมหามงกุฎราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย.

คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงฉบับรากฐานก่อเกิดสิ่งปาฏิหาริย์ (2537) อาจารย์จ้าวเมี่ยวโก, แปลโดย

กลั่นสุคนธ์ วงศ์สุนทร : กรุงเทพมหานคร, บริษัทเหล่าจื้อเต๋อเต๋อซิ่นชีสากล จำกัด,

พระพรหมมุนี (พิมพ์ ธมมธโร), (2505). พระ.สากศาสนา.กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ (2558). ราชบัณฑิต,

ปรีชา ช่างขวัญยืน ศาสตราจารย์, (2559). ปรัชญากับวิถีชีวิต, กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์,

พระกวีวรรณ (จำนงค์ ชุตินธโร ป.ธ.9) (2556). พรหมชาลสูตร, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สหธรรมิก,

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาจุฬา,

พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตโต) (2551). พุทธธรรม, กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก,

สมเด็จมหาวิรวงศ์ (พิมพ์ ธมมธโร) (2537). มงคลยถาชีวิต, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ ครูสภา,

ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียร พันธรั้งซี (มปป) ราชบัณฑิต ศาสนาเปรียบเทียบ, โรงพิมพ์มหาจุฬา,

กทม.

สุวรรณา สถาอานันท์. (2556) กระแสธารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจ และจารีต,

กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์,

แสง จันทรงาม, รศ. (2529). ศาสนศาสตร์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

สุจิตรา รัตนัน, ดร. (2538). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล,

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). ประวัติศาสตร์ศาสนา. กรุงเทพฯ : รวมสาสน์,

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2513). ศาสนาเปรียบเทียบ, พระนคร: เกษมบรรณกิจ.

พระมหาหมวด สุภกธโม (โถมศรี) (2547) การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพ

ในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นพรัตน์ พัฒนสัญญา (2554) หลักการพัฒนาบุคคล เพื่อความเป็นผู้นำตามหลักอภิปไตยและ

หลักสัปปุริสธรรม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

สุรศักดิ์ ม่วงทอง (2554). พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ เฉพาะกรณี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

อุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษาออนไลน์ Obstacles and Guidelines for Managing Online Education

จรงักษ์ ภูพิช

Jongrak Phuphit

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

E-mail: rak26.275@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 14 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 9 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 13 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาออนไลน์เป็นทางเลือกที่สำคัญในการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตามมีอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้การจัดการการศึกษาออนไลน์มีความซับซ้อนมากขึ้นอุปสรรคที่พบบ่อย ได้แก่ ปัญหาเทคนิคที่สอนไม่ได้มีประสิทธิภาพเทียบกับการเรียนแบบดั้งเดิม และปัญหาทางเทคนิคที่ทำให้การใช้เทคโนโลยีไม่ราบรื่น เพื่อพัฒนาวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับรูปแบบการสอนออนไลน์ การพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการนำเสนอและดำเนินแนวทางที่เหมาะสม การเรียนรู้ออนไลน์สามารถมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพสูงได้โดยให้ผู้เรียนเข้าร่วมในกระบวนการ สนับสนุนทางด้านทักษะการคิด และทางด้านอารมณ์ของผู้เรียนให้เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาออนไลน์เป็นทางเลือกที่มีคุณภาพและมีผลลัพธ์ที่ดีในการพัฒนาความรู้ของผู้เรียน

ดังนั้น การให้ความสนใจต่อความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนช่วยให้การศึกษาออนไลน์เป็นทางเลือกที่มีผลลัพธ์ที่ดี ในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนการสนับสนุนที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี

คำสำคัญ: การศึกษา, ออนไลน์, อุปสรรคทางการศึกษา

ADSTRACT

Online education is a crucial option for learning in the current era. However, various associated obstacles make managing online education increasingly complex. Commonly encountered challenges include ineffective teaching techniques compared to traditional learning and technical issues that hinder smooth technology use. To develop suitable learning objectives for online teaching formats, it is important to enhance the efficiency of technology used in teaching by presenting

and implementing appropriate guidelines. Effective online learning can be achieved by involving learners in the process, and supporting their cognitive and emotional skills, leading to efficient and beneficial knowledge and skill development in the current era in order to make effective online education in developing the learner's knowledge.

Therefore, paying attention to the needs and readiness of learners helps make online education a quality option with positive outcomes. Supporting plans can contribute to providing learners with a good learning experiences.

Keywords: Education, Online, Educational Challenges.

บทนำ

การศึกษาออนไลน์กำลังเป็นส่วนสำคัญในชีวิตสังคมสมัยปัจจุบัน เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เปิดทางให้ผู้เรียนและผู้สอนได้เข้าถึงการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและสะดวกสบายมากขึ้น ในการจัดการศึกษาออนไลน์ก็พบกับอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งทางเทคนิค, การสื่อสาร, และการบริหารจัดการเวลา เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและนำเสนอแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้กับผู้เรียน

การเติบโตของการศึกษาออนไลน์เป็นหลักสูตรทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากผู้เรียนทั่วโลก โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องการความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มากขึ้น แต่การนำมาใช้ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรค สำหรับผู้เรียนผลกระทบที่ได้รับมีความสัมพันธ์ไปกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจากการที่ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเรียนรู้ได้และเป็นสภาพปัญหาเรื้อรังที่ ประเทศไทยยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ฉะฉาน เยื้องโศก ศุภวงศ์ โหมวานิช รัชนก อัยฉิ่ง และอุบลวรรณ หงษ์วิทยากร (2565) กล่าวว่า การให้ความสำคัญกับการเข้าถึงเทคโนโลยี กลยุทธ์การมีส่วนร่วม การฝึกอบรมเทคโนโลยีทางการศึกษา การปรับตัวทางวิชาการของผู้สอนและสนับสนุนนักเรียนที่มีคุณภาพทางการศึกษา สถาบันการศึกษาสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ออนไลน์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพได้ ความสมดุลระหว่างอุปสรรคและแนวทางที่ดีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสำเร็จในการศึกษาออนไลน์ ณรงค์ ตัญญาพัฒน์กุล (2563) กล่าวว่า “วิกฤตโรคระบาด คือ การซ้ำเติมวิกฤตเดิมให้รุนแรงและเรื้อรังยิ่งขึ้น” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อระบบการจัดการเรียนการสอนทั้งหมดต้องอาศัยรูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นสื่อหลักในการจัดการเรียนรู้

ดังนั้น สำหรับบทความฉบับนี้จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากขึ้น ทั้งสำหรับผู้เรียนและผู้สอนรวมถึงอุปสรรคและแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาออนไลน์ รวมถึงทักษะอื่น ๆ สำหรับการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ตลอดจนเพื่อให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เนื้อหาที่มีความน่าสนใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

การเติบโตของการศึกษาออนไลน์

การพัฒนาของการศึกษาออนไลน์ในปัจจุบันที่มีผลกระทบมากมายต่อวิธีการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนและผู้เรียนทั่วโลก และวิธีการสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะวิธีการสอน

ให้แก่ครู และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี การเติบโตนี้เน้นที่การเปลี่ยนแปลงทั้งทางเทคโนโลยีและแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า หมายถึง การศึกษาออนไลน์ ที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้, การสื่อสารออนไลน์, และเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ได้เปลี่ยนวิธีการทำงานของการศึกษาทั้งในมิติของผู้เรียนและผู้สอน

ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในการศึกษาออนไลน์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนและเรียนรู้ อย่างมีนวัตกรรม มีหลายเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.1 แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ (LMS) คือ แพลตฟอร์มจะช่วยให้ผู้สอนสามารถสร้าง, จัดการ, และติดตามการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ในรูปแบบออนไลน์ ตัวอย่างเช่น Moodle, Blackboard, Canvas, และ Google Classroom

1.2 การใช้ระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Video Conferencing) คือ เทคโนโลยีช่วยให้การสอนและการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งมีเครื่องมือหลายรูปแบบ เช่น Zoom, Microsoft Teams, Google Meet เป็นต้น

1.3 การเรียนรู้ผ่านวิดีโอ คือ การสร้างวิดีโอเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ทำให้นักเรียนสามารถเข้าถึงและทบทวนได้ตลอดเวลา

1.4 การใช้แบบทดสอบและการประเมินออนไลน์ คือ การนำเทคโนโลยีในการสร้างและทำแบบทดสอบ, การประเมินผล, และการให้ข้อติชมออนไลน์ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน

1.5 การแสดงข้อมูล (Data Analytics) คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดการเรียน, ประสิทธิภาพการเรียน, และปรับปรุงการสอนในอนาคต

1.6 การใช้แบบจำลองการเรียนรู้ (Machine Learning) คือ การใช้ระบบอัจฉริยะทางเทคนิค เพื่อปรับปรุงแนวทางการสอนและการเรียนรู้

1.7 การใช้สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต คือ การสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์พกพาที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนได้ทุกที่

1.8 การใช้ระบบสมาชิกและชุมชนออนไลน์ คือ การสร้างชุมชนทางการศึกษาออนไลน์ที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ได้ตลอดเวลา

1.9 การใช้ Augmented Reality (AR) และ Virtual Reality (VR) คือ เทคโนโลยีที่ช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสกับเนื้อหาการเรียนรู้อย่างจริงจัง

1.10 การใช้แบบจำลองการสอนแบบหลายรูปแบบ (Blended Learning) คือ การผสมผสานการเรียนรู้ออนไลน์และออฟไลน์เพื่อให้ได้ประสบการณ์การศึกษาที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

สรุป การศึกษาออนไลน์กลายเป็นหลักสูตรทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากผู้เรียนทั่วโลก โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องการความยืดหยุ่นและความสะดวกสบายในการเรียนรู้ในสังคมปัจจุบันที่มีความหลากหลายรูปแบบให้เรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้

2. การเพิ่มความยืดหยุ่นในการเรียน หมายถึง การเรียนรู้ออนไลน์ ได้เพิ่มโอกาสในการเรียนในทุกที่ทุกเวลา ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และสามารถกำหนดตนเองวันเวลาที่เหมาะสมในการเรียนรู้ได้ ที่สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความสะดวกและสามารถเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมของตนเอง

2.1 การเรียนรู้ออนไลน์ คือ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ซึ่งทำให้สามารถเรียนรู้ได้ตามสะดวกของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเข้าห้องเรียน

2.2 การบันทึกบทเรียน คือ การบันทึกบทเรียนเป็นวิธีที่ดีในการเพิ่มความยืดหยุ่น เนื่องจากนักเรียนสามารถดูบทเรียนอีกครั้งหรือทบทวนได้ตามต้องการ

2.3 การใช้เวลาเรียนเป็นของตนเอง คือ การให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการเวลาเรียนรู้ของตนเอง เช่น กำหนดตารางเรียน, เลือกเวลาที่สะดวกในการดูวิดีโอบทเรียน, หรือทำแบบฝึกหัด เป็นต้น

2.4 การเปิดโอกาสในการเลือกหลักสูตร คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการเลือกหลักสูตรหรือวิชาเรียนตามความสนใจและเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง

2.5 การให้ตัวเลือกในการศึกษา คือ การให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนที่เหมาะสมกับสไตล์การเรียนรู้ของตนเอง เช่น การอ่าน, การฟัง, หรือการทดลอง

2.6 การให้ความยืดหยุ่นในการทดสอบและการประเมิน คือ การให้ผู้เรียนมีตัวเลือกในการทดสอบหรือการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

2.7 การให้การติดตามและคำแนะนำ คือ การให้การติดตามความก้าวหน้าและการให้คำแนะนำที่เน้นไปที่ความพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.8 การให้ระบบสนับสนุน คือ การมีระบบสนับสนุนที่สามารถช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นในการเรียน, เช่น การให้คำแนะนำเพิ่มเติม, การสนับสนุนจากผู้สอน หรือการให้สื่อสารที่ช่วยในการเรียนรู้

2.9 การให้โอกาสในการสนทนากับผู้สอน คือ การให้พื้นที่สำหรับการสนทนาหรือการขอความช่วยเหลือจากผู้สอน ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขคำถามหรือความไม่เข้าใจได้

2.10 การศึกษาค้นคว้าการเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ก้าวหน้าในสาขาที่สนใจ

สรุป การสร้างความน่าสนใจและเพิ่มยืดหยุ่นในการเรียนรู้ออนไลน์เป็นการให้โอกาสในการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และสามารถกำหนดตนเองวันเวลาที่เหมาะสมในการเรียนรู้ได้

3. การสร้างการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ หมายถึง การศึกษาออนไลน์ได้รับการออกแบบให้เป็นที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยการให้ความสำคัญในการพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสม การให้คำแนะนำที่มีประสิทธิภาพคำนึงถึงคุณสมบัติของเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้วิธีการสอนที่ถูกต้อง สรุปได้ดังนี้

3.1 เนื้อหาที่น่าสนใจและสอดคล้อง คือ เลือกและออกแบบเนื้อหาที่มีความน่าสนใจและเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน

3.2 การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ ให้โอกาสในการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เช่น โปรเจกต์, กิจกรรมกลุ่ม, หรือการสนทนา

3.3 การนำเข้าแง่มุมหลากหลาย คือ สนับสนุนการคิดของผู้เรียนจากมุมมองต่าง ๆ โดยการนำผู้เรียน มีประสบการณ์ที่หลากหลาย เช่น สังคม วัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคมปัจจุบัน

3.4 การส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์ คือ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา, สร้างผลงาน, หรือนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

3.5 การให้โอกาสในการทดลองและปฏิสัมพันธ์ คือ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้กับเนื้อหาโดยการสร้างชุมชนการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน

4. การสร้างชุมชนโลกเสมือนจริง หมายถึง การเรียนรู้ไม่เพียงเป็นการรับข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเน้นที่การสร้างโลกเสมือนจริงที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ทำให้การเรียนรู้มีมิติทางสังคมและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังเป็นการระบบที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและส่งเสริมส่วนร่วมรู้ของชุมชน เช่น

4.1 เลือกแนวทางและแพลตฟอร์มที่เหมาะสม คือ เลือกแพลตฟอร์มหรือระบบที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และความต้องการของชุมชน เช่น Facebook Groups, Slack, Discord, หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์เชิงธุรกิจ

4.2 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ กำหนดวัตถุประสงค์ของชุมชนและเป้าหมายที่ต้องการบริหารจัดการ เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้, การสนับสนุนกัน, หรือการพัฒนาทักษะ เป็นต้น

4.3 โครงสร้างการเรียนรู้ คือ กำหนดโครงสร้างการเรียนรู้และกิจกรรมที่สามารถสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของชุมชน.

4.4 สร้างระบบการสื่อสาร คือ สร้างช่องทางสื่อสารที่ชัดเจนและสะดวก เพื่อให้สมาชิกของชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมความสนใจและการมีส่วนร่วม.

4.5 มีการติดตามและการสนับสนุน คือ ให้ระบบการติดตามและการสนับสนุนที่สามารถช่วยเสริมสร้างทักษะและความรู้ของสมาชิก ทั้งยังมีจัดกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ ในการบริหารจัดการและสร้างสรรค์ชุมชนที่มีความน่าสนใจอีกด้วย

สรุป การสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์เป็นกระบวนการที่นำสมาชิกทั้งหลายมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรการเรียนรู้ในพื้นที่ออนไลน์ ผ่านแพลตฟอร์มหรือระบบที่เหมาะสมเป้าหมายของการสร้างชุมชนนี้คือสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างพื้นที่ที่เป็นกลางในการพัฒนาความรู้ของสมาชิก ด้วยโครงสร้างการสื่อสารที่ชัดเจน ในการสนับสนุนและติดตามในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์สามารถเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าสำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน

5. การเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต หมายถึง การศึกษาออนไลน์มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในอนาคต ผู้เรียนสามารถเตรียมตัวให้พร้อมสู่โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สรุปได้ดังนี้

5.1 การพัฒนาทักษะและความรู้ คือ การเตรียมความพร้อมในอนาคตควรรวมถึงการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงในสาขาที่สนใจ เพื่อให้เตรียมตัวให้พร้อมที่จะทำงานในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

5.2 การสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ คือ การเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ธุรกิจ และสังคม เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเข้าร่วมในชุมชนและมีความร่วมมือ

5.3 การทำความเข้าใจถึงเทรนด์และความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน คือ การสะท้อนที่เทรนด์และความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และพยายามทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อตนเองและสิ่งรอบข้าง

5.4 การสร้างทัศนคติบวกและสมดุล คือ การพัฒนาทัศนคติที่สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน และสร้างทัศนคติที่สามารถใช้เป็นแรงบันดาลใจ

5.5 การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย คือ การเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายเป็นส่วนสำคัญ เพื่อทำให้เห็นภาพทั้งระยะสั้นและระยะยาวของการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน

สรุป การเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตคือกระบวนการที่ควรมีเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สอดคล้องที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในความพร้อมรับมือกับอนาคตที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและท้าทายได้

อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการศึกษาออนไลน์

การศึกษาออนไลน์เป็นทางเลือกที่มีความยืดหยุ่นและสามารถให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวกสบาย แต่ก็มีอุปสรรคบางประการที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ อุปสรรคที่ทำให้ผู้เรียนบางคนไม่สามารถปรับตัวกับรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ ดังที่ พรศิริ พิพัฒน์พานิช และชินจิตร์ จันทร์สว่าง (2565) 1) สื่อการสอนผ่านระบบออนไลน์ 2) สัดส่วนเนื้อหา 3) เอกสารสนับสนุนการเรียนรู้ และปัญหาเทคนิค, ความเสี่ยงในการสื่อสาร และปัญหาสภาพแวดล้อม การศึกษาออนไลน์มีข้อดีมากมาย เช่น

1. ปัญหาเทคนิคและการเชื่อมต่อ คือ การมีปัญหาเทคนิค เช่น ปัญหาการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต, ปัญหาเซิร์ฟเวอร์ หรือปัญหาเทคนิคอื่น ๆ อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาหรือร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้

2. การขาดการจัดการเรียนรู้ คือ บางคนอาจพบว่าการเรียนรู้ออนไลน์ไม่เหมาะสมกับสไตล์การเรียนรู้ของตนจึงมีความจำเป็นที่ต้องการความช่วยเหลือมากขึ้นหรือการสนับสนุนจากผู้สอน

3. ปัญหาสภาพแวดล้อม คือ ปัญหาทางสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาในครอบครัว, ปัญหาด้านสุขภาพ หรือการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมอาจเป็นอุปสรรค

4. ขาดการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ คือ การศึกษาออนไลน์อาจทำให้ขาดการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนและเพื่อนร่วมเรียน

5. การขาดการติดตามและการสนับสนุน คือ บางครั้งผู้เรียนอาจไม่ได้รับการติดตามหรือการสนับสนุนที่เพียงพอจากระบบการศึกษา

สรุป การที่มีการจัดการอย่างเหมาะสมและการให้การสนับสนุนที่สามารถช่วยลดอุปสรรคและส่งเสริมประสิทธิภาพในการศึกษาออนไลน์ ดังที่ ธัญจิรา จิรนนทกาญจน์ (2559) กล่าวว่า การเรียนออนไลน์อาจเป็นการจำกัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน ในการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเพิ่มภาระงานสำหรับผู้สอน และอาจเกิดปัญหาด้านเทคโนโลยีที่ไม่คาดคิดล่วงหน้า ส่วนการศึกษาของ สรिता เจือศรีกุล และคณะ (2563) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนออนไลน์มากที่สุดคือ อุปกรณ์ การสื่อสารและสัญญาณอินเทอร์เน็ต รองลงมาคือ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ผลการศึกษาของ ปิยะ ไฉ่หลีกพาล (2563) พบว่า บรรยากาศของการเรียนแบบออนไลน์ก็ไม่เอื้อต่อการเรียนแบบร่วมมือ เนื่องจากการไม่แสดงตนของผู้เรียนทำให้ลดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนในชั้นเรียนออนไลน์ลดลง ได้

แนวทางการพัฒนาและการแก้ไข

การพัฒนาและแก้ไขในการจัดการศึกษาออนไลน์มีความสำคัญเนื่องจากสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้สอนต้องปรับตัวในการจัดการเรียนการสอนทั้งพัฒนาและแก้ไขการจัดการศึกษาออนไลน์ โดยใช้ฐานข้อมูลความรู้เดิมเพื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยในสังคมปัจจุบัน

1. คุณภาพของหลักสูตร: หลักสูตรการศึกษาออนไลน์ได้ถูกออกแบบอย่างรอบคอบเพื่อให้ตรงกับมาตรฐานทางการศึกษา มีการจัดทำเนื้อหาที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ ในการให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และการปรับปรุงตลอดเวลาเพื่อให้มีความทันสมัย

2. พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี: ให้ผู้สอนและผู้เรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์, การสื่อสารผ่านวิดีโอคอล และการใช้แอปพลิเคชันการเรียนรู้ที่เหมาะสม

3. การสร้างแบบทดสอบและการประเมินที่เหมาะสม: ปรับปรุงรูปแบบการประเมินและทดสอบเพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ออนไลน์ การใช้แบบทดสอบที่สามารถทำได้ออนไลน์และการประเมินผลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์จะช่วยลดความยากลำบากของผู้เรียนและผู้สอน

4. การพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้: การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ รวมถึงการให้ผู้เรียนมีโอกาสในการสำรวจและศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมได้

5. การสนับสนุนความเข้าใจและการช่วยเหลือ: สร้างระบบการสนับสนุนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่อาจมีความยากลำบากในการเรียนรู้ออนไลน์ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือจากผู้สอนในการสร้างกลุ่มชุมชนออนไลน์ และการให้บริการการทำงานที่มีความยืดหยุ่น

6. การจัดการเวลาและกำหนดเส้นทางการเรียนรู้: ช่วยในการกำหนดเวลาการเรียนรู้และเตรียมตัวในการจัดการเวลาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. สามารถติดตามและประเมินผล: การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้เป็นประจำ เพื่อปรับปรุงและปรับเปลี่ยนแผนการเรียนรู้ได้

สรุป การศึกษาออนไลน์สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา จากการปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กนกวรรณ สุภาราย, (ออนไลน์) กล่าวว่า “รู้เท่าทันการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และการสร้างสรรค์” เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนผ่านเครือข่าย หากครูมีทักษะการใช้ และความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดังกล่าวในเบื้องต้น ได้แก่ วิธีการใช้งาน ข้อดีหรือจุดเด่น ข้อเสียหรือจุดด้อยของแต่ละ โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอน ความรู้เรื่องการใช้ และเทคนิคการแก้ไขปัญหาระบบอินเทอร์เน็ตในเบื้องต้น ความเข้าใจในเรื่องลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญาในการคัดลอกนำข้อมูลของผู้อื่นมาใช้ในการออกแบบเนื้อหาการเรียน และช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับความสามารถของแอปพลิเคชันหรือโปรแกรมออนไลน์เป็นอย่างดี รวมทั้งถ่ายทอดทักษะการใช้งานเทคโนโลยีเหล่านั้นให้แก่ผู้เรียนได้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการจัดการเรียนการสอนจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินการได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะต้องประกอบกับทักษะอื่น ๆ ควบคู่กันอีกด้วย

บทสรุป

อุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษาออนไลน์ สามารถสร้างความท้าทายมากมายให้กับผู้สอนและสถาบันการศึกษาต้องการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

ทางการศึกษาและการแก้ไขปัญหาเทคนิคการเรียนรู้ออนไลน์จนถึงการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ สามารถตอบสนองต่อผู้เรียนอย่างมีส่วนร่วมและกระตุ้นสนใจในการเรียนรู้

การตั้งเป้าหมายในการศึกษาออนไลน์ ทั้งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้และมีประสิทธิภาพนี้ เป็นการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ใช้งานง่าย รวมทั้งการการสนับสนุน และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเพื่อเป้าหมาย ให้สามารถมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ ทั้งนี้ถือเป็นส่วนสำคัญในความสำเร็จของการศึกษาออนไลน์ นอกจากนี้การสร้างการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะสม รวมถึงการสนับสนุนทางเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เพียงพอ ทำให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมกับผู้สอนได้อย่างราบรื่น การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของชัดเจน และการใช้เครื่องมือประเมินที่มีประสิทธิภาพสามารถยกระดับความมีประสิทธิภาพของการศึกษาออนไลน์อย่างรวดเร็ว ผู้สอนและสถาบันการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงทางการเรียนรู้ออนไลน์ให้เป็นประสบการณ์ที่สะดวกสบาย น่าสนใจ และเข้าถึงผู้เรียนได้หลากหลาย ทั้งยังลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างดีเยี่ยม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ สุภาราญ. (2564). ทักษะครูกับการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ยุคใหม่. เรียกใช้เมื่อ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567. จาก <https://www.educathai.com/knowledge/articles/372>.
- ณรงญา ตัญญาพัฒนกุล. (2563). ยิ่งโรงเรียนปิดโลกยิ่งเหลื่อมล้ำ. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.the101.world/school-closure-and-child-poverty/>.
- ธัชพนธ์ สรภูมิ และ ศศิธร อิมวุฒิ. (2564). พัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ด้วย Mobile Learning ในรูปแบบเชิงรุกเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (COVID-19). วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – เดือน ธันวาคม ปี 2564. (บทคัดย่อ)
- ธัญจิรา จิรนนทกาญจน์. (2559). การใช้แบบเรียนออนไลน์ในการศึกษาแพทยศาสตร์. เวชบัณฑิตยสาร, 9 (2), 98-106.
- ปิยะ ไส้หลักพล. (2563). ปัญหาและโอกาสของการเรียนการสอนออนไลน์ ในช่วงภาวะวิกฤต COVID-19 กรณีศึกษา การสอนแบบบรรยาย วิชา IND143 ประวัติศิลปะการตกแต่งตะวันตก. สืบค้นจาก <http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/7041>.
- พรศิริ พิพัฒน์พานิช และชินจิตร์ จันทร์สว่าง. (2565). ประโยชน์ อุปสรรค และความพึงพอใจต่อการเรียนแบบผสมผสาน ในรายวิชาพยาธิสรีรวิทยาทางการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข. ปีที่. 32 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2565. ISSN 2673-0693. :10.
- สรिता เจือศรีกุล, อำไพ ติรณสาร, ธนวรรณ เจริญภัทรวูฒิ, ณัฐพล ศรีใจ, มรุต มากขาว, วนาลี ขามรังศรี,..., อริสรา วิโรจน์. (2563). แนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติออนไลน์ในสถานการณ์ฉุกเฉิน: กรณีศึกษาสถานการณ์โควิด19. ครุศาสตร์สาร, 14(2), 99-114.
- อรรณพ เยื้องโสดง ศุภวงศ์ โหมวานิช รัชก อัยฉั่ง และอุบลวรรณ หงษ์วิทยากร. (2565). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: สภาพการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 2565. (บทคัดย่อ).

พฤतिकานต์ นิยมรัตน์ จุฑาทิพย์ อาจไพรินทร์ ปุณฺณชรัสมี วัชรภาพ และรักสถาน. (2564). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 Online teaching format under the circumstances of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2564.

การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง The Development of Knowledge and Creation of Buddhist Arts in the Mekhong Countries

พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต

Phrakru Wutthidhambundit

พระสฤทธิ์ สุ่มโน

Phra Sarit Sumano

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

Poolsak Hormsombat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus

sripracho2515@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 9 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 24 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 9 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง“การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่ม ประเทศลุ่มน้ำโขง” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง 2) เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง 3) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ คือ พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน มัคทายก และนักท่องเที่ยว รวมจำนวน 30 คน โดยใช้การสัมภาษณ์ในเชิงลึก (Interviews) เป็นเครื่องมือในการศึกษาแล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า

1.องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง พุทธศิลปกรรมมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา คือ 1) หอไตรวัดทุ่งศรีเมือง และหอพระบาท ซึ่งเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะผสมระหว่างพื้นบ้านอีสานกับศิลปะแบบไทยภาคกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังทุกด้าน เป็นงานจิตรกรรมที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี 2) สิมวัดแจ้ง เป็นสิมทรงทรงแถ่นอีสานอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์ ก่ออิฐถือปูน ผนังสีเหลี่ยมผืนผ้าบนฐานเอวชั้น หันหน้าไปทางทิศตะวันออก และ 3) วัดเมืองกลาง สปป.ลาว เป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในแขวงจำปาสัก ตั้งอยู่แคมแม่น้ำโขง บ้านเมืองกลาง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก เป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์โบราณ เป็นมรดกอันล้ำค่า ทางศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การบูรณะ และปกป้องรักษาไว้

2. การจัดกิจกรรมในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม คือ การบูรณะหอไตรวัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งจัดให้เป็นหนึ่งใน ๓ ของดีเมืองอุบลราชธานี ดังมีคำพังเพยว่า “พระบาทมิ่งวัดกลาง พระบางวัดใต้ หอไตรวัดทุ่ง” และการบูรณะสิมวัดแจ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมสิมวัดแจ้ง ได้รับการบูรณะเรื่อยมา โดยพยายามให้คงสภาพใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด ด้วยความงดงามของศิลปะแบบอีสานแท้ๆ และด้วยควมมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการเป็นเครือข่ายพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมกับวัดทุ่งศรีเมือง และวัดแจ้ง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปกรรมเป็นที่ศึกษาค้นคว้า มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมอย่างเป็นระบบ และสร้างความเชื่อมโยงของการเป็นแหล่งเรียนรู้พุทธศิลปกรรม และแหล่งจิตใจพุทธศิลป์ที่เป็นทัศนูปกรณ์ ในการเป็นสื่อสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม พุทธศิลป์จึงมีคุณค่าต่อการสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การพัฒนาองค์ความรู้, การสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม, กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

ADSTRACT

The research has the following objectives: 1) to study the knowledge and the creation of Buddhist arts of the countries in the Mekhong River Basin, 2) to organize activities for promoting the process of developing the knowledge and creation of Buddhist arts of the countries in the Mekhong River Basin, 3) to create the network for cooperation in developing sustainable knowledge of Buddhist arts of the countries in the Mekhong River Basin. It was a documentary and qualitative research. The population and target group were 30 Buddhist monks, academicians, community leaders, temple liaisons and tourists. In-depth interviews were the tools in this study. The data from the research process were analyzed and synthesized for describing the results as specified in the objectives of the research.

Results of this research were as follows:

1. For knowledge and creation of Buddhist arts of the countries in the Mekhong River Basin, Buddhist arts were based on Buddhism as follows: 1) Hoh-Trai and Hoh-Prabat in Wat Thung Si Mueang were the mixed arts of the Northeastern and Central regions of Thailand. The hall was enshrined with replica of Buddha's footprint. There were mural on all the inside walls. They were one of the invaluable paintings in Ubon Ratchathani Province. 2) Sim of Wat Chaeng, the temple hall was built in the Northeastern style with the influence of Rattanakosin arts. 3) Wat Mueang-klang in Lao PDR, which was the oldest temple in Champasak Province. The temple was located next to the Mekhong River bank at Ban Mueang-klang, Champasak District, Champasak Province. Buddhist scriptures were kept in the temple hall. These invaluable cultural arts and scriptures were worthily renovated and preserved.

2. The activities in developing the knowledge and creation of Buddhist arts were the renovations of Hoh-Trai as one of the three most outstanding cultural attractions in Ubon Ratchathani Province as a well-known proverb said :Phra Bot of Wat Klang; Phra Bang of Wat Tai; Hoh-Trai of Wat Thung”. The renovation of the temple hall of Wat Chaeng has been a continuous activity of creation of Buddhist arts of the temple hall by maintaining the original condition with the beauty of the Northeastern arts and its historical values.

3.Regarding the creation of network for cooperation in developing sustainable knowledge in Buddhist arts of the countries in the Mekhong River Basin, there was a signing ceremony of memorandum of outstanding as the network for developing knowledge in Buddhist arts between Wat Thung Si Muean and Wat Chaeng, Muean District, Ubon Ratchathani Province. The temples were regarded as the center of arts for studying. They were important driving forces for cooperation in systematically developing knowledge in arts. They were linkages of learning sources in the Buddhist arts and attractive visual Buddhist arts sources that were the exquisite media of Dhamma teaching. Buddhist arts are, therefore, invaluable for society and the nation.

Keyword: Development of knowledge, Creation of Buddhist arts, the Mekhong countries

บทนำ

ราวพุทธศตวรรษที่ 19 ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยเริ่มสร้างอาณาจักรขึ้นมามีการสร้างผลงานศิลปกรรมที่ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา กิจกรรมด้านศิลปกรรมได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เช่น พระพุทธปฏิมากร สิ่งก่อสร้างศาสนสถาน และจิตรกรรมฝาผนัง เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความพากเพียรแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีรูปแบบเหมาะสมสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์สอดคล้องตามคติความเชื่อ การสร้างสรรค์สิ่งสวยงามตามความพึงพอใจ ซึ่งมีความหมายให้ดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมได้และเป็นสิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพความสามารถของชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขและในปัจจุบันภาพเขียนบนฝาผนังที่ได้พัฒนามาอยู่บนผนังโบสถ์ วิหาร ที่เป็นพุทธสถาน ก็ยังคงเป็นเนื้อหาที่ช่างเขียนสื่อสารกับชุมชนโดยตรงอีกทางหนึ่งโดยแสดงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับคติธรรมในพุทธศาสนาเพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดกับพุทธศาสนิกชนด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติ ปรีชาธรรม นิทานชาดก วรรณกรรมพื้นเมืองและประเพณีพื้นถิ่น ให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ผูกมัดจิตใจผู้คนในชุมชนได้ยึดถือในการอยู่ร่วมกันเป็นกฎกติกาทางสังคมให้ผู้คนได้ประพฤติปฏิบัติ ผ่านช่องทางของภาพเล่าเรื่องของช่างเขียน เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยตลอด โดยเฉพาะประเพณีและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในวัดและรอบๆวัด วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนทั้งที่คงอยู่หรือภาพบันทึกต่างๆบนศาสนสถาน ด้วยฝีมือช่างพื้นบ้าน สามารถเป็นแรงบันดาลใจ และนำมาสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยในยุคปัจจุบันอีกทั้งยังแสดงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่เฉพาะตนที่ยังคงลักษณะพื้นถิ่นของไทย

การพัฒนาเพื่อต่อยอดเพื่อได้การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง รัฐบาลพยายามที่จะผลักดันให้เกิดขึ้นในประเทศไทย หากมองในระดับสากลพบว่า

แนวคิดนี้ปรากฏเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2540 ในความหมายของ “เมืองเสมือนจริง” หรือ Virtual Cities ซึ่งเกิดขึ้นจากวิกฤติของเมืองในประเทศตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำของประชาชนภายในเมืองนั้นๆ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ บริการโทรคมนาคม แนวคิดเรื่องเมืองเสมือนจริงจึงเป็นแนวคิดที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในขณะนั้น ได้แก่ ระบบการเชื่อมต่อแบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งการริเริ่ม โครงข่ายโทรคมนาคมท้องถิ่นทำให้สามารถพัฒนาชุมชนเสมือนจริงได้ (Graham, S., & Aurigi, A. , 1997 :52).

มนุษย์เกี่ยวข้องกับศิลปะซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นในสังคมมนุษย์ทั้งในด้านผู้ชื่นชมศิลปะและจิตรกรผู้สร้างสรรค์ผลงาน เมื่อศิลปะมีความจำเป็นเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นคำถามเกี่ยวกับศิลปะจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะเป็นผู้หาคำตอบ เพื่อแสดงทัศนะต่อคำถามที่เกี่ยวกับศิลปะในประเด็นต่างๆ พระพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลต่อศิลปะและวัฒนธรรมในสังคมไทย การสืบทอดประเพณีทางศิลปะก่อให้เกิดทัศนะทางคุณค่าหรือสุนทรียะ ศิลปะในสังคมไทยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ศิลปะในพระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นถึงเรื่องความงามเป็นการเฉพาะ แต่มีบางแง่มุมที่สัมพันธ์อยู่กับความจริง (reality) และความดี (goodness) พระพุทธศาสนา กล่าวถึงธรรมะเป็นเรื่องหลัก ซึ่งก็คือความจริงที่เป็นจริงและกฎเกณฑ์ธรรมชาติ (nature law) กล่าวคือ ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย การอิงอาศัยเกี่ยวเนื่องเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันในธรรมชาติที่เป็นปรากฏการณ์ อาการต่างๆ นั้นมีความเป็นปกติธรรมดาของมันเอง และมีความงามอยู่ในตัวเองแล้ว เป็นความงามทางภววิสัย เป็นสุนทรียภาพในลักษณะหนึ่ง (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2547 :101)

จิตรกรรมเป็นศิลปะที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของจิตรกรผู้สร้างสรรค์จินตนาการและแรงบันดาลใจ พร้อมทั้งรวบรวมความรู้สาขาอื่นๆ มาใช้แล้วถ่ายทอดความคิดความรู้สึกออกมาเป็นภาพเขียน (กรมศิลปากร, 2539 :143) บอกเล่าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในยุคหนึ่งๆ โดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นจิตรกรรมเนื่องในพระพุทธศาสนาที่มีแบบแผนสืบทอดกันมาเป็นประเพณีอันยาวนาน (สันติ เล็กสุขุม, 2556 :161) เกิดจากความพากเพียรและพลังศรัทธาในพระพุทธศาสนาของจิตรกรเอง เพื่อชักชวนให้ผู้ชมที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วเห็นภาพเขียนแสดงเรื่องตามที่ได้รับฟังมา คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะติดหูติดตาและติดอยู่ในใจ ทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง ทั้งในแง่ขององค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม การส่งเสริมกระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้อง ของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน เพื่อสะท้อนสภาพทางสังคมบอกเล่าเหตุการณ์บางอย่างในช่วงเวลานั้นๆ เพื่อให้ทราบแนวทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน มาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารสร้างความศรัทธาและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างจริยธรรม คุณธรรม อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจที่ส่งอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตที่มีความผูกพันกับพื้นถิ่นในการถ่ายทอดผลงานจิตรกรรมเพื่อสื่อสารกับสังคมในปัจจุบันและถ่ายทอดสู่อนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในภาคสนาม (Qualitative Research) ได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการศึกษา

รูปแบบการศึกษา คือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการศึกษาในเชิงเอกสาร ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interviews) เกี่ยวกับองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง ได้ทำการคัดเลือกเจาะจงเอาพื้นที่ละ 10 คน ประกอบไปด้วย 1) พระสงฆ์ 2) นักวิชาการ 3) ผู้นำชุมชน 4) มัคทายก และ 5) นักท่องเที่ยว รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 30 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

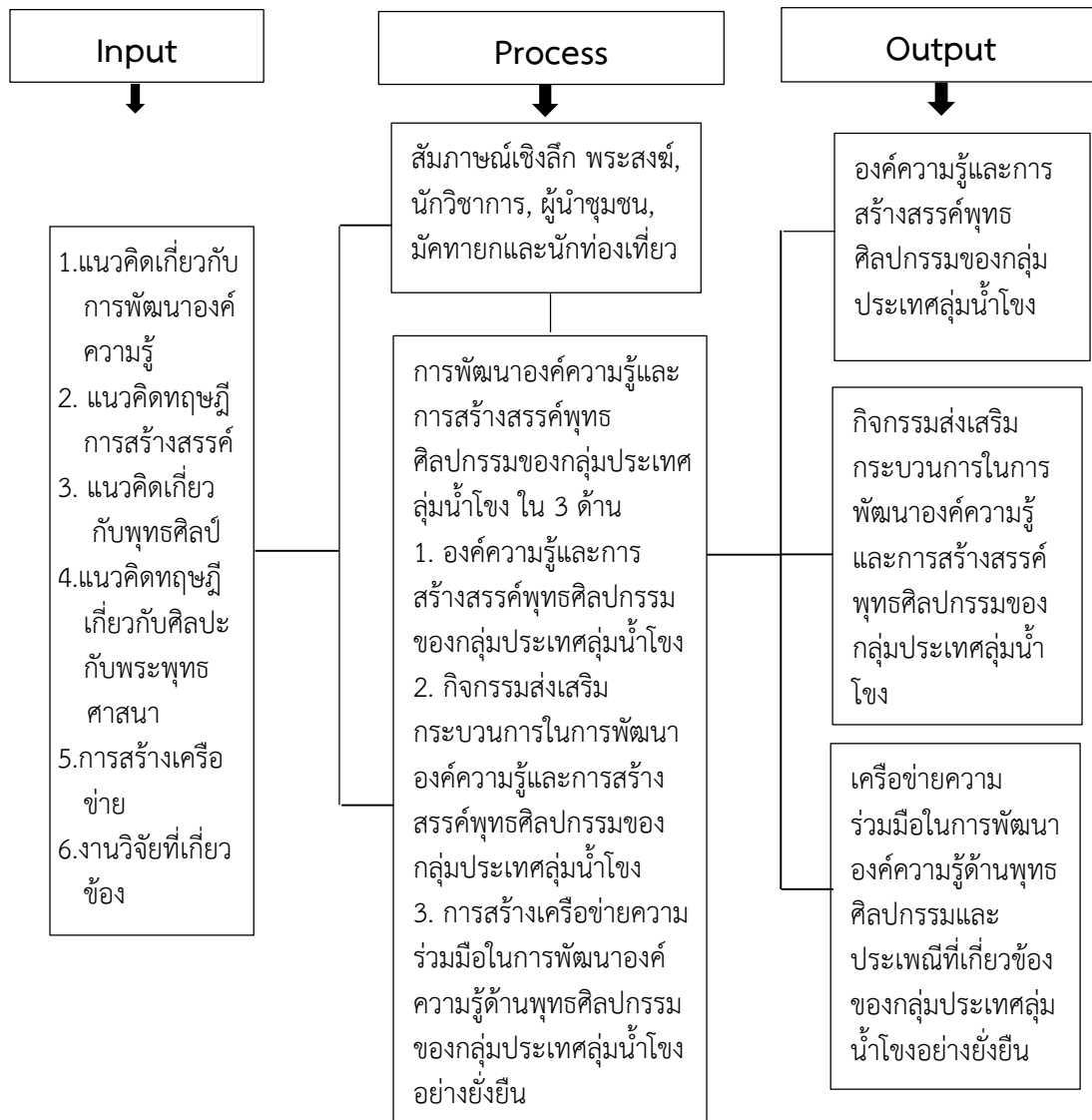
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง” ได้แก่ 1) การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง รวมทั้งองค์ประกอบของพุทธศิลปกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึกภาพนิ่งและรูปภาพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 2) แบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์รายบุคคล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การปฏิบัติการกระบวนการเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลป์ของลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงสรุปผล ดังนี้

1. องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลป์ของลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

1.1 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลป์วัดทุ่งศรีเมือง

วัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่เลขที่ 95 ถนนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยมีเจ้าคุณอริยวงศาคตญาณ (หลวงปู่ศุข) เจ้าคณะเมืองอุบลราชธานีในเวลานั้น ศิลปกรรมที่สำคัญของวัดทุ่งศรีเมือง คือ

1) หอพระพุทธรูปหรืออุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่ทิศใต้ของหอไตรกลางน้ำ โดยมีพระสงฆ์จากเวียงจันทน์ เป็นช่างในการดำเนินการก่อสร้าง มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะผสมระหว่างพื้นบ้านอีสานกับศิลปะแบบไทยภาคกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังทุกด้านเป็นงานจิตรกรรมที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี แต่ไม่มีผู้ใดทราบว่าใครเป็นช่างเขียนภาพ

เหล่านี้ แต่คาดว่าจะเป็นสกุลช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดที่เป็นองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ในด้านพุทธศิลปกรรมในแง่มุมต่างๆ ภายในหอพระพุทธรูปของวัดทุ่งศรีเมือง วาดจิตรกรรมไว้บนฝาผนังทุกด้าน ไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าใครเป็นช่างเขียน สันนิษฐานว่าเป็นช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงที่กรุงเทพฯ เหนือสุดขอบผนังด้านบนวาดภาพเทพชุมนุมนั่งพนมมือหันหน้าเข้าหาพระประธาน ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจายามรองรับเหล่าเทพชุมนุม

2) พุทธศิลปกรรมหอไตรวัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่บนสระน้ำภายในวัดทุ่งศรีเมือง หอไตรหลังนี้ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในราว พ.ศ.2360 โดยใช้พื้นที่ที่ขุดเป็นสระเพื่อนำดินมาถมที่สร้างอุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2356 โดยเจ้าคุณอรียงศาจารย์ญาณวิมลอุบลคณาภิบาลสังฆปาโมกข์ (ส่วย หลีกคำ) เจ้าคณะเมืองอุบลราชธานี ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย) ในสมัยพระพรหมราชาวงศา (ทอง กุ สุวรรณกุล) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 3 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมี ญาคูช่างพระสงฆ์ชาวเวียงจันทน์ เป็นนายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้าง

หอไตรก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตั้งอยู่กลางสระน้ำ แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทิศตะวันออก ด้านหน้ามีสะพานไม้ทอดสู่ฝั่ง ตัวอาคารเป็นเรือนไม้เครื่องสับ ขนาดสี่ห้อง กว้าง 8.20 เมตร ยาว 9.85 เมตร สูงจากระดับพื้นน้ำถึงยอดหลังคาประมาณ 10 เมตร แปลนรูป 4 เหลี่ยมจัตุรัส ตกแต่งด้วยฝาไม้ปะกน บานหน้าต่างและประตูเขียนลายรดน้ำรูปเทวดาหรือทวารบาล

1.2 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลิมวัดแจ้ง

วัดแจ้งเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

มีเนื้อที่ 18 ไร่ 59 ตารางวา มีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนสุริยาตร์ ทิศตะวันตกจดซอยสรรพสิทธิ์ 2 ทิศใต้จดถนนสรรพสิทธิ์ และทิศตะวันออก จดถนนนครบาล เจ้าราชบุตร (หนูคำ บุตรโบล) หนึ่งในอาญาผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานีเป็นผู้สร้าง ราว พ.ศ.2418 สิมหรืออุโบสถเป็นลิมทรงท้องถื่นอีสาน อิทธิพลศิลปรัตนโกสินทร์ ก่ออิฐถือปูน ผนัง สี่เหลี่ยมผืนผ้าบนฐานเอวชัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ขนาด 4 ห้อง กว้าง 6 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 10 เมตร เสาไม้ตั้งสอบเข้าเล็กน้อย

หลังคาจั่วต่อหลังคาปีกนกด้านข้างทั้งสองข้าง ประดับช่อฟ้าเป็น นาคปูนปั้น ใบระกาเป็นไม้แกะสลักและหางหงส์เป็นไม้แกะสลักรูปนาคมีปีก เดิมมุงด้วยแป้นเกล็ด ต่อมาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ มีบันไดทางขึ้นที่กลางด้านหน้า ราวบันไดเป็นรูปจระเข้ปูน ปั้น มีประตู 1 ช่องตรงกับบันได มีหน้าต่างด้านข้างด้านละ 3 ช่อง โถงด้านหน้ามีเสากลม 4 ต้นรองรับ หน้าบันไม้แกะสลักประดับกระจกรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณขนาดข้างด้วยสิงห์ แผงแรคอองใต้หน้า บันแกะสลักประดับกระจกรูปดอกไม้มงคลเรียงกัน 3 ดอก รวงผึ้งแกะสลักประดับกระจกรูปกอบัว สัญลักษณ์เมืองอุบลราชธานี 2 กอ หน้าอุตปักนกแกะสลักประดับกระจกลายพันธุ์พฤกษา คันทวยไม้ แกะสลักประดับกระจกรูปนาคมีปีกด้านละ 5 คันทวย มีพระพุทธรูปชินราชจำลองเป็นพระประธาน โดยญาท่านเพ็งหรือญาครูเพ็ง ศิษย์ของพระมหาราช ครูท่านหอ วัดหลวงบูรณะมาแล้ว 6 ครั้งตั้งแต่ พ.ศ.2495-2561 กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียน และกำหนดเป็นเขตที่ดินโบราณสถานวัดแจ้งในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2523

ภาพที่ 1 ถ่ายภาพโดยพระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต

(20 กันยายน 2566)

ลิมหลังนี้ สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ใหม่ แห่งภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ จากแบบแผนวิถีวัฒนธรรมล้านช้างพื้นเมืองอุบล ที่มีการปะทะสังสรรค์ต่อรองในเชิงช่าง ระหว่างความเป็นสยามและลาวล้านช้างสายสกุลช่างเวียงจันทน์ แตกต่างจากยุคสร้างบ้านแปลงเมืองที่นำเข้าสู่แบบเชิงช่างล้านช้างเวียงจันทน์เป็นกระแสหลัก สัมพันธ์กับชนบจารีตของยุคนั้นๆ

1.3 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมวัดพุทธวนาราม (วัดเมืองกลาง) เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

วัดเมืองกลาง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดพุทธวนาราม (สร้างในศตวรรษ 19) ตรงกับ พ.ศ. 2042 หรือ ค.ศ. 1499 (มาถึงปัจจุบันปี 2566 เท่ากับว่าสร้างมาได้ 5245 ปี) เป็นวัดที่มีความรุ่งเรืองศรีวิไลมาตั้งแต่อดีต, เป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ของพระสงฆ์ สามเณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้

สิ่งที่เป็นศิลปะกรรมที่น่าสนใจของวัดกลางเมือง คือ หอไตร ซึ่งเป็นที่เก็บคัมภีร์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา และ มีสิม (อุโบสถ) ที่เก่าแก่ และมีหอแจก (โรงหอฉัน) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนี้

ภาพที่ 2 ถ่ายภาพโดยพระครูวุฒิธรรมบัณฑิต (20 ตุลาคม 2566)

หอแจก (หอฉัน) หรือจะเรียกว่าเป็นศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่สำหรับฉันภัตตาหาร ซึ่งปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ ถูกสร้างขึ้นแบบศิลปะแบบเวียตนาม ประสมผสานสถาปัตยกรรมแบบอานานิคมฝรั่งเศสและของลาวหลังคาสามชั้นมีกานฝังแก้วสีอยู่ตามมุมต่างๆ มีบันไดทางขึ้น 3 ทิศ

ภาพที่ 3 ถ่ายภาพโดยพระครูวุฒิธรรมบัณฑิต (20 ตุลาคม 2566)

วัดเมืองกลาง ในสมัยก่อนเป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ของพระสงฆ์ สามเณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้ มีการก่อสร้างซึ่งเป็นแบบประสมประสานระหว่าง รูปแบบตะวันตกกับเวียตนาม, ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ วัดตั้งเรียงไปตามแคมฝั่งแม่น้ำโขง และหันหน้าไปทางแม่น้ำโขง พุทธศิลป์เมื่อปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลัก พระพุทธศาสนา เพราะมีพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไป แล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรม ผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่นภาพที่เกี่ยวกับนรก สวรรค์เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

2.1 กิจกรรมการบูรณะหอพระไตรปิฎกวัดทุ่งศรีเมือง

หอไตรก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตั้งอยู่กลางสระน้ำ แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทิศตะวันออก ด้านหน้ามีสะพานไม้ทอดสู่ฝั่ง ตัวอาคารเป็นเรือนไม้เครื่องสับ ขนาดสี่ห้อง กว้าง 8.20 เมตร ยาว 9.85 เมตร สูงจากระดับพื้นน้ำถึงยอดหลังคาประมาณ 10 เมตร แปลนรูป 4 เหลี่ยมจัตุรัส ตกแต่งด้วยฝาไม้ปะกน บานหน้าต่างและประตูเขียนลายรดน้ำรูปเทวดาหรือทวารบาล

หอไตรมีการบูรณะมาแล้วหลายครั้งการบูรณะในครั้งนี้โดยสำนักศิลปากรที่ 9 อุบลราชธานี ซึ่งเป็นโครงการงานบูรณะโบราณสถานหอไตร วัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมี บริษัท อมรพัฒน์ บูรณะ จำกัด 269/16 หมู่ 8 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินการบูรณะ ระยะเวลา เริ่มตั้งแต่ วันที่ 14 กันยายน 2565 สิ้นสุด 10 กรกฎาคม 2566 กำหนดระยะเวลา 300 วัน โดยใช้งบเงิน จำนวน 5,300,000 บาท (ห้าล้านสามแสนบาทถ้วน)

โครงสร้างอาคารยึดต่อกันด้วยการเข้าเดือย ลักษณะเด่นของหอไตรหลังนี้ คือเป็นการผสมกันระหว่างศิลปะสามสกุลช่างอย่างลงตัว คือไทย พม่าและลาว ได้แก่ ซ่อฟ้า ใบระกา ตามแบบศิลปะไทยภาคกลาง หลังคาเป็นชั้นลด มีไชราปีก และไชราจั่ว ส่วนอิทธิพลศิลปกรรมพม่า ซึ่งส่งผ่านมาทางลาวล้านช้างปรากฏที่ชั้นหลังคาทรงจั่วซ้อนกัน ลักษณะการซ้อนชั้นหลังคาของหอไตรหรือการเพ็ชซ้อน เป็นเอกลักษณ์สร้างสรรค์ของงานช่างแบบล้านช้าง มีความคล้ายคลึงกันมากกับหอไตรของ วัดกลาง ที่เมืองสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อีกทั้งยังมีสิ่งที่มีคล้ายกันกับหอพระบาทอีกด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ถูกทำลายไปจากภัยสงคราม หลงเหลือเพียงภาพถ่ายไว้ศึกษาเปรียบเทียบเท่านั้น ในส่วนของหน้าบันหอไตร แกะสลักลวดลายเป็นรูปพันธุ์ไม้ มีรูปสิงห์และนกแทรกอยู่ทางด้านตะวันออก ระหว่างชั้นขวาของประตูทางเข้า สลักเป็นรูปเทพพนม คันทวยอื่นๆรอบอาคารสลักเป็นรูปพญานาค บริเวณกรอบล่างของฝาปะก้นมีลวดลายสลักโดยรอบ เป็นรูปนักษัตร ซากเครื่องต่างๆ สัตว์ในป่าหินพานต์ และปริศนาธรรมพื้นบ้านอีสาน เช่น “หาบช้างชาแมว” เป็นต้น

2.2 การจัดกิจกรรมในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลุ่มวัดแจ้ง กิจกรรมที่สำคัญในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลุ่มวัดแจ้ง ทำให้เกิดวิภาษณ์วิจารณ์กันมากในกรณีที่มีการกล่าวถึงการบูรณะวัดแจ้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง อุบลราชธานีนั้น สืบเนื่องจากเมื่อปี 2560 เกิดลมแรงทำให้ต้นไม้ล้มทับอุโบสถ (ลิม) ทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณสถานสำนักศิลปากรที่ 9 อุบลราชธานี จึงได้จัดสรรงบประมาณปี 2561 เพื่อดำเนินงานบูรณะและปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถานอุโบสถ (ลิม) วัดแจ้งตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งปัจจุบันดำเนินการซ่อมหน้าบันอุโบสถ

นอกจากการบูรณะลุ่มวัดแจ้งแล้ว ในชุมชนวัดแจ้งยังกิจกรรมในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมตัดลายเทียนพรรษาที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ โดยบูรณาการลวดลายต่างๆจากศิลปกรรมที่มีปรากฏในลุ่มวัดแจ้ง นำมาประกอบเทียนพรรษาให้มีความสวยงามตระการตา

กิจกรรมเหล่านี้ย่อมมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพุทธศิลป์ซึ่งมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าสังคมโลกสังคมไทยในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่องอย่างไรก็ตาม ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะงานพุทธศิลป์ก็ยังคงมีพื้นฐานแนวคิดมาจากพุทธศาสนาพุทธปรัชญา ตลอดมา ถึงแม้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง พยายามผลักดันให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมสากลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

กิจกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศิลปกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นวิถีของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่คนในสังคมแต่ละยุคให้การยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่า มีการปฏิบัติสืบทอดต่อเนื่องกันมาจนกลายเป็นมรดกแห่งสังคมที่ควรรักษาและพัฒนา วัฒนธรรมด้านศาสนาและวิถีปฏิบัติของคนในสังคมต่อศาสนามีสถานภาพเป็นนามธรรม โดยสะท้อนออกมาเป็นงานพุทธศิลป์ตาม วัตถุประสงค์ต่างๆ มีฐานะเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ของวัฒนธรรมนั้นๆ จึงชอบที่จะตอบสนองความต้องการของสังคมแห่งยุคด้วยกรอบแห่งแบบแผนตามนั้น การดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่ละช่วงเวลานับเป็นร่องรอยทางวัฒนธรรมของยุคต่างๆได้ถูกบันทึกไว้ในผลงานทัศนศิลป์ ซึ่งถือว่าเป็นทั้งรูปธรรมทางวัตถุและเป็นรูปธรรมทางจิตใจ ซึ่งแสดงออกทำให้ประจักษ์ ศิลปะกับวัฒนธรรมต่างก็เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน ศิลปะจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์ในสังคมสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อแสวงหาผลที่จะได้รับทางอารมณ์ เกิดความรู้สึกเชิงบวกขึ้นกับจิตใจที่นำไปสู่การเห็นคุณค่า การยอมรับส่งผลไปสู่การตัดสินใจ และการกระทำที่เหมาะสมถูกต้องดีงามจากผู้ชื่นชม คุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในงานพุทธศิลป์ จะมีใช้เป็นเพียงวัตถุที่มีความงามเท่านั้น (Art objects) แต่จะเป็นสัญลักษณ์แห่งการรับรู้ ที่ช่วยให้ผู้สัมผัสเกิดมโนภาพ ความคิดรวบยอด จินตนาการและเป้าหมายที่ชัดเจน มั่นคง ซึ่งเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ให้แก่นคนในสังคมมากกว่าเรื่องของความงามและความพึงพอใจทางสุนทรียศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว

3. เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

3.1 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง การสร้าง“เครือข่าย”สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตนลดความซ้ำซ้อนในการทำงานให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูโลกภายนอก เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆกัน แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่

(2) เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งมักจะมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็วและส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ได้อาศัยพื้นฐาน ความต้องการ ความคิดความเข้าใจหรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปในที่สุด

(3) เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนักหรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟังหรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆมา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่วุ่นวายนี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน นอกจากภาคประชาชนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมแล้วในการเป็นเครือข่ายร่วมกัน ภาครัฐถือว่ามีส่วนสำคัญที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบด้วยนโยบายของภาครัฐแต่ละช่วงเวลา แต่ด้วยระบบที่มีมาอย่างยาวนานนั้น ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการรวมศูนย์ที่ยากแก่การนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพราะเป็นการวางรากฐาน/การวางแผนที่มาจากส่วนบนหรือผู้ที่มีอำนาจ การสร้างอำนาจนิยมของภาครัฐดังกล่าว ได้กลายเป็นการสะสมปัญหาเชิงโครงสร้างให้เกิดขึ้นอีกต่อกระบวนการพัฒนาในสังคมไทยในช่วงที่ผ่านมา

3.2 การจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มีการทำ MOU กับวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

1) ทำ MOU กับวัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมี พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต ประธานบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี กับพระครูสังฆรักษ์จันดี สุนทรโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และมีพระอาจารย์สุริยา ฐานุตตโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมเป็นสักขีพยานในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

2) ทำ MOU กับวัดแจ้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมี พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต ประธานบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี กับพระอธิการวีระศักดิ์ อาภัสสโร, เจ้าอาวาสวัดแจ้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี และมีพระครูธีรธรรมสิริ เจ้าคณะตำบลในเมืองเขต 3 อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมเป็นสักขีพยานในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

3) ทำ MOU กับวัดพุทธนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว โดยมี พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต ประธานบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี กับพระอาจารย์เวียงชัย ศรีบุญเรือง เจ้าอาวาสวัดพุทธนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว โดยมีพระอาจารย์สุวรรณ จันทราช เจ้าคณะแขวงจำปาศักดิ์ วัดหลวง บ้านหลักเมือง นครปากเซ สปป.ลาว ร่วมเป็นสักขีพยานในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

จากหลักการที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะเครือข่ายส่วนใหญ่จะใช้วิธีการทำงานที่หลากหลาย เช่น การใช้พื้นที่เป็นสถานที่ดำเนินการ การใช้ประเด็นปัญหาเป็นกิจกรรมในการขับเคลื่อนการใช้ศูนย์ประสานงานเป็นที่รวบรวมข้อมูล ฯลฯ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดเน้นการใช้ความรู้ ประสบการณ์ที่มีอยู่ มาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

1.1 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมวัดทุ่งศรีเมือง

องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมวัดทุ่งศรีเมือง โดยมีหอไตรวัดทุ่งศรีเมือง มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไทยแบบพื้นถิ่นอีสาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมไทยภาคกลาง สร้างขึ้นด้วยไม้ทั้งหลังในลักษณะแบบเรือนเครื่องสับ หลังคาอาคารซ้อนหลายชั้น มุงด้วยกระเบื้องแผ่นเรียบตัดเป็นรูปทรงกระเบื้องหางมน ประดับช่อฟ้า ใบระกาหางหงส์ พร้อมทวยไม้แกะสลักรับชายหลังคาต่อบ้าง แผ่นผิงอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดโดยรวมประมาณ 8.23×9.90 เมตร พุทธศิลปกรรมหอไตรวัดทุ่งศรีเมือง ได้ถูกจัดให้เป็นหนึ่งใน 3 ของดีเมืองอุบลราชธานี ดังมีคำพังเพยว่า “พระบมวัดกลาง พระบางวัดใต้ หอไตรวัดทุ่ง” และยังเป็นสิ่งก่อสร้างที่ได้รับรางวัลผลงานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดีเด่น เมื่อ พ.ศ.2527 นอกจากนั้น สอดคล้องกับ วิโรฒ ศรีสุโร นักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมอีสาน ได้ให้คำจำกัดความลักษณะพิเศษของหอไตรหลังนี้ว่า “วิญญูญะเป็นอีสาน แต่สังขารยังเป็นบางกอก”

องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของหอไตรวัดทุ่งศรีเมือง ที่เห็นว่าเป็นภูมิปัญญาเชิงช่างที่เป็นเอกลักษณ์เด่นเฉพาะในการสร้างสรรค์ 3 ประการ คือ

1) ระหว่างตัวอาคารและบันได จะไม่มีรอยต่อกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมดและปลวกจะเข้าตัวอาคารทำลายโครงสร้างของหอไตรที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง และยังป้องกันป้องกันมดและปลวกจะเข้าทำลายใบลานให้เสียหาย

2) พื้นอาคารจะมีลักษณะเป็นร่อง เพื่อระบายความชื้นที่เกิดจากดินฟ้าอากาศ ทำให้ใบลานที่เก็บไว้ในหอไตรไม่กรอบและเสียหาย

3) ตัวอาคารทั้งหลังมีการสร้างโดยการเข้าลิ้มแทนตะปู รอบอาคารมีการแกะสลักเป็นรูปนักษัตรชาดกต่างๆ เช่น สัตว์ในป่าหิมพานต์ และปรีชาธรรมพื้นบ้านอีสานไว้รอบอาคารอย่างสวยงามและลงตัว

โดยเฉพาะหอพระพุทธรูปหรืออุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของหอไตรกลางน้ำ โดยมีพระสงฆ์จากเวียงจันทน์ เป็นช่างในการดำเนินการก่อสร้าง มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะผสมระหว่างพื้นบ้านอีสานกับศิลปะแบบไทยภาคกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังทุกด้าน เป็นงานจิตรกรรมที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี แต่ไม่มีผู้ใดทราบว่าใครเป็นช่างเขียนภาพเหล่านี้ แต่คาดว่าจะเป็นผู้ช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดที่เป็นองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ในด้านพุทธศิลปกรรมในแง่มุมต่างๆ ภายในหอพระพุทธรูปของวัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพวรรณ ทั้งมั่งมี (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์พระพุทธรูปเกสรดอกไม้เพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ความหมาย คติความเชื่อ เกี่ยวกับประเพณีการสร้าง และการสักการบูชา พุทธรูปเกสรดอกไม้ 2) ศึกษาแนวคิด รูปแบบทาง ศิลปกรรม กรรมวิธีการสร้างพระพุทธรูปรูปเกสรดอกไม้ ศิลปะพื้นบ้าน ที่ปรากฏใน ชุมชนท้องถิ่น ตลอดจน การสร้างสรรค์พระพุทธรูป รูปเกสรดอกไม้ และ 3) เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า คติการสร้างพระพุทธรูปรูปเกสรดอกไม้ที่ปรากฏอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีความเป็นมา เชื่อมโยงสัมพันธ์กับคติความเชื่อเรื่องอานิสงส์การสร้างพระพุทธรูปด้วยเกสรดอกไม้ ที่ ปรากฏอยู่ใน เอกสารคัมภีร์ใบลานและตำราการสร้างพระพุทธรูปของล้านนา

ในส่วนของการวาดจิตรกรรมไว้บนฝาผนังทุกด้าน ไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าใครเป็นช่างเขียนสันนิษฐานว่าเป็นช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงที่กรุงเทพฯ เหนือสุดขอบผนังด้านบนวาดภาพเทพชุมนุมมีพนมมือนำหน้าเข้าหาพระประธาน ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจำยามรองรับเหล่าเทพชุมนุม จากนั้นจะเป็นอาณาบริเวณของงานจิตรกรรมไล่ลงไปจนจรดฐานหน้าต่าง และรองรับด้วยลายหน้ากระดานซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับกรอบภาพทั้งบนและล่างสุด ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาคชินท์ สมุญจโล (2552) ได้กล่าวถึงจิตรกรรมฝาผนังไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพุทธสุนทรียศาสตร์บนจิตรกรรมฝาผนังใน วัดสุทัศนเทพวราราม” ผลการวิจัยพบว่า จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวรารามมีคุณค่าทางเรื่องราวและหลักธรรมเกี่ยวกับไตรสิกขา ชักจูงในเรื่องเน้นชั้ว ทำดี ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาและยกระดับจิตสำนึกของผู้รับรู้ให้เป็นอิสระจากความทุกข์ และจงใจให้ดำเนินไปสู่วิถีทางที่สงบสุข ส่วนเรื่องสุนทรียศาสตร์นั้น จิตรกรรม คือ การสร้างสรรค์กิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการขีดเขียนเส้นหรือระบายสีลงบนแผ่นผ้า ฝาผนัง เป็นต้น โดยอาศัยเทคนิคทางการวาดภาพและมีมือความชำนาญของจิตรกร ทำให้เกิดเป็นรูปภาพตามจินตนาการ ซึ่งมีคุณค่าและสัมผัสคุณค่าความดีงามได้พร้อมกับให้พุทธธรรมปัญญาด้วยและยังสอดคล้องกับพระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินโท (ศักพันธ์) และ พัน ดอกบัว (2563) ได้ศึกษาเรื่อง คุณค่าทางพุทธสุนทรียศาสตร์ในประเพณีวัฒนธรรม การชักพระในภาคใต้ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าและความเป็นมาของ ประเพณีวัฒนธรรมการชักพระในภาคใต้ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาพุทธสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในประเพณี วัฒนธรรมการชักพระในภาคใต้ ประเทศไทย 3) เพื่อวิเคราะห์และประเมินคุณค่าทางพุทธสุนทรียศาสตร์ ที่ปรากฏในประเพณีวัฒนธรรมการชักพระในภาคใต้ประเทศไทย 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกิดจากคุณค่าทางพุทธสุนทรียศาสตร์ในประเพณีวัฒนธรรมการชักพระใน ภาคใต้ ประเทศไทย

1.2 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลิมวัดแจ้ง

องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลิมวัดแจ้ง คือ ลิมหรืออุโบสถเป็นลิมทรงท้องถิ่นอีสานอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์ ก่ออิฐถือปูน ผนัง สี่เหลี่ยมผืนผ้าบนฐานเอวชัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ขนาด 4 ห้อง กว้าง 6 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 10 เมตร เสาไม้ตั้งสอบเข้าเล็กน้อย หลังคาจั่วต่อหลังคาปีกนกด้านข้างทั้งสองข้าง ประดับช่อฟ้าเป็น นาคูณปั้น ใบระกาเป็นไม้แกะสลักและหางหงส์เป็นไม้แกะสลักรูปนาคมีปีก เดิมมุงด้วยแป้นเกล็ด ต่อมาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ มีบันไดทางขึ้นที่กลางด้านหน้า ราวบันไดเป็นรูปจระเข้ปูน ปั้น มีประตู 1 ช่องตรงกับบันได มีหน้าต่างด้านข้างด้านละ 3 ช่อง โถงด้านหน้ามีเสากลม 4 ต้นรองรับ ภูมิสถาปัตย์ประกาศขึ้นทะเบียน และกำหนดเป็นเขตที่ดินโบราณสถานวัด

แจ้งในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2523 เนื้อที่ ประมาณ 1 ไร่ 1 งาน 49 ตารางวา สิมวัดแจ้ง ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นของ สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2 เมื่อปี พ.ศ. 2530 กรมศิลปากรได้จัดสรรงบประมาณ (งบเงินเหลือจ่าย) พ.ศ.2561 ให้แก่นัก ศิลปากรที่ 9 อุบลราชธานีดำเนินการบูรณะแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2562 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมสิมวัดแจ้ง มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

(1) หน้าบันสลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณตามคตินิยมศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ขนาบข้างด้วยสิงห์ แผงระครองใต้หน้าบันสลักเป็นรูปดอกไม้ทรงกลมเรียงกัน 3 ดอก สำหรับยวรงผึ้งสลักเป็นกอบัว 2 กอ หน้าอุทิศปีกนกสลักลายพันธุ์พฤกษาแบบลาว คันทวยเป็นไม้สลักรูปนาคมีปีกเช่นเดียวเดียวกับโหง่และหางหงส์

(2) ภายในสิมประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางสมาธิ หล่อด้วยทองเหลือง เอกลักษณะของวัดแจ้งคือ มีสิมพื้นถิ่นอีสานที่สร้างด้วยผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานี โดดเด่นด้วยงานไม้แกะสลักฝีมือท้องถิ่นที่เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอย

(3) สิมวัดแจ้งก่อนมีการบูรณะและซ่อมแซม สิมวัดแจ้ง สร้างพ.ศ.2455 โดยญาติผู้เพ่ง เจ้าอาวาสลำดับที่ 6 ลักษณะสถาปัตยกรรมสิมวัดแจ้ง เป็นทรงพื้นถิ่นอีสาน ก่ออิฐถือปูนตั้งบนฐานเอวขัน ในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ขนาด 3 ห้อง ด้านหน้าเป็นมุขโถง โครงสร้างอาคารใช้เสาและผนังรับน้ำหนักโครงสร้างหลังคาจั่ว

(4) พนักบันได ยังคงสืบคตินิยามรูปสัตรีทวารบาลรูปจระเข้ เทพเจ้าแห่งน้ำ เถกเช่นพญานาค ซึ่งเป็นคติพื้นเมืองเดิม

(5) ตัวเรือนมีช่องหน้าต่าง มีหย่องหน้าต่างลดหลาดพื้นเมืองอีสาน คันทวยแบบนาคคดโค้งประดับกระจกหลากสีที่ได้รับการยกย่องอย่าง น.ณ.ปากน้ำ ผู้เชี่ยวชาญศิลปวิทยาโบราณได้แสดงความประทับใจที่มีต่อคันทวยจำหลักไม้ (สิมวัดแจ้ง เมืองอุบล) ศิลปะลักษณะพื้นเมืองของอีสาน แม้จะจำหลักเป็นรูปนาคปิดทองประดับกระจกเช่นเดียวกับภาคกลาง แต่นายช่างจำหลักได้สอดแทรกความคิดลงไป เห็นรูปร่างแปลกตาที่เห็นในภาคกลาง การออกแบบตัวลายก็งามเป็นลักษณะพื้นเมืองโดยแท้”

นอกจากนั้น สิมหลังนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ใหม่ แห่งภูมิปัญญาการสร้างสรรค จากแบบแผนวิถีวัฒนธรรมล้านช้างพื้นเมืองอุบล ที่มีการปะทะสังสรรค์ต่อรองในเชิงช่าง ระหว่างความเป็นสยามและลาวล้านช้างสายสกุลช่างเวียงจันทน์ แตกต่างจากยุคสร้างบ้านแปลงเมืองที่นำเข้าสู่รูปแบบเชิงช่างล้านช้างเวียงจันทน์เป็นกระแสหลัก สัมพันธ์กับขนบจารีตของยุคนั้นๆ เช่น รูปแบบวิหารวัดหลวงที่พังไปแล้ว สอดคล้องกับภานุ สรวายสุวรรณ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง พุทธปรัชญาปรัชญาสากล :เล่าเรื่องพุทธปรัชญาผ่านผลงานศิลปะแบบ Conceptual art มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลงานศิลปกรรมแบบ Conceptual Art เปรียบเทียบกับแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้วิจัยมีความเชื่อว่าปรัชญาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการอธิบายถึงเรื่อง ชีวิตและความตาย ซึ่งเป็นปรัชญาที่ลึกซึ้งและแสดงความเป็นจริงตามหลักของธรรมชาติซึ่งมนุษย์ทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจ

1.3 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมวัดพุทธวนาราม (วัดเมืองกลาง) เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว วัดเมืองกลาง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดพุทธวนาราม (สร้างในศตวรรษ 19) ตรงกับ พ.ศ 2042 หรือ ค.ศ.1499 (มาถึงปัจจุบันปี 2566 เท่ากับว่าสร้างมาได้ 5245 ปี) เป็นวัดที่มีความรุ่งเรืองศรีวิไลมาตั้งแต่อดีต, เป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยของพระสงฆ์สามเณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้

นอกจากนั้นวัดพุทธวนาราม เป็นยังเป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในแขวงจำปาสัก ตั้งอยู่แคมแม่น้ำโขง บ้านเมืองกลาง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก เป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน เป็นมรดกอันล้ำค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การบูรณะและปกป้องรักษาไว้ ให้ลูกหลานได้เรียนรู้สืบไป

สิ่งที่เป็นศิลปกรรมที่น่าสนใจของวัดกลางเมือง คือ หอไตร ซึ่งเป็นที่เก็บคัมภีร์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา และมีสิม (อุโบสถ) ที่เก่าแก่ และมีหอแจก (โรงหอฉัน) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนี้

1) หอไตรปิฎก มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ ที่ได้รับอิทธิพลจากจีน และแบบอาณานิคมฝรั่ง, ประสมกับสถาปัตยกรรมของลาว โดยช่างแกะสลักเวียตนาม.

2) เป็นหลังคาสามชั้น มีกานฝังแก้วสืออยู่ตามมุมต่างๆ และ ห้องน้อยห้องหนึ่งมีหน้าต่างเป็นกระจกใสอยู่ระหว่างกลางสันหลังคาด้านบน, คล้ายกับสถาปัตยกรรมแบบพม่า มีห้องที่มีหน้าต่าง เป็นกระจกใสเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประติมากรรมขึ้นมีพระแม่ธรณีคู่ ม้วนผม ถูกสร้างขึ้นตามแบบเวียตนาม

3) สิม (อุโบสถ) ถูกสร้างขึ้นตามแบบดั้งเดิม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมสยามและขอม (เป็นภาพก่อนที่จะมีการบูรณะ) มีพระพุทธรูปประจำกายสิม (อุโบสถ) เป็นพระพุทธรูปทองเหลืองที่เก่าแก่

4) หอแจก (หอฉัน) หรือจะเรียกว่าเป็นศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่สำหรับฉันภัตตาหาร ซึ่งปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ หอแจก ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบเวียตนามผสมสยาม มีบันไดทางขึ้น 3 ทิศ ถูกสร้างขึ้นแบบศิลปแบบเวียตนาม ประสมผสานสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมฝรั่งและของลาวหลังคาสามชั้น มีกานฝังแก้วสืออยู่ตามมุมต่างๆ

5) กุฏิหลังแรกถูกสร้างขึ้นด้วยไม้เนื้อแข็ง, หลังที่สองถูกสร้างขึ้นตามแบบพื้นเมืองด้วยการใช้ฝากระแต่ไม้ไผ่ โดยมีการใช้ดินประสมขี้วัวอัดหุ้ม เป็นกุฏิหลังคาแบบดั้งเดิมและองค์ ประกอบทางด้านจากสถาปัตยกรรมแบบลาวผสมแบบทรงไทย ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่หาได้ยาก

ดังนั้นวัดเมืองกลางในสมัยก่อนเป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ศึกษาค้นคว้ารำเรียนของพระสงฆ์ สามเณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้มีการก่อสร้างซึ่งเป็นแบบประสมประสานระหว่าง รูปแบบตะวันตกกับเวียตนาม, ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะวัดตั้งเรียบไปตามแคมฝั่งแม่น้ำโขง และหันหน้าไปทางแม่น้ำโขง พุทธศิลป์เมื่อปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลัก พระพุทธศาสนาเพราะมีพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไป แล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรม ผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่นภาพที่เกี่ยวข้องกับนรก สวรรค์เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

2.1 กิจกรรมการบูรณะหอพระไตรปิฎกวัดทุ่งศรีเมือง หอไตรก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตั้งอยู่กลางสระน้ำ แพนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทิศตะวันออก ด้านหน้ามีสะพานไม้ทอดสู่ฝั่ง ตัวอาคารเป็นเรือนไม้เครื่องสับ ขนาดสี่ห้อง กว้าง 8.20 เมตร ยาว 9.85 เมตร สูงจากระดับพื้นน้ำถึงยอดหลังคาประมาณ 10 เมตร แปลนรูป 4 เหลี่ยมจัตุรัส ตกแต่งด้วยฝาไม้ปะกน บานหน้าต่างและประตูเขียนลายรดน้ำรูปเทพดาหรือทวารบาล โครงสร้างอาคารยึดต่อกันด้วยการเข้าเดือย ลักษณะเด่นของหอไตรหลังนี้คือการผสมกันระหว่างศิลปะสามสกุลช่างอย่างลงตัว คือไทย พม่าและลาว ได้แก่ ช่อฟ้า ใบระกา ตามแบบศิลปะไทยภาคกลาง หลังคาเป็นชั้นลด มีชราปาก และชราจั่ว ส่วนอิทธิพลศิลปกรรมพม่า ซึ่งส่งผ่านมาทางลาวล้านช้าง ปรากฏที่ชั้นหลังคาทรงจั่วซ้อนกัน ลักษณะการซ้อนชั้นหลังคาของหอไตรหรือการเพ็ชซ้อนเป็นเอกลักษณ์สร้างสรรค์ของงานช่างแบบล้านช้าง มีความคล้ายคลึงกันมากกับหอไตรของ วัดกลาง ที่เมืองสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อีกทั้งยังมีสิมที่คล้ายกันกับหอพระบาทอีกด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ถูกทำลายไปจากภัยสงคราม หลงเหลือเพียงภาพถ่ายไว้ศึกษาเปรียบเทียบเท่านั้น ในส่วนของหน้าบันหอไตร แกะสลักลวดลายเป็นรูปพันธุ์ไม้ มีรูปปลิงและนกแทรกอยู่ทางด้านตะวันออก ระหว่างชั้นขวาของประตูทางเข้า สลักเป็นรูปเทพพนม คันทวยอื่นๆรอบอาคารสลักเป็นรูปพญานาค บริเวณกรอบล่างของ

ฝาปะก้นมีลวดลายสลักโดยรอบ เป็นรูปนักษัตร ซาตกรื่องต่างๆ สัตว์ในป่าหินพานต์ และปรีศนาธรรม พื้นบ้านอีสาน เช่น “หาบช้างซาแมว” เป็นต้น

2.2 การจัดกิจกรรมในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมสิมวัดแจ้ง กิจกรรมที่สำคัญในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมสิมวัดแจ้ง ทำให้เกิดวิภาษณ์วิจารณ์มาในกรณีที่มีการกล่าวถึงการบูรณะวัดแจ้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง อุบลราชธานี นั้น สืบเนื่องจากเมื่อปี 2560 เกิดลมแรงทำให้ต้นไม้ล้มทับอุโบสถ (สิม) ทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณสถานสำนักศิลปากรที่ 9 อุบลราชธานี จึงได้จัดสรรงบประมาณปี 2561 เพื่อดำเนินงานบูรณะและปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถานอุโบสถ (สิม) วัดแจ้งตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งปัจจุบันดำเนินการซ่อมหน้าบันอุโบสถ และมีการกล่าวถึงว่าการประดับกระจกนี้มีความเหมาะสมหรือไม่

นอกจากการบูรณะสิมวัดแจ้งแล้ว ในชุมชนวัดแจ้งยังกิจกรรมในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมตัดลายเทียนพรรษาที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ โดยบูรณาการลวดลายต่างๆจากศิลปกรรมที่มีปรากฏในสิมวัดแจ้ง นำมาประกอบเทียนพรรษาให้มีความสวยงามตระการตา

กิจกรรมเหล่านี้ย่อมมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพุทธศิลป์ซึ่งมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าสังคมโลกสังคมไทยในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่องอย่างไรก็ตาม ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะงานพุทธศิลป์ก็ยังคงมีพื้นฐานแนวคิดมาจากพุทธศาสนาพุทธปรัชญา ตลอดมา ถึงแม้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง พยายามผลักดันให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมสากลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

3.1 หลักการสำคัญของความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตนลดความซ้ำซ้อนในการทำงานให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เหมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆกัน แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลาเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไปหรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น

2) เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็วและส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ได้มีพื้นฐาน ความต้องการ ความคิดความเข้าใจหรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มี ความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปไปในที่สุด เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริงอย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

3) เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนักหรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟังหรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่วุ่นวายนี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงานอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการณรงค์เรื่องต่างๆ ถ้าทำเป็นเครือข่ายจะได้ผลมากกว่า

3.2 การจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน มีการทำ MOU กับวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศไทยอย่างยั่งยืน การทำ MOU กับวัดทุ่งศรีเมือง วัดแจ้ง และวัดพุทธนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม ถือว่าเป็นเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) หมายถึงเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่างมากมายตามประเด็นกิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย

ดังนั้น ความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศไทย นอกจากมหาวิทยาลัยและวัดแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้สำเร็จได้ คือ ภาครัฐถือว่ามีส่วนสำคัญที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบด้วยนโยบายของภาครัฐแต่ละช่วงเวลา แต่ด้วยระบบที่มีมาอย่างยาวนานนั้น ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการรวมศูนย์ที่ยากแก่การนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพราะเป็นการวางรากฐาน/การวางแผนที่มาจากส่วนบนหรือผู้ที่มีอำนาจ การสร้างอำนาจนิยมของภาครัฐดังกล่าว ได้กลายเป็นการสะสมปัญหาเชิงโครงสร้างให้เกิดขึ้นอีกต่อกระบวนการพัฒนาในสังคมไทยในช่วงที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาภาครัฐเองก็ได้มีการปรับตัว/ปฏิรูปกระบวนการทำงาน โดยการสนับสนุนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่ม เป็นเครือข่ายและ มีการปรึกษาหารือกันมากขึ้น โดยผ่านช่องทางด้านกฎหมายและกระบวนการทำงาน โดยกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาภาครัฐนั้น จะมีการดำเนินการในลักษณะของงานด้านการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้ให้แนวคิดกระบวนการทำงานมากกว่ากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคประชาชน และการส่งเสริมความเป็นเครือข่ายของภาครัฐนั้น มักจะเป็นการจัดตั้งมากกว่าเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของภาคประชาชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

พุทธศิลป์มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าสังคมโลกสังคมไทยในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่องอย่างไรก็ตาม ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะงานพุทธศิลป์ก็ยังคงมีพื้นฐานแนวคิดมาจากพุทธศาสนาพุทธปรัชญา ตลอดมา ถึงแม้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่องพยายามผลักดันให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมสากลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทศศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นวิถีของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่คนในสังคมแต่ละยุคให้การยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่า มีการปฏิบัติสืบทอดต่อเนื่องกันมาจนกลายเป็นมรดกแห่งสังคมที่ควรรักษาและพัฒนา วัฒนธรรมด้านศาสนาและวิถีปฏิบัติของคนในสังคมต่อศาสนามีสถานภาพเป็นนามธรรม โดยสะท้อนออกมาเป็นงานพุทธศิลป์ตามวัดวาอารามต่างๆ มีฐานะเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ของวัฒนธรรมนั้นๆ จึงชอบที่จะตอบสนองความต้องการของสังคมแห่งยุคด้วยกรอบแห่งแบบแผนตามนั้น

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนางานพุทธศิลป์ เกิดการผสมผสานกันทั้งด้านรูปแบบ เทคนิควิธีการ รวมทั้งแนวคิดใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์งานด้วย ซึ่งทำให้เกิดผลงานพุทธศิลป์ในสังคมปัจจุบันในลักษณะของงานพุทธศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary art) ที่ยังคงเนื้อหาหลักธรรมทางพุทธศาสนาและพุทธปรัชญาในลักษณะของการประยุกต์พุทธธรรมเชิงพัฒนาให้เหมาะสมกับรสนิยมของคนในสังคมปัจจุบันที่แตกต่างกัน

- 1) ควรมีการศึกษาถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมศิลปกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูป
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบศิลปกรรมแต่ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูป
- 3) ควรมีการศึกษาแนวทางสร้างเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ศิลปกรรมและประเพณีวัฒนธรรมในกลุ่มแม่น้ำโขง

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร, การดูแลรักษาศิลปโบราณวัตถุ, กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ทิพวรรณ ทั้งมี. การสร้างสรรค์พระพุทธรูปเกสรดอกไม้เพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น. รายงานการวิจัย : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2558
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559.
- พระมหาคชินท์ สมุณโค (อินทร์มนตรี), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพุทธสุนทรียศาสตร์บนจิตรกรรมฝาผนังในวัดสุทัศนเทพวราราม, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552
- พระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินนโท (ศักพันธ์) และพิน ดอกบัว.คุณค่าทางพุทธสุนทรียศาสตร์ในประเพณีวัฒนธรรมการชักพระในภาคใต้ ประเทศไทย, รายงานการวิจัย : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2563
- ภาณุ สรวัยสุวรรณ. พุทธปรัชญาปรัชญาสากล:เล่าเรื่องพุทธปรัชญาผ่านผลงานศิลปะแบบConceptual art, รายงานการวิจัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2562.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์, สุนทรียวิจักษ์ในจิตรกรรมไทย, กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2547.
- วิโรฒ ศรีสุโร รำลึก วิโรฒ ศรีสุโร, คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ :มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- สันติ เล็กสุขุม, จิตรกรรมแบบประเพณีและแบบสากล, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2556,
- Graham, S., & Aurigi, A. (1997). Virtual Cities, Social Polarization, and the Crisis in Urban

Public Space. The Journal of Urban Technology, 4, 19-52. <http://dx.doi.org/>

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการ
 บริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 ศรีสะเกษ เขต 4

The Relationship between Administrator's Skills in the 21st Century
 and Academic Administration of Schools under Sisaket Primary
 Educational Service Area Office 4

ชนิษฐา พูลเพิ่ม

Kanittha Poonperm

สุรางคณา มัณยานนท์

Surangkana Manyanon

คณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา

Master of Education (Education Administration)

มหาวิทยาลัยราชธานี

Ratchathani University

E-mail: Kanittha.poopea@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 20 กุมภาพันธ์ 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการ
 บริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4
 นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อศึกษา
 ระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารใน
 ศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 100
 คน และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 จากตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการ
 วิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงาน
 วิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 ศรีสะเกษ เขต 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบน
 มาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก

2. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 อยู่ในระดับ มาก

3.ความสัมพันธ์ระหว่าง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูง ($r_{xy} = .836$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, ผู้บริหารสถานศึกษา, ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

This research objectives were 1) to study the level of administrator's skills in the 21st century, 2) to study the level of academic administration in schools, and 3) to study the relationship between administrator's skills in the 21st century and the academic administration of schools affiliated with the Office of Sisaket's Primary Education Area Region 4. The research sample included 200 participants, consisting of 100 school administrators and 100 academic supervisors. The sample size was determined by the Krejcie and Morgan table (Krejcie & Morgan) with a purposive random sampling method. The research tools were questionnaires on the administrator's skills in the 21st century and the academic administration in schools affiliated with the Office of Sisaket's Primary Education Area Region 4. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The research findings were the following:

1. The administrator's skills in the 21st century were at a high level.
2. The academic administration in schools was at a high level.
3. There was a significant positive correlation ($r_{xy} = .836$) at the 0.05 significance level between the administrator's skills in the 21st century and the academic administration of schools.

Keywords: Administrative skills, Educational institution administrators, 21st century

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่ส่งผลโดยตรงต่อสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้สถานศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงองค์กร เพื่อที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแก้ไขพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน คือ ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ด้านนิเทศการศึกษา ด้านแนะแนวการศึกษา ด้านพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านเสริมสร้างความรู้ทางด้านวิชาการให้ชุมชน ด้านประสานความร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาอื่น ด้านดูแลและส่งเสริมงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา งานวิชาการจึงเป็นเครื่องชี้วัด

ประสิทธิภาพและความทักษะของผู้บริหาร สถานศึกษาเนื่องจากงานวิชาการคือหัวใจสำคัญของสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการส่งเสริมให้ครูร่วมมือกัน ในการพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอยู่เสมอ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้จักวางแผน การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การควบคุม บังคับบัญชา การสั่งการ การมอบหมายงานให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้การปฏิบัติงานวิชาการบรรลุ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แพรวดาว สนองพันธ์, 2557) กล่าวได้ว่าผู้บริหารต้องมีทักษะการบริหารสถานศึกษากับการรับมือและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง กล่าวเผชิญกับปัญหาท้าทาย ผู้นำในอนาคตจำเป็นต้องมีทักษะและสมรรถนะใหม่ เพิ่มขึ้น เพื่อที่จะสามารถช่วยให้การบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ เพราะผู้บริหารเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์กร ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นบุคคลที่มีทักษะความเป็นผู้นำที่เอื้อต่อการบริหารงานวิชาการและมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และต้องมีความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์ อันจะทำให้ทักษะความเป็นผู้นำในการบริหารสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ เพราะทักษะการเป็นผู้นำนั้นเป็นการใช้ความสามารถของบุคคลหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตาม เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ และสมาชิกในองค์กรมีความเต็มใจที่จะทำงานอย่างเต็มกำลัง สถานศึกษาที่จะประสบความสำเร็จแบบมุ่งสู่ความเป็นเลิศได้นั้น ผู้บริหารต้องมีทักษะความเป็นผู้นำสามารถเลือกเน้นสนใจสิ่งที่เป็นความสำคัญและเป็นค่านิยมของสถานศึกษา แสดงให้สมาชิกรับรู้ได้ โดยการกระทำและคำพูดที่จะทำให้สมาชิกมีความเข้าใจตรงกันว่า อะไรคือเป้าหมายสำคัญของสถานศึกษา และทุกคนจะปฏิบัติงานของตนเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น สถานศึกษาที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์จะก่อให้เกิดนโยบายในการบริหารหรือแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อที่จะบรรลุและตอบสนองต่อเป้าหมายที่วางไว้

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานบริหารวิชาการของโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมและเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4
3. เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 209 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 209 คน และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 209 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 418 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 200 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง โดยจำแนกสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา 100 คน และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (check list) ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำนวน 5 ทักษะ 28 ข้อ ได้แก่ ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการบริหารจัดการองค์กร และทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำนวน 5 ด้าน 30 ข้อ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ 2) การวัดและประเมินผลการเรียน 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษาและการแนะแนว ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับของ ลิเคิร์ท (Likert)

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 รวบรวมข้อมูลมาใช้เป็นกรอบหรือเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตัวแปรทุกตัวตามกรอบแนวคิดและขอบเขตของการวิจัย

3. เสนอแบบสอบถามฉบับร่างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมด้านเนื้อหาที่ต้องการวัด เพื่อปรับปรุงแก้ไข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1.วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2.วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยพิจารณาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยภาพรวม ในการกำหนดมาตราส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบระดับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น ผู้วิจัยได้แปลความหมายค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ เบส และคาน (Best & Kahn, 1993)

3.วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 3 เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนโดยพิจารณาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยภาพรวม ในการกำหนดมาตราส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนผู้วิจัย ได้แปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์การประเมินของ (เบส และคาน (Best & Kahn, 1993)

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Prarson's product monment correlation coefficient)

5.สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ดังต่อไปนี้

5.1 วิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

5.2 วิเคราะห์แบบสอบถามทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.3 การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สถิติที่ใช้ คือ การ หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearsons product moment correlation coefficient)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

ทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	4.36	.50	มาก	1
2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์	4.28	.47	มาก	4

3. ทักษะการทำงานเป็นทีม	4.32	.49	มาก	3
4. ทักษะการสื่อสาร	4.33	.52	มาก	2
5. ทักษะทางเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัล	4.25	.55	มาก	5
รวม	4.30	.50	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ในภาพรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.36$) ทักษะการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.33$) ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.32$) ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.28$) ทักษะทางเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัล ($\bar{X} = 4.25$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ด้าน

ทักษะการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้	4.30	.60	มาก	2
2. การวัดผล ประเมินผลการเรียน	4.33	.58	มาก	1
3. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.23	.62	มาก	5
4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.25	.52	มาก	4
5. การนิเทศการศึกษาและการแนะแนว	4.28	.63	มาก	3
รวม	4.27	.59	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ในภาพรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การวัดผล ประเมินผลการเรียน ($\bar{X} = 4.33$) รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.30$) การนิเทศการศึกษาและการแนะแนว ($\bar{X} = 4.28$) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.25$) และ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 4.23$)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X	Y
X ₁	1.00						
X ₂	.800*	1.00					
X ₃	.786*	.806*	1.00				
X ₄	.738*	.773*	.789*	1.00			
X ₅	.730*	.650*	.788*	.886*	1.00		
X	.892*	.902*	.925*	.765*	.835*	1.00	
Y	.765*	.690*	.745*	.760*	.755*	.836*	1.00

มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ * $p \leq .05$

จากตาราง 3 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีในทางบวกในระดับมากที่สุด ($r_{xy} = .836$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 รายงานพบว่ามีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เรียงตามลำดับคือ ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ($r_{x1y} = .765$) รองลงมา ทักษะการสื่อสาร กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ($r_{x4y} = .760$) ทักษะทางเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัลกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ($r_{x5y} = .755$) ทักษะการทำงานเป็นทีมกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ($r_{x3y} = .745$) ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ($r_{x2y} = .690$)

สรุปผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ ทักษะทางเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัล

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

1.1 ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายในอนาคตของสถานศึกษา

ชัดเจน รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นในการนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนกลยุทธ์โรงเรียน กำหนดทิศทางการบริหารสถานศึกษาที่ชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการโน้มน้าวใจหรือกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความเข้าใจต่อวิสัยทัศน์ มีความกระตือรือร้นและตั้งใจปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของของสถานศึกษา

1.2 ทักษะด้านการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารด้วยการพูด เขียน ส่งสารที่ชัดเจนเข้าใจง่าย และผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อสื่อสารผ่านทางเว็บไซต์กับโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรภายนอกได้ ผู้บริหารสามารถชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่และข้อราชการต่างๆด้วยวิธีที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเจรจา ตอรอง โน้มน้าว และเกลี้ยกล่อมในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆได้

1.3 ทักษะการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน และจัดให้มีเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ทีมงานในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของครู และมีการกระตุ้น และให้กำลังใจเพื่อให้ครูทำงานอย่างเต็มความสามารถผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีการวางแผนเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถแก้ไข ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้แก่คณะครู เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และให้โอกาสครูในการนำเสนอผลงานหรือแสดงความสามารถ

1.4 ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถวิเคราะห์ข้อมูล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงได้ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการพัฒนางาน ผู้บริหารมีความสามารถในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาอยู่เสมอ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา แสดงออกถึงความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์อยู่เสมอ

1.5 ทักษะทางเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัล ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดหาเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและนำข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษา

สนับสนุน ส่งเสริม ให้สถานศึกษามีเว็บไซต์ และโซเชียลมีเดีย ในการติดต่อสื่อสารเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างกลุ่มไลน์หรือเฟสบุ๊กในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง ชุมชน หรือองค์กรภายนอก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนผ่านทาง เว็บไซต์ เพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอกได้รับทราบ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การวัดผล ประเมินผล การเรียน รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษาและการแนะแนว การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.1 ด้านการวัด และประเมินผลการเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล ประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล ให้ได้มาตรฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล ประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้ของรายวิชาต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา อย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลการเรียนเพื่อใช้อย่างอิงในการตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ครูวิเคราะห์หลักสูตร และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดประชุมครูในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดให้ครูนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศ ประเมินการใช้หลักสูตรสรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

2.3 ด้านการนิเทศการศึกษาและการแนะแนว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการนิเทศงานวิชาการ และการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีระบบการแนะแนวทางวิชาการโดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินการประชุม แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายใน) ผู้บริหารสถานศึกษาประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน

ด้านการแนะแนวการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาการแนะแนว ให้สามารถให้คำปรึกษา แนะนำผู้เรียนในด้านการศึกษาได้

2.4 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูผลิต และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในการใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์สภาพปัญหาในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศ ติดตาม การพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อผลิตและพัฒนาสื่อในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครู ศึกษาวิจัย นำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหา พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูเผยแพร่ผลงานวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับชุมชนในการเผยแพร่ผลงานวิจัยของสถานศึกษาต่อสาธารณชน

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากที่สุด ($r_{xy} = .836$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. จากการศึกษาในระดับ ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ คาวี เจริญจิตต์ (2557) ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณตศึกษาระยอง โดยภาพรวม และเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรดาว สอนง้วน (2557) ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดร เขต 3 มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ต้องหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และสามารถบริหารงานทั้ง 4 ฝ่ายคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล คล้องกับแนวคิดของ จันทราณี สงวนนาม (2553) กล่าวถึงความสำคัญทักษะการบริหารเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร เพื่อให้กิจกรรมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับศาสตร์การบริหาร ผู้บริหารต้องประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานั้นๆ

จากสาเหตุดังกล่าว จึงส่งผลให้ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การวัดผล ประเมินผลการเรียน รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษาและการแนะแนว การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารงานวิชาการ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ เพื่อให้ดำเนินการอิสระ คล่องแคล่ว โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม การนิเทศและการประเมินผล สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ คือเป็นงานหลักหรือภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งเน้นกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ คล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ให้การบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับ จันทราณี สงวนนาม (2551) กล่าวถึงความสำคัญของการ

บริหารงานวิชาการ คือการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่นๆ นั้นแม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วน ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับ วราภรณ์ อริยธนพล (2552) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ คืองานวิชาการมีความสำคัญยิ่ง และจัดได้ว่าเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นการวางพื้นฐานในการพัฒนาคนให้สามารถแสวงหาความรู้ ก้าวทันโลก สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนจะสามารถจัดการศึกษาได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โรงเรียนต้องสามารถจัดการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อุณากรรณ์ สอนมะม่วง (2553) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการคือ การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านวัดผลประเมินผล ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ที่จะสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัติตามที่ต้องการ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไปได้เป็นอย่างดี

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากที่สุด ($r_{xy} = .836$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ขาญสมิง (2555) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการบริหารวิชาการของผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการของผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนทางบวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ คาวี เจริญจิตต์ (2557) ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาลักษณะการบริหารวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ เพ็ญจันทร์ วัชรภิรมย์ (2551) ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า วิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6 โดยรวมมีการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่มีการ พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตามลำดับ สอดคล้องกับ ชัยยนต์ เพาพาน (2558) กล่าวว่า การ บริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์การบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่าทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ด้านทักษะทางเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยี โดยเข้ารับการอบรม เรียนรู้การใช้เทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัล เพื่อเพิ่มศักยภาพ มีการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารของสถานศึกษา ทางช่องทางต่างๆ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้ชุมชนและผู้ปกครอง ได้ทราบความเคลื่อนไหวของสถานศึกษา

2. จากการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้นผู้บริหารจึงควรสนับสนุนให้ครู มีการจัดทำวิจัย ผู้บริหารต้องหาแนวทางในการดำเนินการนำกระบวนการวิจัย หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน มาพัฒนาด้านคุณภาพ การศึกษาด้านการพัฒนาตนเองด้านวิจัยและด้านการเป็นผู้นำทางวิจัยในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการจะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูทุกคนทำวิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งการสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูสามารถทำวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากการศึกษาพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีความสัมพันธ์กันในทางบวก ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองในทุกๆด้าน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยวิจัยเรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานด้านอื่นๆ เช่น การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

2. ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
3. ควรนำผลวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คัมภีร์ สุดแท้. (2553). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก*.

[วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม]. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/29595>

กรองทอง เขียนทอง. (2555). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารจัดการที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้น*

พื้นฐาน. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์].

http://grad.vru.ac.th/meeting_board/2555_06meeting/End/Ths%20Krongtong.pdf

สมหมาย อำดอนกลอย. (2556). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. *วารสารบัณฑิตศึกษา*,

3(3), 125-127

จันทร์ธานี สงวนนาม. (2553). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).

บุค พอยท.

จารุวัจน สองเมือง. (2559). *การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. <http://www.deepsouth>

[watch.org/node/8009](http://www.deepsouthwatch.org/node/8009).

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2553). *พัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย*. คณะครุศาสตร์

Frances, D. H. (2009). *A Study Examining the Effects of Transformational Leadership*

Behaviors on the Factors of Teaching Efficacy, Job Satisfaction and Organizational

Commitment as Perceived by Special Education Teachers. Dissertation Submitted to

the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University

Gaziel, H. H. (2012). *The Antecedents of Primary School Principals' Management and*

Leadership Behaviors. Journal of Educational and Social Research. Department of

Educational Sciences and Early Childhood Education, University of Patras, Rion-Patras.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้สนับสนุนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้สนับสนุนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้สนับสนุนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนบทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บทความที่ผู้สนับสนุนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้สนับสนุนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้สนับสนุนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้สนับสนุนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบไปด้วยทุกครั้ง
4. ผู้สนับสนุนบทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารชัยภูมิปริทรรศน์แล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ใต้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ครบเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า
กระดาษ ขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1
แผ่น ส่งถึง กองบรรณาธิการวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้าน
โนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-
443-9987

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ phayalae@mcu.ac.th

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าไปในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะ
ดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน